STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 11674

FAR TSVANTSIK YOR

Moishe Teitsh

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

משה טייטש

פאַר צוואַנציק יאָר

(1923 — 1903)

געקליבענע ווערק

1 9 2 7

ווילנער פאַרלאַג פון ב. קלעצקין

PRINTED IN POLAND

M. Tajcz. — „Dwadzieścia lat".
Drukarnia „Wyd. Wileńskie" B. Kleckina, Wilno

אָנשטאָט אַ פאָררעדע

בײַ יעדן בוים אינם האַרבסטיקן וואַלד שטייט אַצינד אַ גאָלדענער בעכער, וואָס איז פול מיט שטאַרקזוניקן שוימענדיקן ווײַן. לאַנגזאַם פאַלן פון אויבן די בלעטער פון די ביימער, און פילע פאַלן אַרײַן אין די שוימיקע בעכערס און זיי שווימען דאָרט — וואַנדערער מידער, בלאָז אָפּ די בלעטער פאַרוועלקטע, לייג צו דײַנע ליפּן צו די בעכערס און טרינק.

און אין איינעם מיט די בלעטער פון די ביימער פאַלן אַצינד מײַנע שורות פון דער צייטיקער פעדער, און זיי וועלקן בײַ מיר אויפן פּאַפּיר. און אַזוי ווי פון די בלעטער, וואָס קען בעסער זײַן זייער באַרוף, אויב ניט צו באַמיסטיקן אַ וואָסערן מאָגערן מוח-פעלד, וואָס וועט דערנאָך געבן אַ זאַפטיקן אײַנגאַנג, אַליין ניט װיסנדיק, וועמען ער האָט די זאַפטיקייט צו פאַרדאַנקען.

פאַלט, שורות, פאַלט, און אין אײַער פאַלן פון די גאָלדענע האַרבסט-בעכערס איך טרינק, ווער עס איז אויף אים אַ מבין, פון וועלקן דעם שטאַרקזוניקן ווײַן.

און אַז עס וועט נאָך אַמאָל קומען דער פרילינג, און די ליפּן פון די ביימער — די וואָרצלען וועלן ווידער אָנהייבן ציען די זאַפטן פון דער ערד, ווער קען אויסציילן, וויפל דורות בלעטער עס האָבן אויסגעפּרעסט פון זיך דעם זאַפט, כדי אייך, יונגע און גרינענדיקע, מיט יונגקייט און גרינקייט צו פאַרזאָרגן — — איך אין דער דורותדיקער זאַפט-לאַבאָראַטאָריע אַן אַראָפּגעפאַלענער האַרבסט-בלאַט.

„דלאַניעס אין זון“

האַרבסט 1923

מ. טײַטש.

דורך די טויערן פון יאָר

טויער I

.1

כ׳קום צו אייך פון ברייטע פעלדער
מיט די פריינדלעכסטע גערוסן:
די פארליבטע זון פון פרילינג
האט געשיקט אייך הייסע קושן,

און דער וואלד א סאסנע-ריח,
און די לאנקע פרישע בלומען,
און דער פרילינג האט פארבעטן:
איר זאלט קומען, איר זאלט קומען...

.2

דא-דארט איבן הימל שוין פארבן זיך הוידען,
קלאר-ווינטלעך אין שטרויכן זיך שושקען און סודען,
אין וואלד האט דער שניי-בלום געעפנט זיין אייגל. —
צוריק, מיינע פייגל!

און ס׳פלאטערט א גאלד-פאן אין זון פון באגינען,
פון שטראלן באגלאנצטע פרייד-וואסערלעך רינען
און אינזלען פון פרילינג, שווארצערדישע פלעקן
די בערגער באדעקן.

און ס׳רייסן אין פעלד זיך שוין קן פון די שטאלן
און אנזאגער קומען, און רופן, און שאלן.
עס פליען בוטשאנעם — דרייעקן, דרייעקן —
וואו ביסטו, מיין שטעקן!

.3

אַ גאַסט קאָרט, אַ גאַסט פּאָרט,
עפנט אַלע בראָמען.
ניט איף שליטן, ניט איף רעדער —
טרעפט, ווי איז זיין נאָמען!

אַ גאַסט פּאָרט, אַ גאַסט פּאָרט,
גייט אַרוים מיט פּאָנעס —
פּילע קעשענעס און הויפנס
ברענגט ער אונז מתנות.

ניט קיין ניס און ניט קיין עפּל
ניט אַפילו באַרן —
און ער ברענגט אונז, און ער ברענגט אונז
פייגלען גאַנצע שאַרן.

ניט קיין ביכלעך, ניט קיין צאַצקעס
ניט אַפילו שטריקלעך —
און ער ברענגט אונז, און ער ברענגט אונז,
גראָז איף אַלע בריקלעך.

גראָז איף בריקלעך, זאַמד איף בערגלעך,
וועלן מיר זיך שפּילן.
אַז מיר ווילן, איז אין פערדלעך
און איב ניט — אין מילן.

און אין חדר האַלבע טעג נאָר,
דער רבי — אַ פּאַרטראַכטער,
ניט ער שרייט און ניט ער מוסרט,
אַז מיר שטיפן, לאַכט ער.

און איב אַזוי, איז ניט געשלאָפן,
קינדער, נעמט זיך, נעמט זיך!

אוי, דער רבי וואָלט איך שפּילן,
נאָר דער רבי שעמט זיך...

אַ גאַסט פֿאָרט, אַ גאַסט פֿאָרט,
עפּנט אַלע בראָמען.
ניט אויף שליטן, ניט אויף רעדער —
פֿרילינג איז זיין נאָמען. —

.4

זיינען שלוחים צוויי געקומען —
גאָרן זאַמען, גאָרן זאַמען —
פֿאַרן פֿרילינג אַלע וועגן,
אַלע שטעגן אָפּצוראַמען.

און דער ווינט, דער ערשטער שליח —
גאָרן זאַמען, גאָרן זאַמען —
יאָגט דער ווינט פֿון פֿעלד די שנייען
און ער לייפֿט מיט זיי צוזאַמען.

און די זון, דער צווייטער שליח —
זאָגט זי אָן מיט שטראַלן פֿלאַמען:
פֿאַרן פֿרילינג אַלע וועגן,
אַלע שטעגן אָפּצוראַמען.

און נאָך זיי אַליין דער פֿרילינג
טוט שוין אויכעט ניט פֿאַרזאַמען
און אָט גייט ער מיט געזאַנגען:
גאָרן זאַמען, גאָרן זאַמען!

.5

פֿריילעך קלאַפּט אין שויב דער רעגן
און ווי אַרבעס שיט אויף דעכער,

וואַרפֿט אַראָפּ די שיך און זאָקן
און פֿאַרשאַרט די הויזלעך העכער.

עס וועט זײַן ניט ווייניק אַרבעט,
זעט וואָס בלאָטקעס אויף טשעקאַוועס.
מען וועט קענען מילן טרייבן,
שיפֿן לאָזן אין קאַנאַוועס.

גרייט זיך צו און ניט געשלאָפֿן,
ווער ס׳גרייט אָן, דער האָט אויף שפּעטער.
שטאָט קאַנאַטן זײַנען שטריקלעך
און טאַקטורלעך זײַנען ברעטער.

וועט עס זײַן אַ ביסל רחבות
אויף די בלאָטעס־אָקעאַנען,
אַלע העפֿטן ווערן שיפֿן, —
אַלע ייִנגלעך קאַפּיטאַנען. —

.6

שטיל, באַגײַסטערט אויף די בייטן
מיט אַ ציטער פֿאַלט דער רעגן:
כּישופֿט אָפּ ער טויזנט וועגן
אויף די גרינענדיקע בייטן.

פֿאַלט דער רעגן, מאַט־העל בליצט ער,
כ׳גיי אַ שטומער אינם האָפֿן:
האָט עס קיינמאָל ניט געטראָפֿן,
וועט עס טרעפֿן אפשר איצטער:

אַז אין כּישופֿראָד פֿון וועגן
קעגן האַרץ, וואָס צאַפּלט ברויזנד
וועט כאָטש איינער פֿון די טויזנט,
קומען שמייכלענדיק אַנטקעגן.

.7

זונען־שטויב און פרילינג־שימער,
טרינקט די ערד די שטאַרקסטע ווײַנען,
און אין שימער דאָ און דאָרטן
מיט אַ שמייכל בליקן שײַנען.

שײַנען בליקן, אויגן ווינקען,
גינגאָלד־רענדלעך זיי צעשיטן:
יוגנט, פרילינג, פויגל־שאַרן
און מאַיאָווע אומשולד־בליטן.

.8

שפּילט די זון אין הימל
מיט די שטראַלן־צייכן,
און אַ זון אין וואַסער
מיט דער האַנט דערגרייכן.

שפּילט די זון אין הימל,
שפּילן מיר בײַם טײַך,
ווינטער זײַנען מיר אָרעם,
זומער זײַנען מיר רײַך!

.9

עס צייכנט דער פרילינג זײַן קלאָר־וועג מיט בלומען,
געצייכנט מײַן וועג איז צו דיר איבער וועגן:
דער פרילינג צעשיט פאַר דער וועלט זײַן פאַרמעגן,
און איך בין צו דיר מיט מײַן בענקען געקומען.

צעבליט זיך דער פרילינג אין בלומיקע רייען.
דער הימל צעשמייכלט, ווי בליענדע פלאַקסן,
עס האָט זיך דאָס בענקען אין האַרצן צעוואַקסן
אין קווייטן, אין בלומען, קינד—דיך צו דערפרייען.

.10

איך וואַרט אויף די ערשטע פֿאַרחלומטע בלומען,
וואָס וועלן אין פֿעלד זיך באַלד ווידער באַווייזן
און וועלן די בינען גאָר פֿריינדלעך פֿאַרבעטן
אויף שיסעלעך שפּייזן.

עס וועלן די בינען אַוודאי באַלד קומען
און וועלן זיך דאַן מיט די בלומען באַראַטן
אין פֿעלד גאַנץ געמיטלעך, ווי בעסער צו פּראַווען
די האָניק־מאַנאַטן.

טויער II

.1

דער הימל — אַ ים, די וואָלקן — באַזילבערטע אינזלען,
די זון פֿאַרבײַ זיי שווימט אין גאָלדענער שיף שטיל, באַזאַכט,
און שטיפֿעריש שפּריצט זי אַראָפּ אויף די בליענדע פֿעלדער
אַ רעגן פֿון לויטערע שטראַלן, און פֿרייט זיך און לאַכט.

די ערד — אַ גן־עדן, די פֿעלדער — פֿול צויבער, פֿול וואונדער,
די בינען — זיי זשומען, זיי קומען פֿון בלימל צו בלום,
און שעפּטשען זיי ליבע, און רופֿן זיי מיט זיך,
און גיסן אַ דופֿטיקן ריח פֿון האָניק אַרום.

און איך גיי אין פֿעלד אום און זאַמל די פּרעכטיקסטע בלומען,
און שפּיל מיט דער זון זיך, וואָס שווימט אין איר גאָלדענער שיף:
איך וואַרף איר אַ בלימל אַ בלויס, זי מיר — שטראַלן אַ הויפֿן,
איך גיב איר אַ לופֿט־קוש און כאַפּ מיט די פֿויגל אַ שטיף...

זי גיט זיך אַ בייזער, די ליבע, נו־נו מיט אַ פֿינגער —
איך שפּרייט אויס אין הייך מײַנע הענט מיט אַ שמייכל צו איר;
זי בעט זיך גלייך איבער, ווי גאָרנישט געוועזן, און ווידער
באַשיט מײַנע גלידער מיט קושן זי הייסע אָן שיעור.

דער הימל — אַ ים, און די וואָלקן — באַזילבערטע אינזלען,
די ערד — אַ גן־עדן, די פֿעלדער — פֿול צויבער, אַ פּראַכט;
היינט בין איך דער חבר פֿון פֿייגל, פֿון זון און פֿון בלומען,
און באָד זיך אין רעגן פֿון לויטערע שטראַלן ביז נאַכט.

.2

און כל־זמן עס איז נאָך אַ זומער פאַראַנען,
האָב איך נאָך אַן אָרט אויף גאָטס ליכטיקער וועלט.
און כל־זמן עס זיינען די פעלדער באַגראָזיקט,
האָב איך אַ געצעלט.

און וואו וועל איך טאָגן? אין בלומיקן טאָל;
און וואו וועל איך נאַכטן? ביי וועמען אַמאָל.
ווער וועט מיך פאַרוויגן? דער וואַרעמער ווינט,
און אויפוועקן וועט מיך די נאַכטיגאַל צינד.
און וואָס וועל איך עסן? מיט בינען צוגלייך,
און שטילן מיין דורשט וועט אַ כוואַליע פון טייך...

.3

עס האָט זיך צעשמייכלט די זון אַזוי העל, —
איך שטיי ביים שוועל.

עס האָט מיך נאָך קיינמאָל די זון ניט גענאַרט,
שטיי איך און וואַרט.

הער איך, עס טאָפּעט אַ פערד פון דער וויט:
עמעצער רייט.

קומט ער אָן נאָענט — אַ פּאַל און אַ הייב:
עס טראָגט זיך אַ שטויב.

גיט פאַרביי מיר באַלד דער רייטער אַ שווים,
דער שטויב גלייך נאָך אים.

באַדעקט מיך דער שטויב אַזוי ליכט, אַזוי דין,
ווי אַ גאָלד־געשפּין.

וועקט זיך אין האַרצן אַ דאַנק און אַ לויב —
פאַרן גאָלדענעם שטויב.

.4

אַ וואַלד. אַ וועג. עס קלינגט אַ גלעקל
מלכות־גלאַנץ און זון־געוועב.
איך האָב אָפּגעשיילט אַ שטעקל, —
לאַכט ער ווייס אין זומער־לעב.

אַ וואַלד. אַ וועג. פאַרשטומט דאָס גלעקל,
שמעקט די ערד מיט יאַגדעס־זאַפט
און די זון שטיל אויפן שטעקל
אויפשריפטן פון שטראַלן האַפט.

וואַרף איך הויך דעם ווייסן שטעקל —
קומט אַ מיידל אומבאַוואוסט,
טאַנצן שטראַלן אויפן בעקל
און זיך פּלאָנטען אויף דער ברוסט.

קלינגט אַ שטים דיס ווי אַ גלעקל
און אַ לאַכן ווי קריסטאַל, —
גיט אַ פלי פון האַנט דאָס שטעקל
אין די קאָרט מיט אַמאָל.

פלי און פאַל מיין ווייסער שטעקל
צו דער ערד די קאָרן בויג! —
קלינגט אין האַרצן ווי אַ גלעקל
און פאַר שמחה טאַנצט דאָס אויג.

.5

אויף אַ שערבל פון אַ ביר־פלאַש,
וואָס געלעגן
איז אין שטויב,
האָט אַ שטראַל זיין רו געפונען, —
האָט זיך באַלד אַרויף צום הימל,

ריין און קלאָר, ווי ערשט פֿון בּרונען,
שיין געטראָגן, ווי גערונען
שטיל אַ לויב —
פֿונם שטויב.

.6

קאָלירן זיך שטענגעס,
בויגן־רעגנבויגן,
רעגן אויף די בייטן,
בליצן אין די אויגן.

בליצן, שאַרפֿע שפּיצן,
פּערל, זילבער־טראָפּנס,
קלאַפּן־אויף די ערד ווייך
קערנדל צוקאָפּנס.

ברענען העל אין הימל
פֿיילן, שאַרפֿע זיילן —
קערנדל־פֿאַרזאָרגער
גרינט אַרום אויף מיילן:

ס'איז די ערד באַמוטערט,
קינדער, ווי די רינדער —
קינדער, ניט געחלומט,
צייטיקט זיך געשווינדער!

.7

פֿאַרוויקלט אין שלייער פֿון וואַרעמען רעגן
שטיל קומען פֿון וועג די ביימער אַנטקעגן
צעלעבט און צעשמייכלט, באַהאַרציקטע, פֿייכטע
און דאָרט אויף דעם ווייטיקן בוים אויף דעם הויכן
אַ וואַרעמער אָטעם זיך הייבט, ווי אַ רויך — און
צעשפּרייט זיך, צעשווימט זיך אין וואָלקנדלעך לייכטע.

אין פעלד שטייט מיט וואַלד, כאָטש אָן זון, נאָר באַשימערט
אין בלום שטייט מיט בלימל, און ערד שטייט מיט הימל
פאַרוועבטע מיט מאַטקייט, און שווייגן פאַרמידעט
און דאַכט זיך, דער זאַמד אויפן וועג זעט דער נאַסער,
ווי שטיל אויפן גראָז אין די טראָפּעלעך וואַסער
דער חלום פון טויזנטער פרילינגס זיך הוידעט.

און דאַן אַ געדאַנק דיך דורכבליצט, אַז אָט איצט
אין מאַטעוון שלייער דאָרט ווייט ביי אַ שטיין
אויף ערגעץ אַ מעזשע ביים גרינענדן קאָרן
צו ערגעץ אין וועלדל ביים שפּראָצנדן ברייט
דערפילט ווערט אין שטילן און הייכלעך פאַרטרייט
דער סוד פונם וואַקסן, פאַרגיין און געבאָרן.

.8

זאַמל זון אין אַלע גלידער
און זאַפּ איין וואָס מערער שטראַלן;
פון די שטראַלן ווערן לידער
און די לידער זיינען קוואַלן.

גייען וואַנדערער און פאַלן
אין די אויסגעברענטע סטעפּן:
קומען מידע צו די קוואַלן
און זיי שעפּן, און זיי שעפּן — —

.9

טעג געלעגן אויף דער זון,
בין איך דורכגעזאַפּט מיט שטראַלן,
ווי מיט קלאַנגען איז דער האָרן
אין זיין שאַלן דורכגעזאַפּט.

שאַלמ׳ מיין וועזן מיט די שטראַלן
אין דער וועלט, אין אַלע עקן —
כ׳בין מיט זון אַ פולער בעקן,
כ׳בין אַ פולער בעקן זון.

.10

איך מיין פעדער הענגט אַ שטראַל
און איך שרייב מיט זונען־שטראַלן,
גיט אַ ריים אַמאָל אַ פאַל —
ס׳איז אַ שטראַל אַראָפּגעפאַלן.

און אומענדלעך איז דער קוואַל
פון די בונטע זונען־שטראַלן·
ווי ת׳בין און ווי קאָראַל
טוען פאַלן זיי און פאַלן.

.11

גוט איז אין ערגעץ אַ ווינקל אין צווייען צו זיצן
און פירן אַ שמועס פון טויזנטער זאַכן,
און לאַכן,
און בליצן
מיט קלוגע געדאַנקען.
נאָר בעסער איז ערגעץ צו זיצן אַליין
אין שאָטן פון גרינענדע צווייגן,
צי אפשר גאָר ליגן, צוקאָפּנס אַ שטיין,
און קוקן אין הימל, און שווייגן,
און טראַכטן ניט טראַכטן, און קלערן ניט קלערן:
פון אויבן באַגיסט דיך מיט שטראַלן די זון,
ס׳באַהויכט דיך דאָס ווינטל,
און דו ביסט פאַראַן און ניטאָ,
און אַרום איז דער זומער,

אַ ריידעוודיק־שטומער,
און דו ביסט אין זומער,
און ער איז אין דיר, —
און אַזוי גייט אַ שעה און אַ שעה
און עס קומט דער פֿאַרנאַכט
מיט די שאָטנס די קילע און טריען,
און דאַן ווערט ערשט ליב און ווערט גוט,
און דו פֿילסט אין דער שטיל, ווי אין יעדער מינוט
די אייביקייט שפּילט זיך מיט רוע און פֿרידן,
און דו פֿילסט,
ווי עפּעס פֿון דיר ווערט דערווייטערט,
און עפּעס אין דיר ווערט געלייטערט,
און איבער דיין קאָפּ
הייבט אָן פֿאָכן אַ פֿליגל אַ ווייסער,
און פֿאַר דיינע אויגן גאָר פּלוצלונג
אַ פֿאַרשלאָסענער טויער זיך עפֿנט,
און פֿון דאָרט גיט אַ ליכטיקע כוואַליע אַ גאָס,
און דו עפֿנסט די ברייטע פֿאַרוואונדערטע אויגן.
און דו קוקסט הינטער טויער אַריין,
און דו זעסט — — —

— — — — — — — — — — — — —

12.

ווי די קאַלך־אויוונס אין הימל
בלאַנקענדע ברענען פֿייער־זיילן
און די זון־שטראַלן, ווי פֿיילן,
וועלכע טרעפֿן שפּיציק־שאַרף.

ווערט דער קאָרן צו פֿרי צייטיק
און דער האָבער קען ניט וואַקסן,
קילונג בעטן אויך די פֿלאַקסן,
אויסגעטריקנט פֿאַר דער צייט.

און די פייגל און דער לופטן
קענען אויך זיך ניט דערפרישן,
אויפן טייכל בלאַנקען פישן,
בעטן אויך אויף רעגן שטום.

.13

איז די זון אַ בעקן פייער
און דער זאַמד אַ פייער־בעקן:
גאַנצע טעג דעם טייכל לעקן
פייערדיקע צינגער.

קוקט דער הימל, ווי פאַרמשפּט
אין זיין קלייד מיט שטויב פאַרצויגן,
האָט ער אָוונטס רויטע אויגן,
ליפּן גאָר פאַרטריקנט.

און די ערד איז אויך אַ קראַנקע
און איר הורשט אין־לישער
ווערט אין אָוונט אויך ניט פרייער —
שלאָפלאָז איז די נאַכט.

.14

ווי אַ מדבר איז דער הימל,
און די ערד איז ווי אַ גלאָז,
שפּריצט די זון מיט פונקען פייער
און עס שרפעט בלום און גראָז.

איז דער וואַלד, ווי איינגעשלעפערט,
און ער רירט ניט מיט קיין שפּיץ,
פון דער פרי ביז שפּעט אין אָוונט
בלאַנקט די זון — אַ בעקן היץ.

שפּרינגען פישלעך אויפן וואַסער
מיט די שופּן זילבער־בליץ:
אויך די פיש אין וואַסער בעטן
אויף אַ רעגן אין דער היץ.

.15

קומט דער אָוונט און נעמט צו
אויף זיין גרויע קראַנקן־מיטה,
די צעחלשטע, צעגליטע
קיניגין פון טאָג.

נאָר עס ווערט די היץ קוים קלענער,
און אין שאָטן ווערט ניט קילער
נאָר אַ זיפץ אַ טרויעריק־שטילער
טראָגט זיך אין דער לופט.

און אין שטאַלן בעטן קי,
און אין פעלדער בעטן תבואה,
עטוואָס קילונג אַ רפואה, —
שטילן ווי דעם דאָרשט.

.16

קומט צו גיין דער זומער־אָוונט,
אָפּגעברענט פון זונען־וואַנעס
און צעהענגט אויף ביים, פאַרקאַנעס
דיינע גאָלד־געשטיקטע טיילן.

און ער שמייכלט אַ פאַרטראַכטער
מיט אַראָפּגעלאָזטע ברעמען:
דאַרף ער היינט נאָך טרעפן וועמען
און ער קען זיך לאַנג ניט זאַמען.

גייט ער באַלד אין וואַלד אַריבער,
דאָרט קומט פאַר עס, און מיט בליקן,
וועלכע ברענען מיט אַנטציקן,
וואַרט ער היימלעך אויף דער נאַכט.

.17

הייס דער ווין פון דיינע ליפּן
און די אָרעמס — זון־געוויטער
און דער בליק פון דיינע אויגן
ווי מיט פייער־פלאַם באַשיט ער.

טרינקן איך דאָרשטיק הייסטע ווינען,
באָד מיין קאָפּ אין זון־געוויטער,
און אין האַרצן הייס מיין זומער
מיט די העלסטע פלאַמען בליט ער.

.18

צום סוף פון אַ זומער־טאָג טרעפט אין געדיכט־וואַלד
די זון פאַר פאַרגיין טוט אַ בלישטש אומגעריכט,
צעוואַרפט זיך מיט ליכטיקע בליקן אויף בלעטער,
צעשטעלט אויף די צווייגן העל־ברענענדע ליכט.

און ס'גיט דיר ביים האַרצן אַ צופּ: אָט איז יאָרצייט,
ט'איז קיינער געשטאָרבן, דאָך טוט אַזוי באַנג —
אין הימל דער וויטאָג צעשווימט זיך אין פאַרבן,
ער בלייבט נאָך פאַרגליווערט אין האַרצן אויף לאַנג.

.19

לַמְנַצֵחַ

למנצח, אַ ליד אויף מיין קלאַנגרייכער לירע.
אָ, זונרייכע מוטער, אָ, מאַמע פון וועלטאַל און גאַנצער יצירה.

צוגלייך מיטן טאָג האָסטו שטראַלן צעשיקט אויף די בערג, אין די טאָלן און פֿליינען,
אין מדבר און סטעפּן, אין שטעט און אין דערפֿער, וואו מענטשן נאָר וואוינען —

דיין קאָפּ צו באַקריינען!
די זון איז געקומען מיט נחת און פֿריידן, די פֿינסטערע נאַכט איז געעקט,
און וואו נאָר אַ פֿענסטער, און וואו נאָר אַ שפּאַלט פֿון אַ לאָדן, איז דאָרטן געקלאַפּט און געוועקט:
אָ, מענטשן, אָ, מענטשן, געקלונגען די שעה פֿון דער ליכטיקער שירה!
און פֿייל אויסן בויגן די שאָטנס פֿאַרפֿלויגן,
עס קלאַפּן זיך שטראַלכעלעך שטיל אין די אויגן
און גלעטן און בעטן: קום, לאָמיר באַטרעטן
די שטאַפּלען די העכסטע פֿון הימלשע הויכן.
דער חושך געשטאָרבן, דיין האַרץ איז אַ קרבן,
צוגלייך מיטן טאָג האָסטו גדולה דערוואָרבן.
די זאַפּטן זיך גיסן, ווי וויין־קוואַלן פֿליסן —
די איברים, די גידים די שמחה באַגריסן,
און ווערעמס די שטראַלן, די זונרייכע קוואַלן,
וואָס שפּריצן און גיסן, ווי שפּרינגברונעמס פֿאַלן
צו גאָרניט די מיינע פֿון האַרצפֿולער טענה —
עס זינגען די גלידער: הושענא! הושענא!
עס גיסט זיך מיט ווילטאַל אין ווילטאַל מיין ליד...
זינגט שירה דער בינשטאָק מיט אַל־זיינע בינען,
און טייכל מיט שירה די וואַסערלעך רינען,
די ווערבעס ביים טייך, אויפֿן ברעג זינגט דער זאַמד אָט דער נאַסער,
איך זינג מיט די ביימער אין וואַלד, מיט די פֿיש אינם וואַסער,
איך זינג מיט די פֿויגל אין הויך, מיטן קראָט אין זיין וואַרעמער דירה,
איך גיס מיינע קלאַנגען אַריין אינם כאָר פֿון דער גאַנצער יצירה —
צו דיר איז מיין ליבע און צו דיר איז מיין שירה —
אָ, געטלעכע מוטער, אָ מוטער־נאַטור —
למנצח, אַ ליד אויף מיין קלאַנגרייכער לירע.

20.

דאָס ליד פון די גאָלדענע טרעפּ.

צוגלייך מיטן טאָג איז אַרויס פון איר פּאַלאַץ די מלכּה, די זון. זי האָט זיך געשטעלט
אויפן גאָלדענעם שוועל און געוואָרפן אַ ליבלעכן בליק אויף דער וועלט.
אָ, מענטשן און חיות און פויגל און שטיינער אין האַרן אין שקלאַפן
און אַלץ, וואָס עס האָט די נאַטור פון דער זון אַ באַפרוכפּערטע געט־לעך באַשאַפן
סיי שטומע און טויטע (ניטאָ גאָר קיין טויטע!) סיי חיות און עופות און שפּראָצן —
שטייט אויף! ס׳האָט געקלונגען די שעה פון באַווייליקונג, זונרייכן רצון!
די ערד און דער הימל, דאָס ווינטל, די וואָלקן — שוין פלאַטערן, צאַפּלען,
געקלונגען די ליכטיקע שעה פון די גאָלדענע שטאַפּלען!
אָט שטעלט שוין די מלכּה די זון אירע טריט אויפן שטאַפּל דעם ערשטן,
עס שאַלט די ידיעה, צעטראָגט זיך אויף בליצשנעלע שטראַלן אויף הונדערטער ווערשטן...
דערהערט עס דער טוי אויף דער לאָנקע און גיט זיך אַ הויב
מיט דאַנק און מיט ליבּ אַנטקעגן דער זון, ווי אַ וואַסערנער שטויב
און ביסלעכווייז גייט ער, צעגייט ער, און ווייטן פאַרבליט ער,
צעשווימט זיך אין אַ גלאַנץ ער, אַ קרבּן־עולה אַ גאַנצער,
פאַרגייט ער אַ טויטער אין גליק און אַנטציקן...
דערהערט עס דער פאַסטעך, דאַן נעמט ער זיין הודע,
צעלאָזט זיך אין שאַלן — פון אַלינקע שטאַלן זיך קלייבּט זיין אַגודה,
און ער ווי אַ מלך מיט לאַנגזאַמען הלך זיי פירט אין דער זאַפטיקער גרינגראָז־מדינה...
דערהערן עס שאָטנס, זיי גיבן אַ פלאַטער, זיי גיבן אַ צאַפּל,

און ווערן באַלד בולטער, קענטיקער, טיפער...
דערהערט עס דער ווינטל, דער שטיפער,
דערהערן עס בערגער און טאָלן און וועלדער און פעלדער און טייכן,
און אַלע זיך וועקן אין אַלינקע עקן, און אַלע זיך פרייען און טאַנצן
אין רייען,
און ווינטל, און שעפסל, און טוי-שטויב, און שאָטן:
די זון האָט דעם גאָלדענעם לייטער באַטראָטן!

21.

*
*   *

איך זע דיך אין פעלד מיט אַ בינטל פון צייטיקע קאָרן אין האַנט,
די אויגן — זיי בליצן און לייכטן, זיי לייכטן און בליצן,
די פיס זיינען נאַקעט-אַנטבלויזט אויף דער גראָזיקער מעזשע,
דאָס פּנים, די אַקסלען פון זון אָפּגעברענט.
און לאַנגזאַם דיין גאַנג און עס שוועבט אויף די ליפּן אַ בלענדנדער שמייכל.
דיין לייב שפּראָצט אַרויס פון די לייכטעסטע שטראַלן-געשפּונענע קליידער,
געזעטיקטע פול מיט די שיכורסטע זאַפטן און ריחות,
און זומער אַריין שפּראָצט אַרויס און מיט זאַפטיקער צייטיקייט רופט:
מיין בליק האָט דעם הייסן, דעם צייטיקן, זוניקן זומער פאַרגופט.
און זע די פּאָר אויגן — עס האַלט זיך אין זיי און עס קושט זיך דער טאָג מיט דער נאַכט,
די לאָקן — אַ צייטיקער דופטיקער גאַרב,
די ליפּן — פול האָניק פון גאָלדענע בינען אין פעלד,
די לענדן — זיי רייצן ווי צייטיקע פרוכט,
די ברוסט — דורכן גליענדן אָטעם פון זומער געקושט,
ווי ווייַנטרויבן-בינטלעך אַנטקעגן די אָפענע אָרעמס
זיי וועקן און רופן, זיי רופן און וועקן:
כ'בין צייטיק, פול זאַפט און פול שימער און שיין,
דער קעלטער געטראָטן און שטאַרק איז דער וויין —

קום, רייס מיינע פֿרוכטן און טרינק פֿון מיין אָטעם —
און ווייטער און ווייטער: פֿון מעזשע צו מעזשע
די אייגן זיי לייכטן און בליצן,
עס כוואַליען זיך, בליצן מיט גאָלדענע סודות די לאָקן.
די הענט מיטן צייטיקן קאָרן אין שיין אויסגעשטרעקט
גייט לאַנגזאַם און זיכער די מלכּה פֿון זומער פֿון דערפֿל צו דאָרף
און אומעטום וועקט זי און אומעטום רופֿט:
עס האָט זיך דער הייסער, דער צייטיקער זומער אין גליסטיקע פֿריידן פֿאַרגאָפֿט.

.22

*
* *

אַ בלומיק־צעשטראַלטער און מיידלש־צעשמייכלטער האַרציקער טאָג —
ס'פֿאַרמאָגט נאָר דער צייטיקער זאַפֿטיקער האַרבסט אַזאַ גליטנדע ווייכקייט —
און וואַרעמער צערטלעכער הייך, און דער בלוילעך־דורכזיכטיקער בלייכקייט
אַזוי ווי וואַלן שניי־ווייסע האָרט וואָלקן־לייכט שווימען אַטורך.

און גוט איז אין ערגעץ אַ פֿעלד אויף אַ מעזשע אַן עדות צו זיין
פֿון האַרבסטיקער פּראַכט, און די לויטערקייט־האַרציקייט דורשטיק צו זויגן,
די פֿאַרבן אין שווינדן אין אָונט באַגלייטן מיט ליכטיקע אויגן
אין הערן, ווי ס'פֿאַלן שטיל קערנער פֿון ערגעץ אַ צייטיק־פֿאַרגעסענעם זאַנג.

.23

אויף פֿעלדער, וואָס זיינען צעבערשטלט, צעשטעכלט פֿון זעטיק־פֿאַרשניטענע קאָרנס,
אויף בערגער, אין טאָלן און פּליינען, וואו שטיל נאָך דער פֿאַסטעך די שעפּעלעך פֿיטערט,

דורכזיכטיקער ליכטיקער האַרבסט אין פּרימאָרגנס שוין בלאָזט אין די גאָלדענע האָרנס
און אַלע פאַרנאַכט אין דער שטייף־קלאָרער לופט פונם וועלדל אַ האַרפע־קלאַנג ציטערט.

און היים דורכן ליבלעכן טריבלעכן טאָג גיסט די זון אירע שטראַלן איף דעכער,
איף בערגער, אין טאָלן און פליינען, צעטיילט ביז אַ טראָפן איר זמער־יניקה, —
און ווען סט׳ווערן לידיק אין גאַנצן פון גלאַנצן איר שוימנדער בעכער,
דאַן וועט די פאַרבליצן אין פאַרבן און שטאַרבן צעשמייכלט אַ מיתה־בנשיקה.

.24

*
*   *

עס שפּילט איף די מוידלשע באַקן אין רויזן צעבליטע די היץ,
דער ווינטל דער שטיפער אין גאַסן באַפּאָכט מיט זיין אָטעם די ביוסטן,
געהילטע אין ווייסן דורכזיכטיקן שטאָף און באַהאַלט זיך און טוליעט
אין פאַלבן און קנייטשן, און שעפּטשעט אין לייכטע קאַפּריזן פאַר־הוליעט
פון איינזאַמע סטעזשקעס אין וואַלד און פון ערדישע פריידפולע גלוסטן.

עס שפּילט איבן הימל דער אָוונט מיט פאַרבן און שטעלט זיי אין קאָן,
און יעדן מאָל שיקט ער אַלץ נייע. די שעהן פול רייץ אומבאַוואוסטן:
געווינען, פאַרשפּילן... פאַרפלייצט ווערט אין פאַרבן דער גאָלדענער בעקן,
די שאָטנס געדיכטער און לענגער, און שוואַרצע וואַלן פאַרדעקן
די איינזאַמע סטעזשקעס אין וואַלד מיט די ערדישע פריידפולע גלוסטן.

.25

*
*　　*

און פול וועט גאָר קיינמאָל ניט ווערן די מאָס פון מיין גרויסן אַנטציקן...
צו דיר, מאַמע־ערד, אין די גוטע מינוטן דערהויב איך מיין שטימע,
איך בעט ניט, איך דאַנק ניט — דער הימל מיין היכל, די ערד איז מיין בימה,
איך שטיי אין באַוואונדער, און זאַפּ נאָר די וואונדער אַריין אין די בליקן.

נעמט שוימען דאָס האַרץ מיט געזאַנגען, אַזוי ווי דער תהלים מיט שבחים
און ס'הייבן די ליפּן זיך אָן צו באַוועגן און ווערטער זיך גיסן
און כ'הער ווי די ווערטער אין קלאַנג־האַרמאָניען און ריימען זיך שליסן:
אין מיטן איז גאָט. און געזאַנגען־באַגלייטונג אי פאַר אים אי נאָך אים.

.26

שטיל דער בוים שטייט הינטער פענסטער
און אַ סוד, פאַרטויעט היט ער,
און דער לעצטער אָוונט־ציטער
ווערט פאַרתּהומט אין צווייג און בלאַט.

אין דאָרט ווייטער, וואו דער הימל
מיט דער ערד זיך שטיל באַגעגנט,
דאַכט זיך, ווער זיך דאָרטן זעגנט,
גייט אויף אייביק ווער אַוועק.

אָדער וואַרט... ס'איז קוים צו מערקן
עפּעס שאָטענס... אַ לוויה...
אַלע טאָג גייט דורך אַ נייע —
שטיל און טרויעריק דער צוג.

שאַ, אַ שטערן און נאָך אַ שטערן —
איצטער וויים איך די באַשיידונג:
אין דער שוואַרצער טרויער-קליידונג
צינדט נשמה-ליכט די נאַכט.

.27

איז פאַראַנען ענדע זומער
אַזאַ כימנדיקער טאָג,
ווען דער זומער שטייט ביים שייד-וועג
מיט אַ וואָגשאָל אין דער האַנט.

און די שאָלן אויסגעגלייכטע
אויף דעם מיטל-פונקט פון רו:
ווי פאַרטיפט אין טיפן טרויער,
האָט זיך אָפגעשטעלט די צייט.

און אַזוי אַ טאָג געדויערט,
און אַמאָל געדויערט טעג:
אַ פאַראומערטער, פאַרבענקטער,
אויפן וועג דער זומער שטייט.

נאָר גאָר פלוצלונג — און די וואָגשאָל
גיט אַ ציטער, גיט אַ פאַל, —
כאַפט זיך אויף דער מידער זומער
און ער לאָזט זיך באַלד אין וועג.

גיט ביינאַכט אַ צי אַ ווינט-קאַלט,
און דער פרי אַ רעגן גיסט:
ערגעץ האָט דער מידער זומער
שוין באַגריסט דעם האַרבסט פאַרבײַ.

טויער III

.1

לאַנג אָפּגעבלאַנקט האָבן אין פעלדער דער סערפּ און די קאָסע.
די תבואות — זיי זײַנען אויף העלפּט שוין אין שײַער;
אויף ליידיקע בייטן וועט פאַלן די זילבערנע ראָסע
און שניטערקעס וועלן ניט זינגען מער היי־יאָר.

און נאָך אַ טאָג, נאָך אַ טאָג... וועגענער לאַנגע באַרויבן
די מאַמע די ערד פון דער פרי, פון באַגינען, —
און אַז די לבנה ביינאַכט וועט אַ קוק טאָן פון אויבן,
וועט זי אַ פאַריתומטע פעלד שוין געפינען.

.2

שאַ, דער ווינט איז איינגעשלאָפן
און די ביימער שטייען שטום —
אין דער לופטן פלאַטערט נאָר
אַ געהיימניש שטיל אַרום.

און עס אָטעמט שטיל אַן אָטעם,
שוין אַ גאַסט פון צפון־קאַלט:
עס דערפילט דעם הויך דאָס בלעטל,
גיט אַ ציטער עס און פאַלט.

עס דערפילט דעם הויך דער פויגל,
האַקט ער אָפּ זיין זינגען באַלד
און פאַרטראַכט זיך: אָט פאַרפליט ער
און פאַרלאָזט זיין היימאַטס־וואַלד.

שאַ, דער הימל איז נאָך לויטער
און דאָס טייכל איז נאָך קלאָר,
נאָר די לופט איז פול ערוואַרטונג:
ערגעץ קומט אַ סוד איצט פאָר...

.3

ווייט פון וועגן, וואו מען זעט קיין דורכגייער, קיין פאָרער,
ערגעץ אין אַ וועלדל ביי אַ קרעניצע אַ קלאָרער,
ליגט פון אייביק אָן אַ גרויער שטיין אַ שטומער —
אויפן שטיין דאָרט זיצט יעצט אין אַ האַרבסט־מאַנטל דער זומער.

אָנמעכטיק די הענט אַראָפּגעלאָזט, און די אויגן דעקט אַ כמאַרע,
אויפן קאָפּ אַ קראַנץ פון האַלב־פאַרוועלקטע בלעטער דאַרע,
אויף די בלאַסע ליפּן גאַנצע שניר פון ליבע־סודות שטילע —
אין ערוואַרטונג זיצט ער און ער שעפּטשעט אויפן וועג אַ תפילה.

ס׳פאַרגייט די זון, עס נעמט אַרום די נאַכט פון אַלע עקן.
דאַמאָלסט נעמט אין האַנט דער וואַנדערער זיין שטעקן,
לאָזט זיך גיין פון וואַלד אַרויס אויף בּרייטע וועגן,
און ביים שייד־וועג, האַלבע נאַכט פונקט, קומט אים עמעצער אַנט־
קעגן.

פאַרשפּעטיקטע דורכגייער האָבן ניט איינמאָל סוף זומער געטראָפן:
עס קומען צונויף זיך ביים שייד־וועג צוויי שאָטנס פון דרום און
צפון:
זיי גיבן די הענט זיך ביים גלאַנץ פון לבנה און שיידן זיך ווידער —
די לייבלעכע ברידער.

.4

לאַנגזאַם שוועבן שפּין־געוועבן
איבער פעלדער, איבער סעדער
און קאָלירטע שטראַלן בליקן
קייקלען זיך, ווי צייבער־רעדער.

אין די ווייטע האָריזאָנטן
ווערן קעלטער, ווערן בלאַסער,
און די העלע פאַרבן שווינדן,
ווי אַ חלום, ווי אַ וואַסער.

שטיל גייט אויף די זון אין רויטן,
און פאַרגייט אין פורפור-רויטן,
שטיל פאַרגייט זי, ווי פאַרבענקט זיך
נאָך אַ ליבן, נאָך אַ טויטן...

.5

אַ ווינטל אַ קילער פון צפון-זייט ווייט:
אַ שטים אויף די בערגער, ווי עמעצער גייט...

פון בערגער אין טאָלן צעטראָגט זיך דער קלאַנג:
עס האָט אים באַגעגנט אַ פאַסטעך ניט לאַנג,

אין געלבן, אין ווייסן — געקליידט צווייערליי:
דאָס פנים פאַרוויאַלעט, דער רוקן אין שניי.

ר'האָט נעכטן אין וועלדל אַ ווילע גערוט —
שוין שטייען די ביימער באַשפריצט, ווי מיט בלוט.

ר'האָט די נאַכט גענעכטיקט ביי אונז אויף אַ בייט —
און אונזערע רויזן, זיי זיינען היינט טויט.

.6

דער האַרבסט האָט די אויגן די מידע פאַרמאַכט:
ס'האָט עמעץ באַווּלבערט די ערד ביי דערנאַכט,

און האָט אונז די שויבן מיט בלומען באַדעקט,
עס האָט אינם צימער מיט שנייען פאַרשמעקט.

אין ליכטיק איז ליכטיק, די אויג ווערט פֿאַרבלענדט,
דער שפּיץ פֿונם טורעם אין זונען־שיין ברענט.

און ס׳דרייט זיך דער ווינט אינם געסל און לאַכט:
דער האַרבסט האָט די מידיקע אייגן פֿאַרמאַכט.

.7

שטייט דער אָוונט אין אַלע
און די ביימער געלב־געשפּריצטע, —
ענגסטלעך קאַלט, און זיינע קליידער
זיינען לייכט און אָפּגעניצטע.

און די אייגן גאָלד־געפּונקטע,
אָפּן ברייט און טרויער שפּריצן:
און אַרום פֿאַרשייט און שפּאָטיש
לאַכן קאַרליקעס אין מיצן.

.8

קאַלטע נעכט אין חודש אָב
זיינען ווינטיק, פֿינסטער, וואָגיק,
האָבן חשבון, האָבן לאָגיק
און קיין טראָפּן מרה־שחורה.

און זיי זאָגן: אַלץ איז גאָרנישט,
ווי בפֿירוש אין קהלת:
ביז דער ווינד דרייט זיין שלשלת
באַלעבאַטיש, ברייט און זיכער.

הבל־הבלים, אַלץ איז גאָרנישט,
שעדלעך איז דער זומער־רעיון:
אַלע פֿאַרבן, מאַלערייען
בלויז פֿאַנטאַזיעס גביריש־פּוסטע.

אָטעמט ניכטער־קאַלט די נאַכט —
הבל־הבלים, אַלץ מוז שטאַרבן!
און זי זויגט די שענסטע פאַרבן
פון די בלומען און די בלעטער.

און זי זויגט אויס ביז אַ טראָפן,
גיט אַ הוסט און גיט אַ פירכע:
ניט געלויינט די מינדסטע טירחה
לאָז צוריק זיין ווי געווען.

.9

איבער ברייטע וויסטע פעלדער
שטופט דער מודער האַרבסט זיין וועגעלע
און ער קרעכצעט: שווער די מאַסע!
נודנע טאָטשעט שטיל אַ רעגעלע.

איף די פאַרקאַנס שרייען קראָען,
מערער חושך, רעגן פאָדערן —
און די הימל־הויט, ווי פאַרמעט,
איבגעזייט מיט שוואַרצע אָדערן.

און די וועלט — אַ בית־הקברות,
אַ פאַרפישופטע, פאַרשוואָרענע:
נעכט פאַרזונקענע אין מבול
און די טעג, ווי טויט־געבאָרענע.

.10

פול דאָס האַרץ מיט ציטער און מיט קלאַנג,
ווי אַ שייער נאָכן שניט מיט גאַרבן,
ווי די זעל מיט שרעקן פאַרן שטאַרבן
אינם ראָד פון יאָר און לעבנגאַנג.

זוי אין פעלד פאַרלאָזט אַ פּולער זאַנג
ד'האַרץ געבליבן עלנט און אָן ווערטער:
הענגען איבן וואַנט פאַרראָסטע שווערטער
און עס טוט פאַר שאַרף און בלאַסק זיי באַנג.

.12

עס קוקן די לוזשעס מיט בליקן פאַרשפּיצטע, שטום־אָנגעשטרענגט,
שטעכיק פאַרבלייט.
דער הימל גלאָצט אומזיניק־שטום מיט צעאָדערטע ווייסלען אַזוי ווי
אַ גוסס:
געטרונקען, צעגאָסן דעם זוניקן ווײַן און פאַרשיכורט די גאָלדענע
פּוסעס,
די שיכּורע זומער־געסט וואַלגערן צינד זיך אויף אַל־אַלע וועגן אין
קויט.

שניידט בייז נאָך און קאָסיעט דער רעגן, אַזוי ווי מיט מעסערס דעם
נאַקעטן קרויט
און ווייטער אין פעלד איז אַ חושך, אַ יאָמער; דאָרט קומט פאַר דער
צייט ווער צו קבורה.
דער בוים אויף דער מעזשע גיט שנעל זיך אין ווינט און אין רעגן
מיט ציטער אַ נורע
און יאַשריק קלאַפּט מיט די נאַקעטע צווייגן אין נאַסן צעהויקערטן
פּלויט.

און האַרטער ביים דערפל אַ ווײַסטער מאָהילניק מיט צלמים צעשאָטענע
גרויט
און דאַכט זיך, עס הענגט אויף די צלמים דער שפּעט־האַרבסט
געקרייציקט מיט לעבער אין האַרצן.
די קבֿרות־ווייב קראָ איז די מלכּה פון זומער מלווה ביז פאַרקאַן
אין שוואַרצן
און פראַוועט דאָרט סעודה, — קראַ־קראַ — געטראַנק איז איר נעפּל
און בּיילעניש ברויט.

.12

פון צפון קומט דער ווינטער,
דער זומער קומט פון דרום —
וועלקן בלומען אין די הייזער
און זיי בליען אויף די קברים.

טויער IV

.1

בלוי=געוועלב און זילבער=שוועל...
ווינטער, שניי און ליכטיק=העל.

טאַנצט די ראָד פון ווינטער=פראַכט,
און די זון איז קאַלט און לאַכט.

איז דער שניי אַ ווייכע בעט,
און אויף בעט אַ ווינטל גלעט

זילבער=האָר אויף זילבער=קאָפּ:
כ'איז די זון אויף דר'ערד אַראָפּ!

.2

ווייטקייט איז מיט בלוי פאַרצויגן,
נאָענט בלאַנקט מיט זילבער=שנייען:
אָנגעטאָן אין זיידנס ווייסע,
ווי פאַרכישופטביימער שטייען.

פליט פון ווייסקייט אין דער בלויקייט
שפעל פאַרביי אַ לייכטער שליטן,
ליפן פאַסן ביי די זייטן
און עס בלאַנקט די זון אין מיטן.

פליט אַ שטויב גלייך אין די אויגן
און באַהויכט מיט פראָסט די באַקן:
ריידן שנייען אויף די וועגן
און אין וואַלד די צווייגן קנאַקן.

.3

ווייסע לידער אויף די ביימער,
ווייסע לידער אויף די גאַסן,
יובעלירן יונג און מונטער
בריליאַנט אין זילבער־פּאַסן.

און עס קומען געסט אַליין נייע:
אָט אַ שליטן! נאָך אַ שליטן!
ביי די זייטן פראָסט און שטורעם
זאַווערוכע זיצט אין מיטן.

און די קלעזמער פליען פאָראויס
מיט אַ ניגון אָ פאַרשייטן,
זיי אַנטקעגן ווייס און בליציק
קומט די מלכה־שניי צו רייטן.

.4

דין־דין גלעקל דאָ און דאָרטן
און דער גליטש ווי שפּיגל־גלאָז,
גיט דער פראָסט אַ קניפּ אין בעקל
און דער ווינט אַ שאַרפן בלאָז.

שטייען ביימער, ווי די כלות
מיט גירליאַנדעס ווייס באַדעקט,
צירונג — זילבער, ווייסער סאַמעט
אומבאַרירט און אומבאַפלעקט.

און אויב דאַרפן, איז דער הימל
אין מתנות גאָר ניט קאַרג,
און אָן איפּהער טוט ער וואַרפן
זילבער, פערל, בערגל־באַרג!

.5

גייט אַרום די זון אויף שניי
און איר טריט איז קלאָר און בלאַנקט,
שטייט דער וואַלד פֿאַרחלומט ווייס
און דאָס פֿעלד פֿאַר שניי־קלאָר דאַנקט.

קומט די זון פֿון פֿעלד אין דאָרף,
שליטלען דאָרט זיך קינדער פֿיל —
הייס און לוסטיק איז דער שפּיל,
מערקט גאָר קיינער ניט דעם גאַסט.

גיט אַ שאָט די זון מיט שיין
און פֿאַרשויט די אויגן זיי:
אָנגעזאַפּט מיט זון און שניי
נאָכדעם גלאַנצט לאַנג אויג און באַק.

.6

זונען־שיין און קלאָרער שניי...
עס בליט דער פֿראָסט אין זילבער־גלאַנ־
און גיט אַ בלאָז אַ ווינטעלע,
שוין לאַכט דער שניי און טאַנצט.

און שנייעלעך צו שנייעלעך, —
און זע, אין שיין פֿון זונען־שפּיל,
וואַקסן ווינטער־בלומען פֿריש,
בלומען־לידער פֿיל־פֿיל־פֿיל.

עס לויפֿן אין דער פֿרי אין שול
מיט ביכער קינדערלעך אַ סך,
גלאַנצן נאָכדעם טריטעלעך
אַ צייט לאַנג אויפֿן זילבער־פֿלאַך.

.7

געווען אַמאָל אַ גאָלדן מאַי
מיט בלומען און מיט פויגל־כאָר,
איז לאַנג דער פויגל־כאָר אַנטשטומט,
פאַרוועלקט איך לאַנג די בלומען קלאָר.

דער ווינטער האָט זיין זילבער־מאַי,
זיין שטיפער־מאַי, זיין זינגער־מאַי
אין שליטן־בלוי מיט לוסט געבראַכט
און האָט געלאָזט אים הוליען פריי.

הוליעט פריי דער זילבער־מאַי
און וואו ער וואַרפט אַ שטיפער־בליק,
שפּראָצט אויס אַ שניי־בלום, קאַלט און מיי,
און ווינקט אין זון־שיין: גליק־גליק־גליק...

און וואו ער גיט אַ רייד, אַ פייף,
הילכט מונטער איבער באַרג און טאָל:
שאַ־שטיל, עס קלינגען גלעקלעך העל,
גלעקעלעך — קריסטאָל־טאָל־טאָל...

.8

עס האָט מיר גאָט באַשערט די זכיה נאָך אַמאָל
צו באָדן זיך אין ווינטער־זון און שניי־קריסטאָל...
אין מיטן ערשטן שניי אַ שניי־רויז טריי
האָט טרייליך מיין געצעלט באַזוכט אין זילבער־מאַי
און האָט געבראַכט מיר פולע הויפנס — טי־לי־לי:
פרעסטל־בלומען, פרעסטל־בלי...

.9

און וועסט נאָך דעם ערשטן שניי דעם צאַרטן,
מיין ליבע, נאָך אַמאָל דערוואַרטן,

און ווייסט נאָך וואו, געדענקסט נאָך וועמען,
זאָלסטו גרוסן דאַן פון מיר פאַרנעמען.

און כל־זמן דער שניי וועט נאָך פליען אין לופט,
דאַן זאָלסטו פאַרנעמען: מיין האַרצן דיך רופט.
און ווען ס'וועט דער שניי אויף די גאַסן זיך שפרייטן,
דאַן פלעכט איך פאַר דיר נאָך מיין קרענצעלע קווייטן,

און כל־זמן דער שניי אויף די גאַסן וועט בלייבן,
וועל איך דיר דעם לעצטן מיין בריוועלע שרייבן.
און ווען ס'וועלן פיס אים צעטרעטן אויף שוואַרץ,
דאַן זאָלסטו וויסן: פאַרשטומט איז מיין האַרץ!

.10

און ווען איך וועל שטאַרבן, זאָלסטו זיך ניט קלעמען,
און וועסטו ווען קומען, ניט ברענג מיר קיין בלומען:
עס וועלקן די בלומען נאָך איידער זיי שטאַרבן...
די וואַרט ביז די ערשטע די פראָסטיקע שנייען —
און איב וועסט ביז דאַן מיך ניט האָבן פאַרגעסן,
פאַר־איינס מיט די שנייען דאַן קום מיך דערפרייען
אין פראָסטיקן ווינטער־פאַרנאַכט.
אָן ווערטער, אָן בלומען...
די זאָלסט אויף מיין בערגל דעם טריט דיינעם לאָזן,
עס מעג אים אַ ווינט דערנאָך ווידער פאַרבלאָזן,
עס מעג אים אַ שטורעם אין גאַנצן פאַרווייען:
עס וועט פון דיין טריט אויף די זילבערנע שנייען
אַ ווייבלום, אַ שניי־בלום צום אָנדענק מיר שפּראָצן.

.11

אויפגעעפנט האָט דער הימל
זיינע ליכטיקע צויבער־שויבן:
ווי די ווייסע שמעטערלינגען
פאַלן שנייעלעך פון אויבן.

זיי צעהענגען זיך אויף ביימער,
ווי אויף שנירלעך טייערע שטיינער,
און זיי בלישטשען און זיי לאַכן,
ווי מיט ווייסע קלאָרע ציינער.

און אין טאָלן און אויף בערגער
גייט אַרום דער פראָסט שפּאַצירן,
לאַנגזאַם גייט ער אין זיין פוטער,
ווי הורך ווייסע זילבער־טירן.

און די ערד, די שוואַכע מוטער,
שלאָפט איר שלאָף, דעם זיסן, לאַנגן
און זי חלומט פון אַ גרין־גראָז,
פון אַ מערפּ און פולע זאַנגען....

.12

ס'קומט דער ווינט פון קאַלטן צפון,
גיט דעם הייכן וואַלד אַ ריס,
ער צעברומט זיך אין די שפּיצן,
און וואַרפט ביימער פון די פיס.

און ער קומט אין דאָרף צופליען
כאַפּט ער דאָרט אַראָפּ אַ דאַך,
און פאַרטראָגט אים אין די פעלדער
מיט אַ טאַנץ, אַ שרייש לאַך.

ער באַגעגנט אויף אַ שליטל
פאָרט אַ האָלצהעקער ביינאַכט,
כאַפּט ער אָן אים פאַר די פּאָלעס,
וואַרפט אַרויס אים און ער לאַכט.

און פאַרשיט אים, שיט אים, שיט אים
מיט אַ שטורמיש קברים־ליד,

און עס קומט אַליין דאָס פערדל
אין זיין שטיבל, שוואַך און מיד.

ס'גיט דער ווינט זיך מיטן הימל
אויף זיין שטייגער אויך אַ שפּיל,
און פאַרשיט אים, און פאַרשנייט אים
אָן אַ גאַנג און אָן אַ ציל...

.13

און שפּעט ביידערנאַכט, ווען עס שפּרייט זיך פון אויבן
אַ פּראָסטיקער הימל מיט טויזנטער שטערן,
און ס'דאַכט, אַז די ערד ליגט פון אונטן פאַרקאָוועט
אָנמעכטיק, אַ טויטע, אָן פרייד און אָן טרערן, —

דאַן שפּאַלט זיך דער הימל אין נאַכטיקער שטילקייט,
דאָרט, וואו דער מילך־וועג פירט אָן זיינע שיפן,
און עס באַווייזט זיך אַ גרייז־גראָער קאָפּ מיט אַ לאַנגער
אַ שניי־ווייסער באָרד, מיט אַ בליק זייער טיפן.

דער גרייז־גראָער קאָפּ שפּרייט דאַן אויס זיינע ווייסע,
ווי מאַרמאָר, צוויי הענט אויף די ערד די פאַרשמאַכטע,
און עס שעפּטשען די ליפּן אַ הימלישע ברכה,
אַ שטילע, פון אונטער גאָטס טראָן אַ געבראַכטע...

אַ ברכה פון טויען און רעגנס צעגיסט זיך
אין פּראָסטיקער לופט, דרינגט אַריין אין די שפּאַלטן,
קלאַפּט אָן אין די שויבן און אומעטום ברענגט זי
די ליכטיקע בשורה, אין ווינטער אין קאַלטן...

14.

עס האָט ווער געעפנט די אוצרות פון שנייען ביינאַכט.
גאָטס שליח, דער ווינט, האָט גרויסן פון צפון געבראַכט,

און האָט זיי צעהאַנגען, די קאַלטע, אויף בוים און אויף דאַך,
די ערד איז פאַרדעקט מיט אַ ווייסן אַ זילבערנעם סכך.

די זון גייט אַרויס אויפן הימל און צינדט אָן די „ליכט",
וואָס זיינען אויף שטיבער און פאַרקאָנס צעהאַנגען געדיכט;

און ס'שפּילן אין לופט זיך קאָלירן פאַרשיידנערליי:
ס'פּראַוועט ערד און הימל דעם ליכטיקן יום־טוב פון שניי.

.15

הויך אין הימל אויף אַ וואָלקן־פּאַס אַ בלויען
שטייט פון אייז אַן אויסגעהאַקטער טראָן;
אויפן טראָן דאָרט זיצט דער האַר פון שניי
מיט לאַנגע ברעמען, ווייסע האָר.

און אַרום זיין קאָפּ זיך דרייען קראָען,
שוואַרצע קראָען, אייזן־שנאָבלען, —
שוואַרצע קראָען דרייען זיך אין רינג: קראַ־קראַ —
די משרתים פונם האַר!

ס'גיט אַ ווינק דער האַר און באַלד —
עס פליט אַ קראָ און טראָגט אַ ווינט: קראַ־קראַ,
און נאָך אַ קראָ — און טראָגט אַ פראָסט: קראַ־קראַ;
פאַרגליווערט ווערט דער טייך, פאַרשטאַרט דער וואַלד.

און די קראָען איבערן פעלד זינגען: קראַ־קראַ,
געלויבט זאָל זיין דער האַר פון שניי,
אַ טויט־געזאַנג דער ערד: קראַ, קראַ!

הויך אין הימל, אויפ'ן וואָלקן־פּאַס דעם בלויען,
אויפן טראָן פון אייז,
זיצט דער האַר פון שניי מיט לאַנגע ברעמען, ווייסע האָר,
און בענטשט דעם ווייסן יום־טובדיקן טויט...

.16

הויך אין הימל, אויפֿן אייז=טראָן,
זיצט דער האַר פֿון שניי פֿאַרטראַכט.
און די קראָען, אייזן=שנאָבלען,
קעמען אים די האָר באַזאַכט.

און עס פֿליִען זילבער=פֿונקען
פֿון דעם ווייס=געלאָקטן קאָפּ,
און דאָס שטיפֿערישע ווינטל
טראָגט זיי שטיל אויף דער ערד אַראָפּ.

און עס רוט די ערד אַ ווייסע,
ווי אַ שטילע ווייסע טויב, —
און עס נידערט באַלד דער שניי=האַר
אין אַ זייל פֿון זילבער=שטויב.

.17

אין אַ זייל פֿון זילבער=שטויבלעך
פֿון דעם בלאָען וואָלקן=ראַנד,
גייט אַראָפּ דער ווייסער שניי=האַר
מיט אַ פּענזל אין דער האַנט.

און ער גייט פֿון שטוב צו שטיבל...
וואו אַ פֿענסטער, וואו אַ טיר,
מאָלט ער קאַלטע צויבער=בילדער
און באַפּוצט מיט פּערל=שניר.

נעכטן איז ער דאָ געוועזן,
האָט געמאָלט אויף אונזער גאַס:
מיט די קינדערלעך פֿון געסל
האָט ער לאַנג געטריבן שפּאַס —

האָט געפירט זיי אויף אַ שליטל,
אויף די גליטשן זיי געיאָגט,
האָט ביי אונז אין קליינעם שטעטל
אי געגעכטיקט, אי געטאָגט.

.18

שטיל אין פעלד. עס שלאָפט דאָס ווינטל,
נאָר דער פראָסט אין העלן גלאַנץ,
מיט די שטילע שניי־האַרם טעכטער
פירט אַ קאַרעהאָד אַ טאַנץ.

און די שנייען שעמערירן,
חי קאָלירטע צויבער־ליכט;
אין זיי קיקלען זיך און שפריצן
העלע פאַרבן אין געזיכט.

ס'גייט די זון איר וועג אין מערב,
און אין מזרח אויפן שניי
שווימען נאָך איר גאַנצע פאַסן,
פונקט ווי טייכלעך, ראָז און בלוי.

ווייטער, שפעטער, ראָזער, בלויער,
ביז די זון איר אויג פאַרמאַכט —
אין אַ טונקל־בלויען שליטן
פאָרט אַרויס פון וואַלד די נאַכט.

.19

לאַנגזאַם פאָרט די נאַכט פון ווינטער
איבער טיף־פאַרשנייטע וועגן...
אויפן פרייען פעלד אין ווייסן,
קומט דער שניי־האַר איר אַנטקעגן.

אונטן פינקלען הימל־שנייען,
איבן — שטערן, ווי שטורקאַצן, —
און ער נעמט זי און ער פירט זי
ג׳זיינע אייזיקע פּאַלאַצן.

לאַנגזאַם ציען זיך די שעהן,
הויך און פריש — פרימאָרגן־טענער
קלינגען שוין אין ווייטן געסל,
עס בילן הינט, עס קרייען הענער,

און עס האָט באַרירט די שנייען
שוין די פוס פון וואַסער־טרעגער, —
נאָר די ווינטער־נאַכט — זי שלאָפט נאָך
איפן וויכן שניי־געלעגער.

.20

עס האָט זיך די זון פון דער פרי ניט געוויזן:
עס האָבן געפאַנגען זי בלאָ־שוואַרצע ריזן,
וואָס האָבן די ערד מיט אַ שאָטן פאַרצויגן.

עס האָט זיך דער שניי־האַר אין הימל פאַרבאָרגן,
עס זיינען באַפאַלן אים געטלעכע זאָרגן
און האָבן פאַרנעפּלט די ליכטיקע אויגן.

און ס׳וואַקסט פון דער רגע זיין טרויער, זיין צער:
עס וואַקסט אַ בענקשאַפט אין האַרצן פון האַר...

.21

אַ ווילדער געדאַנק איז צייטיק געוואָרן —
עס האָט זיך צעפלאַקערט דער געטלעכער צאָרן:
ער האָט איף דער ערד און זיין הערשאַפט חרטה.

ער כאַפּט פאַרן קאָפּ זיך אַזױ װי צעשראָקן,
און רײַסט אויף פּיץ-פּיצלעך די גרײַז-גראָע לאָקן,
און װאַרפט זײ מיט צאָרן: אַ מדבר זאָל װערן!

ער האָט נאָך אַ בלאָז מיט זײַן אָטעם געגעבן,
פאַרלאָשן זאָל װערן דאָס ליכט פונם לעבן —
ער האָט אויף דער ערד און זײַן הערשאַפט חרטה!

עס שטורעמט, עס רעשט דער װינט אויף די דעכער,
די שנײַיקע בערגער — זײ װערן אַלץ העכער,
און װאַקסן און װאַקסן....

עס טראָגן און לױפן זיך מיט װילדן געלעכטער
און װעבן תכריכים — ליליתעס טעכטער:
פאַר גוסענדע לעבענס...

תכריכים — זײ פאָכן, װי שדישע פאָנעס,
די ליכט פונם לעבן זי שטײט אין כּבנות —
ס׳בענטשט גומל די ערד אין דער שטיל — — —
— — — — — — — — —

.22

אַ ליכטיקער פאַס פונם מזרח זיך ציט:
עס האָט פאַרן שניי-האַר זיך עמעץ געמיט

און האָט אויף דער ערד זײַן רחמנות דערװעקט:
עס האָט זיך דער שװערער נסיון געענדיקט.

און װידער שוין ברענען די ליכט אויפן דאַך,
און ס׳דרײט זיך דער װינט מיט אַ פרײלעכן לאַך.

און װידער אין פעלד, אינם זוניקן גלאַנץ,
שוין פירן די שנײעלעך אַ לוסטיקן טאַנץ.

.23

ווייס דער וועג, פאַרשנייט די דעכער,
רוט דאָס דאָרף אין קאַלטן בלאַנקען
און דער פייער אויף די נאַרעס
קערט פּאַוואָלי די געדאַנקען.
נאָר פאַרטאָג אין קאַלט־פרימאָרגנס
אין די שייערס לייכט זיך עפּעס,
און אויף פולע תבואה־גאַרבן
שפּרינגען הילכיק פלינקע צעפּעס.

דאַן איז ווידער שטיל, עס שנייט נאָר,
גייען טעג און וואָכן גייען —
ס'איז אַ ווייסער ווינטער־מבול
און די ערד זיך טרינקט אין שנייען.
און איצט זע נאָר אויף טשעקאַוועס —
וואו איז וועג און וואו איז הייזער —
בינטלעך שטרוי אויף הויכע דרענגלעך
שטייען שטום פאַר וועגן־ווייזער.

.24

זונטאָג יום־טוב... אין דער קרעטשמע
איז אַ רעש, אַ געפּילדער:
און די טענער פון האַרמאָשקע
וואָס אַמאָל דער טאַנץ ווערט ווילדער.

ווייזט די יוגנט, וואָס איז יוגנט
און די אַלטע ווינקען, לאַכן:
און דער יוגנט מיר באַוויזן
ניט אַזעלכע האָבן זאַכן!

און ס'דערמאָנט זיך וואו אַן אַלטער
פון די יוגנטלעכע צייטן,

כאַפּט ער אונטער באַלד אַ שיקסע
און מיט אויסרופן פאַרשייטע

לאָזט ער זיך שיין אויך אין קאָן:
עך, די אַלטע — יונגע הונדערט
אַזאַ נ'אַלטער הינטער גאַרטל
קען פאַרשטעקן נאָך אַצינדערט!

.25

שיין פאַרגייט די זון אַ בייזע
און דער הימל אַ פאַרבלייטער,
לאָזט דער פראָסט ניט אָפּ אַ רגע,
און צו נאַכט ער שטאַרקט זיך ווייטער.

האָס וועט זיין? קלערט דאָרף אין קומער,
קוקן אַלע שטרענג פאַרכמורעט:
אין עק דאָרף אַ בינטל דאָרפלייט
אין סערמיאַגעס איינגענורעט.

רעדט ניט קיינער, ווי פאַרשטומטע,
נאָר אין ווייט געווענדט די בליקן.
דאָרטן, דאָרטן אין די פעלדער
טוט דער פראָסט די תבואות שטיקן.

מאַכט אַ האַנט שיין קרייץ=באַוועגונג...
גיט אַ כאַפּ זיך באַלד דער עולם
און מיט האַסט ווי וואָס דערמאָנט זיך
מאַכן אַלע: צלם, צלם...

.26

כ'לאָז מיך אַראָפּ פון שפּיץ=באַרג אין דער נידער —
אין טאָל, וואו עס ליגן פון זון נאָך באַהאַלטן
די שנייען די לעצטע, וואָס זיינען פון ווינטער
געבליבן אין שאָטנס פון גריבער און שפּאַלטן.

כ'פיל אָן מײַנע הײפֿנס מיט שנײ, װי מיט קערנער
און װענד צו דער בלױקײט אין הױך מײַנע אױגן,
איך מאַך אױפֿן שנײ שטיל אַ ברכה און װערטער,
אַ האַרציקע, קלאָרע, מיט גלאַנץ אָנגעצױגן.

דערנאָך הײב איך אָן הײפֿנס שנײען צו װאַרפֿן:
צום לױטערן הימל אַרױף װאַרף איך אײנעם
און האָב די כּװנה צו דאַנקען דעם הימל
פֿאַרן חלום דעם װײַסן און צױבערלעך־שײנעם.

דעם הײפֿן דעם צװײטן איך װאַרף קעגן צפֿון —
אַ קרבן די געטער די װילדע, װאָס זיצן
דאָרט ערגעץ און טרײַבן געהײם זײער כּישוף
פֿון הײלן פֿון טיפֿע און בערג־הױכע שפּיצן.

צוריק אױפֿן באַרג איך נעם מיט זיך דעם דריטן.
איך שטרעק אױס דעם הײפֿן די שטראַלן אַנטקעגן.
איך װאַרט ביז דער שנײ װערט פֿאַרשװוּנדן אינגאַנצן
און ס'בלײַבן אין האַנט קאַלטע טראָפּנס, װי רעגן.

דאַן גיב איך אַ פּאָך מיט דער האַנט, און די טראָפּנס
באַטױען די גאָלדענע האָר פֿונם פֿרילינג,
און עמעץ בײַ מיר טיף אין האַרצן דאַן בוקט זיך
אַנטקעגן ערד־הימל — — —

ל י ט ע

.1

באַרג אַרויף, באַרג אַראָפּ — אויף ווערסטן, אויף מײל־
עס שלעפּט זיך אַ פורל, עס סקריפּעט אַן אַקס;
פאַראומערטע קוקן די מאָגערע תבואות.
עס שווייכלט צו ביטער דער שיטערער פלאַקס.

עס ציען זיך גריקעס — ווי נידעריק, אָרעם:
שוין צייט באַלד צו שניידן, נאָר ס'קעפּל איז פּוסט —
און איבער די מעזשעס פאַרדאַרטן זיך ציען
אַ רייע געוועקסן — האַלב גראָז און האַלב־קוסט.

און ווייטער און ווייטער... דאָרט פליסט שטיל די ווילייע,
די ליטווישע מאַמע צום ניעמאַן זיך ציט,
זי ברענגט אַ מתּנה די פישער איר אייגנס
און טראָגט אין די אָרעמס אַ פליט נאָך אַ פליט.

און פאַזע די ברעגן צעוואָרפענע שטייען
פיל אָרעמע הייזלעך, געדעקטע מיט שטרוי,
און שטיל קוקט מיט טרויער און נאָגט אינם וואַסער
פון אויבן דער הימל, פאַרוואָלקנט און גרוי.

און ס'אַרבעט דער פייער פון סאַמע באַגינען
אין פרוכטלאָזן פעלד, אויף די טרוקענע זעמד:
בילדער פון ליטע, פון אָרעמען היימאַט,
ווי לעבעדיק שטייט איר פאַר מיר אין דער פרעמד!

.2

עס שטייט הינטער דערפל ביים צלם דער זומער
און מאַכט אויף די ליכטיקע פעלדער אַ ברכה:
פון סאַמע באַגינען גייט לאַנגזאַם און ערנסט
פון צלם צום טייכל שפּאַצירן די סאָכע.

און ווייטער אין לאָנקע דאָרט פליסט זיך אַ קאָסע –
זי שפּריצט מיט אַ רעגן פון זילבערנעם פייער
און פירט מיט די גראָזן אַ רוישיקן שמועס
מכוח אַן אָפּרו אויף היי אין אַ שייער.

און דאַרט לעבן טייכל זיך פּאַשעט אַ סטאַדע,
אַ פּאַסטעכל האַלט זיינע הינט אויף אַ שטריקל;
עס פאָרט דורכן טייכל אַ וואָגן מיט משׂא
און ציילט מיט די רעדער די קלעצער פון בריקל.

און דאָרט, וואו עס עפנט זיך ברייטער דאָס טייכל
אַ יידישער מילנער — זיין וואַסער-מיל תּדערט:
און האָט ער קיין ערד ניט און קאָן ער ניט זייען,
ער האָט מיט גאָטס וועלט דורך דער מיל זיך פאַרברודערט.

.3

אין אַ קליינעם אַלטן שטיבל
האָט געוואוינט אַ האַרציק מיידל;
ענג און קאַלטלעך איז דאָס שטיבל,
אָפּגעניצט דאָס שוואַרצע קליידל.

און פון ברויט איז ניט אַ צייכן:
הונגער האָט דאָס קינד געליטן,
נאָר די ביכער וואָלט זי קיינמאָל
אויף קיין ברויט ניט אויסגעביטן.

פון דער פרי ביז שפעט אין אָוונט
איבער ביכער פלעגט זי זיצן
אין די גרעסטע קעלטן ווינטער,
זומער אין די גרעסטע היצן.

און געוואוסט פון דעם האָט קיינער...
שפעט אין אָוונט, ווען פאַרשלאָפן
פלעגן ווערן מיר און טייער,
און די לאָמפּן אויסגעלאָשן, —

איילן פלעג איך צו דעם שטיבל
מיט אַ קלאַפּנדיקן האַרצן,
מיט אַ שמייכל פלעגט באַגעגנען
מיך דאָס מיידעלע אין שוואַרצן —

און ביים שיין פון אירע הייסע
אייגן-שטערן, היכל-פונקען
פלעג איך לאַנגע שטילע שעהן,
ווי אין חלום זיין פאַרזונקען. —

און געוואוסט פון דעם האָט קיינער,
אויסער ווינטל, נאַכט און שטערן,
וועלכע פלעגן ביז באַגינען
עטוואָס האָרכן, עטוואָס הערן...

4.

מ׳וויל מיין האַרץ דיר עפּעס זאָגן,
וואָס אים הייליק איז און טייער,
— נאָר עס קען אַ האַרץ ניט ריידן —
ס׳קען נאָר פלאַקערן ווי פייער.

פלאַמט עס העל, ווי אַ מזבח,
און פאַרגייט אין פלאַמען פייער,
און אין פייער איז עס מקריב
וואָס אים הייליק איז און טייער.

.5

איז פֿאַראַן אַ שטאָט אין ליטע
אויף דער ווילִיעס שטילע ברעגן —
וואו איך זאָל מיין אויג נישט ווענדן,
קומט זי שטענדיק מיר אַנטקעגן.

איז פֿאַראַן אַ געסל דאָרטן,
און אַ הייזל שטייט דאַנעבן —
האַלבע יאָרן וואָלט איך, דאַכט זיך,
פֿאַר דעם הייזל אָפּגעגעבן.

און עס וואוינט אַ קינד אין הייזל,
האָב איך ליב עס, ווי מיין לעבן —
מיינע גאַנצע יאָרן וואָלט איך
פֿאַר דעם קינד אַוועקגעגעבן!

.6

אַ גרוס פֿון די שיינע פֿאַרשוואונענע צייטן...
אַ פּעקל פֿאַרוועלקטע צעוואָרפֿענע בריוו,
וואָס ס'האָט מיר דאָס האַרץ לאַנג דיקטירט דיר פֿון ווייטן,
ווען די האָסט דערפֿילט אים פֿון פֿלאַך ביז דער טיף.

עס זיינען פֿאַרגעסן שוין לאַנג יענע בלומען,
דאָס פֿייער פֿאַרלאָשן, אין האַרצן איז וויסט,
און רויִק באַגעגן איך איצטער דיין קומען,
און בלינד איז מיין אויג, ווען דו גרויסט זיך און בליסט.

און שטומע, פֿאַרוועלקטע, ווי האַרבסט־בלעטער ליגן
ביי מיר אויפֿן טיש די אַמאָליקע בריוו:
אַזוי אויפֿן רויִקן ים שטיל זיך וויגן
די ברעטער פֿון לאַנג אַ צעשמעטערטער שיף.

7.

פילע האָט געהאַט דאָס שטעטל
אין די שטיבעלעך די שטילע:
צווישן בלעטלעך אייך אַ בלעטל,
בין איך איינער פון די פילע.

נאָר געבליבן איז ניט איינער,
אין דעם שטיב פון אונזער שטעטל
האָבן אַלע איסגעביטן
אויפן ברוק פון האַרטע שטיינער.

און געבליבן בין איך איינער
איינמאָל שבת נאָך הבדלה —
וואָס טוט איינער אין אַ שטעטל?
ער באַשטעלט אַ בעל־עגלה.

אַך, אין חורבן איינציק שולדיק
איז דער פורמאַן מיט די רעדער:
ווער עס דינגט אים, יענעם פירט ער,
און עס דינגט אים איצט שוין יעדער!

8.

איך ווייס פון אים, ער ווייס פון מיר,
ווי איין וועלט פון אַ צווייטער —
זיין וועג איז אויסגעטראָטן לאַנג,
מיין וועג אַ שווער־פאַרווייטער

ער האָט אַ היים, ער האָט אַ טראָן,
מיר גייען זיך פונאַנדער:
ער זיצט אין הימל אויף זיין טראָן,
איך — וואַנדער און איך וואַנדער.

ער קומט אַנטקעגן און ער רופט
איף טריזנט לעבנס=וועגן,
און איך — דער מדבר איז אָן סוף,
איך גיי דעם טויט אַנטקעגן.

9.

און די ווענט פון טהויהוי ז'אויסגעהאַקט אַ פענסטער
פונם אָפּגרונט אין דער הויך אַרויס:
הינטער פענסטער וויגט איין אייביקייט
די אַנדערע אין שויס.
איז די מאַמע אַ געניטע, כאָטש אַ בלינדע,
וויגט און וויגט זיך: שלאָפן, שלאָפן!
און זי פלעכט אַ שלייער
פון אָנהייבן און סופן.
ווערן ביידע באַלד אַנטשלאָפן —
די מאַמע מיט דער טאָכטער,
בלייבט ביים איוון נאָר אַ געצל,
מישט אַ פייער, נייע וועלטן קאָכט ער.
כאַפּט זיך אויף די מאַמע,
זי פאַרזוכט פון קאָכן —
און שפייט אויס: דער זעלבער
אַלט=באַקאַנטער קנאָכן!

10.

ליד פון קנעכטשאַפט.

(פראגמענט).

... איך טראָג אים דעם טייערן, ווילדן געדאַנק,
געוועבט פון מיין בלוט, פון מיין אייגענעם ביין:
ער ליגט דאָרט פאַרבאָרגן אין אייזערנעם שראַנק —
אַזוי ווי אַ שלאַנג איז ער גיפטיק און שיין.

און וועט איר צערייסן מיין האַרצן אויף שטיק,
וועט איר דעם געדאַנק ניט באַקומען צוריק!

... דער ווילדער, דער ליבער, דער ריזן־געדאַנק
וועט דרינגען צו אייך אין דעם שטילן געצעלט:
ער וועט אייך פאַרסמען דעם זיסן געטראַנק
און וועט אייך צעטרייסלען דאָס האַרץ פון דער וועלט.

.11

קומען און גייען געדאַנקען אין רייען און שטילע פאַרגייען...
און שטילן געפילן די וועקן און הילן און טרוימען דעם וויי,
און שטימען — זיי שווימען אַדורך, ווי אַ הימען, וואָס לאַנג שוין
פאַרקלינגען
און לאַנג שוין פאַרגאַנגען דאָס האַרץ אין די קלאַנגען
און לאַנג שוין פאַרשטומט פונקט ווי זיי.

.12

איך צינד אָן צוויי ליכט, רעכטס און לינקס פון מיין קאָפּ,
און גיס אָן דעם בעכער פול שאַרפן געטראַנק;
איך פיר היינט צו קבורה מיין ליבלעכסטן טרוים,
איך פיר היינט צו קבורה מיין שענסטן געדאַנק...

איך רייס מיך היינט אָפּ פון דער אייזערנער קייט.
איך רייס מיך פון לעבן און פרייהייט אַרויס;
איך טרינק אויס אַפריער דעם בעכער ביז דעק,
צעטרעט גלייך דעם בעכער, די ליכט לעש איך אויס.

און וויקל זיך אין תכריכימדיק ווייס,
און שטאַרב אַ באַפרייטער פון מענטשלעכע זינד...
אַ „קדיש“ וועט בלייבן מיין קלינגענדיק ליד,
אַ הספד וועט מאַכן אין קוימען דער ווינט...

פון די פעטערבורגער לידער.

.1

ריקט זיך טיפער אָן די נאַכט,
ווערט ניט פינסטערער אין מאַי,
העל די ערד און אויפן הימל
ווי אַ בלייע וויסטעניי.

לויפט דער שלאָף אַוועק פון אויג,
ליידיק־וויסט פאַרבלייבט די בעט,
גייסט אַרום און גייסט אַרום
און די הערסט, דאָס האַרץ וואָס רעדט.

מאָדנע רייד... דערקענסט זיי ניט,
ס'אייגן האַרץ דערקענסטו ניט:
ווי צעשראָקן ווערט דיין בליק,
די פאַרגיכערסט דיינע טריט.

.2

בלייע נעכט און אָנמאַכט־שמייכל
אויפן הימל קאַלט פאַרבלומטן,
ווי אַן אָנשטרענגונג צו ריידן
פון אַ מענטשן אַ פאַרשטומטן.

עפּעס זאָגט מען... דיכטער זינגען:
פרילינג... דרים... לידער... זונען...
קוים עס גלייבט זיך, נאָר עס טרוימט זיך,
ס'איז אַ וועלט מיט פלאַם באַשפּונען.

קײַם עס גלײבט זיך, נאָר עס בענקט זיך
און פֿון הימל אױגן קוקן,
אױגן מאָנען בײַ די שטײנער
פֿון די פּעטערבורגער בריקן.

נאָגט אין האַרץ דאָס אָנמאַכט־בענקען,
װי אַ ליבע פֿון אַ קראַנקן:
בלײכע נעכט און שטומע דאָרשטן
און אַ װײטאָגלעכער צאַנקען...

.3

ליגן אין גאַסן קאַנאַלן פֿאַרגליװערט
און קוקן צום הימל פֿאַרטעמפּט און משונה,
אָט פֿונקט װי אַ מת, װאָס פֿאַרגעסן, פֿאַרלאָזן
װאָלט אױגן געגלאָצט פֿון אַן אָפֿענער טרונע.

אַזױ װי אַ דרײַ־שלאַנג זײ רינגלען אַרומעט
די שטאָט מיט די נאַסע און גליטשיקע רונגען...
ניט ס׳גרינען די ברעגעס, ניט ס׳שפּילן קײן װעלן,
זײ לעקן נאָר שטײן מיט די קלעפּיקע צונגען.

און ס׳קען ניט אַ דאָרשטיקער װען זיך דערקװיקן,
און ס׳װאױנען אין װאַסער פֿאַרשאָלטענע בריות...
די קינדער היט, מענטשן! װײַל װי נאָר בײַנאַכט
זײ שװימען אַרױף און זײ מאַכן קײן שהיות

און טרײַבן דעם כּישוף אין װײַסלעכן שײַנען
אַנטקעגן דער שטאָט מיט אַ תּהום פֿון באַװױנער
און קרימען זיך, שפּײַען מיט פּײַנען און שלאַפֿקײט
און סקריען משונה מיט שװאַרץ־בלױע צײנער.

.4

פאַראַן איז אַ שעה, אין דער ווייסער און שלאָפלאָזער נאַכט
אויף גרענעץ פון אָוונט און מאָרגן, ווען ס'ווערט ווי אין תהום
גאָר פלוצלונג פאַרשלונגען די נאַכט אינם ווייסלעכן שוים, —
געשלאָגן מיט ליכטיקער שטאָר ס'גרויסע פעטערבורג וואַכט, —

דאַן טויט־בלאַס אין שטאָט אַלע וואַסערן אָטעמען קוים
פון וואַכן אָן אויפהער אין קרענקלעכער שיין פון דער נאַכט:
זיי ליגן אַזוי ווי פון בראָנפן פאַרשיכורט, פאַרשמאַכט
און בלינצלען מיט טויטע, פאַרגליווערטע ווייסלען אין רוים.

.5

עס האָט זיך דאָס וואַסער געהוידעט מיט קלאַסישע פאַרבן,
וואָס זען קען מען נאָר אויף די בילדער פון גאונישע מאָלער;
עס האָט זיך צעפלאַקערט דער ליטערער טאָג אינם שטאַרבן
און האָט זיך צעשאָטן, צעאוצרט אין גאָלדענע טאָלער.

און ווייטער, גאָר ווייט, וואו דער הימל באַגעגנט די כוואַליעס,
דאָרט זיינען געשוואומען, געהוידעט זיך גינגאָלד־מזבחות
און פורפור געהילטע, — אויף זיי האָבן גאַנצע פמליאס
געמקריבט שטיל וואַרעמסטע פאַרבן און דין־דינסטע ריחות.

.6

און קוקסטו אויף דרום — זיך כוואַליעט אין זון־שיין אַ קוועקזילבע־פלאַך
און שיט זיך, צעשיט זיך אין בערגער געפערלטע שניר...
און זע אויפן צפון — ס'רוקט אָן זיך אַ שוואַרצער, צערודערטער דאַך,
וואָס קען אונז מיט אָפגרונט פאַרדעקן ביים מינדעסטן ריר.

דו זיצסט אַזוי נאָענט און — גיט אונזער שיפל אַ וואָרף נאָך די פלאַך,
דאַן גיט מיר אַ זאָג וואָס דיין בליק מיט צערודערטער שפראַך.
שנעל גיט זיך אַנטקעגן אַ כוואַליע מיין האַרץ מיט געפערלטע שניר,
נאָר שוואַרץ איז דער אָפגרונט, וואָס קוקט פון די בליקן אויף מיר.

.7

צום אויסגוס, וואו ס'גיסט זיך די נעוואַ אַריין,
אַהין לאָמיר רודערן, שיפל דו מיין.

פון איין זייט אַ וואַלד און דער צווייטער אָן ברעג —
עס וועט אונז דער שטראָם שוין באַווייזן דעם וועג.

מיר וועלן דאָרט קומען צום זונען-פאַרגיין,
מיר וועלן דאָרט בלייבן באַרויִקטע שטיין,

מיר וועלן באַגלייטן די זון אין איר גאַנג,
מיר וועלן איר זאָגן דעם לעצטן פאַרלאַנג.

וואָס מיר האָבן טיף אינם האַרצן פאַרמאָגט, —
און דאַן, ווען מירן האָבן שוין אַלעס געזאָגט

מיר וועלן שטיל וואַרפן אַן אָפשיידונג-בליק
און — וועלן זיך קערן צוריק.

יאַפּאָניש.

.1

עס וועט באַלד דער שטורעם פאַרפירן
אַ הייזעריק שמועס,
וועט אָפּרייסן בלעטער און פרוכטן
מיט שטיפערשע תנועות —
בליטן וועלן פליען איבער ווינט.

און ווילסטו, מיין פריינד, רייסן בליטן,
דאַן פאָלג-זשע מיין עצה:
רייס בליטן נאָך כל-זמן דער שטורעם
איז הינטער דיין פלייצע —
רייס די בליטן נאָך אַצינד!

.2

בליט, בליט ווייטער, ליבע בלומען,
און פאַרליערט נאָך ניט די פאַרבן:
איידער ס'האָט אייך ניט געזען
נאָך אַמאָל מיין ליבסטע,
טאָרט איר נאָך ניט שטאַרבן!

.3

עס האָט דער קאַרשנבוים געבליט,
און מיינע האָר געווען איז שוואַרץ —
און יונג געווען דאָס האַרץ.

עס האָט דער קאַרשנבוים געבליט,
געבאָדן זיך אין פרישן טוי:
מיינע האָר געווען איז גרוי.

און איצט איז מאַי — איך גאָטס געבאָט
בליט דער בוים איבעראַנייס —
מיינע האָר איז ווייס.

בעסאַראַביע.

אַ בית־עולם.

ביימער, מצבות... מצבות און ביימער,
און סאַמע ביים פּאַרקאַן דאָס הייזל פון שומר.

און אויבן אין קעפּ פון אַקאַציען גרינע
דאַרט האָבן די פייגל אַ פרייע מדינה.

— זיי זעען פון אויבן ניט זעלטן בגנבה —
עס קומט וואָס אַמאָל צו אַ נייע מַצֵבָה.

עס קומען אָפט מענטשן און זוכן דאָרט וועמען:
די טייערע שאָטנס, די האַרציקע נעמען.

און סאַמע ביים פּאַרקאַן הויבט אויך זיך אַ ברעטל:
עס ליגט דאָרט באַהאַלטן דער חוטא פון שטעטל.

פּאָעמען

I.

דער זיג פון די באַזיגטע.

דער ים איז אָפט פול מיט קאַפּריזפולע גלוסטן:
דאָ לאַסטשעט ער שטיל זיך צום פעלזיקן ברעג,
דאָ שנײַדט ער אים שנעל, ווי דעם בוים שנײַדט אַ זעג,
און אָטעמט מיט מאַכט, ווי פון טויזנטער ברוסטן.

און ס'טרעפט זיך אַמאָל: פון דער שטילקייט געפאַנגען,
די פישער זיך לאָזן מיט נעצן אין ים,
עס הוידעט זיי לאַנגזאַם דער וואַסערנער קאַם,
און שמייכלט זיי צו מיט ערפילטע פאַרלאַנגען,

און באַלד — אָ, דער פישער! — פול כעס און שפּאָטן,
שוין רונצלט איר פנים די שוואַרץ-בלויע פלאַך:
דער ים זייער דיל און דער הימל אַ דאַך —
גאָט, רעטע די פישער, דער שפּיל איז געראָטן...

נאָר ס'קען זיך דער ים מיטן פעלז ניט פאַרוועטן,
וואָס שנײַדט זיך מיט לענד אינם וואַסער אַרײַן:
אויפן מעכטיקן שפּיץ, אינם זוניקן שײַן
דאָרט גריסט זיך אַ שלאָס הויך און מענטשן דאָרט טרעטן.

מעג רײַשן דער ים. מעגן כוואַליעס זיך שאַרפן,
עס כמורעט דער פעלז נאָר זײַן-אַש-גרויע ברעם,
עס קען אים ניט נעמען דער ים אין זײַן קלעם,
עס קען זיך קיין כוואַליע צום שלאָס ניט דערוואַרפן.

און זעען די כוואַליעס, ניטאָ קיין נצחון,
דאַן ווערן זיי רויִק, צעשווימען און שטויב:
עס וועט ניט אַנטלויפן די שטיינערנע הויב,
זיי נעמען מיט ווינטלעך אים גוטע באַפּאָכן.

דאָך ס'אויער צום ים וויל דער שלאָס אַליין ניט נויגן.
נעענטער צום הימל־רוים, איידער צו דר'ערד,
דאָרט שטייט ער באַשיצט און פון קיינעם געשטערט,
און שפּילט מיט די פענסטער אַ שפּיל, ווי מיט אויגן.

און הינטער די פענסטער, אין שאָטן און קילן,
דאָרט הערן זיך טריט אָפּט אַרויף און אַראָפּ,
עס ווייזט זיך אין פענסטער אַ מענטשלעכעס קאָפּ,
און ווערט באַלד צוריק דאָרט פאַרשוואונדן אין שטילן.

עס וואוינט אינם שלאָס שוין פון צענדליקער יאָרן
אַ סקולפּטאָר. זיין נאָמען באַרימט איז און גרויס:
עס צערטלט דער רום אים און וויגט אין זיין שויס —
זיין נאָמען אַ בענטשונג פאַר לענדער געוואָרן.

נאָר איינזאַם דער קינסטלער דאָרט לעבט, ווי פאַרשלאָסן,
און ווייניקע האָבן באַטראָטן זיין שוועל,
ס'האָט קיינער געקענט זיין פיל־ברייזנדע זעל,
כאָטש אַליין האָט די פרייד מיט זיין שאַפן גענאָסן.

און מער ניט דער שומר, מיט בליקן, וואָס פרעגן,
באַגלייט אים גאַנץ אָפט אויף די מאַרמאָרנע טרעפּ:
ווער ווייסט, וואָס עס וועבט זיך אין גאונישע קעפּ,
און זיינע געדאַנקען — אויף וואָסערע וועגן...

אין גרויסן, געראַמיקן זאַל, מיט די שויבן,
וואָס קוקן אַריבער די כוואַליעס פאַרטראַכט,
אַ זעלע האָרט פלאַטערט דורך טאָג און דורך נאַכט:
עס וויל זיך צו געטער דער קינסטלער דערהייבן.

ער שטייט און ער אַרבעט, די בליקן זיי שוועבן
אַריבער אַ קערפּער, וואָס ווייניקע האָט
אַזעלכע געשאָנקען דער ערד אונזער גאָט,
און זוכן און לעבן — דאָס לעבן, דאָס לעבן....

זיי פאָרשן און זוכן, און ווילן געפינען
די אײדעלסטע ליניען, דעם מינדעסטן בויג,
עס ווערט ניט פאַרפליגן קיין איינס פון זיין אויג —
אַזוי פון אַ בלום קלייבן האָניק די בינען.

נאָר טויב בלייבט דער קינסטלער צו אַנדערע לידער:
ער זעט ניט דעם פלאַטער פון פרויישן בליק,
ער זעט ניט אַ האַרץ ווי עס רייסט זיך אויף שטיק
דאָרט אונטער די פראַכטיק־געפורעמטע גלידער.

די פרוי האָט געטרוימט אַזוי לאַנג און איר שטרעבן,
אַזוי לאַנג געשעפּטשעט זיין נאָמען אין שלאָף:
ווען איך בין פאַר אים כאָטש פון שאַפן אַ שטאָף,
אַ שפייז פאַר זיין מאַרמאָר ווען סיקען זיין מיין לעבן!

און גרויס איז איר גליק און אָן ברעג דאָס אַנטציקן,
זי האָט זיך פאַר אים אַזוי צניעק אַנטבלויזט,
און, דאַכט זיך, עס האָט אים איר שיינקייט באַרוישט:
עס ברענען, ווי זונען, ביי ביידן די בליקן!

און טאַקע ער פלאַטערט, די פינגער און פיבער,
ער איילט איר געשטאַלט אויפצוּוועקן אין ליים —
אַך ער איז פאַרטאָן אין זיין אייגענעם טרוים,
וואָס איז אים פון שענסטע און ליבלעכסטע ליבער.

פאַרוואָרפן דעם בליק, ווי אין וואַסער אַ ווענדע,
ער מיט זיך פאַרפיינען אַ וואָסערן גליד...
אָט שפרייזט ער פאַרטראַכט און פון אָנשטרענגונג מיד,
און אָט איז די אַרבעט אינגאַנצן צו ענדע.

„נו, איצט איז די אַרבעט אײַנגאַנצן צו ענדע,
איך האָב אינם בילד מײַנע כּוחות געפּרוּווט,
איך האָב אינם בילד מײַן פֿאַנטאַזיע פֿאַרגוּפֿט,
קענסט גײן... און דײַן נאָמען — ער בלײַבט אַ לעגענדע".

די פֿרוי האָט פֿאַר װי קײם אַן אָנלען געפֿונען:
זי הערט זײַנע װערטער, עס גלײבט זיך איר קױם,
צי איז עס שױן װירקלעך אַ סוף פֿונם טרױם,
װאָס אײדער פֿאַרװירקלעכט, איז ער שױן צערונען?

און באַלד זיך געװאָרפֿן פֿאַר אים אױף די קניען,
צום קינסטלער די הענט מיט געבעט אױסגעשטרעקט:
— „שטײ, דיכטער! עס איז נאָך דאָס ליד ניט געענקט,
די ערשטע אַקאָרדן קױם, הער איך, פֿאַרפֿליען.

אָט נאָר־װאָס געפֿונען און שױן צו פֿאַרלירן:
איך שטײ פֿאַר דיר צײַטיק, פֿול לעבן און לוסט,
עס רײַסט זיך מײַן האַרץ דיר אַנטקעגן פֿון ברוסט,
צי דען קען מײַן בליק דײַן באַגערן ניט רירן?"

נאָר רויִק און קאַלט איז דער קינסטלער געבליבן
און ער האָט געענטפֿערט מיט ערנסט און בליק:
— „נאָר שאַפֿן איז לעבן און שאַפֿן איז גליק,
דער טױט לױגט צום קינסטלער פֿון פֿרױען, פֿון ליבן!"

די װערטער פֿון קינסטלער װי גאָר ניט געהערטע:
— „עס האָט שױן ניט אײנער פֿאַר מיר זיך געקניט,
איך האָב נאָר פֿאַר דיר אַלע יאָרן געבליט,
דײַן נאָמען געצערטלט, פֿאַר דיר אַ באַשערטע.

ס'האָט הײמלעך געפֿלאַטערט אַנטקעגן דײַן קומען
מײַן קװאַל, װעלכער שױמט פֿול מיט לעבן, געװנום,
דער װעג צו דעם קװאַל פֿרײ איז נאָך פֿאַר דײַן פֿוס,
דער װעג איז פֿאַרזײט מיט די פּראַכטיקסטע בלומען —

קום, רייס-זשע די בלומען און טרינק פון דער קוועלע,
מיין ליבע איז צייטיק, מיין בענקען איז גרויס,
דיין קאָפּ וועט געפינען אַ רו אין מיין שויס:
גענומען מיין שיינקייט, קום, נעם אויך מיין זעלע!"

— „וועט קיינער ביים קינסטלער זיין פרייהייט ניט רויבן" —
עס האָט אויף דיין ליפּ נאָר אַ שמייכל געדוט:
„אָ, ליבע, דאָס רעדט נאָר דיין יוגנט, דיין בלוט,
די ערד אין דיין גוף האָט איר שטימע דערהויבן" — — —

גראַד איבערן ים, ביי די טורעמשע שפּיצן,
זיך קלעפּט אַ באַלקאָן צו דער וואַנט פונם שלאָס:
ווי הויך זאָל אַ כוואַליע ניט געבן אַ גאָס,
צו אים וועט די כוואַליע קיינמאָל ניט דערשפּריצן.

שפּעט, נאַכט, אויפן הימל העל ברענען די שטערן,
עס גייט די לבנה איר איינזאַמען וועג,
עס לאַסטשעט פון אונטן דער ים זיך צום ברעג,
אַ ווינטעלע שוועבט אין דער לופט, פול באַגערן,

און עפּעס וואָס שעפּטשעט, די וואַסערלעך הוידעט,
איין כוואַליע די אַנדערע שפּילנדיק בייט,
העל-לייכטן די שלאָס-שויבן ווייט אין דער ווייט
און שטיל איז אין איינזאַמען שלאָס און פאַרסודעט.

נאָר שאַ, עס דערטראָגן זיך טריט לייכט פון צווייען,
זיי גייען פון פּאַלאַץ אַרויס זאַלבענאַנד;
די פרוי קומט אָן נעענטער צום אייזערנעם ראַנד,
די אויגן זיי בלאָנדזשען און טרויעריקייט זייען.

און באַלד — „אָ, ווער זינגט אַזוי שמערצלעך פון וואַסער,
אַזוי זיס, אַזוי טרויעריק — דאָס האַרץ אַזוי קלעמט,
דאָס וואַסער-ליד קלינגט אַזוי מאָדנע פאַרפרעמדט"...
און ס'ענטפערט דער קינסטלער גאַנץ פעסט, כאָטש אַ בלאַסער:

— „דאָס קלינגט פון די כוואַליעס מיין לעבנס־לעגענדע,
דאָס זיינען די אַלע, וואָס איך האָב פאַרגופט,
וואָס איך האָב מיין כוח אויף זיי דאָ געפּרווט,
זיי האָבן ערפילט זייער שליחות ביז ענדע".

— „דאַן גיי איך צו זיי. איך בין גרייט. איך ברעך איבער
פון לעבן מיין שוואַכן, מיין איינזאַמען צווייג.
איך שעלט דיך ניט, דיכטער, איך לעב נאָך, איך שווייג,
און אפשר — געבענטשט, יאָ, געבענטשט זיי, מיין ליבער!"

עס האָט פאַרן איינג וואָס געגעבן אַ פאַל, און
אַ שאָרך, און אַ פלי, ווי פאַרפליגן אַ טויב,
דער אָפּגרונד האָט האַסטיק פאַרשלונגען זיין רויב:
אַוועק איז דער קינסטלער צוריק אין די זאַלן.

עס איז נאָך וואָס העכערס פאַר קינסטלער פאַראַנען...
ניט איינמאָל שוין האָט ער באַפעלנדיק „לעבט!"
אין מאַרמאָר און שטיין זיין געדאַנק איינגעוועבט —
פאַר אים איז אויף מאָרגן אַ צווייטע געשטאַנען.

.II

הייך איבערן ים אין די הימלישע וויטן
אַ צווייטער ים, פונקט ווי אַ שפּיגל זיך שפּרייט,
עס ציען זיך וואָלקן אַרום, ווי אַ קייט,
וואָס כוואַליעט זיך, שלענגלט זיך האַרט ביי די זייטן.

און דאָרט אויף די ברעגן, מיט זון־שיין באַנוגנט,
אַ כישוף־שלאָס בלוי אויף אַ פעלזן־שפּיץ רייט,
אין שלאָס וואוינט פון אייביק די אוראַלטע צייט —
באַוואַכט זי די שליסלען פון אייביקער יוגנט,

און צייכנט די אייביקייט שורה נאָך שורה,
געדענקט זי די אוראַלטע געטערס געבורט,

זי האָט שוין פֿון פֿילע דעם אָנדענק פֿאַרשפּורט,
איף געטער־בית־עלמינס געבראַכט זיי צו קבורה.

נאָר זי איז נאָך יונג און פֿול מיט קאַפּריזן,
און לייכט איז און גרינג איז איר מוידלשער טראָט,
זי טרייבט מיט די מענטשן און איפֿהער איר שפּאָט
און קיינמאָל איר אמתן פּנים באַווייזן.

אַ ווינטער, אַ זומער — זיי קומען, פֿאַרגייען,
ס'האָט קיינמאָל דער קינסטלער קיין בלומען געציילט,
פֿון איינזאַמקייט האָט ער דעם וועג אויסדערוויילט,
און זיינע באַגלייטער — נאָר שאָפּנדע ווייען.

די צאָל פֿון די בילדער אין זאָל ווערט אַלץ גרעסער,
ער האָט זיך פֿאַרמאָסטן מיט גאָט אין זיין שפּיל,
און זיינס איז נאָך שענער, האַרמאָנישער פֿיל,
באַוויזן האָט וואונדער זיין פֿאָלגזאַמער מעסער.

ניט מער — די נשמות פֿאַרשווינדן, פֿאַרפֿליען,
האָט ער די נשמות פֿאַרלייקנט שוין לאַנג:
דאָס איז נאָר אַ פּוסטער פֿאַרדראָסלעכער קלאַנג,
ער האָט זיי פֿאַרביטן אויף שטיין־האַרמאָניען.

און וואָס עס ווערט גרעסער די געטלעכע רייע,
אַלץ מער און מער לעבנס דער אָפּגרונד פֿאַרשלינגט:
און כאָר, וואָס ביינאַכט אין דער טיפֿענישן קלינגט,
קומט צו וואָס אַמאָל אַלץ אַ שטימע אַ נייע.

נאָר זיכער זיין רו און ער ווייס פֿון קיין טרויער —
נאָך שווערפֿולע אַרבעט פֿון פֿרי ביז גאָר שפּעט
עס טוליעט אים צערטלעך די איינזאַמע בעט,
דערגייט ניט קיין אומרויִק קלאַנג צו זיין אויער.

אַ ווינטער, אַ זומער, אַ וועלט און נאָך וועלטן,
עס האָט זיי דער קינסטלער גאָר קיינמאָל געציילט:

די צייט האָט אים לעצטנס צום שפּיל אויסדערוויילט —
איר שפּיל מיט גאונים זיך טרעפֿט אַזוי זעלטן!...

דער שומר פֿון שלאָס האָט געזאָגט צו זיין האַר:
— „מיין האַר, וואָס איך זע גאָר, דער קאָפּ ווערט שוין גרוי".
— „ניין, אַלטער, דאָס איז אַ קאַפּריז פֿון אַ פֿרוי,
די צייט טרייבט דאָס שפּאַסן, די האָב ניט קיין צער".

— „מיין האַר, און די ליכטיקע אויגן געווען אַזוי קלאָר,
עס ציטערט דער מעסער ביי דיר אין דער האַנט".
— „דאָס האָב איך געאַרבעט צו לאַנג דורכאַנאַנד
און, ווייזט אויס, געשלאָפֿן צו ווייניק ביינאַכט".

— מיין האַר, און די ליכטיקע אויגן געווען אַזוי קלאָר,
זיי זיינען פֿאַרנעפּלט, צי זעסטו נאָך ווייט?"
— „אָ, אַלטער, דאָס איז נאָר אַ אומשולדיק שפּיל פֿון דער צייט,
איך מוז מיר נאָר צופּאַסן גלעזער אַ פּאָר".

— „מיין האַר, און די פֿיס... אַזוי שווער ווי דו טרעטסט,
צי הויך איז דיין וואוינונג פֿאַר מענטשן, וואָס שוואַך!
עס פֿירן די טרעפּ דאָך כמעט ביז צום דאַך,
דו וואָלסט זיך שוין גלייכער גאָר אונטן באַזעצט".

און ווידער אַ נאַכט. אויף זיין האַרטן געלעגער
קען עפּעס דער קינסטלער ניט איינשלאָפֿן לאַנג,
עס טוט אים די זאַך אַזוי ווייטאָגלעך באַנג:
ווי אַרבעטן לוסטיק און שלאָפֿן זיס פֿלעגט ער!

און היינט איז די אַרבעט אים גאָרניט געלונגען:
דאָ האָט אים האַרטנאַקיק די ליים ניט געפֿאָלגט,
דאָ האָט אים ווי עפּעס אַ שאָטן פֿאַרפֿאָלגט,
געשטאַלטן געוויגט זיך און שטימען געקלונגען:

„די נאַרישע פֿראַגן... דאָס איז נאָר דער שומר"....
פּרוווט זוכן דער קינסטלער אַן ענטפֿער, אַ טרייסט.

באַלד ווידער באַפאַלט אים אַ ספק: ווער ווייסט?
האָט אפשר שוין ס'לעבן קיין זאַפט און קיין טוי מער?

שוין אויסגעשעפּט אפשר פון שאַפן די קוועלע?
אין פענסטער פון לעבן די אָנמאַכט שוין קלאַפּט...
די לופט איז מיט קלאַנג און מיט שאָרך אָנגעזאַפּט,
אַלץ שטורצלעכער, טיפער דער ספק אין זעלע.

עס איז אים פאַרדראָסיק, ער קען זיך ניט שענקען,
ער פילט זיך אָנמעכטיק, ער פילט זיך גאָר קראַנק,
עס עגבערט אין מוח און נאָגט אַ געדאַנק:
וואָס זאָל עס באַדייטן — אַ ווי און אַ בענקען...

אין ווי און אין בענקען — וואָס פילט ער, וואָס ווייסט ער...
און קלאַנגען צו שאָרכן, אַפריער צעזייט,
זיי שליסן דערנאָך, ווי אַ זילבערנע קייט,
און קלינגען פון ערגעץ אַלץ העכער און דרייסטער:

שטימע:

דינג־זאַנג, דינג־זאַנג, עס טוט אַזוי באַנג,
עס איז אַזוי איינזאַם פון לעבן דער קלאַנג.
אַ ווינטעלע ציט, אַ ווינטל פאַרפליט,
מיר האָבן אין זון־שיין, ווי בלומען, געבליט,
מיר זיינען פאַרגאַנגען אין תהום פון דער נאַכט,
מיר זיינען פון תהומות צום לעבן ערוואַכט.

כאָר:

ערוואַכט, ערוואַכט און קלייבט זיך אַלע...
קומען געסט, עס קומט די כלה,
וואָס זאַמט זיך לאַנג דער חתן?
עס קומט אַ וואַל, ס'פאַרגייען וועלן,
ערגעץ טרעט ווער איבער שוועלן, —
נאָך אַ יאָר פאַרפלאָסן!

בלומען בלאַסע, וואַסער־בלומען,
ער וועט קומען, ער וועט קומען —
גיכער פלעכט די קראַנצן.
זינגט אים, רופט אים: פריער־שפעטער
קומען וועט ער, קומען וועט ער —
שוועסטער, לאָמיר טאַנצן!

שטימע:

זינג־זאַנג, זינג־זאַנג, עס טוט אַזוי באַנג,
געווען אַזוי זידנד דער גרויסער פאַרלאַנג,
כוואַליע־איין, כוואַליע אויס, און עס שווימט און עס פליסט,
עס איז נאָך די לוסט ניט פאַרגאַנגען אומזיסט.
דאָס האַרץ איז נאָך מוטיק, דאָס האַרץ איז נאָך וואַך,
עס לעשט ניט דעם פייער די וואַסערנע פלאַך.

כאָר:

פון טיף, פון פלאַך — ווער ווייסט, וואָס טיפער:
איף אַ שיפל שווימט אַ שיפער,
זיצט ער אַ באַטריבטער.
כאַפט אים, שוועסטער, ברענגט אים אַלע,
זיצט אין וואַרט שוין לאַנג די כלה —
זי אונז אַ געליבטער!
כאַ־כאַ־כאַ, ווער ווייסט, וואָס טיף, וואָס העכער,
פול געווען דער לעבנס־בעכער —
מאַכט די האָר־זשע ברייטער!
כאַפט אים, ליבט אים, טויט און לעבן,
ניט גענומען, ניט געגעבן —
אַך, ער איז אַ טויטער!

און ס'טראַכט זיך דער קינסטלער אין האַרצן מיט טרויער:
די שטימען... די שטימען... כ'דערקען יעדן רוף,
עס וועקט זיך אַ ציטער אין מענטשלעכן גוף —
די קלאַנגען זיי שפּאַלטן מיט וויטאָג דאָס אויער.

און ס'טראַכט זיך דער קינסטלער: האָס זיינען זיי אַלע,
געמכּריבט אין לעבן דעם טוי און דעם זאַפט,
באַקומען אין טויט די אַלץ גרעסערע קראַפט
און יעדע — און יעדע אַ זיגרייכע כּלה.

טראַכט שמערצלעך דער קינסטלער: באַפרייט פון די גופן,
זיי שליסן פאַרכישופט אַן אייביקן רונג
פון אָנהייבן, סופן, פון אַלט און פון יונג:
צי וועל איך נאָך בּיישטיין דעם זיגרייכן רופן?

און וואָס עס איז דרייסטער דאָס זינגען געוואָרן,
וואָס מערער דאָס אויער האָט קלאַנג אָנגעזאַפט,
אַלץ שטאַרקער האָט ספקות אין האַרצן געקלאַפּט:
דאָס איז ניט דער שומר... דאָס זיינען ניט יאָרן!

און לאַנג האָט דער קינסטלער געהערט די געזאַנגען,
ער האָט זיך געוואָרפן אין איינזאַמען בעט.
געוואָרן איז שפּעטער, געוואָרן גאָר שפּעט,
עס זיינען אין הימל די שטערן פאַרגאַנגען.

געקומען דער טאָג און די קלאַנגען פאַרפלויגן,
עס פילט ביי דער אַרבעט דער קינסטלער זיך מיד,
און אויער נאָך קלינגט אים דאָס נאַכטיקע ליד,
עס שטייען די שאָטנס נאָך שוואַרץ פאַר די אויגן.

„מיין האַר, ווי דו ציטערסט, די האַנט ווי אַ פייער,
צי האָסטו געשלאָפן? צו ביסטו ניט קראַנק?
דער הערשער פון לאַנד האָט געשיקט אַ געשאַנק,
די זיסעסטע ווינען אין צירונג גאָר טייער".

דאָס רירט ניט דעם קינסטלער, אים רירט ניט זיין קרענקען,
ער קען ניט פֿאַרגעסן די זעונג פֿון נאַכט,
אַ פֿייער־געפֿיל האָט אין האַרצן ערוואַכט:
— מיין פֿריינד, צי דו ווייסט, וואָס דאָס הייסט אַזוינס בענקען?

און ס׳קומען געשטאַלטן און בילדער אין רייען,
ער האָט זיך דערמאָנט, וואָס ער האָט זיך דערמאָנט,
און עמעצער קומט שוין און עפּעס וואָס מאָנט —
פֿאַר לייד ניט געשטילטע, פֿאַרגעסענע ווייען.

און ס׳קען ניט דער קינסטלער די לידער פֿאַרמיידן,
די אַרבעט פֿאַרוואָרפֿן, עס בלאָנדזשעט דאָס אויג,
אַ דעמב האָט דער שטורעם געגעבן אַ בויג —
— מיין פֿריינד, צי דו ווייסט, וואָס דאָס הייסט אַזוינס לײַדן?

און איינמאָל ביי טאָג (אַ שוואַכער אין בעט ליגן פֿלעג ער),
אַ שלאָף האָט אַ ווײַלע באַפֿאַלן אים שווער,
דאַן האָט ער דערפֿילט, עס דערנענטערט זיך ווער
און זעצט זיך גאָר לייכט אויפֿן ראַנד פֿון געלעגער.

און באַלד — אַ שטימע אַ זיסע דערהערט ער,
ער פֿילט אויפֿן שטערן אַ וואַרעמע האַנט,
די האַנט איז אים, דאַכט זיך, לאַנג־לאַנג שוין באַקאַנט,
באַקאַנט אויך די האַרציק פֿאַרשיכורטע ווערטער.

און ער האָט דערפֿילט נייע קראַפֿט אין די גלידער,
עס האָבן די בלוטן געגעבן אַ גלי,
די צייט אויף צוריק האָט געגעבן אַ פֿלי:
ווי שטאַרק און ווי מעכטיק — ווי יונג ער איז ווידער!

און ס׳האָבן די אָרעמס זיך פֿעסטט־פֿעסט געשלאָסן,
זיין אָטעם איז זידנד, פֿול פֿייער און לוסט,
באַהערשנדיק האָט ער געדריקט זי צום ברוסט,
ער האָט זיך מיט איר ווי צוזאַמענגעגאָסן.

און זי — אים געטוליעט, פאַרסודעט געשוויגן,
זי האָט אים מיט ברענענדן אָטעם געגליט
און, דאַכט זיך, געשעפּטשעט: ס'פאַרפליט, ס'פאַרפליט!
און דאַכט זיך געשעפּטשעט: דו וועסט נאָך באַזיגן!

און באַלד איז די זעונג פאַרשוואונדן, פאַרפלויגן,
די אויגן שוין אָפן, ער קוקט אַזוי מיד,
ער פילט נאָך דעם צויבער אין יעטווידן גליד,
עס האָט הורכן האַרץ נאָך זיס־ווייטאָג געצויגן.

בייטאָג האָט דער סקולפטאָר די אַרבעט פאַרגעסן
און איינזאַם געבלאָנדזשעט אַהין און אַהער,
ס'האָט עפּעס געדריקט אויפן האַרצן אים שווער,
עס האָט אים אַ טרויער אַ שטומער געגעסן.

.III

דער זאַל פון די בילדער איז גרויס און גערוימיק,
און לאַנג איז די רייע פון שאַפונגען פיל,
די שיינקייט פון פרייען און געטלעכן שפּיל
ט'דער קינסטלער פאַראייביקט באָקאַלפּול און שוימיק.

און פילע און פרעמדע פון ווייט־ווייטע לענדער
געדורשט האָבן קומען צו זען די פּראַכט,
אַהער האָבן גרעסטע אַנטציקונג געבראַכט
און האָבן געקניט פאַרן שאַפונגס־פאַרשווענדער

נאָר לאַנג שוין, אָ, לאַנג האָט קיין פוס ניט באַטראָטן
קיין פרעמדע די מודותדיק־ציענדע שוועל,
עס האָבן פאַרשפּרייט זיך די קלאַנגען בליצשנעל:
דער סקולפּטאָר איז קראַנק און זעט אויס ווי אַ שאָטן.

די בילדער אַליין און פאַרלאָזענע שטייען,
זיי דרעמלען בייטאָג, און ווי ס'קומט נאָר די נאַכט,

דאַן דאַכט זיך — אין זיי וואָס פון לעבן ערוואַכט,
און, דאַכט זיך, עס נעמען זיך רירן די רייען.

אין פענסטער באַווייזט די לבנה איר בעקן
און וואַרפט איוף די בילדער אַ בלאַסלעכן שיין,
אַזוי ווי באַטרינקען פון ליידנשאַפט־וויין,
הייס אָרעמס צו אָרעמס זיך פלעכטנדיק שטרעקן.

און ס'טאַנצן די רייען, און רופן, און רופן,
די הייבן די אָרעמס און הייבן די פיס,
און שטימען פאַרשייטע: פאַרשווענד און געניס,
און העכער די פיס אינם טאַנץ פון די גופן!

און פלוצלונג — שאַ־שטיל, ווי פון אייגן אַ פינקל —
ווער גייטס, ווי געגנבעט זיך פלוצלונג אין זאַל?
און גיט אים די לבנה אין פנים אַ שטראַל,
דאַן זעט מען דעם קינסטלער אַ בלאַסן אין ווינקל.

ער גייט אַזוי לאַנגזאַם, געבויגן דער רוקן,
ער קומט צו דער ערשטער — אָט פאַלט ער, ער קניט,
און אָט מיט די ברענענדע ליפּן איר בריט,
פאַר איר איז ער גרייט ווי פאַר גאָט זיך צו בוקן:

„געבענטשט זיי, באַשערטע און טרויעך געזוכטע!"
נאָר באַלד ווי פאַרגיפטעט ער פאַלט אויף צוריקן,
עס פלאַקערט מיט צאָרן זיין ברענענדער בליק
און ס'שעפּטשען די ליפּן: „אָ, קאַלטע, פאַרפלוכטע!"

און וואַנדין זיך וואַרפן ער טוט צו אַ צווייטער,
אַ דריטע, אַ פערטע, נאָר אַלע אַזוי:
זיין דורשט קאָן ניט שטילן די פּראַכטיקסטע פרוי
מיט אייזקאַלטע אָרעמס און ליידנשאַפט טויטע.

און ס'לאַכט זיך פונאַנדער דער קינסטלער מיט שפּאָטן:
ווי קאַלט און פאַרפרוירעש ס'אייביקע איז,

אַ קאַלטער, אָן לעבן, אַ שטויביקער ריז,
פון אייביקן טויט אַ פאַרגליווערטער שאָטן.

כאַ=כאַ, ס'גאַנצע לעבן פון לעבן געטריבן
דעם זאַפט פונם לעבן, דעם טויישן הויך,
פאַרפלויגן די זעלעס, ווי ווינט און ווי רויך,
אַ שטויביקער, עלנטער קערפער געבליבן,

אַ שטיין=האַרמאָניע, אָן שרעקן, אָן האָפן...
און פלוצלונג, און פלוצלונג, שאַ=שטיל און שאַ=האָרך:
ס'האָט עפעס געגעבן אַ פלאַטער, אַ שאָרך:
צי האָט אין דער ווי=נאַכט קיין נס ניט געטראָפן?

צי האָט די קונסט פאַרן קינסטלער צום לעבן
פון אייביקן טויט אויף אַ רגע ערוואַכט?
ס'האָט עמעץ פאַרשייט זיך פונאַנדערגעלאַכט
און ווידער גענומען דאָס ליד זיך צו וועבן:

שטימע:

דינג=זאַנג, דינג=זאַנג, וואָס איז פאַר אַ קלאַנג —
וואָס טוט אין דער נאַכט אַזוי מוראדיקן באַנג?
די אייביקייט ציט, ווי וואַנזין פאַרפליט,
מיר האָבן אין זון=שיין אַ רגע געבליט,
עס האָט אונזער ליבער פון אייביקייט=נאַכט
צום זונשיין פון טאָג אויף אַ רגע ערוואַכט.

כאָר:

ערוואַכט, ערוואַכט, און קלייבט זיך אַלע,
קומען געסט, עס קומט די כלה,
באַלד קומט אויך דער חתן!
ס'קומט אַ וואַל ס'פאַרגייען וועלן —
ווער=זשע קען זיך קעגנשטעלן?
ס'איז דער קוואַל פאַרשלאָסן!

קום, מיר וואַרטן, קום, מיר רופן,
בייגן שלאַנק, זיך אויס די גופן,
פּלאַטערן די ברוסטן,
און מיר לאַכן און מיר שטיפן —
אויפן גרונט פון אָפּגרונט טיפן
זידן הייס די גלוסטן!

דער קינסטלער גערהאָרכט און געשמייכלט אַ בלאַסער,
אַזוי ווי פאַרשטיינערט, ווי אויכעט אַ בילד,
דאָס האַרץ אין דער ברוסט האָט געקלאַפּט אַזוי ווילד,
עס האָט אים פאַרכישופט דאָס ליד פונם וואַסער.

און באַלד — כאַ־כאַ־כאַ! מיט אַ לאַכן אַ שאַרפן,
כאַ־כאַ! ווי אַ טייוול טייוולאָניש געשפּאַסט,
ער גיט זיך אַ וואָרף צו די בילדער מיט האַסט
און נעמט זיי אַכזריותדיק שליידערן, וואַרפן.

און ס׳פאַלן די בילדער, מיט פוסטיקייט קלאַפּן,
און ווערן צעבראָכן אַ שאַרב אויף אַ שאַרב,
און לעבט אויף די רגע, דו, אייביקייט, שטאַרב:
עס מוז זיך די זעלע מיט ראַכע אָנזאַפּן.

אָט שפּרייזט ער שוין זיכער, ווי נאָך אַ נצחון
הירך זאַל און דורך טיר — צום באַלקאָן פירט זיין וועג:
עס שטורעמט פאַרסודעט דער ים מיטן ברעג
און שטערנדלעך גלאַנצן, און ווינטעלעך פאָכן.

אַ רגע, נאָך איינע... און באַלד אין דער נידער
איז פונם באַלקאָן ווער פאַרשוואונדן — שאַ שטיל:
ס׳האָט מער ניט געהערט זיך קיין טריט איפן דיל,
פון וואַסער האָט מער ניט געהערט זיך קיין לידער.

אַ ווינטער, אַ זומער, — און שווינדנדע רייען
שוין טרייבט ניט די צייט מיטן קינסטלער קיין שפּאָט,

עס וויל זיך אין איינזאַמען שלאָס שוין מיט גאָט
ניט קיינער פאַרמעסטן אין שאַפנדע וויען.

און נאָר אין די נעכט, ווען איר זילבערנעם בעקן
די בלאַסע לבנה גייט זוכן אין ים,
דאַן ווייזט זיך אַ קאָפּ איבערן וואַסערנעם קאַם
און ס'טועט צו עמעצן הענט זיך אויסשטרעקן,

און ס'הילכט דאַן געלעכטער, פול לוסט און פול גליקן,
די טענער ווײַן-שיכור, די טענער פאַרשייט:
פון אייביקייט ט'ווער זיך אויף אייביק באַפרייט,
עס האָט אַ נשמה געפונען איר תיקון...

.1915

.II

הֲרֵי אַתְּ מְקוּדֶשֶׁת.

געוועלבן באַפליגלט, געצאַצקעטע שויבן,
דער נייער בית־מדרש אַ קונסט־ווערק צו לויבן,
אַ שטאָלץ און אַ טרייסט אינם קלעגלעכן געטאָ:
ר'איז מלכותדיק־שיין און אין הויכקייט זיך וועט
מיט טעמפלען, געבויטע פאַר קריסטן־געבעט,
עס האָבן געדראָט אים גלחים מיט וועטאָ, —

האָט אָבער די רישעות קיין זאַך ניט געפועלט:
די תורה ביז איצט אין איר גלאַנץ דאָרטן אוהלט, —
עס האָבן די גדולים דעם פויפסט געקענט רירן, —
און ס'טראָגט זיך דאָס לערנען פון בחורים וואויל,
עס קייקלט זיך זיס פון די שטימען אַ קנויל
און הילכט ביז אַריבער די געטאָשע טירן.

און האַרט ביי דעם געטאָ דאָרט הייבט זיך אַ קלויסטער
און ס'דאַכט, קעגן הימל טוט הייבן אַ פויסט ער,
און ס'בלאַנקען די צלמים מיט זון ווי מיט בליצן —
און אויפן בית־מדרש גאָר גאוודיק קוקט:
און האָבן גלחים דיך נאָך ניט פאַרצוקט,
מיט פייער דיין אורטייל דער צלם וועט קריצן.

און אָפט פלעגן קלינגען די גלעקער און רופן:
די נשמה איז הייליק, נאָר זינדיק די גופן,
די קלאַנגען זיי פלעגן מיט קולות זיך וועטן
און — אמר אַביי, גלין־גלאָן און גלין־גלאַן —
עס פלעגן נאָך העכער די בחורים דאַן
די שטאַפלען פון לערנען מיט פלאַמען באַטרעטן.

עס בלישטשען די אויגן, עס קנייטשט זיך דער שטערן,
זיי פלעגן די גלעקער אַזוי ווי ניט הערן —
אַ ייד איז אין גלות, אוי, אמר אַביי...
גאָט, היט דיינע קנעכט אינם פרומען געצעלט,
עס הערן זיך בשורות: ניט גוט אויף דער וועלט,
עס ברענגט יעדער טאָג אַליין אַ גזירה, אַ נייע.

און זיסער נאָך לערנען די לערנער די פילע...
עס קומט נאָכן לערנען, איז הייסער די תפילה,
און נאָכדעם אין קופּקעס, מען פירט שיחת־חולין,
ס'ציט יעדער אַרויס זיך פון איינזאַמקייט־שייד,
און יעדער אַ חבר, און יעדער האָט רייד
מיט האָפענונג אויף גרויסעס די רו־צייט פאַרפולין.

אַזוי זיינען אַלע, אַזוי איז די טבע,
עס איז ניט אַזוי נאָר דער זון פון בת־שבע,
דער אָרעמער יתום, וואָס סאַמע אין ווינקל:
אַ מאָדנער בכלל... ווען איר זעט אים — פאַרטראַכט,
די באַקן גאָר בלאַס, און די אויגן אַ נאַכט:
זיי זעען־ניט־זעען און — שאַרף זייער פינקל.

און דאַכט זיך, ער קוקט גאָר אין זיך און ווייט־ווייטער,
און טראַכט נאָר זיין טראַכטונג און ריידן פאַרמיידט ער.
די אויגן די מענטשן — זיי מיידן און היפּן...
עס לערנען די בחורים הויך אויפן קול,
זיין קול ניט געהערט ווערט, נאָר ר'שעפּטשעט אַמאָל:
הער ווייסט, וואָס עס שעפּטשען די בלאַסלעכע ליפּן?

בפרט אין פאַרנאַכט, ווען די זון זיך געזעגנט,
און שפּעטער מיט סודות די דעמערונג רעגנט,
דאַן שטייט ער ביים פענסטער, פאַרזונקען אין האָרכן:
פון גלעקער־געקלאַנג איז נאָך שוימיק די לופט,
און ס'דאַכט, עמעץ עמעצן ערגעץ וואו רופט,
זיין אויער שלינגט דאָרשטיק די רופנדע שאָרכן,

אין שפּעטער, בײַנאַכט, ווען ס'פֿאַרזינקען אין שלאָפֿן
אַל־אַלע, ט'ניט אײנמאָל מיט אים שוין געטראָפֿן
(עס טאָטשעט אים אייביק פֿאַרבאָרגן אַ וואָרעם),
מען האָט אים געכאַפּט בײַ אַ טויטלעכן זינד:
אַ רער אין מנורה, אין שטילן ער צינדט
אין מאָלט מיט אַ פּעדער איף הייליקע ספֿרים: —

אַלץ מענטשלעך, מענטשלעך — לא תעשׂה, לך פּט,
דערפֿאַר וועט מען קאָכן אין פֿײַעריקן קעסל —
עס העלפֿט ניט קיין ווערטער, אַזאַ וואָס קען טויגן?
די בחורים קוקן, פֿול וואונדער און שרעק:
ווער גאָט האָט אין האַרצן, גיט יעדער אַ מעק —
אַ חוטא להכעיס... אוי, וויי צו די אויגן!

אָן רעטונג געבונדן צו ליניען און פֿאָרמען
אַן אויסגאַנג וואו נעמט מען? בײַ ייִדן וואָס טאָר מען?
מיט וואָס קען מען שטילן דעם דורשט פֿון די אויגן?
אין באָדן פֿיל וואַסערלעך קלײַבן זיך שטיל,
די פֿליסן גאָר קליינע, נאָר גרויס זייער ציל,
זיי ווערן אָן ווילן צו ימען געצויגען.

צו פֿאָרמען און ליניען אָן רעטונג געבונדן,
עס טרעפֿט זיך ניט זעלטן, ער ווערט גאָר פֿאַרשוואונדן
איף שעהן איף לאַנגע — וואָס פֿילט ער, וואָס ווייסט ער? —
מען דאַרף דאָס דערגיין און דערווייסן זיך קלאָר:
עס האָבן חברים געשפּירט אים אַ פּאָר
און האָבן געפֿונען אים — שטיין פֿאַרן קלויסטער!

וואָס טוט ער בײַם קלויסטער? ווער וואָלט זיך דאָס ריכטן?
עס בלאָנדזשעט זיין בליק אין דער מענגע געזיכטן,
וואָס צירן דעם קלויסטער מיט הייליקע בילדער,
און בלאָנדזשעט און בלאָנדזשעט, און זוכט דאָרטן וואָס,
און אויג איז אַן אָפּגרונט, און אויג איז כאַאָס,
דער בליק ווערט פֿון ליידנשאַפֿט טיפֿער און ווילדער:

ניט דאָס און ניט דאָס... און אין זוכן אַלץ ווייטער
פיל בילדער, סטאַטוען מפונקדיק מיידט ער,
און ענדלעך — און ענדלעך — געפונען אַ רוע:
דער בליק זיינער שטעכט זיך אַריין אין איין פונקט,
אין אויג האָבן פונקען זיך ליכטיק געפונקט —
אָט דאָ וועט ער שניידן די צייטיקע תבואה!

די הייליקע מוטער, דאָס הייליקע מיידל,
די ליניען ווי ביגיק, די פאָרמען ווי איידל —
דאָס בילד האָט אַ קינסטלער אַ גרויסער געשאַפן:
ניט פרוי האָט אויף אים, נאָר אַ געטין געקוקט,
דאָס האַרץ האָט געצאַפלט, פאַר איר זיך געבוקט,
הכנעהיק פאַרוואָרפן זיין ייִדישקייט=וואַפן.

און ווייטער — אָ, אימה, אָ, ווי צו די אויגן:
ער האָט זיינע קני פאַרן מוידל געבויגן
און — ס'פאָר איז מיט שרעק און מיט אימה אַנטלאָפן;
זיי האָבן געציטערט, ווי האַרבסט=צייט אַ בלאַט,
און זיינען געקומען אָן אָטעם כמעט
און קוים וואָס זיי האָבן צוריקוועג געטראָפן.

געווען איז עס צופיל, צופיל צו דערציילן,
זיי האָבן מיט גחיל עס פון אַלע פאַרהוילן,
זיי האָבן פאַרלאָרן גאָר פלוצלונג דאָס לשון...
און ער — געקומען צום לערנען צוריק,
דאָס אויג האָט געשפילט, געשפריצט אַזש מיט גליק:
אַזוי שפילט דער בליק פון אַ גליקלעכן חתן!

און ווידער ביינאַכט פלעגט ער שעהנווייז וואַכן,
עס פלעגן די אויגן מיט שאַפונגס=גליק לאַכן,
און פיל איז זיין פענזל מיט געטלעכע קרעפטן;
און וואָס איז דער עיקר — אָ, געטלעך געשאַנק!
עס האָט איצט לייוונט זיין העכסטער געדאַנק
פאַרקערפערט מיט יענע — געקענט זיך באַהעפטן:

אַ יידישע טאָכטער, די בליקן שטום־טריבע,
פאַרפירט און געפאַנגען אין נעצן פון ליבע,
געווען איז באַשערט איר אַ גאָט צו באַשאַפן:
געבענטשט איז איר ערדטראַכט, פון ליבע פאַרזייט
אַ רינגל געקייקלט אין גאָלדענער קייט,
פאַר געטלעכע צילן אַ ערדישע שקלאַפן.

אַ צווייג פון אַ פרעמדן בוים, ביטער די פרוכטן,
געקריצט אויפן שטערן אַן אות אַ פאַרפלוכטן,
געפייניקט די צניעות מיט געטלעכע ליידן —
פאַר יידן אין גלות אַ קויל־שוואַרצער זייל,
געשאַרפט איז די שווערד און געגרייט איז דער פייל,
נאָר שאַרפער פון זיי זיינען שאַפנדע פריידן.

אין פיין און עלנט, אין דאָרשטיקע וויסטן,
אַ קינד ביי פאַרשוועכטע דערפרישט האָט זיך בריסטן
דער קערפער פאַרשוועכט, נאָר די ליבע אַ ברונען:
אין מדבר אַ בוים, לאַנג פאַרטריקנט אָן זאַפט...
עס האָט זיך דער וואָרצל מיט דאָפלטער קראַפט
ביי קוואַלן ביי פרעמדע יניקה געפונען.

די ליניען און פאָרמען ביי פרעמדע אַנטליען,
עס האָט זיך דאָס לאַנג ניט געקענט אַזוי ציען:
מען האָט אים געמיידט און מען האָט אים געטריבן,
ביז איינמאָל — אין גלאָקן־געקלאַנג אַ פאַרנאַכט,
ער האָט זיך צום וועג־ווייט זיין פעקל געמאַכט,
און ווען מען האָט פייער געמאַכט אין די שטיבן, —

האָט ער זיך פון שטאָט אין דער וועלט געטאָן לאָזן,
און פעלד האָט אַ ווינטל מחיה געבלאָזן:
צעריסן די קייטן, אַ שקלאַף ווערט אַ פרייער,
ער גייט, און ער ווייסט ניט, און טרוימט זיפן וואָר — — —
פון אים ביי חברים קוים בילדלעך אַ פאָר,
מען האָט זיי אָן אים שוין געמשפט מיט פייער!

אַ מדינה, אַ נייע און אַנדערע מענטשן,
דעם זון און די מוטער דאָס מיידל זיי בענטשן,
און יידן ניטאָ אָדער גאָר ווייניק יידן —
ביי זיי איז דער זון פון בת־שבע אַ גאַסט:
וואָס ווייסט ער פון טרויער, וואָס פילט ער פון לאַסט,
אין האַרצן די בלוטן מיט ליידנשאַפט זידן.

און ער איז אין אַרבעט פאַרטאָן, אַ פאַרקלערטער,
עס גיפט זיין געדאַנק זיך אין שטיין־שטומע ווערטער,
פאַרברענגט זיינע שעהן אין אַרבעט אין שטרענגע:
די הייליקע מרים פאַרנעמט זיין געדאַנק,
עס קלאַפט זיך דאָס האַרץ, ווי פאַרשפאַרט אין אַ שראַנק:
וואָס אַרט אים די רייכע און גלענצנדע מענגע?

ער מאָלט זי ביי טאָג און אין נאַכטיקע שעהן,
עס וואַקסט און זיך צייטיקט אין מאָלן זיין גאון,
ער מאָלט זי אַ סימבאָל פון שיינקייט און צניעות,
ער פילט, ווי זיין פענזל איז פאָלגזאַם און רייך,
ער פילט, ווי עס האָט אַ פאַרפראָרענער טייך
אין האַרץ זיך געריירט, ווי באַדעקט זיך מיט קריעס:

עס שוימט, און עס ברויזט, און עס טראָגן זיך כוואַליעס,
קיין פאַרב קען זיין פענזל ניט קעגן זיך שטעלן,
קיין פאַרב און קיין ליניע, קיין בייג און קיין פלאַטער,
און ס'וואַקסט אויפן לייוונט דאָס בילד, ווי ער וויל,
אַ יידישע מיידל גאָר צניעותדיק־שטיל, —
זיין פענזל ווערט ליידיק, נאָך ס'איז ווערט אַלץ זאַטער.

און צווישן די הערלעכסטע ליניען הויערט...
נאָך טעג און נאָך וואָכן, און לאַנג ניט געדויערט,
דאָס בילד שווימט פון לייוונט אַרויס פאַר די אויגן,
איז ס'לעבן פאַרטפּחט אין טויזנטער מאָס,
געדאַנק האָט צום הימל געגעבן אַ שאָס,
האָט גלאַנץ דאָרט און לויטערקייט דורשטיק געזויגן.

דאַן זיצט פאַרן בילד שטיל דער מאָלער אַ בלאַסער,
עס רינט אים אין האַרץ, ווי אַ קוועלכל וואַסער,
אַ ריינס און אַ הייליקס, ער באָדט זיך אין טויען:
דאָס איז זי, דאָס איז זי, פון הימל אַ קינד,
אַ פולע מיט לעבן, דאָך הייליק, אָן זינד,
די שענסטע און הערלעכסטע צווישן די פרויען.

מען לאָזט אים ניט אָפּ און מען לאָזט אים ניט פרייער,
עס מאַכט אים לכּבוד דער הערצאָג אַ פייער
און הויפט אויפן יום־טוב די רייכסטע וואַסאַלן.
דאָס בילד איז אַ הייליקס פאַר יעדערן קריסט,
געלאַדן דער הערצאָג האָט גאָרניט אומזיסט
יעפּיסקאָפּן שטאָלצע און געסט קאַרדינאַלן.

דער גרעסטער פון זיי האָט געהאַט זיינע פּלענער:
עס וועט פאַרן בילד זיין פיל פּאַסנדער, שענער,
מען זאָל אים אַן אָרט אינם קלויסטער באַשטימען,
דאַן הייליקן וועט ווערן אין גרעסער זיין רום,
עס וועט פאַר אים קניען דאָס קריסטנטום פרום
און צוציען וועט עס פון ווייט פּילגרימען.

— וואָס איז גאָר דער מאָלער פאַרזאָרגט און פאַרקלערט?
צי האָט ער דעם גנעדיקן וואָרט ניט געהערט?

— געהערט און פאַרנומען, איך שאַץ אויך זיין ווערט,
נאָר ס'האָט אַ געדאַנק מיר מיין מוח באַשווערט.

— געדאַנקען פאַרמייד און פאַרוואַרף זייער זין,
דו קוק און דו זע: מיט דעם היציקסטן ווייַן
פאַרגלייכן די ריטער די אויגן די מיין:
דו איינער און זיי ביסט גאָר זיגרייך אַריין!

— איך קוק און איך זע, און איך ווייס זייער היץ,
מיט זיי זיך פאַרגלייכן קען זיידן אַ בליץ —

אָ, ליבע, געטרייע, גאָט היט דיך און שיץ,
אַ טרייער אַ גרויסן אין האַרץ איך באַזיץ.

אַ קוועטש מיט די אַקסלען, אַוועק איז די פרוי,
נאָר באַלד זיך געקערט און זי זאָגט אים אַזוי:

— אין דרויסן זיך שפּיגלט די נאַכט אין דער לופט,
דאָס בלוט אין די אָדערן שטורעמדיק רופט,

מיין ווייניאָרטן נאָענט, אַ שטיבעלע דאָרט,
אין שטיבל איז גרייט צווישן בלומען אַן אָרט,

עס פירט אינם שטיבל אַ גאָלדערנע טיר,
דאָס אָרט איז נאָך ליידיק, דאָס אָרט איז פאַר דיר.

דער קינסטלער געשוויגן, קיין וואָרט ניט געזאָגט,
די פרוי האָט פון ליבע פיל ווערטער פאַרמאָגט:

— דו קוק נאָר אין פענסטער, די נאַכט איז אַנטבלויזט,
עס האָט מיך דער ווין מיט דיין גרויסקייט באַרוישט,

צו דיר ציט זיך מעכטיק מיין יעטווידעס גליד,
אַיעדעס באַוועגונג איז לאַנג אין אַ ליד,

דו פרעג נאָר די ריטער, אַיעדער איז גרייט
פאַר מינדסטן מיין וואָרט צו באַגעגנען דעם טויט.

נאָר היינט מיין געוויילטער ביסטו, אָ, ביסטו,
איך וועל דיך באַרוישן מיט אומרו און רו...

זי הייבט אירע אויגן מיט בליצן אויף אים,
זי זינגט, ניט זי רעדט, און עס גלעט אים איר שטים:

— איך וואַרט אויף דיין ענטפער, מיט פלאַטער איך וואַרט.
עס ענטפערט דער קינסטלער איר טרויעריק־צאַרט:

— איך גיי ניט, איך גיי ניט, מיין טרויער איז גרויס...
— דו וועסט אים פאַרוויגן ביי מיר אינם שויס.

— איך גיי ניט, איך גיי ניט, מיין האַרץ בלייבט געטריי.
— דיין האַרץ איז פאַרשקלאַפט, איז דיין קערפער דאָך פריי!

— זי שטייט פאַרן אויג מיר פול הימלישן חן,
איך גיי ניט, איך גיי ניט, דו לאָז מיך אַליין,

ווי טאָג נעמט מען צו זי פון אונטער מיין דאַך:
איך גיי זיך געזעגנען, די נאַכט בלייב איך וואַך.

באַריכט איז דער טעמפל פון סאַנטאָ מאַריע,
ער האָט מיט זיין רייכקייט פאַרבלענדעט די ראיה,
ער האָט זיינע שעפעלעך זיגרייך געשאָרן:
דער קלאַנג וועגן בילד האָט זיך בליצשנעל פאַרשפרייט,
דאָס בילד פון מאַריע, די זעלטענע קרייט
האָט העכער געהויבן און שטאָלצער זיין האָרן.

... אַהין, אין די גאַסן, צום זיגרייכן טעמפל,
וואו זי שטייט פאַרטריערט ביים ברענענדן לעמפל
פאַר פרעמדע, פאַר אַלע צום ליבע-געניסן:
אַ ריינע און קלאָר, ווי אויף בערגער דער שניי,
ער וויל זיך באַקלאָגן פאַר איר אויף זיין וויי
און ווייניקסטנס וויל ער איר טרויער באַגריסן...

ער היילט, און ער לויפט, און אָט קומט ער שוין אונטער,
און מענטשן — פון אויפרעגונג רויטע, ווי צינטער,
זיי שטייען אַרום און זיך צלמען, בוקן:
ער קען ניט אַדורכגיין, דער עולם איז גרויס,
באַלד קריגט ער פון וועמען אַ העפטיקן שטויס:
גיי, פרעמדער, גיי, פרעמדער, די טאָרסט גאָר ניט קוקן!

ער שטייט אַ פאַרשטאַרטער, און ער איז דער לעצטער,
וואָס גרייכט ביזן בילד, מיט אַ וויי אַ פאַרלעצטער,
עס דיינען זיך אַלע, שוין אַלע צעגאַנגען...
ער שטעלט זיך דאַן אויך אויף די קניען פאַר איר,

ער גיט מיט קיין אבר זיך לאַנג ניט קיין ריר,
זיין האַרץ איבערפֿילט איז מיט ווייען און באַנגען:

— מען האָט דיך פֿאַרנומען, מען פּייניקט דיך איצטער,
צי איז שוין באמת מיין טרים אַ פֿאַרבליצטער —
צי איז שוין באמת געשטאָרבן די ליבע?
מיין רעיון געשאַרפֿט אינם געטלעכן שטרייט,
האָב דיך מיט מיין פּענזל פֿון שקלאַפֿן באַפֿרייט
און ווייטאָגנעכט לאַנגע און טריבע...

ער הייבט זיינע אויגן צו אירע אַלץ העכער:
מיט אייגענער האַנט האָב געפֿילט איך אַ בעכער,
דער געטלעכער ווין געטאָן שוימען און בליצן:
מיין לעבן, מיין איינזאַמען לעבן פֿאַרזים!
ט'געבען דעם בעכער פֿון האַנט ווער אַ רים,
און גאַסן געטאָן מען געטראַנק צוצושפּריצן.

ער הייבט זיינע אויגן צו אירע אַלץ העכער:
דאָס פֿאָלק אַרום דיר ווערט אַלץ זיכערער, פֿרעכער,
און איך — איבעריק, ווי אַלע באַשעפֿער,
און דיך צוליב האָבן מיך אייגענע פֿאַריאָגט,
עס האָבן ווילד־פֿרעמדע מיך אַנדערש געפּלאָגט
און האָבן מיין גורל געוואָרפֿן ווי ט"עפּער.

און אָט שטעכט זיין בליק שוין אַדורך אירע אויגן,
עס האָט אין אַ באַק אירס אַ צוק דורכגעצויגן —
אָ, וואונדער! געשען מוזט אַ האַרץ צו דערנערן,
און זי האָט געעפֿנט אַ רגע איר בליק,
און באַלד — פֿאַרמאַכט זי די אויגן צוריק,
עס בלייבט אויף די באַקן צוויי ליכטיקע טרערן.

אַוועק איז דער קינסטלער, פֿול טרייער און באַנגען,
פֿאַרטריבן אים האָבן די פֿרעמדע געזאַנגען,
וואָס האָבן זיין אויער ווי מעסערס געשניטן:

אַוועק און געקומען ניט איינמאָל צוריק,
עס האָט אים געשיינט נאָך דער אָפּענער בליק,
דעם וועג אים געצייכנט מיט בלוילעכע בליטן:

— אַז כ'זע דיך ביי פרעמדע, דאַן גרייס איז האָס באַנגען,
איך האָב דיך געשאַפן ערפילן פאַרלאַנגען
פון פרעמדע און פרעכע — דער גורל פון שאַפן!
איך וויל ניט, איך קען ניט — איך שטיי פאַר דיר פעסט,
מיין האַרץ איז פאַר ליבע פון געטער אַ נעסט,
איך וואַרפט דיר מיין ליבע שטאָט קנעכטשאַפט פון שקלאַפן!

און ליב מיך און ליב מיך... דו דינסט דאָ פאַר נוצן, —
מיט נוצלאָזע בלומען וועל איך דיך באַפּוצן,
איך וועל דיך באַשיצן פון גאַס און פאַרלאַנגער,
איך וויל דיך דערהייבן פון ערדישער קייט,
און נאָך אַמאָל וועסטו באַזיגן דעם טויט,
צעררייסן די נעצן פון גייסטיקע פאַנגער.

מיט מיר קום, צו מיר קום, מיר וועלן פאַרשווינדן,
עס וועט אונז געזעץ פון די מענטשן ניט בינדן,
מיר וועלן געניסן פון אייביקע קוואַלן,
אַ קינסטלער זיין שאַפונג וועט רופן אַ רוף,
עס וועט זיך פאַרקלײדן און פאַרבן אַ גוף,
אַן אָטעם וועט קלאַפן און ליבע וועט שאַלן:

איך רוף דיך די הימלישע טרעפן באַטרעטן!
און אָפּטערס געדעט אויף איר האַרצן, געבעטן, —
אַ האַרץ האָט אין ליבע געברענט און געפלאַקערט:
אַ האַרץ אַז אין ליבע עס פלאַקערט און ברענט,
דאַן ווערט פאַר אוממעגלעך די גרענעץ פאַרלענדט,
פאַר וואונדער צו זייען אַ פעלד ווערט צעאַקערט.

און וואונדער באַשאַפן פון ליבע די ווערטער...
און ענדלעך דער קינסטלער אַן ענטפער דערהערט ער:

די ווילדער, די זיסער, די גרויסער אין ליבן,
דיין וואָרט איז גאָר זיס, אין דער ליבע דיין קראַפט,
עס האָט מיך צערודערט דאָס וואָרט און פאַרשקלאַפט,
נאָר איך האָב מוט ווייען דיין רופן פאַרטריבן!

ער קוקט און ער זעט: ניט קיין בילד, קיין געמאָלעכץ,
עס האָט פונם בילד, פון די פאַרביקע שאָלעכץ,
באַפרייט זיך אַ יונגפרוי, אַ שיינקייט גאָר זעלטן, —
אַ זעונג ט׳געטאָן פאַר די אייגן אַ שווים
און זי האָט פון לייוונט געניִדערט פאַר אים
אַ בלום, אַ באַשמעקטע פון הימלשע וועלטן.

— איך ווער זיך נאָך איצטער און ווער זיך ביז ענדע,
עס האָט מיך אויף אייביק פאַרשקלאַפט אַ לעגענדע,
אַ צווייטן געהער איך, אין לאַנד פון די געטער,
און שווער איז דער יאָך פון אַ געטלעכער פריי.
צו וועם זי געהערט, איז אויף אייביק אַזוי,
פון הייליקע לײדן ניטאָ מער קיין רעטער.

— אָן חופה און קדושין... אָן ליבע אפילו....
— געליטערט איז לאַנג עס דורך טויזנטערס תפילה,
און ער האָט צו געטער שוין לאַנג זיך דערהויבן:
געזאַלבט פאַר אַ זון האָט אים גאָט אונזער גאָט...
— ווי שווער דורך די וועלטן עס ציט זיך זיין טראָט!
— אַזוי איז די טבע... פאַר מענטשן צו לויבן...

אַוועק און אַוועק און איז ווידער געקומען:
— ער האָט דיך געפייניקט, ער האָט דיך גענומען,
געזעטיקט דורך דיר זיינע קערפער־געפילן,
די שיינע, די הייליקע כלה אין טאָל,
און האָט דיך געגעבן פאַר אַלע אַמאָל —
פאַר גאַסן די זינדיקע גלוסטן צו שטילן.

אַ טרער האָט געבליצט אויפן אויג פון מאַראָנע:
— נאָר גרויס איז, גאָר גרויס די געלאָזטע מתנה,
אַ גאָט אין מיין פרייִשן גורל געפאַלן!
און אַלע אים פרייזן און שיקן אים לויב,
איך טו זיך איצט שטויבן אין הימלישן שטויב
און באָד מיינע לאָקן אין ליכטיקע שטראַלן.

און — אַליין בין איך מוחל... — אָ, גוטע, לאָז ריידן
דיין שעפער, דיין קנעכט, וואָס איז איינער איןביידן:
פאַרלאָזן מיין גאָט, פון מיין פאָלק זיך דערווייטערט...
דיין פאָלק איז מיר פרעמד און דיין זון איז צו קליין,
עס קענען ניט מענטשן צו לעבן אַליין,
און טיגל פון פאָלק און פון גאָט ניט געלייטערט!

איך ליב דיך, איך ליב דיך... און האַרצן די בלוטן
זיי ווילן ניט וויסן, מיט בייזן, מיט גוטן,
זיי רופן צו שאַפן, און ליבע צו שמידן:
דיין ערדטראַכט איז צייטיק, און דו ביסט נאָך יונג,
איז נאָך ניט פאַרשלאָסן די אייביקע רונג,
וואָס קיטלט מיט ליידן און שאַפן דעם יידן!

איך ליב דיך, איך ליב דיך אַ ליבע פון געטער,
און פרוכטבאַר דיין ערדטראַכט באַפרוכפערן וועט ער
צו מענטשלעכעס-גרויסעס דער יידישער קאָרן:
ער האָט שוין אַמאָל זיינע כוחות געפרוווט,
ער האָט זיך אַמאָל אין אַ גאָט שוין פאַרגופט,
קום שאַפן אַ גאָט-זון פון צער און צאָרן!

און מיינע איצט ביסטו! דו ביסט ניט געשטאָרבן:
אין ליידן פון שאַפן צוריק דיך ערוואָרבן
און אונזערע ביסטו, איך פאָדער די רעכטן:
דאָס בלוט פון מיין פאָלק האָט געשוימט אין דיין כוס,
אַ קינד זיינס זיין קאָפּ ברענגט דיר ווידער אין שויס,
די קייט פון דער געטלעכקייט ווייטער צו פלעכטן.

די אײגן פֿאַרשלאָסן, עס שװײגט די מאַדאָנע,
עס היט זי אין שוצט זי פֿון צניעות די פֿאָנע,
און האַכט זיך, געװאָרן אַזוי װי גאָר בלאַסער —
אַ שעה און אַ שעה און זיך צײטיקט אַ קװײט,
עס קײקלט זיך לאַנגזאַם די אײביקײט־קײט,
די שעהן פֿאַרשװינדן, װי שױם אױפֿן װאַסער.

און דאַן האָט פּאַסירט, װאָס עס פֿלעגט אָפֿט פּאַסירן
אין לױף פֿון דער צײט, דורך יאָרהונדערטער־טירן:
עס האָט זיך די כװאַליע אין געטאָ צעגאָסן,
עס האָט די געשיכטע געטריבן איר שאַנד,
און מענטש האָט אױף מענטש הױך געהױבן אַ האַנט
עס איז פֿון די אָדערן בלוטן געפֿלאָסן.

. . . .

דערזעט פֿון דער הײך ער די בלוטיקע כיתּה,
באַלד איז ער שױן אונטן, אין מיטן דער שחיטה,
װאו ס'הוליעט מענטש־חיה און אײגן־רױט זידן:
אָ, אימה, אָ, שרעקן! דער עולם גאָר װילד
טראָגט פֿאָראױס מיט תּפֿילות זײן הײליקן בילד
און הײליקט דעם בלוט־גוס, דעם קאַמף קעגן יידן...

. . . .

— ...און דו האָסט געשװיגן... מען האָט דיך געטראָגן...
פֿאַרגװאַלטיקט אין גאַסן... געטובלט אין פּלאָגן...
אַ נאַקעט־אַנטבלױזטע... אַ מענגע... אַ באַנדע...
דײן שײנקײט געטראָגן אין שמוץ און אין קױט:
איך האָב דיך צו אײביקע ליבע געבױט,
מען האָט דיך פֿאַרװאַנדלט צו אײביקער שאַנדע!

קום, טרײסט מיך, קום, טרײסט מיך, װי פֿײנלעך די שעהן...
און זי איז געקומען אין אָװנט אין גרױען
און האָט אױף זײן בעט זיך געזעצט אַ פֿאַרװײנטע:
— מען האָט מיך געשענדעט... מען האָט מיך פֿאַרפֿאַלגט,

אַ פֿיינלעכער ווייטאָג מיין האַרצן איצט נאָגט,
געבליבן מיין צניעות און פֿיין ניט געשווינטע...

און ס'ענטפֿערט דער מאָלער: — דעם ווייטאָג דעם בלינדן
וועט קענען מיין ליבע מיט טויט איבערווינדן...
דיין ערד פֿאַרשוועכט און דיין זון ליגט אָן קרעפֿטן.
עס ווערן די געטער דורך בלוטן פֿאַרשוועכט,
און איך האָב געפֿלאָכטן מיין ליבע דורך נעכט,
עס זאָל אונז צעשיידונג אויף אייביק באַהעפֿטן.

אין בלוטיקן טאָל, צווישן בלוטיקע שקלאַפֿן
דיין ערד־טראַכט געפּרוווט האָט אַ גאָט צו באַשאַפֿן;
איך טו צו דיר בעטן, איך טו צו דיר רופֿן:
פֿאַרלאָז אים, פֿאַרלאָז אים, ער האָט דיך פֿאַרפֿירט,
דורך טעותים צום אמת דער וועג דיינער פֿירט,
צו הייכן דורך טאָלן, דורך בלוטיקע פּרוּוון.

געשווינגן די געטין, דער קאָפּ אין דער נידער,
ער קוקט און ער פֿיבערט און רעדט צו איר ווידער:
— די שווייגסט... די ביסט מסכּים... איך פֿיל דיינע ווייען...
די ציטערסט... ווי קאַלט אויף דער וועלט, אָ, ווי קאַלט...
עס מוז ווידערהאָלן זיך... כ'זע דיין געשטאַלט,
איך זע דיינע גלוסטן פֿאַרגליווערטע שטייען.

נישט דאָ... נישט אין גלות... עס קענען ניט שקלאַפֿן,
אין קייטן געשמידטע, אַ גאָט צו באַשאַפֿן!
אַהין צו דעם כּותל — פֿון פֿרייהייט אַ סימן...
איך וועל דיך דאָרט נעמען... די איינציקע וואַנט...
כּדת וכּדין צו דעם נייעם פֿאַרבאַנד,
דער מדבר וועט זינגען אונז אויפֿלעבונגס־הימן!

און שטיל איז די נאַכט און די שומרים זיי וואַכן,
טוט ענדלעך די מידקייט אייגן פֿאַרמאַכן.
עס דרעמלען די שומרים, די שוועסטער זיי שלאָפֿן.

דאַן שטייט אויף דער קינסטלער אין מיטן דער נאַכט,
ער האָט הינטער זיך פעסט די טירן פאַרמאַכט,
צום קלויסטער דער קינסטלער דעם וועג האָט געטראָפן.

אַ מעסער בלינק־בלאַנק... און גאָר שטיל זיינע טריטן,
דאָס בילד פונם ראַם האָט ער היילנד געשניטן,
ווי הייליקן פאַרמעט געוויקלט צוזאַמען,
און באַלד זיך אין וועגן געלאָזט פון דער שטאָט,
און זיכער זיין בליק איז און פעסט איז זיין טראָט,
עס ברענען די אייגן מיט בליציקע פלאַמען.

און ס'שעפּטשען די ליפן: — אָ, ליבע, געטרייע,
און מאָלצייט פון געטער אַ רייע נאָך רייע,
עס בייטן זיך כוסות, עס בייטן זיך טאָסטן
און טרינקענע ביימער זיך קערן צום זאַפט,
עס האָט זיך דער מזרח מיט דאָפּלטער קראַפט,
באַוואָפנט מיט ליבע, — אויף מערב פאַרמאָסטן!

געוואָרן איז טאָג, און געקומען איז נאַכט,
עס האָט ניט דער קינסטלער פון שעהן געטראַכט...
און אָט איז אַ חורבה, און אָט איז אַ וואַנט,
און אָט זיינען בידע זיי דאָ זאַלבענאַנד,
פאַרוויקלט אין שטומע און נאַכטיקע סודות.
דער היכל אַ חופה, די וואַנט איז אַן עדות,
דער ווינט ווי אויף סטרונעס מיט שפּילן באַגלייט,
און אָט איז אַ בעט אויפן גרינגראָז געגרייט,
און אָט איז צעוויקלט דאָס בילד אויפן וואַנט.
דער קינסטלער שטרעקט אויס צו זיין ליבער אַ האַנט,
און ער הויבט, און ער רעדט, פליסט זיי כישוף־געבעט:
— ליבע־איין, ליבע־אויס, פונם קאָפּ ביזן שויס,
פאַר ליבע אַ צייט, עס איז ערגעץ ניט ווייט
קעגן מעכטיקן רוף, און פאַרקלייד זיך אין גוף,
און צי זיך אָן ביינער, און פעדלדיקן ציינער,

פֿון אויגן אַ בליץ, פֿון בלוטן די היץ,
און אָרעמס צעעפֿן, עס מוז זיך היינט טרעפֿן,
וואָס האָט זיך אין האָפֿן נאָך קיינמאָל געטראָפֿן...
מיין בענקען, מיין האָפֿן — איך שטיי, איך באַפֿעל:
טרעט איבער די שוועל! איך האָב דיך באַשאַפֿן,
איך רוף דיך צו שאַפֿן, און די ביסט מיין שקלאַפֿן,
און איך בין דיין האַר, איך וועל דיך באַפֿרוכפּערן
מיט שאַפֿונגס־לייד־צער!
און גיכער, און גיכער, מיין רוף אַזוי זיכער
און — שטרעק מיר דיין האַנט — — —
און באַלד לעבן וואַנט
זיגעשטאַנען די הייליקע, שיינע, די שענסטע פֿון אַלע:
— געבענטשט זיי, געווינטשטע און זיגרייכע כּלה!
און שטיל איז, און שטיל איז, ניט ס'ציטערט אַ בלאַט,
און איר האַנט אין זיינע, ער זאָגט „הרי אַת"...
די בליט, ווי אַ רויז, און אַנטבלויזט איז איר לייב:
— זיי מיינע, זיי מיינע, די געטלעכע ווייב!

און שטיל איז, און שטיל איז — אַ ברוסט צו צוויי ברוסטן,
אַ לייב צו אַ לייב אין גאָט־שאַפֿנדע גלוסטן,
אַ זון אויף דער ערד אויף דאָס ניי אָנצוצינדן:
אַ פֿלאַטער, אַ צאַפּל, בנשיקה, אַ טויט,
דאָס לעבן דורך טויט ווערט צום לעבן געבויט,
דעם האַס מוז די ליבע אין טויט איבערווינדן!

אַריבער די נאַכט און דער מאָרגן שוין גרויט ער,
ביי חורבה אין פֿעלד ליגט דער מאָלער אַ טויטער.
ער האָט זיינע שליחות ערפֿילט ביזן ענדע,
אין מויל איז פֿאַרטריקנט אַ קוועלעכל בלוט,
מיט בלוט איז געהייליקט די העכסטע מינוט,
מיט בלוט איז געחתמעט באַנייונגס־לעגענדע.

דערביי ליגט דער לייוונט. די נאַכטיקע טויען
די פֿאַרבן געטרונקען, און פֿלעקן נאָך גרויען —

פֿאַרשוואונדן פֿון לייוונט די שענסטע מאַדאָנע —
וואָס איז געשען? וואו איז זי אַוועק?
עס האָבן די פֿרומע געגורט זיך אין זעק,
די שטאָט איז געבליבן אַ וויסטע אַלמנה.

און ס'ווייסט גאָר ניט קיינער, עס ווייסט גאָר ניט קיינער:
אין בעטלערשע קליידער, אַ בליק הימל־ריינער,
אַ בליק, וועלכער רופֿט און אין אײַן צײַט דערווײַטערט,
אַ פֿרײַ גייט אין וועגן פֿון דערפֿל צו דאָרף,
און גיט זי אויף וועמען די אויגן אַ וואָרף,
פֿון זינד ווערט דער מענטש ווי הורך פֿײַער געלײַטערט.

און ס'ווייסט נאָך ניט קיינער איר געטלעכן נאָמען,
דער טויטער, און זי, און דער געטלעכער זאָמען —
דרײַאײנִיקייט אײביק, פֿון שאַפֿן דער קאָרן:
איר וועג ליגט אויף מזרח, בית־לחם אויפֿסניי,
די ראָד פּנים לעבן אין אײניקייט־דרײַ
צו לײַטערן שמחה פֿון ווייטאָג און צאָרן.

און שטערנזעער, געניטע אין הימלישע שאָרכן,
שוין ערגעץ דאָרט קוקן אין הימל און האָרכן
און וואַרטן דעם שטערן דעם נייעם, באַשטראַלטן,
וואָס אויפֿגיין פֿון מזרח ער דאַרף אויף דער וועלט,
און בשורה נאָך בשורה: עס ליכטיקט, עס העלט — —
די ערד אין ערוואַרטונג ט'איר אָטעם באַהאַלטן.

דער גראַף און די יידן.

(לעגענדע).

לאַנג פון שלאָס אַ תל געוואָרן, —
נאָר צוריק מיט פילע יאָרן,
האָט ער זיך מיט גאָלדן־שפּיצן
צו די הימלען שטאָלץ געהייבן
און אין זונשיין פלעגן שויבן
מיט אַ רחבות גאָלדיק בליצן;
וויפל טורעמס, וויפל קראַטן
און באַוואָפנטע סאָלדאַטן
דאַן באַוואַכן גרויזאַם פלעגן
אַרום פּאַלאַץ אַלע וועגן,
און עס האָט געשפּרייט זיך דאָרטן
אַרום פּאַלאַץ ברייט אַ גאָרטן
וואָס האָט פריינדלעך אָנגעבאָטן
בעסטע פריכטן, קילסטן שאָטן
און פון שענסטן און פון בעסטן —
ווער־זשע קאָן די פּראַכט אויסמעסטן,
אַז זי האָט גאָר ניט קיין מאָס!
און געשטאַנען איז דער שלאָס
אויף אַ באַרג, ווי אַלע שלעסער;
און געוואוינט האָט דאָרט פון יאָרן
הייך באַטיטלט און געבאָרן
אויף צו הערשן און באַפוילן
אַ באַרימטער גראַף פון פוילן.
און מיט אים אַ טאָכטער איינע,
אַ געראָטענע אַ שיינע,

נאָר אַ שוואַכע, שטענדיק מידע,
ווי עס טרעפט אַ בת־יחידה,
און דערצו איז נאָך די קליינע
שטאַרק פאַרצויגן, ווייל זי איינע
האָט אים נאָר זיין פרוי געגעבן
און אין יוגנט פון איר לעבן
איז די פרוי אים אַלס אַ קרבן
פונ׳ם קינפעט אָפּגעשטאָרבן.
איז דעם גראַף די טאָכטער טייער,
קושט ער ממש אירע טריט
און ער צערטלט זי אין היט,
אַז עס איז גאָר אין־לשער.

און צופוסן פונם הויכן
שטאָלצן באַרג מיט בלומען־בייטן
פלעגן נידעריק זיך שפרייטן
אַלע טאָג פול דינע רויכן:
ווייט פון טראַקטן, ווייט פון וועגן
איז אַ שטעטל האָרט געלעגן,
אָרעם, שמוציק און פאַרלאָזן,
און דער מאַרק פאַרוואַקסט מיט גראָזן,
און עס לעבט נאָר דער בית־מדרש.
אַלע שבת נייע סדרות,
מאָנטאָג, דאָנערשטאָג תחנונים
מיט די האַרציקסטע ניגונים,
מיט התלהבות און באַהאַוונט,
אַלע טאָג דריי מאָל געדאַוונט,
נאָר פרנסה — אָ, פון וואַנען?
ליידיק איז דער מאַרק געשטאַנען!
פלעגן יידן דאַוונען הייסער:
גאָט דו גוטער, גאָט דו גרויסער!...
און די קולות זיי דערגרייכן

ביז פּאַלאַץ ביזן היכל,
וואו גאָר אָפּטערס געסט זיך קלייבן,
גוטע סעודות טוען רייבן
און עס טרינקען וויינען בעסטע
פונם לאַנד די שׂררות גרעסטע,
פרומע שׂררות, פרום־קאַטוילן
פונם לאַנד מדינת־פּוילן.

און די קולות פון די ברכות
פון בית־מדרש ווי להכעיס
פלעגן אָפּט דעם הוליען, זינגען
מיט התלהבות היים פאַרקלינגען.
פלעגן קרימען זיך די שׂררות:
דאַרפסט די יידן אויף כפּרות
און צו אַלדע גוטע קלאָגן
האָסטו זיי געדאַרפט פאַריאָגן.
און די פרומע ביי די וויינען,
ביי די עסנס פלעגן טענהן:
גראַף, געדענק, גאָט וועט דיך שטראָפן,
ס'איז נאָך קיינמאָל ניט פאַרלאָפן,
אַז פון חורבות, ערגעץ הייזלעך,
זאָלן יידן גאָר פאַרטריבן
פויליש פרייד אין פּאַלאַץ איבן.

די פאַרשיפירט ביייזע ווערטער
הערט דער גראַף אַ שטאַרק־פאַרקלערטער
און איז מסכּים אויף דער ווילע.
ווי־זשע דען? גערעכט — אַ שאלה!
און איז גרייט: אַ ביסל שפּעטער,
נאָכן באַל אין מאַלצייט, וועט ער
רופן זיי און וועט באַפעלן
קלייבן זיך אָט שוין אין ווע:

און אין שטעטל צייט דריי טעג
זאָל קיין ייד זיך ניט אָפּשטעלן.
און די יידן דאָס דערהערן,
קומען זיי צו אים מיט טרערן,
מיט פּאַראומערטע געזיכטער...
ווערט דער גראַף דערוויילע ניכטער
און ער קומט צו די מחשבות:
וואָס־זשע מיינט איר, אַ קאַטאָוועס?
אָרמע מענטשן — בנאמנות,
אַ רחמנות, אַ רחמנות...
און ער לאָזט זיי ווייטער הערן,
און די יידן זייערס טוען.
אלא וואָס? דאָס דאַנקען, לויבן
שטאַרקער ווערט נאָך, אַזש די שייבן
אינם שלאָס ביים פּריץ אויבן
פונם תהילימדיקן ניגון
דאַכט זיך, ציטערן, זיך וויגן.

דאַרף זיך אָבער עפּעס טרעפן
מיט דער יונגער שיינער גרעפין
און אַמאָל — נאָך צופיל טאַנצן —
ווערט זי פלוצלונג ניט אין גאַנצן,
כריגט זי היץ און ליגט אין בעט זיך
און אַזוי — אָט ווי עס רעדט זיך,
ווערט זי ערגער וואָס אַ רגע —
וואו רפואות, ס'העלפט קיין פלעגע
און דאָקטוירים פון די בעסטע,
ספּעציאַליסטן פון די גרעסטע
קוועטשן נאָר מיט קלוגע פּלייצעס,
און אומזיסט די בעסטע עצות
און פון ביכער קלוגסטע אותיות
און די גרעפין איז אַ גוסס.

נעמט דער גראַף דאָס שטאַרקן צום האַרצן,
זיינע בליקן וואָלקן־שוואַרצן,
פול מיט יאוש טרויער קוקן,
און אין דרייען שוין דער רוקן
און אינגאַנצן קראַנק און שלאַף.
— נעמט אין מויל וואָס, ליבער גראַף!
אָבער וואו? עס העלפט קיין ווערטער,
גייט דער גראַף אים אַ פּאַרקלערטער
און אַ בלאַסער און אַ שוואַכער
הייסט ער רופן כישופמאַכער:
„מיינע אוצרות זיינען אָפן,
גאָלד און זילבער, בעסטע שטאָפן,
אַלעס נעמט, איך גיב מיט פרייד,
מאַכט נאָר גרינגער אירע ליידן“.

ווער פון הייל און ווער פון וואַלד
קומען כישופמאַכער באַלד,
און זיי רייכערן מיט גראָזן,
און איך פייערן זיי בלאָזן,
און איך דרייפוסן זיך זעצן,
און זיי בוקן זיך צו געצן,
און זיי ליאַרעמען און שאַלן,
נאָר פּאַרפאַלן און פאַרפאַלן:
ס׳ווערט דער גרעפין אַליין ניט גרינגער,
און דער גראַף — ער ברעכט די פינגער.
— וואָס־זשע טו איך? גיט אַן עצה!
גיט אַ קוועטש ווער מיט אַ פּלייצע:
— אַז דער גראַף איז זינד באַגאַנגען,
און עס איז צו גאָט דערגאַנגען,
אַז דו האָסט פּ׳דיין ערד געלאָזן
יידן דאַוונען, שופר בלאָזן,
פּראַוועון יום־טוב און תעניתים

און מקבר זיין די מתים
מיט די אַלע טויזנט זאַכן —
ווער־זשע קאָן דאָ עפּעס מאַכן?

טראַכט דער גראַף: קאָן זיין... ווער ווייסט...
רופט ער באַלד אַ קנעכט און הייסט
אין פאַרביטערונג און צאָרן
אים אין שטאָט אַריינצופאָרן
אין אין גאַסן און אין שטעטלן
אין זיין נאָמען צו באַפעלן,
אַז אַזוי ווי ס'איז פאַרלאָפן,
אַז עס טוט זיין גאָט אים שטראָפן
פאַר זיין גוטסקייט מיטן שטעטל,
זאָלן זיי אַ גוטן צעטל
זען ביי זייער גאָט אויסבעטן
און דער זאָל זיין טאָכטער רעטן
און אל תפתח פה לשטן,
אויב עס וועט זיי ניט געראָטן,
און זיין טאָכטער ליב וועט שטאַרבן
וועט ער גלייך די שטאָט פאַרדאַרבן,
ער וועט הענגען, ברענען, בראָטן,
אָן דערבאַרעמונג אויסראָטן.

ווי גערעדט, איז ניט פאַרצויגן,
און עס פליט שוין פייל פון בויגן
פונם באַרג אין טאָל אַ רייטער
און אין אַלע גאַסן שרייט ער,
גיט ער איבער פריצס ווערטער,
און דאָס פערד צוריק פאַרקערט ער,
גיט אַ בלאָז אין גרויסן האָרן
און איז באַלד שוין ניט געוואָרן.
זען יידן — עס איז ביטער,

נעמט זיי דורך אַ גרויל, אַ ציטער —
וואָס־זשע טוט מען? וואָס זאָל בלייבן? —
ס'וועט דער גראַף קיין שפּאַס ניט טרייבן,
ס'איז סכּנות נפש ממש...
שיקט מען באַלד אַרויס דעם שמש,
ער זאָל אָנקלעפּן אַ צעטל
און זאָל אויסרופן אין שטעטל,
אַלטע ווייבער, קליינע קינדער,
און אַפילו שאָף און רינדער
זאָלן כּסדר דריי מעת־לעתן
ניט פאַרזוכן טרינקען, עסן,
און מען זאָל נאָר רחמים בעטן,
ער זאָל רעטן, ער זאָל רעטן.

וואו אַ שטוב און וואו אַ קלייט —
פּוסט און לער, ווייל קינד און קייט
פון דער פרי ביז אָוונט שפּעט
אין בית־מדרש דאַוונט, בעט:
ליבער גאָט, זאָלסט ניט פאַרזאַמען!
מיט די יידן וויינט צוזאַמען
אויך דער הימל דאָרטן איבן,
קלאַפּט אַ רעגן אין די שויבן.
פינסטער, חושך אין די שטיבער,
און אַ שוידער גייט אַריבער:
שוין דער דריטער טאָג פון תּענית
און עס שלאָפט נאָך דאָס רחמנות
און קיין כּוח אויך ניטאָ מער:
שוואַכער ווערט די קלאַנג און יאָמער.
נאָר די טרערן — אַך, די טרערן
טוען מערן זיך און מערן.
ס'וועט זיך בלוט אין גאַס זיך גיסן,
מען וועט הענגען, פערטלען, שיסן, —

און דער עיקר — גאָטעס נאָמען
אין די גאַסן, אין די בראָמען
וועט פֿאַרשוועכט ווערן, געטראָטן,
חס ושלום, דורכן שטן.
קומט דער אָוונט שוין דער דריטער,
גייט די מנחה מיט אַ ציטער,
מיט יום־כּיפּורדיקן ניגון:
טו פּאַר קינדער אין די וויגן,
טו אין זכות פֿון קליינע קינדער
און אומשולדיקע רינדער!
און אָט באַלד האָט אין די שויבן
ווער אַ שטראַל געטאָן פֿון אויבן
מיט אַ שמייכל מיט אַ זיסן, —
ס'האָט דער וואָלקן זיך צעריסן
ביי די מערבדיקע בריגן,
עס האָט אויפֿגעהערט דער רעגן, —
מיט אַ וויטאָג מיט אַ שטומען
איז די זון אַרויסגעשוואומען,
און מיט בענקענדיקער פֿריידע
ווי געבענטשט האָט זי די ערד.

נאָך אַ רגע טוען שאַלן
איינס נאָך איינס דריי הונער־קנאַלן,
ווי אַן אָנזאָג, ווי אַ בשׂורה, —
און פֿאַרביי דער הייזער־שורה
פֿליט אַריין אַ שיין קאַרעטל
אויף אַ פֿייער־פֿערד אין שטעטל, —
און פֿון פֿאָרנט אויפֿן ברעטל
זיצט אין פּורפּורנעם הילך
שטאָלץ אַ פּורמאַן דוד המלך,
און פֿון הינטן זיצט אַלס סוחר
גאָר אַן אַלטער, נאָר אַ הויכער,

מיט אַ בליק, וואָס טוליעט, גלעט,
אליהו־נביא דער פּראָפעט,
ווי מיט שיין אַרומגעשטראַלטער,
און אין האַנט אַ כוסע האַלט ער,
אָנגעפילט מיט רויטן ווײַן:
פירט מיך גלייך אין שלאָס אַרײַן!

און אין שלאָס איז קיין זאַך בעסער:
שאַרפט דער טויט שוין לאַנג זיין מעסער
און דער גראַף — ניטאָ קיין גראַף:
פינם ווײַנען קראַנק און שלאַף,
ניט ער קלאָגט און ניט ער רעדט,
זיצט אַ שאָטן לעבן בעט...
ווערט שוין פינסטער, ווערט גאָר שפּעט,
גיט אַ קלאַפּ אין טיר ווער: עפן!
און אין צימער פון דער גרעפין
קומט דער גאַסט אַרײַן געלאַסן,
גייט פאַרביי דעם גראַף דעם בלאַסן,
גייט גלייך אונטער צו דער טאָכטער,
מיט זיין טיכל זי באַפאָכט ער,
און דערנאָך איר הורך די ליפּן
מיט ער טראָפּנס צוויי דורכזיפּן
איר אין מויל פון פולער כוסע,
עפנט באַלד זי אויגן גרויסע,
זעט אים פריילעך, זעט אים מונטער,
גייט זי באַלד פון בעט אַרונטער
און זי בעט גאָר עפּעס עסן...
און דער פּריץ — ווי געזעסן
איז ביים בעטל, צוגעקוקט זיך,
אויף די קני שוין שטייט צופרידן,
און ער קניט זיך און ער בוקט זיך
פאַר דעם אַלטן הייכן ייִדן — —

מיטן אויג ווי נאָר אַ פינטל,
מ׳האָט דערפילט זיך נאָר אַ ווינטל
און אַ קיצל אין די אויגן
און — די זעונג איז פאַרפלויגן.

גרויס די שמחה איז דאָרט אויבן;
און די יידן אונטן לויבן
גאָט דעם גרויסן, גאָט דעם גרויסן,
וואָס דעם שטן האָט פאַרשטויסן.
טוט דער גראַף די יידן דאַנקען,
שיקט זיי טייערסטע געשאַנקען,
גיט אַוועק זיי פריי די דירות
און אַ העלפט פון זיין עשירות
און דאָס שטעטל, וואָס אין טאָל,
ווערט אַליין רייכער וואָס אַמאָל.

די וואונדערלעכע נסיעה.

(אַ יידישע מעשהלע).

I.

איז געווען אין יענע צייטן,
ווען די יידן, גלייך צו לייטן,
האָבן רויִק, האַנט בײַ האַנט,
נאָך געוואוינט אין זייער לאַנד,
אונטער ווײַנשטאָקן געזעסן
אין יהודה און געגעסן
באָקסער, מאַנדלען, טײַטלען, פֿײַגן
פֿון די גאָטס־געבענטשטע צווייגן, —
האָט בײַם ברעג פֿון ירדן־טײַך,
איצטער אָרעם, פֿריער — רײַך,
דאָרט געלעבט פֿון יאָרן פֿיל
פֿרום און גוט און רויִק־שטיל
רב רפֿאל מיט זײַן פֿרוי,
און געלעבט זיך אָט אַזוי
מיט אַ זון, אַן אײנציק קינד.
איז רפֿאל אַלט און בלינד,
איך די פֿיס ער האַלט זיך קוים,
זיצט כל ימיו אין דער היים,
פֿון דער תּורה תּמיד טראַכט,
און ער לערנט טאָג און נאַכט,
טאָג און נאַכט אַלץ אויסווייניק,
כאָטש פּרנסה איז גאַנץ ווייניק.

נאָר עס זינדיקט ניט רפאל,
דאַנקט דעם גאָט פון פאָלק ישראל,
און חיונה ציט דערפון,
וואָס עס שיקט גאָט צו זיין זון,
וועלכער פאָרט אין ווייטע מדינות
און צעפירט אין אַרבע־פּינות
באָקסער, פייגן, טייטלען, מאַנדלען,
און פון אומפאָרן און האַנדלען
ברענגט אַהיים ער די פּרנסה;
און עס לעבט זיך גאַנץ נישקשה.
און דער זון — ער האָט אַ כּלה,
וואָס די כּלה — זאָגן אַלע —
איז אַן אייסנאַם, איז אַ בחיר,
און, קומט אויס, מען רעדט פון איר,
לויבן אַלע זי און שיעור.
אַ יתומה איז דאָס מיידל,
אייסנאַם־שטיל און זעלטן איידל,
נאָר זי אַרבעט שווער און ביטער:
העלפט אין פעלד אַמאָל די שניטער,
שערט וואָי שעפּסן, ליינען וועבט
און דערפון קוים־קוים זי לעבט.
און נאָך שטאַרקער ס'מיידל שעצטן,
ווייל זי טיילט זיך פונם לעצטן
מיט די אָרעמע, געדריקטע, —
זיינען אַלע גאָר אַנטציקטע!
שוין געשריבן תּנאים לאַנג.
נאָר דער חתן, ווי ס'טוט ניט באַנג,
איינמאָל נאָך אין וועג מוז פאָרן,
און נאָך איידער ס'וועלן ווערן
היי־יאָר שעפּסן אָפּגעשאָרן,
וועט ער זיך צוריק שוין קערן,
האַמאָלסט וועט קיין זאַך ניט שטערן,

ווועט ער חתונה שוין שפּילן,
קיין געשעפטן מער ניט טרייבן
און אַ יאָר אין שטוב פאַרבלייבן
און זיך פרייען מיט זיין פרוי —
אם ירצה השם, וועט זיין אַזוי.
און ער זעגנט זיך דערווייל,
און ער פאָרט פאַר הונדערט מייל.
און עס בלייבן וואַרטן אַלע:
פאָטער, מוטער און די כלה,
און זיי בעטן האַרציק גאָט,
ר׳זאָל פאַרזיכערן זיין טראָט.
און ער זאָל זיך ניט פאַרזאַמען:
„ליבער גאָט, הער־צו דער מאַמען,
ליבער גאָט, הערצו דעם טאַטן,
ס׳זאָל אין וועג אים קיין זאַך שאַטן
און הער־צו דיין דינסט, די כלה" —
זיצן, וואַרטן אַזוי אַלע.
ציט די צייט זיך אָן אַן עק.
זיינען וואָכן שוין אַוועק
און דאָס וואַרטן איז אומזיסט.
און די צייט אַלין ווייטער פליסט
און ניטאָ אַלין... ביז אין מיטן
פונם חודש שוין דעם דריטן
ביי דעם ירדן גיט מען איבער,
ס׳האָט באַפוילן זיי דער ליבער —
ווי דעם טאַטן, ווי דער מאַמען —
אַז ער וועט זיך לאַנג־לאַנג זאַמען.
און דערנאָך, אַלין ווייטער, מערער
ווערט עס זיכערער און קלערער,
אַז אומזיסט דאָס גאַנצע האָפן:
ס׳האָט אַן אומגליק זיך געטראָפן
און דער זון וועט מער נישט קומען —

ס'האָבן רייבער אים פאַרנומען,
געלט און סחורות צוגענומען
און אַליין אים, יונג און שטאַרק,
אויף אַ גרויסן שקלאַפן־מאַרק,
ווי ס'פלעגט טרעפן זיך פאַר־צייטן,
אויף אַ מאַרק פאַרקויפט אַ ווייטן.
ווערט דער חורבן גרויס אָן מאָס.
„גרויסער גאָט, וואָס טוסטו דאָס?"
קלאָגט דער פאָטער, קראַנק און בלינד:
„ווי געשריען — ס'איינציק קינד!
גרויס דיין שטראָף, ווי גאַל דיין צאָרן,
איצטער ווייס איך, כ'בין פאַר־לאָרן,
ווייל איך בין דאָך קראַנק און אַלט..."
און פאַר ווי און אָנמאַכט פאַלט.
און די מאַמע וויינט באַזונדער:
„גרויסער גאָט, באַווייז דיין וואונדער,
ווייל דו קאָנסט דאָך און דו ווייסט,
קער־זשע אים, גאָט, אונזער טרייסט".
נאָר די כלה, ווי אַ שטיין
ניט קיין קלאָג, ניט קיין געוויין,
ניט אַ סימן פון קיין טרערן.
נאָר עס רונצלט זיך איר שטערן,
אירע אויגן ווי די פונקען,
אין געדאַנקען טיף פאַרזונקען,
און זי טוט אַ זאָך באַשליסן,
ווי מיר וועלן עס באַלד וויסן,
מיט די ירדן־וואַסער קאַלטע
מינטערט זי געשווינד די אַלטע
און זי זאָגט: „עס איז באַשלאָסן,
איך מוז זוכן גיין מיין חתן.
כ'בעט פאַר מיר זיך גאָר ניט דאגהן,
כ'קען ניט רוען, כ'קען ניט שווייגן,

ווייל קיין זאַך איז אָן מיין ליבן
מיר אין לעבן ניט געבליבן,
דאָס זאָל היילן ווען מיין וואונד —
בענטשט מיך נאָר און בלייבט געזונט!"
און זי זעצט זיך, זאָגט אַ שטילע
אויפן וועג אַ קורצע תפילה,
און זי טוט אין וועג זיך לאָזן.
ווינטן רוישן, ווינטן בלאָזן
און פון הימל פונעם טיפן
טוט אַ רעגעלע שוין טריפן.
אָבער איר דער רעגן שטערט ניט,
און זי ווייסט ניט און זי הערט ניט,
ביז זי זעט: דער וועג צעשיידט זיך,
רעכטס און לינקס אויף צוויי צעגייט זיך:
וואו זשע זאָל זי זיך דאָ קערן,
וואו וועט אויפלייכטן איר שטערן?
שטייט אַזוי זי און זי קלערט
און גאָר פּלוצלונג — זי דערהערט
פון דער הייך, ווי עמעץ רעדט
און אַ שטימע טוליעט, גלעט:
„ליבע מיידל, גוט און איידל,
איך בין לאַנג אַרומגעפלויגן
איבער בערג און איבער טאָלן,
אויסגעקוקט זיך אַלע אויגן,
ביז איך קאָן דיר איצט באַצאָלן
פאַר דיין גוטסקייט, פאַר דיין רעטונג,
ניט אומזיסט האָסט פון צעטרעטונג
מיך געראַטעוועט, ווען איך בין
גאָר אַ קליינס נאָך און אָן זין
פונעם נעסט אַרויסגעפאַלן —
ס'ווערט קיין גוטסקייט ניט פאַרפאַלן!
ביסט אַ גוטע און אַ ליבע,

און איך ווייס די גרויסע סיבה,
וואָס האָט דיך אין וועג געיאָגט
און דיין האַרצן וואָס עס פּלאָגט:
גיי נאָך מיר — וואו איך וועל פליען
זאָלסט גלייך נאָך מיר זיך ציען".
ווערט די מיידל אַ דערפרייטע:
פאַראויס פליגעלעך צעשפּרייטע
פון אַ פייגעלע אַ קליינע,
גאָר אַ זעלטענע, אַ שיינע,
וועלכע פליט און ווייזט דעם וועג;
גייט נאָך אים די מיידל טעג
ביז זי קומט צו צו אַ ברעג.
פון די כוואַליעס הויך באַגלייט,
שפּרייט אַ טייך זיך טיף און ברייט,
און ביים טייך די מיידל שטייט:
און פון אויבן אויך דער פויגל
וואַרפט צו איר אַראָפּ אַן אויגל,
אָפּגעשטעלט זיך אויך דעריבער,
און ער וואַרט, זי זאָל אַריבער.
שטייט זי, שטייט, און טרויער קוקט,
און די ליפּן אירע צוקט.
ווער־זשע גיט איר דאָ אַן עצה?
פּלוצלונג הערט זי הינטער פּלייצע·
„גוטן אָוונט!" זאָגט אַ מאַן:
„נִיט געזאָרגט, עס איז פאַראַן
נאָך אַ וועג פאַר מיידל גוט"...
קוקט זי — זעט, אַן אָרעמאַן,
דאַר אין בלאָס, ווי גאָר אָן בלוט,
אין דער רעכטער האַנט אַ שטעקל,
אין דער לינקער האַנט אַ פּעקל.
יאָ, אַוודאי נאָך דער שטים
האָט זי גלייך דערקענט אָן אים,

אַז דאָס איז דער זעלבער גייער,
וואָס אַמאָל פאַרמאַטערט זייער,
גאָר אָן כּוחות, דאָרשטיקן ושטאַרק
מיט אַ משא אייפן קאָרק
איז געגאַנגען איר פאַרביי.
האָט זי דאַן אים גוט און טריי
ניט געלאָזט אָן טרינקען, עסן...
„האָב איך דיר דאָס ניט פאַרגעסן", —
האָט געזאָגט צו איר דער בלאַסער.
און ער האָט די כוואַליעס וואַסער
מיט זיין שטעקל באַלד געשלאָגן:
כוואַליעס לויפן, כוואַליעס יאָגן
און צעטיילן זיך, צעשיידן
און עס האַכט, די כוואַליעס ריידן:
„מאַכט אַ וועג, אַ וועג מאַכט טרוקן!"
און אַלץ ווייטער זיך צערוקן,
און עס ווערט אין טייך אין טיפן
באַלד אַ וועג, ווי גלאָז געשליפן,
און די מיידל מיטן ווע:
האָט דערגרייכט דעם צווייטן ברעג
און אַריבער גאָר-גאָר טרוקן.
כאָטש באַדאַנקען איז זי שוואַך
פאַר דער וואונדערלעכער זאַך,
וויל זי דאָך צום מאַן זיך בוקן
און זי זוכט אים מיט די אויגן. —
אָבער וואו? ער איז פאַרפלויגן,
און דאָס וואַסער אינם טייך
פליסט שוין ווידער, פול און גלייך,
און אויף דר'ערד, דערזעט זי, ליגט —
אַז אַ מענטשן גייט און גליקט —
נאָר דאָס פעקל פונם גייער.
נעמט זי עס און האַנט אַריין,

ליגט אין פעקעלע אַ שלייער
און אַ האָרן פול מיט ווײַן,
און אַ דימענט ליגט דערבײַ —
אַלץ אינאײנעם זאַכן דרײַ.
גיט די באַלד אַ זופּ פון האָרן,
איז זי מונטער פריש געוואָרן:
פול די ליפּט מיט פרישע ריחות,
און זי פולט שוין נײַע כּוחות,
נײַע כּוחות און פאַרלאַנגען.
אַ דערפרייטע, פול מיט האָפן,
איז זי ווייטער ניט געגאַנגען,
נאָר אין אײלעניש געלאָפן,
און אַזוי דורך טאָג און נאַכט,
ניט געדאַגהט, ניט געטראַכט,
נאָר פון האָרן זיך געזעפּטיקט,
און דער ווײַן האָט זי געקרעפּטיקט...
און אַ נס: דער ווײַן אין האָרן
איז ניט ווייניקער געוואָרן!...
גייט די מיידל אַ דערפרייטע:
פאָראויס פליגעלעך צעשפּרייטע
פונב פויגל, פונם קליינעם,
פונם זעלטענעם און שיינעם,
וועלכער פליט און ווייזט דעם וועג, —
גייט נאָך אים די מיידל טעג,
ביז זי קומט אַרײַן אין וויסטע,
נאָר פון חיות אַ באַגריסטע,
און גזלנים פול דערצו.
און זי זעט שוין, אַז פון ווייטן
גלײַך צו איר מיט שנעלקייט רײַטן
— און מיט שופרות — טרו-טו-טו
דרײַ אין ווײַסן, דרײַ אין שוואַרצן,
מאַלט איר איין דאָס בלוט אין האַרצן, —

נאָר אָט באַלד — אַ כאַפּ דעם שלייער,
וואָס אין פּעקעלע פון גייער,
און אַ וואָרף אים אויפן פּנים:
זעט זי גלייך, ווי די גזלנים
שטייען שוין און זען קיינעם —
אָט אַ שליירדל אַזוינעם
האָט דער גייער איר געלאָזן!
פליען רייטער, שופרות בלאָזן,
און עס בלאַנקען שפּיז און שווערד,
און די מחנה גרעסער ווערט,
און זיי ליאַרעמען און פלוכן,
און זיי נישטערן און זוכן,
שטרענגען אָן די גוטע ראיה,
נאָר אומזיסט איז זייער מי.
און די מיידל זעט אַליין, האָרכט,
נאָר זי האָט שוין ניט קיין פאָרכט,
און זי שטייט נאָר אָן אַ זייט,
און וואַרט אָפּ די גוטע צייט,
ביז די אָפּגענאַרטע רייטער
לאָזן זיך פאַרשעמטע ווייטער,
און באַפרייען איר דעם וועג.
גייט זי, גייט און גייט אָן ברעג.
ביז זי זעט, אַז גרויס און ברייט,
אויף איר וועג אַ ים זיך שפּרייט.
און זי זעט, אַ שיף איז גרייט
באַלד אין וואַסער-וועג זיך לאָזן.
גיט אַוועק זי די מאַטראָזן
יענעם דימענט פונם גייער,
ווערן גוט זיי, פריינדלעך זייער,
און זיי נעמען זי צו פאָרן.
איז, ווייזט אויס, געווען גאָטס צאָרן
אויף די אומבאַקאַנטע פאָרער,

און דער הימל, נאָר־וואָס קלאָרער,
האָט מיט וואָלקנדלעך באַפלעקט זיך,
און דערנאָך גאָר שנעל באַדעקט זיך
מיט אַ גראָב־געדיכטער כמאַרע
פון אַ מוראדיקער מראה. —
מיט אַ הודזשען, מיט אַ ברומען
איז אַ שטורעם באַלד געקומען,
איז געוואָרן — גאָט דערבאַרעם!
גרויס דער טומל, גרויס דער ליאַרעם,
נאָר עס העלפט ניט, און אַצינד
גייט אַלץ מער די שיף צו גרונט,
און אין וואַסער פאַלן אַלע,
און מיט זיי אויך אונזער כלה.
דאַרף זיך אָבער פּינקטלעך טרעפן,
אַז אַ וואַל־פיש טוט אַן עפן
און דער רגע ברייט זיין מויל
און די מיידל מיט אַ גרויל
פאַלט צו אים אין בויך אַראָפ;
זיצט זי דאָרט, ווי אין אַ טאָפ:
שמאָל די ברייט און קורץ די לענג,
חושך, פינסטער, זייער ענג,
און אַזוי איז זי אין פיש,
אָן אַ שטול און אָן אַ טיש,
ניט געטרונקען, ניט געגעסן,
לאַנגע שעהן אָפּגעזעסן,
און זיך שיר־שיר ניט דערשטיקט...
נאָר דאָס מזל האָט געגליקט
און אַ נס: צו רעכטער צייט
האָט דער פיש זי אויסגעשפּייט.
פאַלט די מיידל גאָר נישקשה:
ניט אין וואַסער, אויף יבשה,
אויף אַ אינזעלע אַזוינעם,

גאָר אַ גרינעם, כאָטש אַ קליינעם.
נאָר אַרום איז וואַסער־פלאַך...
זיי אַ בריה דאָ און מאַך!
גייט די מיידל אום און טראַכט
פון דערפרי ביז שפּעט ביינאַכט,
ביז אַ מידע בלייבט זי זיצן
אויף אַ שטיין מיט זיבן שפּיצן...
און גאָר פּלוצלונג אינם שווייגן
הערט די מיידל, טענער שטייגן
פונם שטיין צו איר אין אויער,
טענער שוואַכע, פולע טרויער,
פול מיט פּיין און פול מיט ליידן,
ווי עס וואָלט אַ מענטש גאָר ריידן.
האָט די מיידל לכתחילה
באַלד דערשראָקן זיך אַפילו
און פון שטיין אַראָפּגעשפּרונגען,
נאָר אַ רגע, און פון שטיין
ביטער האָט אַרויסגעקלונגען
גאָר אַ יאָמערלעך געוויין.
האָט די שרעק זי גלייך פאַרבייגט,
ס'איר באַלד צום שטיין גענייגט
און געהערט אַזעלכע ווערטער:
„ס'איז מיין לעבן אַ פאַרשטער־טער,
כ'בין אַ גלגול אַ געפּלאָגטער,
אינם שטיין אַריינגעיאָגטער.
ס'איז דער חושך דאָ געדיכט;
אָן דעם מינדסטן שטראַל פון ליכט,
טו איך דאָ שוין לאַנג־לאַנג זיצן,
זומער אין די גרעסטע היצן,
ווינטער אין די קעלטן גרעסטע.
אויב דו וואָלסט מיך וועלן, בעסטע,
פונם שטיין באַפרייען, — זעסט,

איך וואָלט קאָנען דאַן דיר ניצן,
איך וואָלט קאָנען דיך באַשיצן,
און איך ווייס פון קפיצת־הדרך.
אין אַ האַלבע שעה אַן ערך,
און עס קאָן זיין, אַז נאָך גיכער,
מענסט אין דעם זיין זייער זיכער,
וואָלט איך דיך צום ציל שוין ברענגען;
און איך האָף, פון שטיין פון ענגן
וועסטו פריי מאַכן מסתמא
מיין אומגליקלעכע נשמה".
האָט זי באַלד אַ שם געזאָגט,
אים פון שטיין אַרויסגעיאָגט.
און ער איז שוין גרייט געשטאַנען
זיינע פּאָלעס איינצושפּאַנען
און צו רירן זיך פון דאַנען,
און ער זאָגט אַזאַ מין וואָרט:
„איידער רירן זיך פון אָרט
און צו אונזער ציל זיך לאָזן,
מוז זיין גרייט איך דער חלזון,
אַ חלזונדל אַזוינער,
וועלכער קאָן צעשפּאַלטן שטיינער
און ער ווערט אין ים געבוירן
איינמאָל נאָר אין זיבן יאָר.
דאָס איז איין זאַך, און די אַנדערע
מוז זיין גרייט אַ סאַלאַמאַנדרע, —
אויך אַ חיהלע אַזוינע,
כאָטש אַ נישטיקע, אַ קליינע,
איז זי אָבער זעלטן טייער,
ווייל איר בלוט פאַרהיט פון פייער,
און זי ווערט פון דר'ערד געבוירן,
בלינד און רויט, און האַרט ווי האָרן,
אויף אַן אָרט, וואו ניט פאַרלענדט

טאָג און נאַכט אַ פֿייער ברענט,
ס'טאָר ניט פֿעלן אויף אַ האָר —
זיבן קיילעכדיקע יאָר.
מוזט האָבן זאַכן צוויי,
ווייל דער וועג איז דווקא שווערלעך,
קורץ און גוט: ער איז געפֿערלעך
און פֿאַרלאָרן ביסט אָן זיי.
האָב איך ערשטער שוין אין זינען,
איך וועל דיר עס גלייך געפֿינען".
איז אַוועק און — באַלד צוריק:
ס'האָט געווערט איין אויגנבליק
און ער האָט שוין אַלץ געבראַכט:
„איצטער קום און ניט געטראַכט".
זיי אין וועג זיך טוען לאָזן,
הערט מען נאָר, ווי ווינטן בלאָזן,
ווי די כוואַליעס אונטן ברומען,
כוואַליעס גייען, כוואַליעס קומען,
און זיי זיינען שוין דערווייל
אָפּגעפֿליגן הונדערט מייל
אין דעם ים שוין לאַנג אַריבער,
און אָט זעען זיך שוין שטיבער,
און אַ טויער שטייט פֿאַרשלאָסן:
דאָ אין שטאָט דאַרף זיין איר חתן.
מיט די מיידל אָן דעם שלייער,
אויסבאַמערקט מיט אַלע גייער
גייט זי דורך דעם פֿעסטן טויער
און זי ווייסט ניט וואו זיך קערן.
מיט אַ האַרצן מיט אַ שווערן
בלייבט זי שטיין און קוקט און זעט —
וואָס זי זעט, די אויגן גלעט, —
און איז ווידער אַ דערפֿרייטע:
און דער ליפּט דער זעלבער פֿויגל

וואַרפט צו איר אַראָפּ אַן אייגל,
מיט די פליגעלעך צעשפרייטע
מיט דעם וועג צום שלאָס איר ווייזן:
פענסטער — קראַטעס, טירן — אייזן,
וואו דער חתן איז פאַרשפאַרט.
זאָגט צו איר דער פויגל: וואַרט!
וואַרט זי אָפּ און וואַרט זי אָפּ,
ביז עס קומט די נאַכט אַראָפּ,
און די שטאָט אַנטשלאָפן ווערט.
האָט זי לאַנג שוין ניט געקלערט
און גענומען דעם חלזון,
אויף די שטיינער אים געלאָזן,
און עס האָט איר אָפּגעגאָלטן,
ס'איז די וואַנט אויף צוויי צעשפּאָלטן,
איז אין טורעם זי אַוועק
און אין חושכדיקסטן עק
האָט דערזען די יונגע פרוי,
ליגט איר חתן מיד אויף שטרוי — — —
אָבער פרי זיך נאָך צו פרייען,
פיל געפאַרן פאָראויס שטייען,
און כדי קיין צייט פאַרלירן,
מוז זי אים פון שלאָס באַלד פירן.
ס'אייגן לעבן שטעלט אין קאָן,
אים דעם שלייער טוט זי אָן
און זיי גייען בלית ברירה
גלייך צום טויער גאָר אָן מורא.
און אין טויער, ווי זיי גייען —
ער גייט הורך, נאָר מיט געשרייען,
מיט אַ ליאַרעם, מיט אַ גוואַלד,
שטעלט מען אָפּ די מיידל באַלד
און מ'פאַרהאַלט זי מיט פאַרדאַכט:
נאָר אַ פרעמדע, ביי דערנאַכט!

זוכט אַודאי אויסצושפּירן ...
און מען נעמט זי גלייך שוין פירן
אין אַ טורמע. דאָס געריכט
ווערט ערפילן שטרענג זיין פליכט.
ווען דער חתן די געפאַר,
ניט באַשרייבן איז זיין צער,
און ער רייסט געשווינד אַראָפּ
אויך דעם שלייער פון זיין קאָפּ:
„נעמט מיך אויך, מיר ביידע גייען!"
און מען פירט אין שלאָס שוין צווייען.
און ווער רעדט, אַז מען דערגייט,
און די מעשה ווערט פאַרשפּרייט;
אַז די, וועלכע מ'האָט געפּאַקט,
האָבן אויך די וואַנט צעהאַקט,
איז דער טומל אין לשער.
ווערט דער משפט צוגעטריבן,
און דער פסק־דין ווערט פאַרשריבן —
צו פאַרברענען זיי אין פייער.
איז די שטאָט צעקאָכט, צערייצט,
און אַ קאַלך־אויוון געהייצט
דריי מעת־לעת כסדר ווערט.
און אין שטאָט, ווער דאָס דערהערט,
איז מען פריילעך און צופרידן ...
גאַסן קאָכן, גאַסן זידן,
און מען איילט זיך גאָר־גאָר שטאַרק
יונגע, אַלטע אויפן מאַרק —
אי דער גרעסטער אי דער קלענסטער!
און דערזעט עס דורכן פענסטער
אונזער מיידל, וועלכע וואַרט
אויפן טויט, אין שלאָס פאַרשפּאַרט,
האָט זי ניט געצויגן מערער:
כאַלאַמאַנדרע באַלד געקוילעט,

וועלכע ס'פייער איז ניט שולט,
מוטן בלוט זיך אויסצושמירן,
און אַט שוין — עס קלאַפּן טירן,
און מען פירט זיי האָ און דאָרט
און מען ברענגט זיי אויפן אָרט.
און אויף זיי די צונג מען שאַרפט,
און אין קאַלך-אויוון מען וואַרפט...
און די הענקערס קוילן שאַרן,
און זיי זיינען שטאַרק צופרידן
ווען, ווי ס'בראָטן זיך די יידן,
נאָר זיי קוקן און זיי שטאַרן —
וואָס-זשע איז דאָס, גרויסער בורא?
ס'האָט פאַר זיי האָב פייער מורא,
און די גרעסטע פייערצונגען
זיינען פון זיי אָפּגעשפרונגען...
וואָס זשע האָט זיך דאָ געטראָפן?
איז אַן עלטסטער צוגעלאָפן
פון די פריערדיקע שפּאָטער
און מיט גרויל און ציטער האָט ער —
גאַסן קאָכן, גאַסן זידן! —
באַלד באַפעלט, מען זאָל די יידן
גלייך אַרויסנעמען פון פייער.
איז דער וואונדער אין לשער!
קלינגט עס, קלינגט פון עק ביז עק,
כאַפּט אַרום די שטאָט אַ שרעק
פאַר די לייט די וואונדערבאַרע,
און מען מאַכט פאַר זיי אַ וואַרע,
גיט מען זיי גרויס כבוד אָפּ,
און אַ שר קומט אויך אַראָפּ
און ער בעט ביי זיי מחילה
און מען גיט זיי מיט אפילו
פינם שענסטן, פונם בעסטן,

און מיט כּבֿוד מיטן גרעסטן,
און מיט פּויקן און טרומייטן,
און מיט זינגען און מיט טאַנצן
גייט מען זיי אַרוים באַגלייטן
און מען לאָזט זיי פֿריי אינגאַנצן.
און אַט דאָרטן, הינטער שטאָט
איף די צוויי געוואַרט שוין האָט
איך דער גלגול רויק, זיכער.
„צו דעם ירדן ברעגג אונז גיכער!"
האָט די מיידל אים געזאָגט.
און אַ שטורעם זיי שוין טראָגט
איבער בערג און טאָלן איבער,
פֿליען אונטן טייכן, שטיבער,
וועלדער, פֿעלדער, מדבּר, ים׳ען,
ס׳טוט קיין זאַך דעם וועג פֿאַרצאַמען
און גאָר פּלוצלונג, זיי דערפֿילן
זיסן ריח, ווינטל קילן,
ניט קיין ריח, ווינטל סתּם —
נאָר פֿאַרוואָר גן־עדן־טעם.
פֿרעגט די מיידל: „וואו מיר זיינען?
כּ׳פֿיל דעם טעם פֿון בעסטע ווייגען."
ענטפֿערט גלגול: „ניט אומזיסט,
ווייל אָט־דאָ דאָס טייכל פֿליסט
מיטן וואַסער פֿונם לעבן".
און אַזוי אָט ווי זיי שוועבן,
שטעלט זיך באַלד דער גלגול אָפּ,
לאָזט ער זיי איף דר׳ערד אַראָפּ,
אייפֿן סאַמע גרינעם ברעג,
אָבער לאַנג איז נאָך דער וועג,
און די צייט איז קורץ און טייער,
און אַ לאָגל גאָר אַ נייער,
ווי פֿאַר ועמען אָנגעגרייט

אויף אַ גאָלדן־טרעפּל שטייט,
שיין מיט וואַסער ביזן ברעג,
נעמען זיי אים מיט זיך באַלד
איבער פעלד און איבער וואַלד
אינם ווייטערדיקן וועג. — — —
און אין ווייטן לאַנד ישראל
זיצט און טרויערט רב רפאל,
און די מאַמע זיצט און טרויערט,
און אַזוי פיל טעג געדויערט,
און זיי פאַסטן און זיי בעטן
גרייסן גאָט די קינדער רעטן,
און זיי קוקן אויפן וועג,
און עס גייען טעג און טעג,
נאָר אומזיסט און אַלץ אומזיסט...
און די צייט דערווייַלע פליסט...
אויסגעוויינט שוין אַלע טרערן
און די כּוחות שוואַכער ווערן...
גיכער, גיכער, — קירצט די צייט.
פליען צוויי געשווינד פון ווייט.
ביזן ירדן זיי דערפליען,
די נסיעה באַלד געענדט,
צוויי פאָר אויגן לייכטן, גליען,
צוויי פאָר הענט שוין אויסגעשטרעקט.
אָט אַ שטוב און אָט אַ טיר,
גייען צוויי אַרייַן אין איר.
ליפט די כּלה מיטן קאַלטן
לעבנס־וואַסער באַלד צום אַלטן,
אים די רעכטע אויג באַשמירט,
האָט זיך באַלד די אויג גערירט,
נאָך אַ פיר און נאָך אַ פיר —
גיט די לינקע זיך אַ ריר.

אויגן זעען, אויגן קוקן, —
און פּאַר פרייד צו גאָט זיך בוקן
ביי דעם ירדן אַלע, אַלע:
טאַטע, מאַמע, חתן, כלה.
און די אַלע גרויסע וואונדער
פון דער זעלטענער נסיעה,
און געראַטעוועטער ראיה,
האָט מען אומעטום באַזונדער
אין דער לענג און אין דער ברייט
פונם גאַנצן לאַנד פאַרשפּרייט.
ביז דער וואונדער אָט דער גרויסער
איז דערגאַנגען אַזש צום קייסער
און ער האָט באַפוילן גלייך
אויפן ברעג פון ירדן־טייך
שיקן פיל מתנות רייך...
און אויף חתונה צום פּאָר,
וואָס געווען איז נאָך דאָס יאָר,
זיינען פיל־פיל אָפּגעפאָרן,
שרים, האַרן, מיניסטאָרן.
איז געקומען אויך דער קייסער,
איז אַ באַל געווען אַ גרויסער
און מען האָט אַ גאַנצע נאַכט
פריילעך־יידישלעך פאַרבראַכט.

נאָוועלן און דערציילונגען

דער אײַזקאַלטער.

אַז זי האָט זיך איבערצייגט, דאָס ער נעמט קיינמאָל ניט אין אַכט ניט אירע שוואַרצע, בלישטשענדיקע אויגן, ניט אירע מאַרמאָרנע, אַזוי ווי אויסגעטאָקטע פון אַ קינסטלער האַלב־נאַקעטע הענט, האָט זי אים איינמאָל אָפּגעשטעלט אויפן ראָג פון צוויי רוישנדיקע גאַסן, און זי האָט צו אים געזאָגט:

— בלאַסער מאַן, דיין לייב איז אַזוי מאָגער, דיינע אויגן ברענען, און די קליידער זיינען אויף דיר צעריסן... איך ליב דיך, אַזוי ווי מיין לעבן. נעם מיך מיט זיך אין דיין וואוינונג — איך וועל זיין פאַר דיר אַ דינסט.

— שיינעס קינד — האָט ער איר אַ ברען געטון מיט די אויגן — מיין וואוינונג איז צו הויך פאַר דיר... עס פירן צו אים הונדערטער טרעפ... דאָס קעפעלע דיינס וועט אָנהייבן שווינדלען, די פיסעלעך וויי טון... וואָס וועל איך טון מיט דיר אין דער הייך?

— בלאַסער מאַן, דיין וואוינונג מעג זיין אונטער די וואָלקן, איך בין גרייט דיר נאָכצוגיין... און ווען מיר די פיס אָנהייבן וויי טון, וועל איך דיר נאָכגיין אויף די הענט; איך וויל וואוינען מיט דיר אין דער הייך.

— שיינעס קינד, מיין צימער איז קליין, און קיין אָרדענונג איז אין אים ניטאָ... איך האָב דאָרט אַ פולן הימל און ווייניק ברויט... און עס דערגרייכט אַהין דער גערויש פון די רעדער, דאָס געטומל פון האַנדל, און די מענטשן זעען אויס פון אונטן, ווי קאַרליקעס, און די הייזער, ווי טורמעס.

— בלאַסער מאַן, איך וויל וואוינען מיט דיר אין דער הייך, עס מעג מיר קאָסטן דאָס לעבן.

און דערויף האָט איר דער בלאָסער מיט די ברענענדיקע אויגן געענטפערט:

— אויב דיין חשק איז אַזוי גרויס, דערלויב איך דיר צו גיין נאָך מיר.

אַחוץ האָבן זיך געזען נאָר דעכער פון אונטן און הימל פון אויבן — גאַנצע שטיקער בלויע הימל זיינען געהאַנגען, ווי ידיעות, און ווייטער איז געווען אַ תהו ובהו. און דער בלאָסער מאַן איז געזעסן ביים טיש, האָט געהאַלטן אַ פעדער צווישן די פינגער, דער קאָפּ איז געווען אָנגעשפּאַרט אויף דער האַנט, און די אויגן זיינע האָבן געברענט... און זי, די שיינע, די ליידנדע איז געשטאַנען פון דער וויטן און האָט זיך צוגעהערט צו זיין קלענסטן פאַרלאַנג, צו זיין קלענסטן ריר. און זי האָט אים גאַנץ געמאַכט זיינע קליידער, און האָט אים אויסגעקושט זיינע ברענענדיקע אויגן, און ער איז אַליין געזעסן און האָט אַליין געשריבן, און דאָס אויפגעשריבענע פלעגט זי אַראָפּטראָגן אונטן, צו די מענטשן, און פלעגט עס דאָרט אויסבייטן אויף ברויט מיט צוקער, און זי פלעגט אים דעקן דעם טיש דערמיט.

און אונטן האָט זיך זיין נאָמען געטראָגן איבער אַ סך שטעט און מלוכות. ער האָט אָבער ניט געוואוסט פון דעם, אָדער ער האָט ניט געוואָלט וויסן דערפון...

און אַז עס איז געקומען דער האַרבסט, און דער קלאָרער הימל איז פאַרצויגן געוואָרן מיט ווייסע וואָלקנס, און אַ רעגנדל האָט גענומען קאַפּען, האָט איר אין האַרצן גענומען נאָגן, און זי האָט געזאָגט צו איר געליבטן:

— וואו איז אונזער הימל אַהינגעקומען? איך זע מער ניט גרויע וואָלקן אַרום.

— איך טראָג מיין הימל אין קאָפּ — האָט ער איר געענטפערט.

— און איך וויל אים טראָגן אין האַרצן — האָבן קוים אירע ליפּן געשעפּטשעט.

ער האָט איר אָבער ווייטער שוין ניט אויסגעהערט, און האָט איר ניט פֿאַרשטאַנען.

האָט זי אָפּגעשוויגן דעם גאַנצן האַרבסט.

און אַז ס'איז אָנגעקומען דער ווינטער, און זי האָט אָנגע־הייבן פֿרירן, האָט זי אים איינמאָל אין אַ פּראָסטיקער אויסגע־שטערנטער נאַכט געזאָגט:

— עס איז מיר קאַלט... איך 'פֿאַרפֿריר באַלד...

און עס האָט זיך געהערט, ווי עס קלאַפּן אירע ציין פֿאַר קעלט.

האָט ער איר דאַמאָלסט געענטפֿערט אין דער פּראָסטיקער אויסגעשטערנטער נאַכט:

— דו קלאַפּסט מיט די ציין, און דו שטערסט מיר אין דער אַרבעט. און מיין אַרבעט איז אַ גרויסע און אַ וויכטיקע: איך קלייב צונויף אויפֿן פּאַפּיר די גאָלדענע שטערן פֿונם פּראָסטיקן אויסגעשטערנטן הימל פֿאַר די צוקונפֿטיקע דורות.

האָט זי פֿאַרקוועטשט די ציין אין פֿאַרביסן די ליפּן, זי זאָל אים מיט קיין איין שאָרך אין זיין אַרבעט ניט שטערן. און זי האָט אים דעמאָלסט ניט פֿיינט געהאַט אין איר האַרצן — אַדרבא... די ליבע האָט זיך געשטאַרקט אין איר וואָס פֿון טאָג.

אין דעם שפּעטערדיקן פֿרילינג האָט זי אָפּגעלעבט, ווי אַ פֿייגעלע, און האָט זיך פֿונאַנדערגעלאָזן, אַזוי ווי אַ בלום.

אין איינעם פֿון די שיינע, ליבלעכע פֿאַרנאַכטן האָט זי אים איר סוד פֿאַרטרויט:

— מיין ליבסטער, דער פֿרילינג שפּיגלט זיך אין דער לופֿטן, אַזוי ווי אַ לויטערער קוואַל, און מיין האַרץ רייסט זיך פֿון די ברעגעס, אַזוי ווי דאָס טייכעלע אין טאָל: איך וויל האָבן פֿון דיר אַ קינד...

און ער האָט איר געענטפֿערט:

— גוטע און געטרייע, די ליידן פֿון אַ געווינערין זיינען זייער גרויס. דו וועסט שרייען פֿון ווייטאָג און וועסט מיך טומלען אין מיין אַרבעט, און 'וועסט טון אַ רעה דער וועלט...

האָט זי געזאָגט:

— אַז די ווייטאָגן וועלן זיין גרויס, וועל איך פאַרבייסן די ליפּן, און וועל ניט אַרויסלאָזן קיין זיפץ, און וועל דיך אין דיין אַרבעט ניט שטערן... איך וויל האָבן פון דיר אַ קינד.

און זי האָט פון אים געהאַט אַ קינד.

עס זיינען אַריבער וואָכן און מאָנאַטן, און דאַמאָלסט האָט זי זיך נאָך אַמאָל צו אים געווענדט:

— מיין ליבער, איך ווייס נאָך ביז היינט ניט דיין נאָמען. און איך ווייס ניט, ווער דו ביסט... איך פיל נאָר, דו ביסט גרויס. איך וויל וויסן, וואָס איך זאָל זאָגן מיין זון, אַז ער וועט אויסוואַקסן און וועט מיך פרעגן, ווער זיין טאַטע איז געווען.

— מיין אַלטן נאָמען האָב איך פאַרגעסן... אַז איך האָב נאָך אַרומגעבלאָנקעט אין די מדבריות פון דער וועלט, האָב איך אים פאַרלאָרן... און מיין נייער נאָמען וועט זיין פאַר דיר פרעמד, און וועט דיין האַרצן גאָר נישט זאָגן.

— און דאָך וויל איך וויסן דיין נאָמען... די גאַנצע וועלט ווייסט דיין נאָמען, נאָר איך איינע — די מאַמע פון אונזער קינד, ווייסט אים נישט...

— מיין נאָמען איז — דער אַייזקאַלטער. עס האָט דיך אַ שוידער געטון? דו שוואַכע פרוי...

— איך וועל מיך שטאַרקן... איך וועל מיך שטאַרקן...

און גאַנצע מאָנאַטן האָט זי זיך געשטאַרקט, אָבער אירע קרעפטן זיינען געוואָרן אַלץ קלענער, נאָר עפּעס פלעגט איר אָפּט שרעקן, און דאָס האַרץ האָט איר אָנגעהויבן פרירן, און וואָס פון טאָג איז דאָס שרעקן אין איר געוואָרן אַלץ גרעסער, און זי האָט זיך ווידער אָפּגערופן צו דעם בלייכן:

— מיין בלאַסער מאַן, דיין נאָמען קלינגט איבער אַ סך וועלטן, אַלע ריידן וועגן דיר און אַלע — האָב איך געהערט — וואונדערן זיך איבער דיר... לייען מיר עטוואָס פון דעם, וואָס די שרייבסט פאַר דער וועלט.

און דער בלאַסער האָט איר גענומען לייענען פון דעם אָרט, וואו ער האָט דאַמאָלסט געהאַלטן... „און עס האָבן זיך געזען גרינע לאָנקעס, זילבערנע טייכן, פעלדער מיט צייטיקע תבואות, און עס זיינען געבליבן נאָר איינציגע אויף דער וועלט, און די איינציקע האָבן געוואוינט אין דער הייך. און אַלע איבעריקע זיינען געווען שקלאַפן, זיי האָבן געשניטן די תבואות און געמאָלן דעם ווייץ, און האָבן געשלונגען איטלעכעס וואָרט פון די מענטשן, וואָס האָבן געוואוינט אין דער הייך"...

— דו, בלאַסער פאָטער פון מיין קינד, איך פאַרשטיי דיך ניט... מיט וואָס בין איך ערגער פון די אַלע, וואָס וואוינען דאָרט אונטן?

— די אונטערשטע פאַרשטייען מיך אויך ניט — האָט דער אייזקאַלטער געענטפערט און זיין פנים איז געוואָרן נאָך בלאַסער, ווי עס איז געווען: — זיי זיינען זיך נאָר טועה...

— פאַר וועמען זשע לעבסטו? האָט זי קיים די העזה גע־האַט אים צו פרעגן.

— פאַר די שפּעטערדיקע דורות, וואָס וועלן קומען...

און אין אַ ווײַלע אַרום האָט ער צוגעגעבן:

— שוואַך קינד, דו שטערסט מיר אין מיין אַרבעט מיט דיינע פראַגן.

— נאָך איין פראַגע, מיין הערשער, און איך וועל אַנט־שוויגן.

— פרעג, איך בין גרייט דיר צו ענטפערן.

— וואָס וועסטו טון מיט מיין קינד, ווען איך וועל שטאַר־בן?

און איר קול האָט געציטערט.

אָבער זיין קול האָט געקלונגען פעסט און אַנטשלאָסן:

— איך וועל אים טראָגן אונטן און וועל אים דאָרט לאָזן... וועט ער האָבן קרעפטן גענוג, וועט ער זיך אַליין אויפהויבן אין דער הייך; אויב ניט — וועט ער בלייבן צווישן די שקלאַפן.

זי איז געפאַלן אָן כוחות אויף איר בעטל:

— אָ, דו ליבער, דו אייזקאַלטער!...

און איז אַרײַנגעפֿאַלן אין אַ שווערע קרענק. זי האָט פֿאַרקוועטשט די ליפּן און האָט קײן אײן זיפֿץ ניט אַרױסגעלאָזט, זי זאָל אים ניט שטערן אין זײַן אַרבעט. און זי האָט דאָס קינד אירס מיט אירע קרענקלעכע פֿאַרגיפֿטעטע מילך געזױגן און האָט אים געשעפּטשעט:

„די וועלט איז צו קאַלט פֿאַר דיר, מײַן עופֿעלע... קום מיט מיר“.

און בײדע האָבן זײ אַרומגענומענערהײט די נשמות אַרױסגעהױכט. עס האָט זיך אַפֿילו אײן זיפֿץ ניט געהערט אין דער לופֿטן, נאָר אין די ווינקעלעך פֿון שטוב האָט געבלאָנדזשעט אַ קלאַנג, אַזױ ווי אַ פֿײגעלע וואָלט פֿון אירע קאַלטע ליפּן אַראָפּגעהױכט:

„אױ, דער אײַזקאַלטער!“

און ער... ער איז געזעסן אָפּגעקערט מיטן רוקן צו די מיטע, און האָט זיך געאײַלט צו באַשרײַבן פֿאַר די קומענדיקע וועלטן, ווי אַזױ עס שטאַרבן שוואַכע קינדער, וואָס אָטעמען די לופֿט פֿון דער הײך...

די שניי־רויז.

עס איז געווען אַ טונקל־בלייער ווינטער־אָוונט. דער יונגער האָלצהעקער איז געזעסן אין זיין וואַלד־שטיבל פאַרן פלאַקערנדיקן אייוועלע, און האָט פאַרחלומט געקוקט אויף די רויט־פאַרביקע פייער־צונגען, און אין קאָפּ ביי אים האָבן זיך געוועבט געדאַנקען, וואָס פלעגן פאַרשווינדן צוזאַמען מיטן רויך, און מיט די נייע פייער־צונגען פלעגן זיי ווידער ווערן געבוירן. און די געדאַנקען זיינע האָבן זיך געדרייט אַרום זיין געליבטער, דעם וואַלד־וועכטערס טאָכטער, וואָס האָט געוואוינט ביי איר פאָטער אין צווייטן עק וואַלד. מאָרגן, האָט ער געטראַכט, וועט ער אויפשטיין צוזאַמען מיט דער זון, וועט אַוועקטראָגן אין שטעטל אַ פאַק האָלץ אויפן מאַרק, און פאַר די געלייזטע געלט וועט ער קויפן פאַר איר אַ מתנה — מאָרגן איז איר געבורטס־טאָג.

אַ לייכטער קלאַפּ אין פענסטערל האָט אים פלוצלונג פון די געדאַנקען אויפגעוועקט.

— ווער איז דאָרט? האָט ער פאַרוואונדערט געפרעגט: אַזוי שפּעט פלעגט קיינער זיין נעסט ניט באַזוכן: — אויב אַ גוטער מענטש, דאַן איז אָפן דאָס טירל, און מיין שטיבל איז פאַר אַלעמען פריי... קום אַריין און זיי אַ גאַסט... ביים פלאַקערנדיקן אייוועלע וועסטו דיינע דורכגעפראָרענע גלידער דערוואַרעמען...

— ביים פלאַקערנדיקן אייוועלע! כאַ־כאַ־כאַ!! — האָט ער אָנשטאָט אַן ענטפער דערהערט אַ קלינגענדיקן געלעכטער, אַזוי ווי עס וואָלט זיך פלוצלונג פון ערגעץ אַ גאַנצער שפּרינגברונים מיט קלאָרע זילבער־טענער אַרויסגעריסן: — פייער איז מיין ערגסטער שונא... מיין מלאך המות... ניין. איך קען דך אין דיין שטיבל ניט באַזוכן... איך בין דיך צו אונז געקומען רופן... איך זע,

די ביסט איינזאַם, יונג און שיין — און פֿאַרדאַרבסט דיין צייט אין אומעט, די צייט... די טייערע צייט, וואָס פֿאַרשווינדט אַזוי שנעל ווי... איך פֿון דעם ערשטן פֿרילינגס־שטראַל.

— ווער זשע ביסטו אַזוינס, וויל איך הערן, וואָס דו פֿאַרשווינדסט פֿון דעם ערשטן פֿרילינגס־שטראַל? — האָט ער אַ באַצויבערטער פֿון די העלע געלעכטער־קלאַנגען געפֿרעגט.

— איך בין אַ בלום פֿון דעם ווייסן, ווייכן הימל־שניי אַן אויסגעשפּראָצטער... מיין נאָמען איז — די שניי־רויז.... און קורץ איז מיין לעבן... ניט מער ווי איין ווינטער... דער ערשטער שטראַל פֿון דער פֿרילינגס־זון וועט מיך טויטן... כי־כי־כי.... טויטן... טויטן! איבן ברייטן פֿעלד, וואו עס פֿליען אום די שניי־עלעך, ווי די שמעטערלינגען, הוליען מיר — איך און מיינע שוועסטער, און מיר באָדן זיך אין דעם מילך־ווייסן ים פֿון דער שניי־זאַווירוכע, און מיר פֿירן אונזערע טענץ אין די לאַנגע מאָנד־לאָזע נעכט... כאַ־כאַ־כאַ... איך און מיינע יינגערע שוועסטער... און דער אָרקעסטער אונזערער איז דער קאַלטער־קאַלטער שטורעמדיגער צפֿון־ווינט... און ווער עס גייט איינמאָל צו אונז אַוועק, יענער קערט זיך שוין מער צום לעבן נישט אום... מיר פֿאַרפֿירן אים, פֿאַרפֿירן אים, פֿאַרפֿירן... כי־כי־כי! הי יונגער האָלצהעקער מיט דעם פֿאַרחלומטן בליק.

און אַ ווינט האָט אַזוי ווי אַ ריזיקער פֿייגל מיט זיינע פֿליגל איבער דעם שטיבל געגעבן אַ פּאָך, אַזוי אַז דאָס שטיבל האָט זיך געגעבן אַ טרייסל, אַ צויבערלעך שיין פֿרויען־געשטאַלט האָט פֿאַר דעם האָלצהעקערס אויגן געגעבן אַ בליץ — און באַלד איז אַלץ ווידער פֿאַרשוואונדן.

דער נייגעבאָרענער טאָג הייבט אָן פֿונאַנדערצועפֿענען זיינע ליכטיקע אויגן, און דער אויפֿוואַכנדיקער וואַלד ווערט פֿאַרצויגן מיט ראָז־באַפֿאַרבטע פּאַסן. מיט דער האַק אונטערן גאַרטל פֿאַררוקט, גייט אַרויס צו דער אַרבעט דער יונגער האָלצהעקער, און זיין בליק איז נאָך פֿאַרקלערט, די געדאַנקען פֿאַרווירט... עפּעס

איז בײַ אים פֿון דער נאַכט־זעונג אַ נאָגנדער װײטאָג אין האַרצן געבליבן... עפּעס האָט אים אַ הײסע בענקשאַפֿט די בלוטן גערענט, און זײ האָבן שנעלער, װי געװײנלעך, אין די אָדערן געפּליסט... דאָך שטאַרקט דער האַלצהעקער איבער זײ געפֿילן, און ער נעמט זיך צו דער אַרבעט, מיט זײַן דערפֿאַרענעם אױג מײדט ער אױס די לעבעדיקע בײמעלעך, װאָס האַלטן נאָך אין װאַקסן, און ער הײבט אױף זײַן האַק נאָר אױף די אָפּגעשטאָרבענע, פֿאַרטריקנטע; און גרינג און פֿלינק גײט זײַן אַרבעט: שאַרף די האַק, און פֿעסט די האַנט. און נאָך יעדן קלאַפּ רופֿט זיך אָפּ פֿון צװישן די בײמער אַ הילכיקער אָפּקלאַנג און דער רײנער, מיט פֿראָסט אָנגעזאַפּטער װאַלד־לופֿט, רופֿט זיך אָפּ אין אַנטלױפֿט ערגעץ װײט־װײט... דער טאָג עפֿנט דערװײל אַלץ ברײטער זײַנע ליכטיקע אױגן פֿונאַנדער, און די טונקעלע שאָטנס, װאָס האָבן זיך נאָך װאו ניט װאו הינטער די בײמער פֿאַרבאָרגן, פֿאַרשװינדן אינגאַנצן פֿון װאַלד, פּונקט אַזױ װי אַ קאָמפּאַניע אורחים פֿאַרלאָזט די קרעטשמע גלײך נאָך דעם, װי דער טאָג קומט אָן. און צוזאַמען מיט זײ פֿאַרשװינדט אױך די נאַכט־זעונג, װי אַ לײכטער נעפּל, פֿון פֿאַר דעם האָלצהעקערס אױגן. ער גיט אַ טרײסל מיט זײַנע געדיכטע שװאַרצע האָר, און ער זאָגט צו זיך אַזױ אין זײַן האַרצן:

— די נאַכט האָט מיך פֿאַרפֿירט... פֿאַרשיכּורט... די כּישוף־מאַכערין די נאַכט... אָבער דער ניכטערער טאָג האָט מיט זײַן ליכטיקן אױג מיך צום אמת אומגעקערט... האָט מיר מײַן ליבסטע, מײַן כּלה אומגעקערט...

— איך מוז אײַלן — טראַכט ער, פֿאַרמעסטנדיק זיך אױף די בײמעלעך אַלץ שנעלער און שנעלער מיט דער האַק: — צו מײַן ליבסטע מוז איך אײַלן... און דערצײלן װעל איך איר, פֿון אַלץ דערצײלן. — און בײדע װעלן מיר דאַן לאַכן, לאַכן... אַזױ װי זי, די שני־חיו, האָט נעכטן בײַנאַכט בײַ מיר הינטערן פֿענסטערל געלאַכט...

„געלאַכט?"...

ער בינדט איבער מיט אַ שטריק אַ פּעקל האָלץ פאַר איין מענטשן צו פאַרטראָגן, לאָדט אים אָן אויפן פּלייצע און גייט אין שטעטל אויפן מאַרק.

צוריק־וועגס גייט ער שנעל צום וואַלד־וועכטערס הויז און האַלט פעסט צונויפגעדריקט אין פויסט אַ קליין בלישטשענדיק פינגערל פאַר זיין געליבטער צו איר געבורטס־טאָג, און אין האַרצן בײַ אים זיינען שוין גרייט ווערטער, שיינע, ליבע־ווערטער, מיט וועלכע ער וועט זיין געליבטע באַגעגענען; אָבער ווי ער טרעט נאָר אַריבער דעם שוועל פון דעם לאַנג־באַקאַנטן הויז און וואַרפט דעם ערשטן בליק אויף זיין כּלה, שווימט בליץ־שנעל אַריבער דאָס צויבער־בילד פאַר זיינע אויגן, אַלע ווערטער ווערן גלייך צעפליגן, ווי צעשראָקענע פייגל, און די אויגן זיינע ווערן פאַרציגן מיט אַ וואָלקן פון שווערן טרויער: ווי ערדיש און מענטשלעך דאָס זייניקע איז, און דאָס יעניקע — ווי הימליש און געטלעך!

— וואָס אַזוינס האָט מיט דיר היינט געשעהן? — האָט דעם וועכטערס טאָכטער איר חתן געפרעגט: — און וואָס איז אַזוי טרויעריק דיין בליק? בין איך היינט ערגער פון אַלע מאָל, אָדער מיינע אויגן ברענען שוין ניט אַזוי פלאַם־פייערדיק? אָדער אפשר איז מיין שטימע ניט אַזוי קלינגענדיק, מיין אומאַרמונג ניט אַזוי הייס?

— ליבסטע, אַ שלעכטער חלום האָט זיך מיר היינטיקע נאַכט געחלומט, אַ זיסער, אַ פירכטערלעכער חלום... און איך וויל אים פאַרגעסן... און איך קאָן אים ניט פאַרגעסן.. איך מוז זיך אַליין אין מיין שטיבל אומקערן... וועל איך דאָרט אפשר צו זיך גיכער קומען...

אַז דער האָלצהעקער איז ביינאַכט, ווי געוויינלעך, ווידער געזעסן בײַ זיין אייוועלע און האָט מיט זיין בענקענדיקן בליק באַגלייט די פליענדיקע פונקען, האָט זיך מיט אַמאָל עפעס האַסטיק אַ קלאַפּ געטון אָן פענסטערל, דאָס שייב איז גלייך אויף ברעקלעך צעשפּרונגען געוואָרן, און הויפנס שניי האָבן זיך געשווינד־גע־

שווינד דורכן פענסטערל גענומען שיטן, האָבן פאַרלאָשן דעם פייער אין אייוועלע, האָבן אויף ווייס אויסגעוואַשן דאָס גאַנצע שטיבל מיט די ווענט, מיט דער סטעליע, און אין דער ווייסקייט האָט זיך די שניי־רויז אין איר פּראַקטיקער שיינקייט באַוויזן, די אויגן פון האָלצהעקער האָבן זיך דאָרשטיק פאַנאַנדערגעעפנט: אַ פריש אָל־באַסטער געזיכט; די ראָזע באַקן פאַרצויגן מיט אַ פרעסטל־הויך, די אויגן בלישטשען מיט אַ שטאָלערנעם בלאַנק, אויף די ליפּן אַ פאַרפירערישער, אַן אויסגעלאַסענער שמייכל...

— כאַ־כאַ־כאַ... וואָס טראַכט דער שיינער האָלצהעקער וועגן דער פרייליכער, שפּאַסליבנדער שניי־מיידל? וואָס פאַר־בריינגט ער די לאַנגע אָוונטן איינער אַליין מיט זיינע אומעטיקע געדאַנקען? אין וואַלד גייט אום דער וואַלד־זיידע און קלאַפּט מיטן לאַנגן שטעקן איבער די שטאַמען פון די ביימער, און עס צע־טראָגט זיך אַ טרוקענער, הילכיקער אָפּקלאַנג אין דער וויט... און דאָרט הינטערן וואַלד, אויפן ברייטן שניי־באַדעקטן פעלד, פירן מיר אונזערע טענץ, איך און מיינע שוועסטערלעך... בין איך געקו־מען דיך רופן, רופן, רופן... כי־כי־כי! דיין כלה איז וויַטן... די שלאָפט און זעט גוטע חלומות... איר איז וואַרעם... איר איז ווייך... און מיר וועלן דיין טרויער פאַרטרייבן... דיין עלנט־קייט פאַריאָגן... אויפן שניי וועלן מיר לויפן, פליען, אויף מכשפות וועלן מיר רייטן... די וואַלד־גייסטער וועלן מיט קנאה אויף דיך קוקן... דער ווינט אין די שפּיצן פון די ביימער וועט אונז אַ חופּה־מעלאָדיע שפּילן... מאָרגן.. כאַ־כאַ־כאַ... קום איך נאָך דיר. קום איך, קום איך... פונקט האַלבע נאַכט הייבן זיך אָן אונזערע טענץ!

און דאָס צויבער־געשטאַלט איז פאַרשוואונדן, דער פייער אין אייוועלע האָט צוריק אויפגעפלאַקערט, און די פייער־צונגען האָבן זיך ווידער גענומען איינע די אַנדערע איבעריאָגן, אפילו דאָס שויבל אין פענסטערל איז אַ גאַנצעס געוועזן. צי איז דאָס געוועזן אַ חלום אויפן וואָר? די אויגן פון האָלצהעקער זיינען נאָך דאָרשטיק געוועזן צו זען, די אויערן צו הערן: אַזאַ פריש מעלאָדיש קולכעל, אַזאַ

פֿאַרפֿירערישער שמייכל, אַזאַ אײַנגעלאַסן ווינקעניקע הילע ברוסט מיט דעם קאָליר פֿון דער פֿרימאָרגן-רויטקייט אויפֿן הימל...

דער האָלצהעקער האָט זיך פֿאַרן קאָפּ געמוזט אָנכאַפּן: דאָס יונגע בלוט האָט אין די שלייפֿן ווי מיט האַמערס געקלאַפּט, און אין האַרצן האָט אַ גיהנום פֿון פֿלאַם-פֿייערדיקער לײַדנשאַפֿט געברענט...

אויף מאָרגן איז דער האָלצהעקער צו זײַן אַרבעט ניט געגאַנגען און איז גלײַך צו זײַן כּלה אַוועק. זי איצט זײַן לעצטע האָפֿענונג געבליבן, האָט ער בײַ איר אַ רעטונג געזוכט. ער איז איר צוגעפֿאַלן צום האַרצן און געזאָגט:

— פֿרײַנד, מײַן ליבער פֿרײַנד, דער זיסער פֿירכטערלעכער חלום האָט זיך אַ צווייטן מאָל איבערגעחזרט... מײַנע לײדן זײַנען גרױס און איך קאָן זיך אַליין ניט באַזיגן... דאָס איז זי, די שניי-רויז, וועלכע האָט מײַן רו גערויבט... זי מיט איר קלינגענדיקן געלעכטער, מיט אירע פֿאַרפֿירערישע אויגן... זי האָט די שײנקייט אין מײַנע אויגן פֿאַרדונקלט... זי האָט מײַן האַרצן אין געפֿאַנגענשאַפֿט גענומען...

— די שניי-רויז? — האָט זי אַ דערשראָקענע געענטפֿערט?— מײַן אַלטע באָבע האָט מיר פֿון דער פֿאַרפֿירערקע, די שניי-רויז, דערציילט... אויף אירע ליפּן רוט דער פֿראָסט, און איר אָטעם איז פֿאַרגליווערנדיק... באַדענק זיך, מײַן ליבער... דאָס בלוט אין דײַנע אָדערן וועט ווערן פֿאַרפֿראָרן און וועט זיך אין זײַן באַוועגונג אָפּשטעלן...

— אָבער איר געלעכטער, איר ליכטיקער צויבער-געלעכטער... איך האָב קיינמאָל בײַ קיין מענטשן-קינד אַזאַ וועלט-לאַכן ניט געהערט... ער האָט מײַן געהער מיט זילבערנע שניי-פֿעדעם פֿאַרוועבט און געוועלטיקט איבער אים אומבאַגרעניצט... און איצט האָב איך אַלע מענטשלעכע קלאַנגען פֿאַרהאַסט...

— מײַן ליבער, — האָט זי אים דאַרויף געענטפֿערט: — אָבער שניי-רויז איז דאָך ניט מער ווי אַ חלום... נאָר אַ זעונג...

און איך בין מיט דיר: איך — די ווירקלעכקייט! מיינע אָרעמס — ווירקלעכע אָרעמס, פון מילך און בלוט — אומאָרעמען דיך... לעבעדיקער, הייסער מאַרמאָר!

— דיך האָב איך ליב, אַזוי ווי מיין לעבן, אָבער מיין חלום, מיין צויבער-חלום, האָב איך ליבער פון מיין לעבן....

— אָבער די, וואָס גייען נאָך איר, קערן זיך שוין מער צו זייערע מיטברידער, די מענטשן, נישט אום...

— זי האָט מיך געוואָרנט... אָבער איין שעה שעפן פון אָפּגרונט דעם ריינסטן לעבנס-געטראַנק... דעם גאַנצן לעבן פאַר איין טראָפּן!

זי האָט אים געענטפערט מיט אַ זיפץ, וועלכן זיין פאַרשיכורטער אויער האָט שוין אָבער ניט פאַרנומען...

און עס איז געווען אַ ווינטיקע, אַן אומרויִקע נאַכט. אונטן זיינען די ביימער געשטאַנען מיט די וואָרצלען טיף אין דער ערד אַריינגעגראָבן, און האָבן זיך פעסט געהאַלטן, אַזוי ווי מיט צונויפגעפרעסטע פויסטן, אָן די האַרטע דורכגעפראָרענע ערד-שטיקער, אָבער אויבן זיינען זייערע שפּיצן אומגעגאַנגען, אַזוי ווי עפּעס אַ מחנה מענטשן, אַהין און אַהער, און האָבן זיך דורכגעשמועסט אויף זייער שטייגער מיטן ווינט. דער האָלץ-העקער איז מיט דער האַק ביי דער זייט אַלץ טיפער און טיפער אין וואַלד אַריין געגאַנגען, און פאַר די אויגן האָט אים געשוועבט, אַזוי ווי אַ וועגווייזנדיקער פייער-זייל, דאָס בילד פונם צויבער-מיידל... אָט גייט ער פאַרביי דעם אַלטן וואַלד-זיידן מיט דער לאַנגער ווייסער באָרד און מיט אויגן, וועלכע ר'האָט קוים געקאָנט באַמערקן פון אונטער די מיט מאָך באַוואַקסענע ברעמען, דער וואַלד-זיידע קלאַפּט אָן מיט זיין לאַנגן שטעקן אין די שטאַמען פון די ביימער, און דעם אָנקלאַנג כאַפּט-אונטער דער ווינט און צערייסט אים אויף פּיץ-פּיצלעך און צעוואַרפט אים אין אַלע זייטן... אָט קוקן אויך אים מיט נייגעריקייט די וואַלד-גייסטער, וועלכע האָבן זיך מחותנתווייז צעזעצט אויף די צווייגן און באַגלייטן אים מיט זייערע בליקן, אָבער

דער האָלצהעקער שטעלט זיך ניט אָפּ... ער גייט ווייטער-ווייטער... אַ לעבעדיק בילד שוועבט אים פאַר די אויגן און שמייכלט צו אים, און רופט אים, רופט אים... און אָט גיט זיך שוין דער ווינט אַ שטאַרקן רייס אַרויס אויף דער פרייהייט און צעזינגט זיך, פינקט ווי אַ גאַנצע קאַפּעליע: דאָס האָט זיך געענדיקט דער וואַלד, און דער האָלצהעקער איז אויפן פעלד אַרויס... הו-הו-הו-ו... ווי אַלץ האָט זיך דאָ אינאיינעם צונויפגעפלאָכטן, צונויפגעוועבט... אַ שניי-זאַווירוכע האָט פאַרצויגן דעם גאַנצן רוים צווישן הימל און ערד, און עס האָט זיך געדאַכט, אַז קליינע, ווייסע מלאָכימלעך לאָזן זיך אַראָפּ איבער די שנייעלעך, אַזוי ווי איבער טרעפּלעך, אויף דער ערד, און אַלץ אינאיינעם האָט זיך אין איין קול צעזונגען: אי דער ווינט, אי דער הימל, אי די ערד... אָבער צווישן די אַלע שטורעם-טענער האָט זיך קלאָר געהערט דער יונגער מעלאָדישער כאָר פון די ווייסע, מילדע שניי-קינדערלעך, וואָס האָבן געשעמערירט מיט זייערע רויטע בעקלעך, און מיט די ווייסע, שאַרפע ציינדלעך, וועלכע האָבן זייערע לידער געזונגען:

„אויף אַ יום-טוב... אויף אַ ווינטער-יום-טוב זיינען מיר געקומען אויף דער ערד... און מיר טאַנצן, און מיר הוליען... מיר זיינען הימל-קינדער... און ביינאַכט, ווען אַלע שלאָפן, לויפן מיר געשווינד אַוועק אין שטאָט, קלאַפּן אין די ווינקלען פון די הייזער, שרעקן די קינדער אין די וויגן, און מאָלן בלומען אויף די שויבן, און פאַרשווינדן... און גייט אויף די זון, דאַן בליצן מיר מיט אַלערליי קאָלירן, און גיסן זיך איבער מיט די פאַרבן פון אַ רעגנבויגן... און מיטן ערשטן שטראַל פון פרילינג וועלן מיר פאַרשווינדן צוריק אין דער הויך, ווי אַ רויך, ווי אַ חלום, צוריק אין דער הויך"...

און דער יונגער האָלצהעקער איז מונטער געגאַנגען אין דעם מילך-ווייסן ים פון דער שניי-זאַווירוכע, צווישן די זינגענדיקע שניי-קינדערלעך, און אָט זעט ער שוין פון דער ווייטן — עס באָדן זיך אין די קלאָרע הימל-שנייען די יונגע שוועסטער פון דער שניי-רויז, און זיי ווינקען צו אים און זי רופן. און אָט זעט ער

שוין אויך איר אַליין... דאָס הימל־שיינע צייבער־בילד... און ער איילט צו איר, ער איילט...

— כאַ־כאַ־כאַ! הערט ער שוין איר קלינגענדיק געלעכטער: — דו יונגער האָלצהעקער! ביסט געקומען, געקומען, געקומען... שוועסטערלעך, דאָס איז ער, דער יונגער, דער שיינער, דער טרוימער, כאַ־כאַ־כאַ... ווי פריילעך! ווי קאַלט, ווי גוט!

הו־הו־הו — כאַפּט אונטער דעם געלעכטער דער ווינט און טראָגט אים אַוועק אַהין, צום וואַלד, און גיט אים אַ שליידער איבער די שפּיצן פון די ביימער... עפּעס גיט אין דער לופטן אַ פּלאַטער, און צעריסענע קלאַנגען בלייבן הענגען אויף די צווייגן...

גלין־גלין־גלין... גלין־גלין־גלין... הערט דער האָלצהעקער, ווי עס קלינגט פון דערווייטנס אין פעלד... עמעצער פאָרט... אפשר חתונה־לייט... פריילעכע, שיכורע... ט־אַ־ראַ־ראַ... ראַ־ראַ... הערט ער דייטלעך הארמאָנישע קלאַנגען פון עפּעס אַ קלעזמערישן אינסטרומענט... און פּלוצלונג: גלאָן־גלאָן! גלאָן־גלאָן! פירט מען עמעצן צו דער חופּה... אָדער אפשר... אפשר איז מען דאָס עמעצן מקבר... ווי־י־ו — גיט דער ווינט אַ מעכטיקן פייף און פאַרכאַפּט מיט זיך אַלע קלאַנגען און פאַרטראָגט זיי אין דער ווייטער וועלט אַריין. אָבער דער האָלצהעקער זעט נאָר זי איינע... אָט איז זי שוין.. כמעט דערביי... נאָך עטלעכע טריט נאָר מאַכן... אָבער דער שניי איז אַזוי טיף... עס גייט זיך שווער... און דאָך גייט ער פאָרווערטס, כאָטש לאַנגזאַם.. אָט עפנט זי אירע אָרעמס און לאַכט אים אַנטקעגן, און אירע חברטעס לאַכן אויך מיט איר אין איין קול, און זיי דרייען זיך אַרום אים, און זיי באַפאַלן אים פונקט אַזוי ווי די בינען, און כאַפּן אים פאַר די הענט, און זיי טאַנצן מיט אים, און הוידען זיך און קייקלען זיך אין די שנייען און באָדן זיך און ליאַרעמען און פאַרשיטן אים די אויגן מיט שטיקער שניי... און זייערע באַוועגונגען — אַזעלכע גראַציעזע, אַזעלכע אייגעלאַסענע — זיי שווימען אין דער זאַווירוכע, אַזוי ווי פישלעך אין וואַסער... כאַ־כאַ־כאַ! קלינגט אים דער געלעכטער סאַמע אין די אויערן... און ער כאַפּט זי, יאָ, פאַר די הענט... ווי־י־ו — גיט דער ווינט נאָך איינעם אַ שטאַרקן

בלאָז — און דער האַלצהעקער פֿאַלט, און די שניי־רויז בלייבט ליגן אין זיינע אָרעמס... און ער זויגט זיך איין מיט זיינע ליפּן אין אירע... כי־כי־כי! קייכט זי זיך פֿון געלעכטער, צאַפּלענדיק זיך אין זיינע פֿיבערהאַפֿטע אָרעמס... און ער טרינקט מיט דאָרשט איר פֿראָסטיקן אָטעם, און טרינקט, און ווערט שיכור, שיכור... און די זאַווירוכע דרייט זיך ווייטער... און צוזאַמען מיט איר דרייען זיך אַוועק אויך די יינגערע שוועסטער פֿון דער שניי־מיידל אַלץ ווייטער אין פֿעלד מיט אַ קאַפּדרייענדן משוגענע־ווילדן טאַנץ... נאָר זי, די שניי־רויז, ליגט אין זיינע פֿעסט־צוגעדריקטע אָרעמס, און זי בלייבט מיט אים, זי בלייבט מיט אים, מיט אים, מיט אים...

איבער די הויכע ווייסע דעכער.

אַ ביסל נידעריקער פֿון מיר ציען זיך שניי־ווייסע דעכער אַ ביסל העכער — דער פּראָסטיקער אויסגעשטערנטער הימל, און אויף איין הויך מיט מיר קוקן זיך איבער די ווייטע האָריזאָנטן...

איך וואוין אין דער הייך!

מיין קעמערל האָט, ווי אַ קליין שטיפֿיק קינד, געקלעטערט איבער די ברייטע פּלייצעס פֿון די אונטערשטע וואוינונגען, ביז עס האָט אַרויפֿגעקלעטערט ביז אונטערן הימל און האָט זיך פֿאַרקוקט מיט זיין איינציק קליין פֿענסטערל אויף די נייע אומבאַקאַנטע וועלטן, און האָט זיך פֿאַרגעסן אומקערן צוריק, — און אַזוי ציען זיך שוין יאָרן־יאָרן, און די גאַנצע יאָרן שטיי איך ביים פֿענסטערל און וואַרט אויף עפּעס גרויסעס, עפּעס וויכטיקעס...

די ווייסע דעכער, וועלכע לאָזן זיך דאָ אַראָפּ נידעריקער, דאָ הייבן זיך אויף העכער און האָבן אַן אויסזען פֿון אַ ים, וועלכער איז אין גרעסטן שטורעם פּלוצלונג פֿאַרפֿרוירן געוואָרן, און די כוואַליעס זיינען געבליבן הענגען אין דער לופֿטן — די ווייסע דעכער פֿאַרשטעלן פֿון מיר די שוואַרצע גאַסן, וועלכע דאַרפֿן זיין דאָרט ערגעץ אונטן. דאָרט אונטן, געדענק איך, ווערט דער ווייסער שניי אונטער מענטשלעכע פֿיס צעטראָטן אויף שוואַרץ...

דאָרט אונטן בין איך שוין לאַנג ניט געווען, און אַהער הייבט זיך קיינער נישט אויף: שוואַכע קעפּ הייבט דאָ אָן צו שווינדלען, — און דעריבער האָב איך שוין לאַנג ניט געזען קיין מענטשן...

און וואָס לענגער איך זע ניט קיין מענטשן, דאָס מער ווער איך רויִקער: עפּעס ווער איך פֿון טאָג צו טאָג אַלץ מערער פֿאַרצויגן מיט אַ שלייער פֿון ווייסע רויִקייט, וועלכע ציט זיך צו מיר דורכן קליינעם פֿענסטערל פֿון די ווייסע בלישטשענ-

דיקע שנייען, און וואָס אַ טאָג ווער איך אַלץ קעלטער, און וואָס אַ טאָג שטאַרבט מיין האַרץ אין מיר אָפּ, און איך פֿיל מיך... אַזוי דאַרף זיך פֿילן איינער אַ געשטאָרבענער נאָכדעם, ווי ער האָט זיך דערוואוסט, אַז דער טויט איז גאָר נישט אַזוי שרעק־לעך, ווי מענטשן שטעלן זיך פֿאָר —

צוזאַמען מיט מיר, ביי מיר טיף אין האַרצן, וואוינען נאָך הימלישע געטער, — יענע, וועלכע האָבן זיך געפּרוּווט אַראָפּלאָזן צו די מענטשן, צו לעבן מיט זיי אויף דער ערד, האָבן זיך אָבער מיט זיי איינלעבן ניט געקענט. איך האָב זיי צוריק אין דער הייך מיטגענומען, און באַשיץ זיי מיט אַ פּאַנצער פֿון אייזיקער רויקייט אין מיין פֿאַרגליווערטן האַרצן, און היט זיי פֿון פֿאַרשוועכונג.

און ווען נישט איין געדאַנק, וועלכער האָט זיך נאָך דעמאָלסט אויף דער ערד מיר אין מוח פֿאַרקליבן, און הייבט מיר אָן אַמאָל ווידער צו רוימען אין אויער אַזוי זיס, אַזוי הייס, אַז די אָפּגע־קילטע בלוטן מיינע הייבן זיך אָן פּלוצלונג שנעלער איבערגיסן און דערוואַרעמען, — וואָלט איך שוין לאַנג פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ גייסט פֿון דער אייזיקער ווייסער רויקייט, און מיין האַרץ וואָלט שוין לאַנג געוואָרן אַ בית־עולמין פֿאַר די געטער, וועלכע האָבן זיך מיט מיר צוזאַמען געראַטעוועט אין דער הייך...

אָפּטמאָל באַפֿאַלט מיך עפּעס אַ אומרויִקייט, און עס הייבט מיר אָן קלאַפּן דאָס האַרץ, ווי אַמאָל אויף דער ערד, ווען איך האָב נאָך ערדישע פּלאַנען געהאַט, און האָב נאָך געמיינט, אַז זיי קענען אַמאָל אויסגעפֿירט ווערן אויף דער ערד, און איך כאַפּ מיך אויף פּלוצלונג פֿון מיין שלאָף, און אַ פֿייער צינדט זיך מיר אָן אין די אויגן:

— אפשר איז שוין משיח דאָרט אונטן געקומען!

אפשר האָט שוין משיח דאָרט אונטן די גאַסן מיט זיינע הימלישע אויגן באַלויכטן און איך האָב געפֿעלט...

איך פֿלעג מיך אָבער באַלד ווידער באַרויִקן און געפֿינען אַ טרייסט, און אַזוי פֿלעג איך אַליין מיט זיך רידן:

— וואָלט ער געקומען, וואָלט ער שוין לאַנג דאָ געווען,

איבער די הויכע ווייסע דעכער, לעבן דעם אויסגעשטערנטן הימל, אויף איין הייך מיט די ווייסע האָריזאָנטן...

קליין איז מיין פענסטערל, און דאָך שפּיגלען זיך אָפּ אין אים גאַנצע וועלטן אין דער וויט און אין דער ברייט...

איך געדענקט ניט, וויפיל צייט איך האָב אַזוי פאַרבראַכט אין מיין קעמערל: אפשר יאָרן, אפשר רגעם — די הימלישע הייכן האָבן קיינמאָל פון צייט און באַוועגונג נישט געהערט: אַלץ שלומערט אין טיפער רויקייט, און עס ווערט קיין זאַך נישט פאַרענדערט. די דעכער זיינען געבליבן פאַרגליווערט, ווי פריער, און זיינען באַדעקט מיט ווייסע, קלאָרע שנייען, ווי מיט תכריכים, און די תכריכים שרעקן מיך אָפּ, און זיי דערמאָנען מיך נישט אָן לעבן —

דאָס קליינע פענסטערל איז פאַרצויגן מיט אַ קאָרע פון אייז, און עס שפּיגלען זיך אויף אים די קאַלטע שטראַלן פון די בלישטשענדיקע שנייען — — —

אַזוי ווי אַ חלום, שטייט אויף אַ שאָטן פון די קלאָרע שנייען און לאָזט זיך גיין צו מיין פענסטערל. לאַנגזאַם גייט ער און נאָך לאַנגזאַמער קוקט ער, און ער האָט נישט קיין אויגן. ער קוקט מיט זיין גאַנצן שאָטנדיקן קערפּער, און רעדט נישט קיין וואָרט; דאָך הער איך זיין יעדן געדאַנק און יעדן קלאַפּ פון זיין פרירנדיקן האַרצן.

איך דערקען דעם ווייסן אומבאַפלעקטן שאָטן, כאָטש ער טראָגט ניט קיין סערפּ אויף די פּלייצעס, קיין פאַרגיפטעטן שווערד אין דער האַנט.

דאָס איז דער טויט — — —

איך קען אים שוין לאַנג, צייט איך שטיי ביים קליינעם פענסטערל, אויף איין הייך מיט די ווייטע האָריזאָנטן, קען איך דעם טויט. און האָב אים ליב, ווי אַ גוטן חבר, וועלכער וועט זיכער שטענדיק רעטן...

ער שטעלט זיינע אומזעבאַרע טריט איבער ווייסן ווייכן שניי און קוקט מיט זיין גאַנצן שאָטנדיקן קערפּער, און יעדער קלאַפּ פון זיין פאַרפרוירענעם האַרצן חזרט וואָס אַמאָל שטילער, שטילער:

— איך בין משוח — —

און די פלוטן מיינע הייבן אָן בײַ די ווערטער נאָך לאַנג־זאַמער צו פלוסן, און קוים וואָס זיי באַוועגן זיך, און איך פיל, ווי דער טויט רירט מיך אָן מיט זיין תכריכים־ווייסן פליגל אויף מיינע אָנטשווינענע ליפּן, און זיי ווערן פּולקום פאַרשלאָסן. — מער ניט מיין באַרויִקטעס האַרץ חזרט קוים הערבאַר, קוים הערבאַר:

— דו ביסט משיח — — —

דאָס קומט ער צו ראַטעווען די קליינע מענטשן איינעם פון צווייטן, און צו ראַטעווען די קליינע אומשולדיקע ערד פון אירע באַזיצער, וואָס האָבן איר באַלאַגערט אויף אַלע גרעניצן.

און עס רוקן זיך פונאַנדער די הויכע דעכער. און אונטער זיי רוקן זיך פונאַנדער אויך די הייזער מיט די ברייטע פּלייצעס, און לאָזן דורך דעם לאַנג־דערוואַרטן רעטער אויף די נידעריקע גאַסן.

— — — — — — — — — — — — — —

עס זיינען פאַרגאַנגען אפשר יאָרן, אפשר רגעס: מיין האַרץ האָט לאַנג שוין געהערט פון זיין קלאַפּן, מער ניט די אויגן זינען בײַ מיר די זעלבע, וואָס פריער, געבליבן, און איך האָב געזען, אַז אונטער מיר איז אַלץ וויניקער הייזער און וויניקער מענטשן געוואָרן, און עס איז געוואָרן גרוימער אויף דער ערד, — און ווען איך וואָלט אָטעמען געוואָלט, וואָלט עס מיר אַ־ט פיל גרינגער געוועזן...

די מויערן האָבן שוין מער ניט פאַרשטעלט די נידעריקע גאַסן, און אַלץ אַרום איז געוועזן ווייס, ווי די אומשולד, און שטיל, ווי דאָס לעבן...

און נאָר אַ שניי־ווייסע דעקע האָט זיך געצויגן, געצויגן, גע־צויגן... און עס האָט זיך גערדאַכט, אַז דאָס איז דער ווייסער ריינער הימל אַראָפּ אויף דער ערד, און האָט אויף איר זיין מלוכה געגרינדעט...

און דאַן זיינען אַראָפּ אויף דער ערד אויך די געטער, וואָס האָבן זיך צוזאַמען מיט מיר געראַטעוועט אַמאָל פון די מענטשן, און

האָבן זיך פריי באַוועגט איף דער ווייטער ערד צוזאַמען מיט די אומשטערבלעכע אידען, וואָס זיינען געבליבן נישט דורכגע־פירטע אין לעבן, צוזאַמען מיט די גאונישע געדאַנקען, פאַר וועלכע מען האָט מענטשן איף די עשאַפאָטן געפירט, צוזאַמען מיט די הייליקע תורות, וואָס האָבן זיך פריער קיין אָרט ניט געפונען אין דער נידער, אין דער נידער — — —

און ערגעץ האָט זיך קיין מענטש ניט געזען.

יום־טוב און הייליקע רו — —

משיח איז געקומען!

דער פאַרשטויסענער.

שפּעט ביינאַכט, ווען אירע פּראַכטיקע וואַרעמע גלידער האָבן זיך פונאַנדערגעוואָרפן אונטער דער סאַמעטענער קאָלדרע, אַזוי ווי די צווייגן פון אַ יונגן זאַפטיקן בוים, און די פינקלדיקע אייגן זיינען צוגעדעקט געוואָרן מיט די לאַנגע זיידענע ברעמען, און זי איז פאַרזונקן געוואָרן אין זיסטן שלאָף, — איז אַראָפּגעפלויגן צו איר דער „פאַרשטויסענער" אין דער פינסטערניש פון דער נאַכט און האָט איר איינגערוימט איפן קליינעם דורכזיכטיקן אויער:

— שיין מיידל, דיין קערפּער איז אַ הימל-שיינער כלים; די מענטשן זיינען רויע און גראָבע, זיי וועלן צעטרעטן דיין קערפּער און פאַרשוועכן דיין שיינקייט. די מענטשן זויגן אויס דעם זאַפט פון דער פרי און וואַרפן דעם שאָלעכץ אין מיסט. דיין הימל-שיינעם קערפּער וועלן זיי צעדרעשן אויף שטרוי, און דעם פייער פון דיינע אייגן אויסלעשן אויף טויט... שיין מיידל, ניט דאָ איז דיין אָרט!

און עס האָט זיך איבערגעכאַפּט דאָס מיידל פון זיסן שלאָף, אָדער אפשר איז זי נאָך שטאַרקער פאַרזונקען געוואָרן אין אים, און זי איז געווען האַלב פאַרוואונדערט, האַלב דערשראָקן.

— ווער ביסטו, וואָס דו רעדסט צו מיר אין דער פינסטערניש פון דער נאַכט? איך הער אַ שטימע פון אַ מאַנספּיל... ווער האָט געהאַט די העזה צו שטערן מיר אין זיסן שלאָף אויף מיין ווייכן געלעגער?

און איר שטימע האָט מעלאָדיש געקלונגען, ווי אַ ציטער-שטימע.

— איך, וואָס איך רייד צו דיר פון דער פינסטערניש פון דער נאַכט, בין דער פיינד פון ערד און הימל... איך ליב

נאָר די שיינקייט אַליין... די מענטשן רופן מיך „נישט־גוטער", און גאָט רופט מיך דער „פאַרשטויסענער".

— אַ מלאך ביסטו; פאַרוואָס־זשע זע איך ניט דיינע פליגל?

— שטערבלעכע מאָלער און דיכטער, וואָס זוכן אויסגע־טראַכטע שיינקייט, האָבן מיר פליגל אויסגעטראַכט. איך האָב נישט קיין קערפּער און דאַרף נישט קיין פליגל. איך בין אַ שוועבנ־דער גייסט... איך לעב אָן אַן ענדע און צייל נישט די צייט; איך וואַנדער אָן אויפהער, און קען דעם וועג נישט מעסטן... שיין מיידל, קום מיט מיר! איך וועל דיך טראָגן צום הימל אַרויף!

— צום הימל? אין הימל איז וויסט. ניטאָ אין הימל קיין פריילעכקייט, דער הימל איז אַ הייליקער — מען טאָר דאָרט נישט זינדיקן... פאַרפלי פון מיר, דו, וואָס דו רופסט זיך „נישט־גוטער".

און דער גייסט איז פאַרפלויגן.

— שיין מיידל — האָט ער איר איינגערוימט די צווייטע נאַכט אין דער זעלבער צייט און מיט דער זעלבער שטימע: — דיין שלאָף איז אַזוי זיס און אַזוי רויִק, און מיר טוט אַזוי וויי, אַז איך אייפערזוכט מוז איך דיך אויפרייסן פון שלאָף.

און זי איז אויפגעריסן געוואָרן פון שלאָף, און אפשר איז זי נאָך טיפער פאַרזונקען געוואָרן אין אים.

— שיין מיידל — האָט ער צו איר נאָך אַמאָל גערופן: — מיר איז אַ שאָד די רויזן אויף דיינע באַקן, וואָס וועלן פאַר־וועלקן, און אַ שאָד די גאָלדענע לאָקן, וואָס וועלן אויסגע־צופּט ווערן...

— דו ווילסט מיך פאַרפירן, אומזיניקער גייסט... איך פיל, אַז דו ביסט שיין, ווי די זון, אָבער אָנרירן קען איך דיך נישט!

און דער מלאך האָט געשוויגן אַ ווײַלע, דערנאָך האָט זיין שטימע ליידנשאַפטלעך געקלונגען:

— מיין ליבע האָט אויפגעפלאַטערט, ווי די פלאַם פון גיהנום... איך גיי אים פון בענקשאַפט צו דיר....

און דאַן איז ער געפאַלן צו אירע פיס און האָט זיך איינ־געזויגן אין זיי מיט זיינע אומזיכטבאַרע ליפּן.

— די הימל־שיינער — האָט זי אים געענטפערט: — דו ביסט אַ גייסט, אַ רויך, אַ ווינט, אַ חלום, דיין וואָרט איז ליידנשאַפטלעך, דיין אָטעם איז הייס, אָבער איך פיל ניט דיין אָרעם און איך פיל ניט דיין קוש... און איך האָב אַ שניי־ווייסן לייב, אַ שיין אויסגעשניצט געזיכט מיט אַ פּאָר פאַרפירערישע אויגן.... מיין קערפּער איז וואַרעם, מיין פאַרלאַנג איז זידנדיק. אָבער דו ביסט אומפאַרטאַקבאַר, און איך קאָן פון דיר קיין קינד נישט האָבן... פאַר מיר ביסטו טויט! פאַרפלי פון מיר, מיין פאַרפירער...

און צום דריטן מאָל אין דער דריטער נאַכט האָט ער צו איר אַזוי געזאָגט:

— שיין מיידל, זאָג מיר ווייניקסטנס, ווער איז דער גליקלעכער, וואָס טרינקט פון לויטערן קוואַל... ווער איז דיין געליבטער — זאָג?

— מיין געליבטער איז אַ שמיד, מיט דער בלויזער האַנט ברעכט ער אייזן, און מיטן בליק — מיין האַרץ... אַז ער וואַשט זיך אַרום פון אַש און טוישט זיינע קליידער, איז ער שיין, ווי אַ העלד... זיין אַקסל איז ברייט און זיין אָרעם איז הייס... ער טראָגט מיך אַרום אויף די הענט, ווי אַ קינד, און ער פאַרוואָרנט מיך מיט עסן און שניי־ווייסן בעטגעוואַנט, און ער ליבט מיך נאָר איינע, נאָר איינע, נאָר איינע...

— נאַרישע קינד — האָט ער געענטפערט, עס האָט אין דער לופטן נאָך אַמאָל אָפּגעקלונגען: „נאַרישע קינד"... און דער „פאַרשטויסענער" איז פאַרשוואונדן.

האַלב פינסטער איז אין שמידעריי. דער בלאָז־זאַק בלאָזט, דאָס פייער פלאַמט. עס שטייט דער שמיד און שלאָגט אויף אייזן, און זיינע אויגן שיטן פונקען.

עס גייט אַריין אַ וואונדער־שיין מיידל אין שוואַרצן.

— יונגער שמיד, איך זע דיין שיין פּנים אונטער דער שוואַרצער סאַזשע און איך פיל דיין הייס האַרץ אונטער דיינע קליידער: דיין אָרט איז נישט אין שמידעריי... דיין אָרט איז ביי מיר, אין מיין וואונדער־שיינעם פּאַלאַץ.

— וואונדערבאַרער גאַסט, איך זע דיך דאָס ערשטע מאָל און דײַנע ווערטער זײַנען אַזוי נײַ, אַזוי באַצויבערנד, און דײַן שטימע אַזוי באַקאַנט...

— באַקאַנט?... אפשר רעדט אַזוי אײַנע פון דײַנע באַקאַנטע? אײַנע פון דײַנע נאָענטסטע באַקאַנטע?

— מײַנע באַקאַנטע, זאָגסטו? ווירקלעך, זי רעדט טאַקע ענלעך צו דעם, אָבער דו רעדסט נאָך מילדער, נאָך זיסער פון איר, און דײַן געזיכט איז פיל שענער פון אירן, — אָבער איר וועל איך טרײַ בלײַבן אַזוי לאַנג, ווי איך וועל לעבן. דו וואונדערשײנע, ניט באַרפיר מיך און פאַרשווינד פון מײַנע אויגן...

און דאָס מײדל איז פאַרשוואונדן. דער שמיד איז געבליבן פאַרטראַכט, און איז דעם אָוונט ניט געגאַנגען צו זײַן געליבטער, ווי ער איז געוויינט געווען צו טון.

און נאָך אַמאָל איז געקומען דאָס מײדל אין אַ שײנעם פאַרנאַכט, ווען דער שמיד האָט גערוט פון זײַן אַרבײַט. זי האָט זיך אַנידערגעזעצט בײַ זײַן רעכטער האַנט, און איר אַקסל איז געווען נאָענט צו זײַנעם, און ער האָט געפילט איר הייסן אָטעם אויף זײַן געזיכט. און דאָך האָט ער זיך אָפּגערוקט פון איר.

— יונגער שמיד — האָט זי צו אים געזאָגט:

— מײַן פּאַלאַץ איז פון גינגאָלד, מײַן גאָרטן איז פון לויטערע רײזן, און מײַן הײם איז דער הימל... זײַ דו מײַן הערשער!

— ווער דו זאָלסט ניט זײַן, שרעקלעך איז דײַן צויבערקראַפט און דו פאַרבלענדסט מיר די אויגן, און דער קאָפּ הייבט זיך אָן דרייען, און דאָס האַרץ קלאַפּט. איך וויל אָבער טרײַ בלײַבן מײַן געליבטער, פאַרשווינד פון מײַנע אויגן!

— כאַ-כאַ-כאַ! האָט זי זיך צעלאַכט און איז לאַכנדיק פאַרשוואונדן.

און אין דער לופטן האָט זיך אָפּגעקלונגען:

— כאַ—כאַ—כאַ!"

און אַז זי איז ווידעראַמאָל געקומען צו אים, האָט ער שוין אַליין געאײַלט איר אַנטקעגן מיט אַן אַראָפּגעלאָזטן קאָפּ, און ער האָט אַזוי געזאָגט:

— וואונדערשיינע, דו האָסט מיך באַזיגט און האָסט מיין ליבע באַזיגט, טו מיט מיר, וואָס דו ווילסט: פון היינט בין איך דיין שקלאַף.

אָבער דאָס מיידל האָט אויסגעשטרעקט צו אים איר האַנט און האָט געזאָגט:

— ברייטשולטעריקער שמיד, ניט פאַרקויף אַזוי גרינג דיין מזל, און ניט איַיל זיך צו באַשליסן! דו זעסט מיך נאָר מיט די אויגן, אָבער אָנרירן וועסטו מיך ניט קאָנען, ווייל איך בין אַ שוועבנדער גייסט, און וועסט מיך נישט קאָנען ניט האַלטן, ניט קושן...

— איך וועל דיך האַלטן און קושן מיט די אויגן... איך גיי נאָך דיר.

— פאַרבלענדטער שמיד, איך וואוין אין די הימלען, און די הימלען זיינע הייליק, און עס איז ניטאָ דאָרט קיין פריילעכקייט. און מען טאָר דאָרט ניט זינדיקן!

— דו וועסט זיין מיין פריילעכקייט... איך גיי נאָך דיר.

— שמיד, דו האָסט נאָך צייט צו באַדענקען זיך, כּל זמן עס איז נאָך ניט שפּעט. איך בין אַ רויך, אַ ווינט, אַ גייסט, אַ חלום, און דו וועסט מיך נישט קענען באַגרייפן. איך לעב אייביק, און איך צייל ניט די יאָרן, איך וואַנדער אייביק און איך מעסט ניט מיין וועג... און דו וועסט מיך ניט קאָנען נאָכהאַלטן.

— מיינע געדאַנקען וועלען דיך נאָכהאַלטן... איך גיי נאָך דיר.

— אָבער איך בין אומפרוכטבאַר, און דו וועסט פון מיר קיין קינד נישט האָבן... מיין ברייטשולטעריקער שמיד!

— און דאָך גיי איך נאָך דיר! דו וועסט זיין מיין איינציק קינד...

— אָבער אַז דער קלאַנג וועט דערגיין צו דיין געליבטער, וועט ער זי טויטן, און פאַרן טויט וועלן די ליפּן אירע שעלטן...

— אויף מײַן קאָפּ די קללה!

— ווער ביסטו, וואָס דו לאָזט זיך מיר ניט אײַנשיכּורן מיט מײַן טרויער און לאָזט מיר ניט רויִק שטאַרבן? — האָט זי געפֿרעגט בײַם אומגעבעטענעם גאַסט אין דער שפּעטעריקער נאַכט.

— איך בין... אַליין דערזעלבער, אַליין דערזעלבער... און אָנזאָגן בין איך דיר געקומען, אַז ער האָט דיך פֿאַרלאָזן, דײַן געליבטער, פֿאַרלאָזן, פֿאַרלאָזן... אָ, הי, וואָס דײַן נאָמען איז פֿרײַ!

ביים שייד-וועג.

אַ בלום, אַן ערציגענער אויף די בייטן פון וואַרעמען דרום, איז איבערגעטראָגן געוואָרן צו די שנייען אין צפון. איז זי אַ קראַנקע אין איר בעט געלעגן. דורך אַ פענסטער האָבן זיך געזען די הויכע שניי-בערג, וואָס זיינען געשטאַנען, אַזוי ווי די וועכטער, גלייך ווי אַ ווילדער גאָט וואָלט זיי אַוועקגעשטעלט די ערד אָפּצוהיטן, די זאָל זיך פון אירע אייזיקע קייטן ניט באַפרייען, און האָבן אונטערגעשפּאַרט מיט זייערע שפּיצן דעם פראָסטיקן הימל; און פון צווייטן פענסטער — אַ קליין פאַרוואָרפן דערפל פון די אומגעלימפּערטע האַלב-ווילדע יאַקוטן. און אויף אַ בענקל לעבן בעט איז ער, איר געליבטער, געזעסן, און האָט דורכן פענסטער אויף די בערג מיט פאַרטראַכטן טרויער געקוקט.

מיין פריינד — האָט די קראַנקע פלוצלונג די שטילקייט איבערגעריסן, און האָט צום פענסטער אַ בליק פון אַ שווערפאַרוואונדעטן פויגעל געוואָרפן: איך פיל, מיין ענדע איז נאָענט... דער פראָסט איז אַזוי שטאַרק... מיין האַרץ אַזוי דערפראָרן.... ליבער, פאַרוואָס זאָלן מיר ניט צודריקן היינט אַ האַרץ צו אַ האַרץ? פאַרוואָס זאָלן מיר אונזערע ליפּן אין איין קוש ניט צונויפגיסן?...

— ליבסטע — האָט ער איר מיט אַ צאַרטער מוטערלעכער שטימע געענטפערט — דאָס לעבן שטייט אין געפאַר... דו טאָרסט זיך ניט אויפרעגן... דיין לעבן ניט פאַרקירצן....

— ליבער, די געפאַר... די געפאַר וויל איך פאַרגעסן.... נאָך איינמאָל פאַר מיין טויט זאָל איך וויסן, אַז דו ביסט מיינער...

— ליבסטע, איך בין דיינער — האָט ער ליידנשאַפטלעך אויסגעשטרעקט זיין אָרעם איר אַנטקעגן.

און דער טאָג איז ווי אַ שיינער חלום פֿאַרשוואומען. און בשעת זיי האָבן זיך אויפֿגעכאַפּט פֿון דעם חלום, האָט זיך שוין די זון מיט דער ערד געזעגנט, און האָט אירע לעצטע בענקענדיקע שטראַלן אין פֿענסטער געוואָרפֿן. זי האָט אירע טיפֿע לײַדנדע אויגן צום דרויסן געקערט און האָט צו די בערג אירע בליקן געווענדט:

— דו זעסט דעם רויטן קאָליר פֿון די בערג־שפּיצן — האָט זי געזאָגט... קיינמאָל האָט עס מיך, אַזוי ווי הײַנט, ניט גערירט... בלוטיקע פֿלעקן... דאָס האַרץ קלעמט...

און אין אַ ווײַלע אַרום...

— די זון פֿאַרגייט... איך פֿיל, איך פֿאַרגיי אויך מיט איר צוזאַמען... דאָרט איז שוין לאַנג דער פֿרילינג געקומען... די טײַכן שוימען... די וועלדער רוישן... הײַנט־מאָרגן שטאַרב איך... דאַמאָלסט וועסטו פֿליען, ווי אַ פֿויגל צו זײַן אייגענעם דאַך... אַ גערוס פֿון מיר וועסטו ברענגען... און איך וועל דאָ ליגן, אין דער פֿאַרפֿראָרענער פֿאַרשטיינערטער ערד, און די אויגן וועסטו מיר מיט שניי פֿאַרדעקן, מיט דעם קאַלטן, אומפֿרוכטבאַרן שניי...

זי האָט אַ ציטער געטאָן.

— אָ, רייד ניט אַזוי, מײַן ליבסטע — האָט ער די האַנט אירע אין זײַנע גענומען: — איך וועל דײַנע אויגן מיט קיין שניי ניט פֿאַרדעקן, און דײַן קערפּער אין די פֿאַרפֿראָרענע ערד וועל איך ניט לאָזן... מיט זיך וועל איך דיך נעמען... אַהין, וואו איצט איז פֿרילינג, וואו עס רוישט, וואו עס שוימט וועל איך דיך טראָגן...

— מײַן ליבער, מײַן געטרײַער! — האָט זיך בײַ איר פֿון האַרצן אַ פֿאַרגרינגערנדיקער זיפֿץ אַרויסגעריסן, און די אויגן אירע האָבן אויפֿגעשטראַלט, ווי צוויי זונען.

און ער האָט פֿאָרטגעזעצט:

— דו האָסט מיך אַ לעבעדיקע אַהער, אין דעם לאַנד פֿון די טויטע באַגלייט... וועסט איך איצט מיך באַגלייטן... איך וועל דיך אַהיים ברענגען!... אַהיים... דאָרט וועל איך דיך אין דער ווייכער פֿרוכטבאַרער ערד לייגן, אונטער אַ גרינעם בוים,

און עס וועלן שפּראָצן בלומען אויף דיין קבר, און פייגל וועלן זינגען, און איך וועל צו דיר קומען...

— לאַנג האָב איך דיך ביי מיין בעט אָפּגעהאַלטן — האָבן אירע ליפּן געשעפּטשעט: די פליגלען פאַרבונדן... איצט וועל איך רויק שטאַרבן... ניין, איך וועל ניט שטאַרבן.... איך וועל שלאָפן, שלאָפן...

— ווי דו וועסט נאָר אויפהערן דיינע שמאַרצן צו פילן — האָט ער מיט אַ פעסטקייט געזאָגט: — דאַמאָלס... דאַמאָלס וועלן מיר פליען!

— פייגעלעך וועלן זינגען... בלומען וועלן וואַקסן... און דו וועסט צו מיר קומען, — האָבן אירע ליפּן, אַזוי ווי די ליפּן פון אַ קליין־קינד, געחזרט — אָ, מיין איינציקער: קום אַ לעצטן מאָל אין מיינע אָרעמס... לייג דיינע ליפּן אויף מיינע:.. טרינק אים מיין נשמה... מיין אָטעם טרינק אים... דו וועסט מיך אַ טייטע פון דאַנען רעטן!

און פעסט־פעסט האָט זי זיך צו אים מיט אירע ליפּן צו־געדריקט; און בשעת ער איז צו זיך געקומען און האָט אַ בליק אויף זיין געליבטע געוואָרפן, איז זי שוין אַ רויקע, אַ שטילע, אין זיינע אָרעמס געלעגן, און האָט שוין מער קיין וויטאָג נישט געפילט.

און דאַמאָלסט איז די זון ווידער פאַרגאַנגען; ער האָט דעם קערפּער אויפן בעטל אַוועקגעלייגט, און האָט זיין בליק צו די בערג אָפּגעקערט, און האָט אַזוי געזאָגט צו די בערג אין די טיפע־ניש פון זיין האַרצן:

איר הויכע שנייאיקע בערג מיט די בלוטיקע פלעקן אויף די שפּיצן! איר האָט אירע בלוטן אויסגעזויגן, און זייט רויט גע־וואָרן פון אירע בלוטן; איר האָט זיך אין דעם מאַרכנזאַפט פון איר שאַרבן אויסגעבאָדן, און זייט ווייס געוואָרן פון איר מאַרכנ־זאַפט!

און דאַמאָלסט האָט זיך צו ערשטן מאָל פון זיינע ליפּן אַ טויט־קללה אויף די מענטשן אַרויס־געריסן!...

די משׂא איז געווען אַ גרינגע. דורך טאָג און דורך נאַכט האָט ער זי געטראָגן, און ער האָט אויסגעמידט די גרויסע שטעט מיט די גרויסע וועגן, און ער האָט געבלאָנדזשעט איבער אומבאַוואוסטע שטעגעלעך אין דער מלוכה פון די אומענדלעכע שנייען, אין די קליינע פאַריתומטע הייזלעך פון די גאַסט־פריינטלעכע וואַלדוועכטער פלעגט ער זיין הונגער שטילן. און דער בליק זיינער איז שטענדיק אין איין זייט געווען געקערט, אין דעם וועג זיינעם האָט ער געהאַלטן אין דרום־זייט. בייטאָג האָט אים די זון געפירט, ביינאַכט — די שטערן. און אַזוי איז ער דריי טעג און דריי נעכט אָן אַן אָפּרו געגאַנגען, און קיינער האָט אים נישט אָפּגעשטעלט, און קיינער האָט אים נישט געפרעגט, וואָס ער טראָגט. און אין פערטן טאָג איז ער געווען אַ טויט־מידער, פון קעלט אַ פאַרגליווערטער, און קוים וואָס די פיס האָבן אים געהאַלטן. ער האָט זיך אָנגעשפאַרט אָן אַ בוים, וואָס איז געשטאַנען אין פעלד, און האָט זיך אָפּגערופן צו זיין באַגלייטערין:

— מיינע פיס דינען מיר... מיין קערפער פאַרגליווערט... און דער וועג איז אַזוי לאַנג... מיין פריינד, דו ביסט צו מיר פרייוויליק אין דעם מערדערישן לאַנד געקומען און האָסט מיט מיר צוזאַמען מיינע קייטן געטראָגן... דו האָסט מיך דעם הימל, אונגזער הימל מיט זיך אין אויגן געבראַכט... דו האָסט זיך אַליין פאַר אַ קרבן אויף דעם אייזקאַלטן מזבח געבראַכט. מיין פריינט, איך פאַרלאָז דיך ניט...

און ער האָט אָנגעשטרענגט זיינע לעצטע קרעפטן, און ער איז געגאַנגען אַלץ ווייטער און ווייטער, און זיין פנים איז אַלץ אין איין זייט געווענדט, און די איין זייט איז געווען — דער דרום.

און בשעת עס האָבן אים מענטשן באַגעגנט, און האָבן געפרעגט ביי אים, וואָס ער טראָגט, האָט ער זיי געענטפערט:

— דאָס איז מיין געליבטע, מיין ווייב!

האָבן די מענטשן קעגן אים מיט אַ מיטלייד געשמייכלט. און בשעת די מענטשן האָבן פון אים זיין קאָסטבאַרע משׂא צו־

גענומען געוואַלד, האָט ער מיט אַ ציטערנדיקער שטימע אויסגעשריען:

— מענטשן, זײַט לעבן! איך וועל איר אַהיים ברענגען... דאָרטן וועט זי אויפשטיין, דאָרטן...

דאַמאָלסט האָבן אים די מענטשן ערקלערן געוואָלט, דאָס אַזוי ווערט ניט געטון צווישן מענטשן, און זיי האָבן אַ קבר פאַר איר געוומען גראָבן, האָט ער זיך אַ טרייסל געטון, אַזוי ווי אַ געפאַנגענער פויגל, און האָט זיך פונאַנדערגעוויינט, אַזוי ווי אַ קינד:

— מערדער! איר זאָלט זי ניט מקבר זײַן... זי שלאָפט!

האָבן אים די מענטשן, ווי אַן משוגענעם אָנגעקוקט, האָבן איבערגעחזרט זײַנע ווערטער, דאָס אַזוי ווערט ניט געטון צווישן מענטשן, און האָבן בײַ אים זײַן משא מיט געוואַלט אָפּגענומען.

דאַמאָלסט איז שוין אָהויב פרילינג געווען.

דאָרט, וואו עס גייען זיך פונאַנדער צוויי וועגן צווישן די אייביקע שנייען, און איינער פירט צו די אײַזקאַלטע וואַסערן פון דעם צפונדיקן אָקעאַן, און דער צווייטער פירט אין וואַרעמען דרום אַרײַן, שטייט אַ שטיין, פון אַן אומבאַוואוסטער האַנט אַן אַוועקגעשטעלטער און עפּעס איז אויפן שטיין אויסגעקריצט, עפּעס אַזוינס, וואָס מען קאָן ניט פאַרשטיין, — אַ סימן פון אַ מצבה, אַ גראָבע, אַן אומגעלומפּערטע, אָבער דאָך אַ מצבה. און עמעץ גייט־אַרום אַרום דעם שטיין, און אָפטמאָל פאַלט ער אויף די קני פאַרן שטיין און האַלדזט אים און קושט אים, דעם שטיין, און זײַנע ליפּן שעפּטשען עפּעס... ווער ווייסט, צי אַ ברכה.... צי אַ קללה... אָדער אפשר גאָר אַ תפילה... און בשעת עמעץ פאָרט פאַרבײַ, ליפט ער אַנטקעגן און בעט, מען זאָל פאָרן שטילער:

— אַ מענטש שלאָפט!

און די אויגן זײַנע ברענען.

און כּל־זמן עס איז געשטאַנען דער קורצער, בלאַסער, קרענקלעכער זומער, פֿלעגט ער מיט ווײַסע צפֿון־בלומען דעם קבר באַפּוצן און קרענץ פֿלעגט ער פֿון זיי פֿלעכטן. און אַז עס ווידער געקומען דער קאַלטער ווינטער מיט די בלישטשענדיקע שנייען, האָט ער מיט די פֿינגער בלומען אויפֿ׳ן שניי געמאָלן און „צום אָנדענקען" געשריבן. און אַז עס איז אַ צווייטן מאָל אַ שניי אַרויסגעפֿאַלן און האָט די אותיות פֿאַרשאָטן, האָט ער ווידער און ווידער געשריבן.

דער פֿראָסט איז וואָס פֿון טאָג געוואָרן אַלץ גרעסער און גרעסער, און איינמאָל בײַנאַכט האָט זיך אַ שניי־זאַווירוכע פֿונאַנגעהוליעט, אַזוי אַז עס האָט זיך געדאַכט, דער הימל האָט אויסגעשטרעקט זײַנע אײַזיקע הענט און האָט די ערד, אַזוי ווי מיט צוואַנגען אַרומגעכאַפּט, און האָט זי געשטיקט אין זײַנע אָרעמס, און דער ערד האָט אָטעם פֿאַרפֿעלט...

אויפֿ מאָרגן האָבן די דורכפֿאָרנדיקע יאַקוטן אַ טויטן קערפּער אַן אײַנגעשטרעקטן אויפֿ אַ שנייאיקן בערגל געפֿונען, זײַן פּנים איז געווען צו דער ערד אָפּגעקערט, די ליפּן האַלב אָפֿן, אַזוי ווי פֿון אַ קוש אָפּגעריסענע, און אויפֿ זײַן פּנים האָט אַ שמייכל גערוט.

און די יאַקוטן האָבן אויפֿ זייער שפּראַך איינע צו די אַנדערע אַזוי געזאָגט:

— דער פֿרעמדער איז צופֿרידן מיטן טויט... זײַן נשמה איז שוין געווים אַהין, צו די אייגענע, אַוועקגעפֿלויגן...

דאָרט, וואו עס גייען זיך פֿונאַנדער צוויי וועגן צווישען די אייביקע שנייען, און איינער פֿירט צו די אײַזקאַלטע וואַסערן פֿון דעם צפֿונדיקן אָקעאַן, און דער צווייטער פֿירט אין דעם וואַרעמען דרום אַרײַן, שטייען איינער לעבן דעם אַנדערן צוויי שטיינער, צוויי מצבֿות. און ווינטער זילבערן זיך שנייען אַרום און אַרום, און אַז עס קומט דער פֿרילינג, שענקט ער זיי אַ בלאַסן, אַ קרענקלעכן שמייכל אויפֿ די ליפּן... און בשעת עס פֿליען פֿאַרבײַ די פֿייגל פֿון דרום, שטעלן זיי זיך אָפּ אויפֿ די שטיינער, קוקן זיך איבער

שטיל און פליען ווייטער, און בשעת עס גייט פאַרביי אַ פאַרטיע פאַרשיקטע אין ווייטן צפון, שטעלן זיי זיך אָפּ ביי די שטיינער, נעמען אַראָפּ די פעקלעך פון די פלייצעס, און פאַרציילן זיך איינע די אַנדערע טרויעריקע געשיכטן פון די פּרעכטיקע דרום=בלומען, וואָס ווערן פאַרוועלקט און צעטראָטן אין די שנייאיקע וויסטענישן פון דעם אײַזקאַלטן צפון...

צו דער זון.

געפֿירן אונטער אַ שטיין אין דער נעפּלדיקער טיפֿעניש פֿון אַ גרויסן געדיכטן וואַלד, לאָזט זיך באַלד דאָס טייכל ערגעץ לויפֿן אין דער פֿינסטער אונטער ברייטבלעטערדיקע פּאַפּאָראָטניקעס, איבער ביינערדיקע וואָרצלען פֿון הונדערט=יעריקע, אומגעלומפּערט=צעוואַקסענע שטאַמען.

און אַמאָל איז עס מיושבדיק איינגעהאַלטן, ווי עפּעס באַטראַכטנדיק, ווי עפּעס אַרומקוקנדיק. און אַמאָל פּאַרלירט עס די געדולד, און די וועלעכלעך צעטאַנצן זיך, צעשוימען זיך פּלוצלונג מיט אומצופֿרידענעם געמורמל און הילכיגע טענות קעגן עמעצן, קעגן עפּעס, אַזוי ווי זיי וואָלטן וועלן, וואָס גיכער אַרויסרייסן זיך פֿון דעם פֿינסטערן וואַלד=כּישוף, אַן אויסגאַנג אין דער ליכטיקייט געפֿינען. אָבער וואָס ווייטער פֿאַרפּלאָנטעט זיך דאָס טייכל אַלץ מערער אין וואַלד, און אַרום זעט עס נאָר שטאַמען, פֿאַרצויגענע מיט מאָך, אַזוי ווי מיט אַ שפּין=געוועב, נאָר געדיכטע נעפּלען, וואָס הענגען אין דער לופֿטן, אַזוי ווי פֿאַנטאַסטישע באַוועגלעכע דעכער, וואָס געוועלבלען זיך אַמאָל נידעריקער, אַמאָל העכער, און עס קומען אָפּט חיות צום טייכל און פֿייגל קומען זייער דאָרשט צו שטילן. און דאָס טייכל איז אַ שמאָלס, אָבער גענוג טיף, און די וואַסערלעך זיינען פּעך=שוואַרץ, אָבער קריסטאָל=ריין, און די טראָפּנס בלישטשען, ווי שוואַרצע דימאַנטן.

און עס גייען יאָרן נאָך יאָרן, און די יאָרן זיינען בין=השמשותדיקע, אין געדיכטע גרויע וואַסער=נעפּלען איינגעהילטע, און דאָס טייכל איז שוואַרץ און טרויעריק, עלנט און פֿאַריאושט.

און ס'פּלעגט זיך טרעפֿן ווינטער אַמאָל — אונטן איז די ערד פֿאַרדעקט מיט אַ זילבער=נעץ פֿון פֿרעסטל=טויען; עס

איז קאַלט; דאָ און דאָרט שיסט אויס אַ בוים אַ קאַלטן פֿוסטן שאָם און מאַכט ציטערן די פֿאַרגליווערטע לופֿט; אויבן איז אַ טומל, אַ רעש, פּונקט ווי גאַנצע חיילות וואָלטן דאָרט איבער די שפּיצן אויף רייטוועגענער אַרומגעפֿאָרן. הערט זיך צו דאָס וואַסער צו דער זאַווירוכע אויבן, הייבט אַרויף זיינע שוואַרצע, אומרויִקע אויגן, און וויל עפּעס, און פֿרעגט עפּעס, און פּלוצלונג — אַ הייפֿן קלאָר־ווייסער שניי פֿליט געשווינד אַראָפּ אין דער נידער אַזוי ווי אַן אומגעריכטער, אַ פֿריילעכער גאַסט, ווערט צעפֿלויגן אין אַ גאַנצן זייל פֿון זילבער־שטויבלעך, וואָס וואַרפֿן זיך, איינע די אַנדערע איבעריאָגנדיק, געשיקט און שטיפֿעריש אין טייכל אַריין, און דערציילן איינע די אַנדערע איבערהאַקנדיק:

— אין ליכטער ווייסן, לויטער זילבער פּוצן זיך די קעפּ פֿון די ביימער, און זיי בלאַנקען קאַלט און רויִק, שטאָלץ און רויִק קעגן דעם פֿאַרגליווערטן בלייערנעם הימל־געוועלב. העלער פֿונם הימל, לויטערער פֿונם הימל, און זיי חלומען דעם ווייסן ווינטער־חלום. און עס שטורעמען ווינטן, שטורעמווינטן, און עס פֿאַלן שנייען פֿון די הימלישע אוצרות און זיי בלישטשען אין די שטראַלן פֿון דער זון און שפּילן זיך אין די שענסטע פֿאַרבן־שפּילן. אַ שאָקל גיט אונז אַ פֿייגל פֿונם צווייגל, און מיר פֿאַלן אין דער נידער און צעפֿאַלען אין דער פֿינסטער, און מיר גייען און פֿאַרגייען, ווי אַ חלום, ווי אַ שוים.

און עס פֿלעגט זיך טרעפֿן אין פֿרילינג אַמאָל — עס פֿאַלן גרינע שוואַכע בלעטעלעך פֿון די ביימער דורך די אומבאַקענטע פֿינצטערניש, פֿאַלן אַריין אין די פּעך־שוואַרצע וועלעכלעך, ווערן צענויפֿגעשרומפּן פֿון קעלט און גיפֿטיקן וואַסער־אָטעם, און שעפּטשען פֿלאַטערנדיקע, פֿאַרחלשטע:

— אויבן שווימט די זון אין איר גאָלדענער שיף און עס שווימען וואָלקן־קאַראַוואַנעס, אָנגעלאָדענע מיט זילבער־העלן הימל־פּראַכט, און ווינטלעך גלעטן דעם סאַמעט פֿון די בלעטלעך און דערציילן וואונדערלעכע מזרח־מעשׂיות אין די שפּיצן פֿון די ביימער, און אַ גאַנצן טאָג באָדן זיך די גרינע ביימער־קעפּ אין אַ ים פֿון בלויע הימל־וועלן, באַשפּריצטע מיט גאָלדענעם שטראַלן־

שוים. אַ פרילינגס־געוויטער האָט זיך דורכגעטראָגן דורכן וואַלד, האָט ער אונז פונם צווייגל אָפּגעריסן און מיר שטאַרבן, און מיר שטאַרבן...

אין האַרבסט פלעגן אָפטער און די געדיכטער פאַלן בלעטלעך, און זיי פלעגן זיין געלבע, פאַרוויאָלעטע, גאַנצע מחנות פלעגן זיי אַראָפּפאַלן, ווי טויטע געלבע שמעטערלינגען, אויפ'ן טייכל, און פלעגן ווידער דערציילן, און ווידער דאָסזעלבע, אָבער אַנדערש פלעגט עס ביי זיי קלינגען, רויִקער און שטילער פלעגט עס קלינגען:

— געטרונקען האָבן מיר דעם בעכער פון ליכט און וואַרעמקייט, אויסגעטרונקען דעם בעכער ביזן דעק, און שיכור זיינען מיר געוואָרן פון שמעקעדיקע זאַפטן און פרישע ריחות. די זון האָט אונז מיט אירע ברענענדיקע ליידנשאַפטלעכע ליפן געקושט, און מיר פאַרגייען אינם קושן, און מיר שטאַרבן, און מיר שטאַרבן...

און די פייגל, וואָס פלעגן זיך אַראָפּלאָזן אָנטרינקען זיך צום טייכל, פלעגן צווישן זיך עפּעס ריידן, עפּעס דערציילן, מונטער און לעבעדיק, זריזק און טאַנצנדיק, און באַלד פלעגן זיי ווידער געבן אַ פלאַטער און צוריק אויפהייבן זיך אין דער הויך, און מיט זיי צוזאַמען פליִגט דער סוד פון דער זון ווערן ווידער פאַרוויייט און פאַרשוואונדן, פאַרוויייט און פאַרפלויגן, אַזוי ווי אַ מעשהלע, אַזוי ווי זעונג.

און ביי יעדן אַראָפּגעפאַלענעם בלעטל, ביי יעדן ני־געקומענעם פויגל, פלעגט דאָס טייכל אַ ציטער טון מיט אַלע זיינע וואַסערלעך פונ'ם פלאַך ביז דער טיף, פון דער טיף ביזן פלאַך, — און וואָס אַמאָל איז אַלץ גרעסער און פאַריאושטער געוואָרן דאָס בענקעניש, וואָס דאָס טייכל האָט אין דער טיפעניש פון זיינע וואַסערן געטראָגן. —

דאָס טייכל האָט נאָך קיינמאָל אין זיין לעבן די זון ניט געזען.

טעג זיינען געגאַנגען, וואָכן האָבן זיך איף וואָכן געביטן, און אַלע זיינען זיי דיזעלבע בין־השמשותדיקע געווען. האָט זיך איינמאָל אין אַ נעפלדיקן פרימאָרגן גאָר אומגעריכט דורכ־

געטראָגן אַ טעמפּער קלאַפּ אין דער ליפּטן און האָט שטום אָפּגעהילכט אין גאַנצן וואַלד פֿון עק ביז עק, און דער גאַנצער וואַלד האָט פֿלוצלונג ווי פֿון אַ שלעכטן פֿאַרגעפֿיל געגעבן אַ ציטער. אָבער דער ערשטער קלאַפּ האָט נאָך קיין צייט ניט געהאַט צו פֿאַרקלינגען, ווי עס האָט זיך דורכגעטראָגן אַ צווייטער קלאַפּ, אַ דריטער און אַ פֿערטער, און וואָס ווייטער זיינען די קלעפּ געוואָרן אַלץ פֿעסטער און זיכערער — און באַלד איז ערגעץ אין דער אומגעגנט מיט אַ הודזשעריי און פּיפּעריי אַנידערגעפֿאַלן אַ בוים אויף דער ערד...

און וואָס ווייטער זיינען אַלץ פֿלייסיקער געוואָרן די קלעפּ, און ערגעץ זיינעןביימער געפֿאַלן אַלץ אָפֿטער און אַ גאַנצן טאָג האָט אין וואַלד שטאָל און אייזן געקלינגען, שטאָל און אייזן האָט דעם וואַלד פֿאַרקלונגען.

די פֿייגל פֿלעגן נאָך ווי פֿריער קומען טרינקען צום טייכל, און חיות פֿלעגן קומען, אָבער אומרויִק פֿלעגט זיין זייער קומען, און נאָך אומרויִקער זייער אַוועקגיין — — :

און דאָס טייכל האָט מיט פֿאַרוואונדערונג און געהיימע פּלאָנטערניש געהערט, ווי די קלעפּ ווערן אַלץ אָפֿטער און נאָענטער, הערן זיך שוין פֿון עטלעכע זייטן, און דאָס פּלאַטערנדיק, אומרויִק-אָנגעשטרענגט טייכל האָט באַמערקט און ניט באַמערקט, אַז עפּעס ווערט ווי ווייסער אין וואַלד, ווי העלער... וואָס זאָל דאָס באַדייטן? און עס ווילט זיך אים גלייבן, און עס קאָן זיך ניט גלייבן, אַז דאָס ווערט ענדלעך זיין לאַנג-געהאָפֿטער חלום אויסגעהאָפֿט?

...האַק-הוק! האַק-היק! האָט איינמאָל אַ פֿרימאָרגן דאָס שלומערנדיקע טייכל סאַמע איבער זיינע ווערלעכלעך דאָס קלאַפּן דערהערט און האָט זיך אַ צעציטערטעס פֿון שלאָף אויפֿגעכאַפּט. עס עפֿנט דאָרשטיק זיינע שוואַרצע, טיפֿע אויגן פֿונאַנדער: די אומבאַקאַנטע געסט זיינען שוין האַרט לעבן טייכל געווען. אין רויטע העמדלעך, מיט הויכע בלישטשענדיקע שטיוול, מיט ברייטע בערד, אַזוי ווי די לאָפּעטעס, האָבן זיי מיט זיכערע באַוועגונגען אַרויף און אַראָפּ זייערע קרומע העק געהויבן — האַק-הוק! האַק-היק!

און די ביימער אַרום טייכל האָבן זיך גענומען אַראָפּלאָזן איינס נאָכן אַנדערן און מיט יעדן נייעם אויסגעהאַקטן בוים, האָט דאָס טייכל באַמערקט, הייבן אָן די נעפּלען צעשווימען, די שאָטנס צעלויפֿן זיך, עס ווערט ליכטיקער און העלער. האַק־הוק! האַק־הוק! אַ בוים נאָך אַ בוים — יאָ, דאָס איז ער, דער טאָג, וואָס האָט אַזוי לאַנג דאָרט אויבן, אין די קעפּ פֿון די ביימער פֿאַרבראַכט און ענדלעך האָט ער מיט זיינע ליכטיקע ברייט־געעפֿנטע אויגן גלייך אַריינגעקוקט אין די שוואַרצע פֿינצטערע אויגן פֿונם טייכל, און דאָס וואַסערדיקע האַרץ פֿונם טייכל האָט גענומען צאַפּלען, צאַפּלען... עס פֿאַלט נאָך אַ בוים און נאָך איינער, און דאָס טייכל ווערט מיט איינמאָל פֿאַרבלענדט פֿון אַ גאַנצער כוואַליע גאָלדענע שטראַלן. די זון! די זון! האָט דאָס טייכל אַ פּלאַטער געגעבן פֿון פֿלאַך ביז דער טיף, און האָט ברייט פֿאַר דער זון זיינע וואַסערדיקע אָרעמס פֿונאַנדערגעעפֿנט.

און די זון, וואָס האָט זיך מיט אַ פֿאַרפֿרערישן שמייכל אויף די באַגאָלדעטע וואַסערלעך אַראָפּגעלאָזט, האָט זיך שטיפֿעריש אויפֿן גרונט אַ נורע געטון, און איז, אַ דערפֿרישטע, אַ צעפֿלאַמטע, אין די שלאַנקע וואַסער־אָרעמס געבליבן ליגן.

דאַמאָלסט איז אָנהויב פֿרילינג געוועזן.

אַזוי ווי עס עפֿנט ברייט פֿונאַנדער זיינע אויגן דער בלינדער, וואָס איז פּלוצלינג זעענדיק געוואָרן, כּדי אַריינצוזאַפּן אין זיך וואָס מער שטראַלן, אַזוי האָט זיך דאָס טייכל מיט אַלע זיינע וואַסער־גלידער פֿאַר דער זון פֿונאַנדערגעעפֿנט. אין אומגעגנט האָבן די שנייען שנעל גענומען אָפּראַמען אַ וועג פֿאַרן פֿרילינג. זיינען ווי פֿלינקע בשׂורה־ברענגער פֿון אַלע זייטן שטראָמענווייז געלאָפֿן און שפּילנדיק און שאַלנדיק האָבן זיי זיך מיט לידער־כאָרן אין טייכל אַריינגעגאָסן, און וואָס אַמאָל איז דאָס טייכל געוואָרן אַלץ פֿולער און פֿריילעכער און שטיפֿנדיקער און האָט זיך איבער די ברעגעס געהויבן, אַזוי ווי עס וואָלט זיך וועלן פֿון די ברעגעס אַרויסרייסן און ערגעץ צוזאַמען מיט זיין פֿרייד פֿאַרשווימען. די אַרבעט פֿון די האָלצהעקער איז שוין לאַנג צו ענדע געווען. אַרום האָט זיך געליכטיקט אַ גרויס ליידיק פּלאַץ, און דאָס

טייכל האָט געזען איפֿן וואָר די אַלע מעשׂהלעך, וואָס די פֿאַלנדיקע בלעטלעך און פֿליענדיקע פֿייגל פֿלעגן אים אָנדערציילן יאָר־איין, יאָר־אויס, און עס האָט געהאַלטן אין די אָרעמס די זון פֿון אויפֿגאַנג ביז אונטערגאַנג, און בײַ דער הייסער ברוסט פֿון דער זון פֿלעגט עס וואַרעמען זײַנע אײַזקאַלטע וואַסערלעך. און דורך נאַכט פֿלעגט עס מיט אומגעדולד וואַרטן, ביז די זון פֿלעגט זיך ווידער אומקערן און איפֿן טייכל אירע בליקן וואַרפֿן. אָבער וואַרטן פֿלעגט אים יעדן מאָל אויסקומען אַלץ וויניקער: די נעכט זײַנען געוואָרן קירצער, די טעג לענגער און די זון — האַרציקער און הייסער, האַרציקער און לײַדנשאַפֿטלעכער. די שטראָמען פֿון אַרום זײַנען שוין לאַנג אַראָפּגעגאָסן געוואָרן, דאָס טייכל איז אין די ברעגעס אַרײַן און די וואַסערלעך זײַנען געוואָרן אַלץ וואַרעמער און וואַרעמער, און האָבן זיך בלאַטערנדיקע אַרויף צו די הימלען, אין געשטאַלט פֿון קוים באַמערקבאַרע וואַסער־שטויבלעך געצויגן. —

דער זומער האָט וואָס ווײַטער אַלץ זיכערער זײַנע טרט איף בערגער און טאָלן געשטעלט.

דאַן האָט זיך אַרום טייכל אַ נײַ לעבן אָנגעהויבן. שטאָט די מענטשן מיט די רויטע העמדלעך און קודלאַטע בערד, וואָס האָבן פֿריער דעם וואַלד געהאַקט, זײַנען געקומען אַנדערע אין שוואַרצע לײַוונטענע העמדער מיט באָרוועסע פֿאַרשמירטע פֿיס און האָבן זיך צום אָפּגערייניקטן פּלאַץ איף זייער אופֿן גענומען. אַפֿריער האָבן זיי די וואָרצלען אַרויסגעצויגן פֿון דער אָפּגעטריקנטער ערד, קינדער האָבן זיי אין שייטערהויפֿנס צונויפֿגעטראָגן און אַוועקגעלאָזט מיטן רויך, און אַז די ייִנגערע זײַנען מיט דער אַרבעט געוואָרן פֿאַרטיק, זײַנען ווידער געקומען די עלטערע, דאָס מאָל שוין מיט פֿערד און וואָגן, און האָבן מיט זיך אָנגעפֿירט גאַנצע וועגן געצייג מיט שטעכענדיקע שפּיצן און בלאַנקענדיקע שאַרפֿן. און דאַן האָבן זיי גענומען צוגרייטן די ערד צו אַ נײַעם, פֿרוכטבאַרן לעבן. לאַנגע, שוואַרצע באָראָזנעס האָבן זיך פֿון איין עק פֿעלד ביזן צווייטן געצויגן, און איבער די באָראָזנעס זײַנען שוואַרצע

ראָבֿן מיט האַלקעס אומגעשפּרונגען, האָבֿן אין די באָראָזנעס חיונה געזוכט. און אַז די ערד האָט דעם געהעריקן פּנים באַקומען, איז אַרויס אײנער מיט אַ קערבל איבערן אַקסל אַריבערגעוואָרפֿן, האָט זיך בײם טײכל אַװעקגעשטעלט, האָט די אויגן צום הימל אויפֿגעהײבֿן און האָט אַ תּפֿילה געזאָגט. דערנאָך האָט ער זיך צום זײען גענומען. אָבֿער נאָך אײדער די פֿאַרזײטע תּבֿואות זײנען אויפֿגעגאַנגען, זײנען שוין די בֿרעגן פֿון טײכל לאַנג באַדעקט געװעזן מיט אַ צודעק פֿון פֿאַרשײדנפֿאַרביקע בלימלעך: געלע, בלויע, װײסע, און האָבֿן אײנס צו די אַנדערע מיט אַ קינדערשן שמײכל געשמײכלט. און דאָס טײכל האָט אַן אױסזען פֿון אַן אויסגעצירטער כּלה באַקומען, און האָט זיך געטוליעט צו די זון־באַשטראַלטע בֿרעגן, און זײנע לײדנשאַפֿטלעכע כוואַליעס זײנען אומערמידלעך צו דער זון געװען אױסגעשטרעקט. װי פֿריער פֿלעגן פֿײגל קומען זיך אָנטרינקען צום טײכל, אָבֿער זײ פֿלעגן שוין קײן נײַע בשׂורות פֿאַרן טײכל ניט בֿרענגען, און דאָס טײכל פֿלעגט זײ כּמעט ניט באַמערקן. און אין די הײסע זומער־אָװנטן פֿלעגן מענטשן קומען צום טײכל, פֿלעגן עפּעס רײדן, און עפּעס פֿאַרקלערן זיך, אָבֿער דאָס טײכל פֿלעגט זײ כּמעט ניט באַמערקן. מיט אַ שטילן ליד פֿלעגט דאָס טײכל באַגלײטן די זון אינדערפֿרי, מיט אַ שטילן ליד פֿלעגט זיך עס זעגענען מיט דער זון אין אָװנט, און אַ גאַנצן טאָג פֿלעגט זיך עס מיט זײנע לופֿטיקע װאַסער־אָרעמס צום הימל ציען, אַזױ װי מיט פֿינגער פֿלעגט זיך עס ציען, אַזױ װי אויף פֿליגלען פֿלעגט עס שװעבֿן, און דינע װאַסער־שטײבלעך האָבֿן זיך, שײנרע פֿון ליכט און שטראַלן, לאַנגזאַם און זיכער, לאַנגזאַם און שטראַלנדיק, צו די הימלען געצויגן.

און די פֿאַסטוכער, װאָס פֿלעגן בֿרענגען צוטרײבֿן זײערע שעפּסן אָנטרינקען זיך צום טײכל, פֿלעגן זיך יעדעס מאָל מיט פֿאַרטראַכטע בליקן אַרומקוקן און פֿלעגן טרויעריק באַמערקן:

— דאָס טײכעלע דאַרט.

און די פֿאַרבײַלײפֿנדיקע פֿײגל פֿלעגן מיט אַ שטילן װײטאָג באַמערקן:

— דאָס טײכעלע גוסעט.

און עס פֿלעגט ווערן טאָג, און עס פֿלעגט ווערן נאַכט און ווידער טאָג, און די גסיסה איז געווען אַ ליכטיקע, אַ שטראַלנ־דיקע, און די וואַרעמע ווינטלעך פֿלעגן יעדן מאָל פֿאַרטראָגן אין זייערע אָרעמס גאַנצע כוואַליעס באַפֿליגלטן וואַסער־שטויב, וואָס פֿלעגן פֿאַרגיין אין די קישן פֿון דער פֿלאַם־פֿייערדיקער זון. און יעדן מאָל, ווען די זון פֿלעגט אַרויסגיין אינדערפֿרי אויפֿן הימל, פֿלעגט זי געפֿינען, עס הויבט זיך אין דער הויך, אין געשטאַלט פֿון אַ וויים־גרויען נעפּל דער וואַרעמער וואַסער־אָטעם, וואָס דאָס טייכל האָט הורך דער נאַכט אַרויסגעהויכט —

עס זיינען געשטאַנען די הייסטע זומער־טעג איבער דעם אייסגעהאַקטן וואַלד.

און אַז די פֿאַסטעכער האָבן איינמאָל אַ פֿרימאָרגן ווידער זייערע שעפּסן צום טייכל געבראַכט, האָבן זיי דאָס בעט פֿונם טייכל אַ ליידיקס געפֿונען. אין דער לופֿטן האָט זיך נאָר די פֿאַר־גייענדיקע נשמה פֿונם טייכל אין דעם געשטאַלט פֿון אַ לייכט פֿלאַטערנדיק וואָלקנדל צום הימל געצויגן.

דאָס טייכל איז אין די ליכטיקע הייכן פֿאַרשוואונדן.

פרוי אָדער מענטש.

אַז ער האָט זי צום ערשטן מאָל דערזען, האָט דאָס האַרץ אין אים געגעבן אַ פּלאַטער, און ער האָט צו איר אַזוי געזאָגט:

— די האָסט אַזעלכע שוואַרצע טיפע אויגן, אַז פון ערשטן בליק דיינעם האָט דאָס האַרץ אין מיר געגעבן אַ פּלאַטער, ווי אַ בלעטל אין די אָרעמס פון אַ שטורעם־ווינט.

— אַזוינס האָב איך שוין ניט איינמאָל געהערט — האָט זי געענטפערט: — ווען די זאָגסט מיר עפּעס אינטערעסאַנטערס...

האָט ער זיך פאַרטראַכט אויף אַ רגע און געזאָגט:

— איך האָב אַ זוך געטון אין דער טיפעניש פון מיין האַרצן, און האָב מער קיין זאַך ניט געפונען. איז עס דען ווייניק אויפן ערשטן מאָל?

— אויפן ערשטן מאָל איז עס צופיל — האָט זי אַ שמייכל געטון, און האָט זיך מיט אים צעזעגנט.

און אַז ער האָט זי דעם צווייטן מאָל געטראָפן, האָט ער צו איר געזאָגט:

— איך האָב געבענקט נאָך דיינע שוואַרצע טיפע אויגן, אַזוי ווי דער טאָג בענקט נאָך דער נאַכט.

— מערקווירדיק — האָט זי געענטפערט. — דאָס אַ סך מאָל געהערטע קלינגט אויף דיינע ליפּן עפּעס אַנדערש, עפּעס נייער... דיין שטימע ציטערט...

— דאָס ציטערט אַ סטרונע אין מיין האַרצן, ליבסטע... דיין בליק האָט איר אין באַוועגונג געבראַכט.

— ניט אַנדערש די ביסט אַ דיכטער — האָט זי געשמייכלט, און איר בליק איז געווען אַזוי טיף און דורכדרינגענדיק־קלוג.

— כל זמן איך מעסט מיט מיינע אויגן די טיפעניש פון דיינע, איז עס ריכטיק, שיינע.

— דאָן ווערט עס אינטערעסאַנטער — האָט זי געענטפערט און האָט אים געבעטן צו באַזוכן איר אין איר צימער.

— צום באַרייען, ביסטו קלוג — האָט דער דיכטער געלאַכט: — אין אַזעלכע יונגע יאָרן...

— צום באַרייען פון דיכטער — האָט זי געענטפערט.

און דער דיכטער איז אַוועק אַ פאַרטראַכטער: אין קאָפּ האָט זיך בײַ אים צוזאַמענגעשטעלט אַ ליד.

אַז דער דיכטער איז צו איר געקומען, האָט ער זי געטראָפן, זיצנדיק איבער ביכער, דאָס קעפּל פילבאַדייטנדיק אָנגעשפּאַרט אויף דער האַנט.

— אַזוי אומגעפער האָב איך זיך אײַך טאַקע פאָרגעשטעלט — האָט ער געזאָגט: — איר זאַמלט קלוגשאַפט פון ביכער, ווי אַ בין האָניק פון בלומען.

— אָ, איך ווייס — האָט זי געענטפערט: — דיכטער פאַרשטייען נאָר די קונסט.

— און דאָס לעבן! האָט ער צוגעגעבן.

— און דאָס לעבן? — האָט זי זיך פאַרטראַכט.

— איצט גיט מיר אײַער האַנט — האָט ער צו איר אין אַ ווײַלע אַרום געזאָגט.

— נאַט אײַך מײַן האַנט.

— איצט די ליפּן.

— וואָס מיינט איר מיט דעם?

— גאַנץ איינפאַך... — האָט ער געשמייכלט.

— ניין, דיכטער — האָט זי אויסגעשריען: — דאָס איז ניט אַזוי איינפאַך! איך בין קליגער, איידער איר מיינט. איך בין ניט קיין ושפּילעכל.

— און איך וואָלט געווען גליקלעך, ווען איר מאַכט מיר פאַר אײַערן אַ שפּילעכל.

— גוט, איר וועט עס בײַ מיר ווערן.

— אָ, איך דאַנק אײַך! האָט ער זי גענומען פאַר די קליינע הענטלעך און האָט צוגעבויגן איר קאָפּ צו זײַנע ליפּן.

— דיכטער, איר ברויכט געוואַלד!

— שיינע, קעגן פרויען מוז מען ברויכן עטוואָס געוואַלד: קעגן נאַטירלעכערע — וויניקער, קעגן קליגערע — מערער. איר זיינט ניט איינשטימיק?

— דיכטער, איך בין ניט איינשטימיק! האָט זי אויסגעשריען און אירע אויגן האָבן אויפגעפלאַקערט מיט כעס.

— איצט זיינט איר מערער פרוי, ווי שטענדיק — האָט ער געזאָגט אַוועקגייענדיק.

— איך בין שטענדיק מערער מענטש, איידער פרוי — האָט זי אים אַרויסבאַגלייט און האָט זיך ווידער אַריינגעטון אין די ביכער.

דערנאָך האָבן זיי זיך אַמאָל אומדערוואַרט געטראָפן ביים ים. אין אַ לבנה־נאַכט. זי איז געזעסן אַליין אויף אַ פעלזן. ער האָט איר דערקענט און איז צוגעגאַנגען.

— איר וועט דערלויבן? — האָט ער געפרעגט.

— אַדרבא — האָט זי געענטפערט: — זעצט אייך!

— איינע אַליין, ביים ים... — האָט ער געזאָגט: — וואָס איז עס, קונסט אָדער ווויסנשאַפט?

— איך האָב געלייענט אייערע לידער — האָט זי ניט געענטפערט אויף זיין פראַגע: — זיי געפעלן מיר.

— און איך... איך געפעל אייך? דאָס אינטערעסירט מיך מערער.

— דערלויבט מיר איצט ניט צו ענטפע־ן אויף אייער פראַגע.

— אינם נאָמען פון פרילינג, פון ים, אינם נאָמען פונם קוש, וואָס איך האָב אייך דאַמאָלסט געקושט, זאָגט, אַז יאָ! איר זעט, אַז אין אייער געגנוואַרט ווער איך געשטימט אויפן לייכטזיניקסטן אופן...

זי האָט זיך צעלאַכט, ווי אַ קינד, וואָס מען האָט אים אַ אינטערעסאַנטע נאַיִוויטעט געזאָגט, און האָט געענטפערט:

— אינם נאָמען פון דעם אַלעמען זאָג איך אייך, אַז ניין.

— אָ, ליבע, די לייגסט, ווי אַ פרוי...

— איך זע פון אײַערע לידער — און זי האָט אים באַוויזן אויפן בוכל — אַז איר זײַנט גאָר ניט אַזוי אָפּערפּלעכלעך, ווי איר ווילט זיך פאָרשטעלן. פאַרוואָס באַציט איר זיך אַזוי לײַכט צו דער פאַמע ערנסטער פראַגע פון לעבן — צו דער ליבע? רעדט מיט מיר ווי מיט אַ מענטש, ניט ווי מיט אַ מיידל...

— זעסט, — האָט ער זיך אָפּגערופן: — ווי דער ים הייבט זיך אָן ליכטיק צו כוואַליען אונטער די שטראַלן פון דער לבנה. אַזוי הייבט זיך אָן אין מיר דאָס האַרץ צו כוואַליען אין דער געגנ־וואַרט פון דער יוגנט. די יוגנט שטראַלט... לײַכט און וואַרעמט....

— בין איך נאָר אַ צופאַל?

— פונקט ווי זשוליע ביי ראָמעאָן..

האָט זי זיך ווידער פאַרטראַכט אויף אַ רגע.

ער האָט זיך פאַרקוקט אין דער ווייט אַריין: און קאָפּ האָט זיך ביי אים צוזאַמענגעשטעלט אַ ליד.

אַז זי האָט זיך צו אים אין אַ פּאָר מינוט אַ קער געטון, האָט זי געזאָגט:

— איר טראַכט אויך, ווי איך זע. —

און עס האָט זיך געדאַכט, אַז זי האָט זיך ענדלעך פון אים נקמה דערוואַרט.

— איך טראַכט נאָך וועגן אײַך — האָט ער זיך באַלד אַרויס־געשלאָגן פון די געדאַנקען.

— אָ, דיכטער, איר מיינט, אַז אײַערע געדאַנקען זיינען צו הויך פאַר אַ פרוי... איר ווילט אײַער גייסט מיט אַ פרוי ניט טיילן! זיינט זיך מודה.

— איך בין זיך מודה — האָט דער דיכטער ערנסט גע־ענטפערט און האָט אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ.

אין אַ לעצטן מאָל האָבן זיי זיך אויפן וואָקזאַל באַגעגנט: זי איז אָפּגעפאָרן.

— איר זיינט אַ געפערלעכער מענטש — האָט זי אים אָפּ־געשטעלט: — קיינמאָל זיך ניט צו באַווייזן! איך האָב דאָך גע־בענקט נאָך אײַך.

פֿון אומדערוואַרטקייט האָט ער ניט געוואוסט, וואָס צו זאָגן. ער האָט זיך אָבער באַלד באַהערשט:

— איר זיינט דאָך אַ קלוגע, אמת? בלייבט איך אײן מעת־לעת. מיר וועלן גיין צום ים, דאָרט, וואו איר האָט אַמאָל אַזוי פֿיל געטראַכט.

— ניין, האָט זי פֿעסט געענטפֿערט: — איך מוז פֿאָרן.

— אָ, — האָט ער געלאַכט: — איר זיינט נאָך צופֿיל מענטש און צו ווייניק פֿרוי. איך אַכט אייך זייער.

— וואָס? — האָט זי שטרענג געפֿרעגט.

און אַז ער האָט געשוויגן, האָט זי צוגעגעבן:

— איר האָט פֿאַרזייט אין מיר דעם צווייפֿל, דיכטער! זייט געזונט.

דער דיכטער איז אַוועקגעגאַנגען אַ פֿאַרטראַכטער: אין קאָפּ האָט זיך ביי אים צוזאַמענגעשטעלט אַ ליד.

דער שפּיאָן.

אַזוי ווי אַ סטאַדע צונויפגעשפּאַרט, זיינען געזעסן אין קאַזעמאַט נומער 3 ביז פופציק מאַן, צונויפגענומענע פון די גאַסן אין די פינסטערע נעכט. דאָרט זיינען געווען קעשענע־גנבים, „לאַקעס״, גרויסע גנבים, וואָס אַרבעטן אויף שלעסער, באַנדיטן און פּאָליטישע, איבערהויפּט פּאָליטישע, יידן און קריסטן, איבערהויפּט יונגוואַרג. אַלע טאָג, פּונקט עלף דעם זייגער, פלעגן קומען נייע סאָלדאַטן, פלעגן איבערנעמען דעם קאַראַאול מיט אַ געוויסער צאָל טירן, שלעסער, מענטשן, פענסטער און אַפילו שויבן — קיין זאַך האָט ניט געטאָרט פעלן. די מענטשן פלעגט מען יעדן מאָל אַרויסיאָגן אין די קאָרידאָרן און אויסציילן, איינקוקן זיך אין פּאַפּיר — דער חשבון שטימט — פלעגט מען זיי צוריק אַריינשטויסן אין קאַזעמאַט און ווידער פאַרשליסן — קודם כל איז געווען אָרדענונג. דערנאָך פלעגט מען צושטעלן נייע סאָלדאַטן ביי יעדער קראַטע, און די קאַזעמאַטן פלעגן באַקומען נייע באַלעבאַטים אויף 42 שעה— אַלע 24 שעה פלעגן זיך בייטן די קאַראַאולן.

עס איז נאָך אַרום האַלבן טאָג, אָבער אין קאַזעמאַט איז שוין פינסטער. דריי בלינדע נאַסע ווענט, איינגעמויערטע אין דער ערד, און קיין פּאָדלאָגע איז ניטאָ, נאָר אַ ליימענער גריבערדיקער טאָק, אַזוי ווי אין אַ שייער, וואו מען דרעשט תבואה, און אַז מען שטייט אויף אים אַ ווײַלע, הייבט אָן ציען אין די פיס, און אין די נאַסע וועטערן, אין האַרבסט און אין פרילינג, רינט פון די ווענט; די לופט איז אָנגעזאַפּט מיט נאַסקייט, וואָס כאַפּט אַרום דעם מענטשן, אַזוי ווי אַ ווײַבע, אַ קאַלטע, אַ גליטשיקע פּאַשעפּעניש מיט טויזנטער לאַפּעס, און דרינגט אַריין ביז אונטער די בגדים, ביז אונטערן העמד, און עסט זיך אַריין טיף אין קערפּער, דרינגט אַריין אין די לונגען, און עס איז שווער

צו אָטעמען, און עס איז שווער צו ריידן; און אַז מען רעדט אים אַ וואָרט, דערקענט מען ניט דעם אייגענעם קול, און עס דאַכט זיך, אַז דאָס איז עפּעס אַן אָפּקלאַנג פון אַ געשריי פון אַזאַ איינעם, וואָס גייט אונטער ערגעץ ווייט, אין אַ געדכטן נעפּל, און עס איז קיין רעטער ניטאָ, און קיין רעטונג... די פערטע וואַנט פאַרבייט אַ הילצערנע קראַטע, פון אויבן ביז אַראָפּ קראַטע, אַ הויכע, אַ ברייטע, אַזוי ווי אַ טויער, אַן אומגעלומפּערטע, און עס האָט אַן אויסזען פון אַ סטאַדאָלע אויף אַ גרויסן גאָסטעניץ, וואו די דורכפאָרער שטעלן צונויף אויף נאַכט די וועגענער זייערע. און דאָרט הינטער דער קראַטע שטייט טאָג און נאַכט אַ טשאַסאָוואָי. דער שיין, וואָס כאַפּט זיך אַמאָל אַריין אַזוי ווי אַ גנב אין קאַזעמאַט, איז ניט אַ גלייכער, פון גאָטס ליכטיקער זון אַ געבראַכטער, נאָר אַן אויסגעניצטער, אַן אָפּגעשלאָגענער פון דער קעגנאיבערדיקער וואַנט, אַזוי ווי אַן אָפּגעשלאָגענע הושענא. ער קומט נאָר אַזוי ווי אויף צו להכעיס, מאַכט עטוואָס בלייכער דעם בין־השמשות און גיט אַ ביטערן שמייכל:

„זעט, ווי פינסטער ביי אייך איז, ווי שמוציק ביי אייך איז“...

פאַזע די ווענט, אויף די שמוציקע נאַרעס, וואו עס וואַלגערן זיך הייפלעך אויסגעדראָשענע, אויף שטויב צעריבענע, ערטערווייז צעפּילטע שטרוי, זעען זיך באַוועגלעכע שאָטנס, אַ סך שאָטנס. איינער ליגט צוגעדעקט מיט זיין איבער־בגד און קרעכצט פון צייט צו צייט — ער איז קראַנק, און דער דאָקטאָר וועט קומען ערשט מאָרגן, ערשט איבערמאָרגן, ווען עס וועט אים איינפאַלן, און אַז ער וועט שוין קומען, וועט ער אים אין לאַזאַרעט געוויס ניט פאַרשרייבן — אויף דעם איז ער נאָך צופיל ווייט פון טויט —... דעריבער האַלט דער קראַנקער פאַרביסן די ליפּן, דאָס האַרץ איז פאַרשטיינערט, ער וואַרט אויף גאָרנישט... נאָר צייטנווייז, אַז דער ווייטאָג דערנעמט שוין צופיל, לאָזט ער אַרויס אַ קרעכץ, אַזוי זיך, אין דער וועלט אַריין, אָן אַ זין און אָן אַ ציל... עטוואָס ווייטער זיצט אַ קופּקע מענטשן אי אַ קרייזל, און מען שפּילט אין קאָרטן — אין קאָרט שפּילן איז שטרענג פאַרבאָטן, און איין גאָט ווייסט, ווי אַזוי די קאָרטן זיינען אַהער אַריינגעקומען — זיי

זיינען אַזעלכע אויסגעניצטע, אָפּגעריבענע, און דאָך שפּילט מען, אַפּי די צייט צו פאַרטרייבן, און ווער ווייסט, ווי אַזוי מען דער־קענט די קאָרטן, ווי אַזוי מען קליגט זיך אָנצוזאָגן צוואַנציק און פערציק, צו ציילן אין דער זעלבער צייט און זאָגן: „גענוג, איך האָב שוין"...

עטוואָס ווייטער זיצט עפּעס אַ לאַטעק, אַ גנבל, וואָס איז אויך אַריינגעפאַלן אין אַלגעמיינעם טומל, זיצט אַ ה.י.לער ביי העלפט און פאָרעט זיך מיט עפּעס אַ בגד, וואָס מען קען ניט אונטערשיידן פון דער אַרומיקער חושכניש. סאַמע ביי די קראַטן זיצט איינער אין ברילן און האַלט אין האַנט אַ שטיקל צעריבענע צייטונג, וועלכע איז על־פּי נס אַהער אַריינגעפאַלן, און מען ווייסט ניט, פון ווען עס איז. עס איז אָפּגעדרוקט אויף אים אַ פּאָר שטיקלעך אַרטיקעל, כראָניק, ווער ווייסט פון וועלכער שטאָט. אָבער דער אין די ברילן בלענדט זיך די אויגן און לעזט עס מיט אינטערעס — שוין לאַנג אַ געדרוקט וואָרט ניט געהאַלטן אין האַנט.

— חברה, שפּילן מיר אין פּאַטשעניש — לייגט פאָר איי־נער אַ יונגער קריסט, אַ הויכער, אַ געזונטער, מיט ברייטע פּלייצעס.

— שפּילן מיר — ענטפערט איינער אַן עלטערער, מיט אַ שוואַרצער באָרד, מיט שוואַרצע קאָלטענעוואַטע האָר — ווער ווייסט, אַ ייד צי אַ ציגיינער — און באַלד פאָרט זיך די פינס־טערניש פונאַנדער אויף צוויי זייטן, און עס שווימען אַרויס אויפן בלייכן פלעק, ניט ווייט פון דער קראַטע, אַ גאַנצע חברה גרע־סערע און קלענערע, איינער זעצט זיך אַוועק, נאָך איינער לייגט צו אים אויף די קני אַוועק דעם קאָפּ, אַלע שטעלן זיך אַרום אין אַ רעדל, און עס לאָזט זיך הערן אַ קלינגענדיקער פּאַטש.

— העלדיש! כאַפּט אונטער חברה לעבעדיק.

— שוין? — פרעגט תמעוואַטע דער לאָבוס

— שוין, שוין! פאַרזיכערט מען אים: הייב זיך!

— גאָר נישט געהערט! — זאָגט ער קאַלטבלוטיק, הייבט זיך אויף און באַקוקט די אַרומיקע מיט אַ שאַרפן בליק.

— דו — ווייזט ער אויף אײנעם, וואָס איז געווען באַרימט אַלס שאַרפער פּאַטשער.

אויב ער טרעפט, ליגט זיך יענער, אויב ניט, ליגט זיך דערזעלביקער ווידער און ווידער.

חברה טוט זיך וואָס ווייטער אַלץ מער אַרײַן אין דעם האַלבווילדן משוגעדיקן, ספּעציעלן טורמע־שפּיל — עס ווערט אַ טומל, אַ ליאַרעם, עס צעשפּילן זיך די אינסטינקטן. מען פאַרגעסט זיך, וואו מען איז.

— וואָס איז דאָס פאַר אַ טומל! — קומט צו לויפן דער אָפּיציר מיט שוים אויפן מויל: צעגייט זיך, וואָרעם באַלד...

אין איין הרף עין צעלייפן זיך אַלע אין די ווינקעלעך, פון די קאָרטן אויף דער הינטערשטער נאַרע איז שוין אויך קיין זכר ניט געבליבן, ער איז טייט שטיל, אָבער דער אָפּיצער באַרויִקט זיך נאָך ניט.

— איך וועל אײַך ווייזן, זשידאָווסקאַיאַ מאָרדאַ! וואָס איז דאָס! — ווערט ער ווידער אָנגעצונדן, ווי אַ פייער! — אַ צײַטונג? עפן!

דער וואָוואָדנער עפנט גלייך אויף. דער אָפּיציר לויפט צו צו דעם אין די ברילן און כאַפּט אַרויס דאָס פאַרשמוצטע שטיקל צײַטונג.

— וואו האָסטו גענומען?

— דאָס איז אַן אַלטע, אַ ברעקל...

— נאָך ריידן! דו ביסט נאָך געדרעכט... און פאָרט אים אַרײַן אין באַק. די ברילן פליען אַראָפּ פון נאָז, פאַלן אויפן ליימענעם טאָק, און עס הערט זיך, ווי עס ברעכן זיך די גלעזלעך.

— שווייג, דו זשיד אײנער — העלפט אונטער דער וואָוואָדנער און דערלאַנגט אים אַ שטורך אין זייט.

— שטיל זאָל מיר זיין! געדענקט! איך וועל פון אײַך אײנעם קיין גאַנצן ניט לאָזן — ווערט דער אָפּיציר שוין אַ ביסל רויִקער און גייט אַרויס.

אין אַ קורצער צייט אַרום באַווייזן זיך ווידער די קאָרטן אויף דער הינטערשטער נאַרע, מען רעדט נאָר שטילער צווישן זיך,

דער קראַנקער קרעכצט שוואַכער און אײַנגעהאַלטענער, מער ניט דער לאַטעק, דאָס גנבֿל, טוט זיך רוק ווײַטער זײַן אַרבעט... און אין סאַמע ווינקל, דאָרט לעבן דעם אָרט, וואו עס גייען זיך צונויף צוויי נאַסע, פֿינסטערע ווענט פֿון קאַזעמאַט, זעען זיך בליצן ווי צוויי שוואַרצע בײזע פֿייערלעך, צוויי פֿיבערהאַפֿטע אויגן — דאָרט וואַלגערט זיך איינער אַליין, אָפּגעזונדערט פֿון אַלעמען, פֿאַרטריבן, פֿאַרשטויסן, שטום ווי די וואַנט, אַ מענטש, וואָס טראָגט אויף זיך דעם נאָמען — שפּיאָן.

ווער ווייסט, פֿאַר וואָסערע זינד מען האָט אים אַרײַנגעזעצט אין פֿעסטונג צוזאַמען מיט אַלע איבעריקע, צווישן וועלכע עס האָבן זיך געפֿונען אַ סך זײַנע קרבנות, משמעות, ער האָט אויך פֿאַרזינדיקט אויף זײַן שטייגער...

— דאָס איז אַ שפּיאָן — פֿלעגט מען אָנזאָגן יעדן נײַעם, וואָס מען פֿלעגט אַרײַנוואַרפֿן אין קאַזעמאַט. דער נײַער פֿלעגט זיך גלײַך אָפּקערן, אויסשפּײַען, און פֿלעגט שוין מער אין יענעם ווינקל ניט קוקן...

צום ערשטן, ווי מען האָט אים געבראַכט, איז ער אַרײַנגעפֿאַלן אין קאַזעמאַט נומער 1, וואו עס זיצן פֿון שטענדיק אָן נאָר גנבֿים. אַרײַנגעפֿאַלן איז אַרײַנגעפֿאַלן, פֿאַרנעם אַן אָרט און זײַ אַ גאַסט. פּלאַץ איז פֿאַראַן, אויב עס וועט אויספֿעלן אויף דער נאַרע, איז דער טאָק גענוג גרויס, אָבער ווי די גנבֿים האָבן זיך דערוואוסט, וואָס ער איז אַזוינס — און די טורמע דערוויסט זיך פֿון אַלץ, די ווענט דערציילן, דורך דער לופֿט קומט דער קלאַנג — האָט מען זיך גענומען צו זײַנע ביינער אויף דעם שטייגער פֿון ווילדע יונגען.

— הער נאַר, דו שפּיק, ווי קומסטו אַהער? וואָסער ווינט האָט דיך פֿאַרטראָגן? ווילסטו בלײַבן גאַנץ, זאָלסטו נעמען וועג. און איינער אַ הויכער מיט אַן אויסגעהאַקטער אויג, אָבער אַזוי, אַז די געבליבענע האָט געקוקט מיט גענוג רשעות, האָט אים אַראָפּגעלאָזט אַ געזונטן קלאַפּ אין סאַמע ברוסט אַרײַן:

— טראָג זיך פֿון דאַנעט אַרויס!

— גוטע מענטשן, אום גאָטעס ווילן — האָט ער זיך גע־נומען בעטן ניט מיט זיין קול, ווי אַ באַשועפעניש, וואָס זעט, אַז עס איז קיין אויסוועג ניטאָ!

— איך בין ניט קיין שפּיאָן, איך בין אַן אָרנטלעכער מענטש.

— מען קען איך, די אָרנטלעכע מענטשן... מען קען אייך, איר כּלבים, אַ רוח אין אייך און אין אייערע טאַטעס ביז אין צענטן דור אַריין! וואַרף זיך אַרויס פון דאַנעט!

און באַווייזט אים אויף די קראַטעס.

— הער נור, דו, וואָס שרייסטו אַזוי, האַלט זיך אָקאָ־שט איין.... ווייסט... זאָגט דער טשאַסאָוואָי צום גנב און באַווייזט אים דורך דער קראַטע די שפּיז.

— אַ שפּיאָן, אַ בייזער יאָר! — פאַרענטפערט זיך דער גנב.

אַ שפּיאָן — איז עטוואָס אַנדערש, דער טשאַסאָוואָי ווערט וויכער, אַ שפּיאָן האָט ער אַליין אייך פיינט, ווי אַ שפּין, אָבער אַלס טשאַסאָוואָי מוז ער היטן אָרדענונג:

— נו, ניט געטומלט ,פונדעסטוועגן... ווייסט!

— גאַווריליאָוו — קען ער זיך ניט איינהאַלטן און מוז זיך צעטיילן די נייס מיט צווייטן טשאַסאָוואָי, מיט וועלכן ער באָר איינגלעך קיין וואָרט ניט ריידן — האָסטו געזען! אָט איז אַ שפּיאָן, זאָל איך אַזוי לעבן — זעסט אַ בּריאה... אוי, וואָלט איך אים אַ טונק געטון אין זייט מיטן שפּיז, אַז ער וואָלט פליען.

און דער שפּיאָן הערט קלאָר יעדעס וואָרט...

אָבער אַריבערגיין פון קאַזעמאַט נומער 1 האָט זיך אים ניט איינגעגעבן ניט דעם זעלבן טאָג, ניט אויף מאָרגן — עס זיינען אַלץ געווען שלעכטע אָפּיצירן — ניט זייער זאַך, זיך וואו דו זיצסט. ערשט אויפן דריטן טאָג איז געקומען אַן אָפיציר, וואָס האָט מסכּים געווען אים איבערצופירן אין נומער 3, וואו עס איז פאַרהעלטענישמעסיק געווען ווייניקער מענטשן, ווי אין אַנדרע קאַ־זעמאַטן.

די וועטערן האָבן זיך וואָס ווייטער אַלץ מערער פאַרערגערט.

עס איז שוין געווען שפּעט־האַרבסט. אין קאָזעמאַט איז שוין אַפילו בײַ דער קראַטע פון סאַמע אין דער פרי געווען פינסטער. ווען אַ זון איז דער וועלט האָט נאָר דער זכרון געוואוסט, און דער פינסטער פלעגט זיך אַלע טאָג לאָזן הערן דער געשריי פון עלטערן סאָלדאַט: „ווסטאַוואַי!" שטרענג. און נאָס האָט געקלונגען די שטימע אין דער לופט, וואָס איז געווען אַזוי ווי אַ שוואָם אָנגעטרונקען מיט פאַרפוילטן וואַסער פון די ווענט און פון דער פאַדלאָגע. ציטערנדיקע פון קעלט פלעגט מען זיך שנעל אויפהויבן און מען פלעגט זיך לויפן וואַשן אויפן הויף, וואָס איז פון אַלע זייטן אַרומגערינגלט געווען מיט הויכע זאַמדיקע ווענט, וואָס אַז מען פלעגט אַ הויב טון דעם קאָפּ אַרויף, פלעגט מען זען אַ גרויען סאָלדאַט מיט אַ ביקס פון איין זייט און אַ גרויען סאָלדאַט מיט אַ ביקס פון צווייטן זייט. אויפן הויף איז געווען נאָך נאַסער און נאָך קעלטער, אָבער דאָך איז מען צופרידן געווען צו שטיין אַן איבעריקע רגע אויפן דראָבנעם האַרבסטלעכן רעגן, וואָס האָט זיך געגאָסן, אַזוי ווי טרערן, וואָס עפּעס אַ גוטער רחמנותדיקער, אָבער אָנמעכטיקער גאָט האָט פאַרגאָסן אויף דער אָרימער, דער אומגליקלעכער ערד. אָבער שטיין פלעגט מען ניט לאָזן, וואַש זיך — און פורט! שנעלער! און וואַשטו זיך ניט אַזוי שנעל, איז ווידער פורט, ניט גערעדט, נאָך מיט אַ שטויס אין זייט, אַ קלאַפּ אין האַרץ, אַ פּאַטש אין פּנים — ווי אַמאָל! דערנאָך פלעגט מען אַרויסיאָגן נאָך „קיפּיאַטאָק", און דאַן פלעגט זיך אַוועקציען אַ טאָג, אַ לאַנגער, אַ טרויעריקער, און דו ליגסט און טראַכסט, און טראַכטן איז אַזוי שווער, דער מוח אַרבעט ניט, און די אַפּאַטיע באַפאַלט דיך פון אַלע זייטן, נעמט דיך אַריין אין אירע נעגל און זויגט דאָס בלוט פונם האַרץ, דעם מאַרך פון די ביינער, און אַזוי טעג, און אַזוי וואָכן...

דער זייגער איז שוין נאָך עלף. דער נייער קאַראַול האָט זיך פאַרשפּעטיקט. די אַרעסטירטע וואַרטן מיט האַרצקלאַפּעניש. שאַ, מ'האָט האָבן שוין זיך באַוויזן זייערע היטלעך — נאָך די היטלעך דערקענט מען גלייך, צו וואָסער פּאָלק זיי געהערן — יעדער פּאָלק האָט שוין זיין שם: אַ בעסערן אָדער אַ אַן ערגערן. און אַ ווײַלע

אַרום עפנט זיך די טיר, עס גייט אַריין אַ קליין אָפּיצירל, צײלט איבער די אַרעסטירטע, קוקט אַריין אין פּאַפּיר און זאָגט:

— נו גוט, געדענקט, איר זאָלט זיין שטיל — ער רעדט מיט אַזאַ גוטער שטימע, פּאַוואָלינקע, ניט געכעסט, ווי צו קליינע קינדער, וועלכע מען וויל איינרייצן — ניט קלייבן זיך אין קופּקעס, ניט טומלען, ניט בונטעווען, ניט ריידן מיטן טשאַסאָוואָי, און אויב איר וועט פּאָלגן, קריגט איר ביי מיר „פּראָגולקע".

און עס האָט זיך אַוועקגעצויגן אַ שווערער, אַ פינסטערער טאָג — זיינען אַלע געלעגן אויף די נאַרעס, און קיינער האָט קיין אָטעם פון לעבן ניט באַוויזן: די לאַגע איז צופיל ערנסט: אַלע וויסן עס, אַלע פילן עס, אָבער קיינער רעדט גאָר נישט — די נערוון זיינען אָנגעצויגן, עפּעס הענגט ביי אַלעמען איבער די קעפּ אַ שאַרפס, אַ שווערס, וואָס קען ביים מינדסטן ווינטל אַראָפּפאַלן און צומזיקן אַ סך מענטשן... און אַזוי ציט זיך אַ שעה, צוויי, דריי — יעדע שעה, ווי אַן אייביקייט. חברה האָט ערגעץ באַהאַלטן אַ צייטונג — פּאַר אַ רובל געקויפט — און עס ווילט זיך אַזוי לייענען, הערן עפּעס אַ פרישן וואָרט, אַ נייעס, די דומע האָט זיך די פאַבריקע וואָך ווידער אַמאָל געעפנט, אָבער מען איז פאָרזיכטיק, מען שטרענגט אָן די לעצטע קרעפטן און מען האַלט זיך איין. און עס גייט אַריבער דער טאָג, אַזוי ווי אַ שווערע כמאַרע אין אַ שטילן וועטער. עס קומט אָן דער אָוונט, און עס ווערט גרינגער אויף די הערצער, די געמיטער ווערן אויפגעלעבטע — עס איז גאָר נישט פאָרגעקומען! פאַרגעסט זיך חברה אַ ביסל — יונגעס בלוט — ווילט זיך געבן אַ שטיף, אַ שפרונג; גיט איינער אַ העכערן געשריי, אַזוי זיך, אין גוטן מוט, ער כאַפּט באַלד צוריק, אָבער פאַרפאַלן — דאָס אָפיצירל, וואָס האָט, ווייזט אויס, נאָר אָפּגעוואַרט די ערשטע בעסטע געלעגנהייט, איז שוין ביי דער טיר, און זיין שטילער קול הערט זיך שוין אַזוי געלאַסן און אַזוי רויק, ווי מען וואָלט ריידן צו קינדער, וועלכע מען האָט מורא איינצורייצן:

— ווער האָט געשריען?

שטיל. אַ ציטערניש לויפט דורך אַלעמען איבער די לייבער

פֿאַר דעם, וואָס דאָ קען באַלד פּאַרקומען, עס ווערט פֿינסטער אין די אויגן, עס הייבט אָן צו קלינגען אין די אויערן, הענט און פֿיס הויבט אָן צו וואַרפֿן, ווי אין פֿיבער — מען ווייסט, אין וואָס דאָ גייט...

— ווער האָט געשריען? הורט איבער דאָס אָפֿיצירל נאָך אַמאָל — עפּן — ווענדט ער זיך צום ווזוואָדנעם, וואָס האַלט שוין די שליסלען אין די הענט: — חברה, אַהער, לאָדט אָן!

עס לויפֿן זיך צונויף אַ שטיק פֿינף און צוואַנציק סאָלדאַטן, גוואַרדייצעס, הויכע ווי די ריזן, און עס הייבן אָן קנאַקן די ביקסן: קנאַק-קנאַק, און איין הרף עין זיינען זיי שוין אָנגעלאָדן, די סאָלדאַטן זיינען גרייט...

דער אָפֿיציר איז שוין דערווייל אינווייניק און פֿרעגט אַ דריטן מאָל מיט אַ גנבהשן קול:

— ווער האָט געשריען? איך הייס שיסן.

— ער — כאַפּט זיך פֿליצלונג אַרויס איינער פֿון די פּאָליטישע, און ווייזט אָן אויפֿן שפּיאָן: — ער האָט געשריען.

אַזוי דו? קום אָקאָרשט אַהער, ברודערקע.

— ניין, ניט איך — פֿאַרענטפֿערט זיך דער פֿאַרציטערט-געוואָרענער שפּיאָן.

— קום נאָר, קום, וועסט נאָכדעם ריידן.

דער שפּיאָן גייט אַרויס, דער אָפֿיציר לאָזט אים אַראָפּ אין באַק איינמאָל און נאָך אַמאָל.

— דערלייגט אים — זאָגט ער קאַלטבלוטיק צו די סאָלדאַטן: — ער זאָל געדענקען.

און עס האָבן זיך אַ לאָז געטון צו אים עטלעכע סאָלדאַטן, שטופּנדיק איינע די אַנדערע, גראָבע, אומגעלומפּערטע, און האָבן אים אָנגעהויבן צו דערלייגן, האָבן אים אַנידערגעוואָרפֿן אויף דער ערד און האָבן אים געפּלוטיקט, געמזיקט, לאַנגזאַם, פּאַמעלעך, ניט געאײַלט, ווי אמתע הענקער, וואָס האָבן ליב זייער זאַך, און אַלע האָבן געזען און ניט געזען, וואָס דאָ קומט פֿאָר...

שפּעטער האָט זיך צעטראָגן דער קלאַנג איבער אַלע קאַזעמאַטן.

— אָבער ער לעבט נאָך — האָט מען זיך געטיילט מיט דער נייס: — אַ טרייפענע ביין דאָס איז קיין שד נעמט ,א'ם גאָר ניט.

און דער שפּיאָן איז געלעגן אין זיין ווינקל און האָט זיך געטוליעט אין זיינע שמאַטעס, געציטערט פאַר קעלט און גע־סקריעט מיט די ציין פאַר ווייטאָג:

— איך בין אַ הונט... אַ מענטשנפרעסער.... אָבער איר — איר זיינט דאָך אָרנטלעכע מענטשן... אָ־רנט—לעכע מענטשן....

און ביז שפּעט אין דער נאַכט אַריין האָט ער עפּעס גערעדט, געחזרט, דאַכט זיך געבעטן וואַסער, אָבער קיינער האָט אים ניט געהערט און ניט אויסגעהערט..

אויפן בערגל.

עטוואָס אָן אַ זייט פון דער שטאָט, דאָרט וואו דער ברייטער טראַקט פאַרקערעוועט זיך רעכטס און אַנטלויפט אין די ווייטע ברייטע פעלדער, פאַרזייטע מיט תבואות, אויפן סאַמע שפיץ בערגל שטייט אַ רויטע לאַמטערן. און אַ גאַנצן לאַנגן זומערדיקן טאָג באָדט זיך די רויטע לאַמטערן אין אַ בלישטשענדיקן ים פון העלע זונענשטראַלן. און באָדנדיק זיך, דרעמלט זי, און דרעמלענדיק קוקט זי מיט אירע בלאַנקענדיקע שייבלעך אויפן הילצערנעם איינשטאָקיקן הויז מיטן שינדל־דאַך אויפן קאָפּ, וואָס שטייט עטוואָס נידעריקער אויפן בערגל, אויף דער סאַמע משופּעקייט, אויפן הויז, וואָס אַז מען קוקט אויף אים, דאַכט זיך אויס, אַז עס איז פריער אויך געשטאַנען אויפן שפיץ, נאָר עס האָט זיך אַמאָל מישב געווען און האָט זיך געלאָזט גיין אַראָפּ בערגל, אַהין צום שטאָט, צו די איבעריקע הייזער, נאָר עס האָט זיך אויפן מיטן וועג פלוצלונג ווידער אָפּגעהאַלטן, און עס איז אַזוי שטיין געבליבן אין אומאַנטשלאָסנקייט — ניט אַהין, ניט אַהער... דאָרט אונטן האָבן זיך געצויגן גאַסן, און אין די סאַמע הייסע, אין פייער פאַרשרפעטע טעג, האָבן זיך מענטשן געבאַקט אויף דער זון, זיינען אומגעלאָפן, ווי עפּעס זוכנדיק, האָבן זיך באַגעגנט און ווידער צעשיידט, און ווידער באַגעגנט, און קוקנדיק פון שפיץ בערגל אַראָפּ אויף די אַרומלויפנדיקע קליינע מענטשלעך, האָט זיך אויסגעדאַכט, אַז דאָס האָבן עפּעס שפּאַסהאַפטע שפּילער פאַרפירט אַ נאַרישן, צו גאָר נישט ברענגענדיקן שפּיל אין מענטשלעך, און האָבן זיי אומגעוואָרפן אַהין אַ מענטשל, אַהער אַ מענטשל, אַ קלאַפּ איינס אָן דעם צווייטן, און ווייטער געוואָרפן, און אַזוי אַ גאַנצן טאָג אָן אויפהער.

אָבער דאָס אַלץ האָט ווייניק געקימערט דעם הויז אויפֿן בערגל און עס האָט זיך געדאַכט, אַז עס האָט גאָר קיין שום שייכות ניט צו דער שטאָט און נעמט גאָר קיין אָנטייל ניט אין דעם אַלעם, וואָס דאָרטן קומט פֿאָר. אַ גאַנצן טאָג זיינען די לאָדן געווען צוגעמאַכט, און אַ גאַנצן טאָג איז אינעווייניק געווען שטיל. און קוקנדיק אויפֿן הויזל האָט אויך די לאַמטערן געדרעמלט און האָט גלייכגילטיק געקוקט מיט אירע מאַט-רויטע שייבלעך אויף דער אומרויִקער באַוועגלעכער שטאָט פֿון איין זייט, און פֿון דער צווייטער זייט אויף די רויִקע אומבאַוועגלעכע פֿעלדער מיט די גרינענדיקע תּבֿואות, און מער ניט ווען עפּעס אַ וואָגן מיט משׂא פֿלעגט דורכפֿאָרן פֿון דער ווייטנס איבער דעם הילצערנעם בריקל און פֿלעגט מיט אַ טרוקענעם קלאַפּן ציילן די קלעצלעך פֿון בריקל, פֿלעגט דאַמאָלסט די לאַמטערן אָנהייבן צו ציטערן מיט די שייבלעך, אַזוי ווי וואָלט וועלן מיט דעם אויסדריקן איר אומצופֿרידנקייט, וואָס מען שטערט איר די רו אין אַזאַ הייסן, אַזאַ רויִקן טאָג.

אַנדערש איז געווען בײַנאַכט. אַזוי ווי עפּעס אַ כּישוף-מאַכער וואָלט מיט זיין צויבער-שטעקל אין באַרג אָנגעקלאַפּט, אַזוי ווערט דאָרט מיט איין מאָל אַלץ איבערגעאַנדערשט, און דאָס טויטע, דאָס שלאָפֿנדיקע, כאַפּט זיך באַלד אויף, און הייבט אָן לעבן, שנעל לעבן, אין אײַלעניש, אין טומל, אַזוי ווי עס וואָלט וועלן אַרײַנכאַפּן דאָס, וואָס עס האָט פֿאַרשלאָפֿן, דאָס וואָס עס האָט פֿאַרפֿעלט. און די לאַמטערן עפֿנט אויף מיט אַמאָל אַ גרויס אויג, אַזוי ווי מיט בלוט פֿאַרלאָפֿן, און שטעלט זיך אָן אויפֿן שטאָט פֿון איר הויכקייט, אַזוי ווי עפּעס אַן איינאויגיקער ציקלאָפּ, און נעמט קוקן מיט חוצפּה, און אַרײַנדרינגען מיט זיין בליק אין די ווייטסטע ווינקעלעך, און וועקט אומעטום און אומעטום רופֿט, רופֿט זי מיט אַ רויטן געלעכטערל, רופֿט און ציט... מען האָט נאָר געדאַרפֿט פֿאַרזשמורען די אויגן אויף אַ רגע, האָט מען קלאָר געקענט זען, ווי די לאַמטערן האָט פֿאַרשפּרייט אַ גאַנצע געץ פֿון רויטע פֿעדים, אַזוי ווי אַן אומגעהייערע צאָל וועגטקעס, און זי האָט זיי פֿאַרוואָרפֿן אין שטאָט, און וואו זי כאַפּט נאָר אַ מענטשל, ציט זי אים, אַזוי ווי מען ציט די פֿישלעך פֿון טייך, און עס גייען

די געפֿאַנגענע, מיט ניט פֿעסטע טריט, אײַלנדיק, מיט בלאָנדזשענדיקע אויגן, אין דעם שאָטן פֿון די פֿאַרקאַנעס, איבער זײַטיקע געסלעך, און אַלע ווערן זיי אַרײַנגעצויגן אין די הילצערנע פֿאַרכּישופֿטע ווענט.

אַ געראַמיקער זאַל מיט אַ גרויסן טרומאָ־שפּיגל אין ווינקל, און לעבן די ווענט זײַנען אויסגעשטעלט טאַפּטשאַנעס מיט רויטע סאַמעטענע איבערציערס, מיט קליינע טישלעך לעבן זיי. אין ווינקל שטייט אַ קלאַוויר, אַן אַלטער, אַן אָפּגעריבענער, און אויף די ווענט זײַנען אויסגעהאָנגען אַ סך צענערנע געשמאַקלאָזע בילדער פֿון נאַריש־שמייכלענדיקע מיידלעך מיט אויסגעבלייזטע אַקסלען און פֿון קורצנעזיקע בחורים מיט פֿאַרדרייטע אויסגעשפּיצטע וואָנצעלעך. פֿון דער סטעליע הענגען אַראָפּ צוויי בליך־לאָמפּן, וואָס שנײַדן די אויגן מיט אַ צו העלן, אומאָנגענעמען שײַן. איין שטוב און איין דאַך — און דאָך איז עס ניט געווען איין געזינט, וועלכע האָט דאָ געוואוינט, און עס האָט זיך דאָ קיינמאָל ניט געהערט קיין געלעכטער אָדער אַ געוויין פֿון קליינע קינדער און ניט קיין בייזערן זיך פֿון קיין עלטערע... דאָ האָבן געוואוינט פֿינף מיידלעך, צו פֿאַרשיידענע געזינטן געהערנדיקע, אויף פֿאַרשיידענע שפּראַכן ריידנדיקע, מיט פֿאַרשיידענע אינטערעסן לעבנדיקע; און צווישן די מיידלעך האָט זיך אומגעדרייט איינע אַן אַלטע, וועלכע האָט אומעטום געוואָרפֿן אַן אויג פֿון אַ באַלעבאָסטע, האָט אומעטום געזאָגט איר וואָרט, און וואָס אַלע מיידלעך האָבן איר גערופֿן „מאַדאַם"; און אַז עס פֿלעגן זיך צונויפֿקומען מענטשן, פֿלעגט זי זיצן אין ווינקל זאַל, בײַ אַ טיש, און פֿלעגט אָפּנעמען דעם לייזונג...

דער זאַל איז נאָך דערווײַל אַ פּוסטער. קיין געסט זײַנען ניטאָ. די מיידלעך פֿאַרענדיקן נאָך זייער טואַלעט אין די קעמערלעך, אָבער באַלד וועלן זיך שוין אָנהייבן קלייבן מענטשן, און די „מאַדאַם" גייט אום פֿון איין קאַמער צום צווייטן, און אירע קליינע אייגלעך לויפֿן אומרויִק אַרום אין די לעכער, אַזוי ווי די מײַזלעך, און די שליסלען קלינגען בײַ איר אין האַנט מיט אַ מעטאַלע-

בעם קלונג. נאָר איר אומרויִקייט איז אַן אומזיסטע, די מיידלעך זיינען שוין פּאַרטיק, און זיי הייבן זיך שוין אָן קלייבן אין זאַל.

אָט לאָזט זיך אַריין אַלע מאָל די ערשטע מאַניע, אין אַ קורצער וואָלענער קלייד, שטאַרק דעקאָלטירט, און ווייסע שיך מיט הויכע אָפּצאַסן, אָנגעפאַרבט די באַקן און אָנגעפּודערט. מאַניע קלערט שטענדיק איִם די פאַרשיידנסטע און עקסצענטרישסטע קאָסטיומען. מאַניע האָט שוין אָנגעזען אַ וועלט. אַליין אַ רוסישע, פון די אינערע גובערניעס, האָט זי אַ צייט געלעבט אין פּעטערבורג, איז דורך אַ צופאַל אָפּגעפאָרן, און פון דאַמאָלסט אָן איז דער איינציקער געדאַנק אירער ווידער געוועזן — פּעטערבורג. אין אירע דערציילונגען, וועלכע זי פלעגט שטענדיק איבערחזרן פאַר די מיידלעך מיט אַזעלכע גוזמאות און פאַרשענערונגען, האָט זיך פּעטערבורג פאָרגעשטעלט אַלס עפּעס אַ גן-עדן, וואו די „מיידלעך" זיינען פריי, ווי די פייגל, די „געסט" רייך און שיין, די ווינען אַזוי פאַרשיכורנדיק, און די גומענע רעדער אַזוי פלינק... און זי האָט זיך אַזוי צוגעוווינט צו די גוזמאָס, אַז זי אַליין האָט אין זיי שוין אויך געגלויבט און אַלע געדאַנקען אירע האָבן זיך קאָנצענטרירט אַרום דעם איינציקן וואָרט — פּעטערבורג, און זי האָט געקליבן די קליינגעלט, וואָס די בעסערע „געסט" פלעגן איר לאָזן, אַ גראָשן צו אַ גראָשן, געדולדיק און שפּאָרזאַם, און האָט געוואַרט שוין גאַנצע מאָנאַטן, ביז וואַנעט זי וועט צונויפקלייבן די עטלעכע רובל און דערנאָך — האַיְדאַ: ווינען... גומענע רעדער... אַ לעבן!

— מאַנקע! לויפט אַריין מיט אַ קלינגענדיקן געשריי די אייביק פריילעכע וואַנדע, אַן אָפּגעגעסענע, אַ גראָבע, אַ פּולבלוטיקע מיט אַ הויכער ברוסט. וואַנדע איז שוין אין דעם הויז גאַנצע צען מאָנאַטן כסדר, אַהער איז זי צום ערשטן אַריינגעפאַלן פון דאָרף אַ הונגעריקע, אַן איינגעהושכטע פון אַן אָרעמער, קריסטלעכער געזינט מיט אַ קורנע שטוב מיט אַ כּך קינדער, וואו מען האָט זיך געשפּייזט אין די בעסערע צייטן מיט מעקענע און אין די ערגערע — מיט קאָרע. דאָ האָט זי די אייגן געעפנט, דערזעענדיק די ריינקייט, די ליכטיקייט; און עסנדיק צו זאַט די ריינע, די שטאָטישע ברויט, איז זי גיך צו זיך געקומען, האָט כּחות דערפילט, און גרינג איז איר געווען אַזאַ

לעבן אַ פּיזישער אַרבעט, אַן באַוועגונג — און אַלע נאַכט פּלעגט זי זיך אַראָפּדרייען דעם קאָפּ מיט די בחורים...

בערטע גייט אַריין אַ בלאַסע אין אַ שוואַרצן אָנצוג מיט אַ ברייטן ווייסן פאַרטעך, גלאַט פאַרקעמט די האָר, און קוקנדיק אויף איר דאַכט זיך, אַז אָט באַלד וועלן אַריינקומען געסט, אַזעלכע ערנסטע, אָנשטענדיקע באַאָרנטע מענטשן, מיט אַן ערנסטן שמייכל אויף די ליפּן, און גלייך נאָך זיי טראָגט מען אַריין אַ סאַמאָוואַר, אַ געלן גראָבבייכיקן סאַמאָוואַר מיט בלישטשענדיקע גלעזער, און בערטע וועט נעמען פאַנאַנדערגיסן טיי און וועט דערלאַנגען יעדערן באַזונדער מיט אַ שעמעוודיקן שמייכל אויף די אומשולדיקע ליפּן... בערטע איז אַ רויִקע, אַ געלאַסענע, טראָגט שטענדיק איינפאַכע קאָסטיומען, רעדט ווייניק און עס איז קענטיק, אַז זי טראָגט מיט זיך עפּעס אַ סוד, וואָס קיינער ווייסט ניט. בערטע זינגט אָפט לידלעך, אַזעלכע שיינע און אָנגענעמע, וועלכע די מיידלעך האָבן אַזוי ליב צו הערן, בערטע האָט דייער ליב קליינע קינדער, זי האָט זיי ליב מיט זייערע לאַכעדיקע אייגעלעך און מיט זייערע פאַרוויינטע פּנימלעך. זי ציט זיי צו צו זיך מיט צוקערלעך און אַנדערע „גוטע זאַכן", וועלכע די קינדער קויפן אָן פאַר די געמאַכטע קליינגעלט. און די קינדער קומען צו איר פון שטאָט פאַרגנבעטערהייט אויפן בערגל... זי פאַרקעמט זיי די הערלעך, וואַשט זיי אָרום די איינגעשמירטע פּנימלעך, קושט זיי אויס די גלידער און לאָזט זיי צוריק אָפּ אַהיים, און וואַרט ביז זיי וועלן אויף מאָרגן ווידער צו איר קומען...

אָט איז אויך שיינקע מיט איר פאַראומערטן פּנים, אויף וועלכן אַ געניט אויג וואָלט קענען איבערלייענען איר גאַנצע לעבנס־געשיכטע, וואָס האָט זיך אויף אים אַזוי קלאָר, אַזוי ריידעוודיק אָפּגעשטעמפּלט. נאָך אַ לאַנגען „ליבע־שפּילן" האָט איר דער חתן אַוועקגעוואָרפן און איז אַוועקגעפאָרן קיין אַמעריקע, און די איינציקע ירושה, וואָס איז איר איבערגעבליבן, איז געווען אַ פּעקל ברוו, וועלכע זי האַלט שטענדיק צוקאָפּנס און היט זיי, ווי די אויג אין קאָפּ. און פּאַרטאָג, ווען אַלע גייען שלאָפן, לייענט זי זיי, אַלע מאָל די זעלביקע, אַלע מאָל איבעראַניים, און לייענענדיק באַגיסט זי זיך מיט טרערן, און צעוויינט זיך אויפן קול, און גאַנץ אָפט דערגייט עס

צו היסטעריק, און עס לויפן זיך צונויף די מיידלעך פון די שכנישע קעמערלעך און מינטערן איר...

די לעצטע איז מאַטסיע — אַ ווייסרוסישע אַן איינפאַכע דאָרפס=שיקסע, גייט שטענדיק אין ציצענע קליידלעך, גייט אַריין מיט איר הינט, זעצט זיך אַוועק לעבן שפּיגל, דער הונט לעבן אירע פיס, און הויבט אָן קוקן אין זאַל מיט אירע גרויסע אַש=גרויע אויגן, און קוקט אויף אַלעמען אַזוי גראָד און פינטלט ניט מיט די אויגן. און אַזוי זיצט זי אָפּ גאַנצע שעהן, און מען ווייסט ניט, צי זי זעט עמעצן מיט אירע ברייט=פונאַנדערגעעפנטע אויגן, צי זי זעט ניט...

עס עפנט זיך די טיר, און עס גייען אַריין אַ פּאָר יונגע בחורימלעך אָן אַ „גוטן אָונט“ ביים אַריינגאַנג, פּונקט אַזוי ווי זיי וועלן שפּעטער אַוועקגיין אָן „אַ גוטן אָונט“. שטיל גייען זיי אַריין, זעצן זיך אַוועק אויף אַ טאַפּטשאַן ביי אַ טישל, נעמען אַרויס צו פּאַפּיראָסן און פאַררייכערן.

— חברים פון ביוראָ — באַגעגנט זיי מיט אַ צופרידענעם אויסגעשריי די אייביק=פריילעכע וואַנדע, אַליין ניט וויסנדיק, וואָס עס באַדייט איר אויסגעשריי, וועלכן זי רעדט אַרויס מיט אַ מאָדנעם אַקצענט, גיט זיך אַ דריי ווי אַ ווינט איבערן שטוב, גיט ביידן אַ שנעל אין די נעז אין... זיי האָבן נאָך קיין צייט ניט צו זיך צו קומען, איז זי שוין אין צווייטן ווינקל פון זאַל און ווענדט זיך צו די איבעריקע מיידלעך:

— איך ווייסט, פאָדרוגעס, אַז אָט די בחורים וועלן באַלד הייסן קויפן ניס.

— קויפט — ענטפערט אַ בחור מיט עפּעס אַ מאָדנעם קול, וועלכן ער אַליין דערקענט אייך ניט, און ווערט עפּעס אַזוי ווי צעטומלט, און כדי צו פאַרגלעטן דעם איינדרוק, גיט ער אַ הוסט אין אַ שפּיי, און זאָגט נאָך אַמאָל:

— און עפּל אויך.

אָבער זיין אויפמונטערן זיך העלפט ניט, דער קול קלינגט

אַזוי אומנאַטירלעך, אַז דער בחור ווערט גלייך אַנטשוויגן. ער דערלאַנגט עפּעס אַ זילבערנע מטבע און ווערט פֿלוצלונג רויט.

— זע סאַראַ שעמעדיקע כּלה, זאָגט מאַניע; אַוודאי צום ערשטן מאָל.

באַלד עפֿנט זיך ווידער די טיר און עס גייען אַריין נאָך מענטשן. די גייען שוין אַריין אַזוי ווי צו זיך אין אַן אייגענער שטוב, מיט זיכערע טריט, באַקוקן אַלעמען מיט אַ בליק פֿון עפּעס אַלטע באַקאַנטע, ריידן הויך, אָבער דאָס ריידן איז אַזוי אומנאַטירלעך, אַזוי שרייענדיק, און די טריט שטעלן זיי אַזוי פֿעסט און עזותדיק, ווי זיי וואָלטן ערגעץ אין קיין אַנדער אָרט ניט געשטעלט, און נאָך מענטשן קומען תיכּף צו: די אַרבעט אויף די פֿאַבריקן האָט זיך שוין געענדיקט, הייבט אָן ווערן טומלדיקער...

פֿון עפּעס אַ הינטער־טיר באַווייזט זיך אַ מענטשל, אַ הויכס, אַ דאַרס, אין אַ שוואַרצן ראָק מיט פֿאַרשמיסענע פּאָלעס, וועלכער הענגט אויף אים אַזוי, ווי אויף אַ הענגער, און זעצט זיך צום קלאַוויר. און באַלד רייסן זיך אויפֿן גאַס דורך די שפּאַרעס פֿון די לאָדנס און טירן הייזעריקע טענער און צעלויפֿן זיך, אַזוי פֿאַרוואָנדעטע פֿויגל אין דער לופֿטן, און פֿאַרלעך לאָזן זיך אַוועק איבערן זאַל און קלאַפּן צו מיט די פֿיס, און עס דרייען זיך די קליידער, אַזוי ווי אַ ווינט.

בערטע גייט אום איבערן זאַל און זינגט אויפֿן קול עפּעס אַ ליד פֿון צוויי ווערטער: „ראַז פּאַ—אַ—אַ—שאָ—אָ—אָל, ראַז פּאַ—אַ—שאָ—ל“ און חזרט איבער די צוויי ווערטער, אַמאָל נידעריקער אַמאָל העכער, אָן אַן איפּהער, אָן אַן אויפֿהער...

און פֿלוצלונג דערטראָגט זיך עפּעס אַ געשריי פֿון אַ זייטיקן קאַמערל:

— באַצאָלן דאַרף מען אַפֿריער... אַז עס קומט מיין געליבטער, ריר איך זיך ניט פֿון אָרט, איידער ער באַצאָלט ניט... אַ מאַנסביל טאָר מען ניט טרויען אויף וואָס דער האָר איז ווערט...

— ראַז—פּאַ—שאָ—אָל, ראַז—פּאַ—שאָ—אָל— זינגט ווייטער בערטע און דרייט זיך אום פֿון איין ווינקל זאַל אין צווייטן.

— אַ גימנאַזיסטקעלע — , זאָל איך אַזוי לעבן — זאָגט עמעצער, אָנווייזנדיק אויף בערטן : — וואָס פעלט ?

מאַניע זיצט ביי אַ בחור אויף די קני אין דער קורצער קליידל אירער, פאַרוואָרפן דעם קאָפּ אַהינטער, און רויכערט אַ פּאַפּיראָס, זי זיצט אַזוי ווי עפּעס אַ סימבאָל פון ליידנשאַפט און שיכּרות, און באַקוקט מיט אַ שמייכל די גאַנצע קאָמפּאַניע בחורים, וועלכע זי קען שוין פון לאַנג...

וואַנדע מיט בערטן זיינען ערגעץ פאַרשוואונדן געוואָרן פון זאַל, און מאַרוסיע זיצט נאָך אַליין אויף איר אָרט און קוקט פאַר־טראַכטערהייט אין איין פונקט, און מען ווייסט ניט, צי זי זעט עפּעס מיט אירע ברייט־פונאַנדערגעעפנטע, ניט פונטלדיקע אויגן, צי זי זעט ניט.

אָט איז איר דאָרף מיט צוויי ציילן הילצערנע הייזער מיט די פון רעגן פאַרשוואַרצטע שטרויענע דעכער, מיט דער איינציקער ניט געברוקירטער גאַס, איבער וועלכער מען טרייבט צוויי מאָל אַ טאָג די טשערעדע אין פעלד, און אויף וועלכע עס שפּילן זיך אין פערדליך די דאָרפישע שקצים. אָט איז די קרעטשמע, וואו מען פלעגט זיך צונויפקלייבן אַלע זונטאָג, און עס פלעגט קומען יאַנעק מיט דער פידעלע און עס פלעגן זיך אָנהויבן טענץ : זי פלעגט טאַנצן מיטן שמיד.... זי האָט אַזוי ליב געהאַט צו טאַנצן מיטן שמיד. זי פלעגט גאָר די ערד אונטער זיך ניט פילן — אַזוי ווי אויף פליגלען פלעגט ער איר טראָגן. אָט איז דאָס טייכל, וואו זי פלעגט „פּראַניקן” גרעט, און די קלעפּ פלעגן אָפּהילכן אין נאָענטן וועלדל: טאַ—טאַ—טאַ! טאַ—טאַ—טאַ! און אין וואַסער פלעגט זיך אָפּשפּיגלען איר איינגעבויגן פּנים מיט דער הויכער ברוסט, און דאָרט פלעגט זי זיך באָדן : אַראָפּגעוואָרפן דאָס קליידל מיטן יאַקל און אין וואַסער אַריין — פליך! און גייט ווער פאַרביי — (אַ נורע געטן דעם קאָפּ אונטערן וואַסער און — ניטאָ קיין מענטש! אָט איז איר טאַטנס שטוב, עטוואָס ווייטער די קוזניע. אין קוזניע שטייט דער קאָוואַל, דער שמיד, ער בלאָזט דעם בלאַזעק, קלאַפּט איבערן אייזן און זיין קערפּער באַוועגט זיך, אַראָפּ־אַרויף, אַראָפּ־אַרויף,

אין אַט איז דער שוייער, וואו זיי פֿלעגן צונויפֿלייגן די אָפּגעקאָשעטע היי. אַזוי שמעקעדיק ווי דאָרט איז געווען! אויף די שמעקעדיקע היי האָט זי ליב געהאַט צו שלאָפֿן — אַזוי קיל און ווייך. ווי דאָרט איז געווען, גייט זי איינמאָל אין אַ שטילער זומערדיקער נאַכט אין שייער אַריין שלאָפֿן, וואַקסט פֿלוצלונג אויס פֿון דער פֿינסטערקייט איר אַנטקעגן דער שמיה אין.... אַ זיסער שוידער גייט דורך איבער אַלע אירע גלידער פֿון יענע און פֿון די שפּעטערדיקע נעכט אין שייער אויף די שמעקעדיקע היי... זי גיט אַ פֿינטל מיט די אייגן.... און אַט ציט זיך שוין פֿאַר איר אַ צווייט בילד. אַ רייכע הויז אין שטאָט... זי זויגט אַ קינד.... אַ געזעצלעך קינד פֿון רייכע אָנשטענדיקע עלטערן. דער דאָרף איז ווייט. דער קאָוואַל איז ווייט... עס קומען צו איר עפּעס אַ פּאָר סאָלדאַטן... אָבער דאָס האַרץ ציט ניט צו זיי... זיי זיינען פֿון אַ פֿרעמדער גובערניע, ריידן מיט אַזאַ מערקווירדיקן אַקצענט... ניין, איר האַרץ ליגט ניט צו זיי... נאָך אַ פֿינטל מיטן אויג — און אַט איז זי שוין אוים אַם — צוריק אין דאָרף פֿאָרן... אָבער זי האָט זיך שוין צוגעוווינט צו ריינקייט, גוט עסן.. ניין, זי וועט בעסער אָנקומען פֿאַר אַ דינסט... אָבער אַ דינסט דאַרף אַרבעטן, איז זי זיך מישב מיט אירע סאָלדאַטן. גיבן זיי איר אַן עצה.

— עס איז פֿאַראַן אַזאַ אָרט — זאָגן זיי איר — גיט מען דאָרט גוט עסן און טרינקען... און קיין אַרבעט איז ניטאָ, און קאַוואַלערן וויפֿיל דאָס האַרץ געלוסט... און ניס... און ביר...

— וואָס איז דאָס אַזוינס פֿאַר אַן אָרט? — פֿרעגט זי ביי זיי.

— דאָס איז שוין אַזאַ אָרט — ענטפֿערן זיי איר.

— מאַרוסיע! — רייסט איבער אַ „גאַסט" אירע געדאַנקען, און פֿירט איר אַוועק אין אַ זייטיקן קאַמער.

אויף אַ הינטער־הויף האָט זיך געוואַלגערט אויף אַ קופּע מיסט עפּעס אַ הונט, אַ גרויסער, אַ לאָכמאַטער. אָדער ער פֿלעגט ליגן אויסגעשפּאַרט די מאָרדע צווישן די פֿאָדערשטע פֿיס און פֿלעגט דרעמלען, אָדער ער פֿלעגט גרייזשען ביינער — פֿייל, ווי עפּעס אַ פֿליכט, וואָס וואָלט אויף אים ליגן. צופֿעליק האָט אים איינמאָל מאַרוסיע

באַמערקט. אין דאָרף איז בײַ זיי אײך געװען אַזאַ הונט, װעלכן זי פלעגט אַלײן קאָרמען און ער איז זײער צוגעבונדן געװען צו איר, און בשעת זי פלעגט אים געבן עסן, פלעגט ער איר לעקן די הענט. גערופן האָט מען אים — קאַרל.

— קאַרל — האָט זי אַ רוף געטון.

דער הונט האָט בליץ־שנעל אַ װאָרף געטון זײַן ביין און מיט איין שפרונג איז ער שוין געװען לעבן איר, און האָט זיך אויף איר גענומען װאַרפן מיט דער גרעסטער צופרידנקייט. עס האָט אויסגעזען, אַז דער הונט האָט שוין לאַנג קיין מענטשלעכע אויפמערקזאַמקייט אויף זיך ניט געפילט, האָט ער זיך אַזוי מיט דער אומגעריכטער באַגעגעניש דערפרייט. מאַרוסיע האָט געזען אין הונט אַן אָפשפיגלונג פון איר היים, איר דאָרף, האָט זי זיך צו אים מיטן גאַנצן דאָרפישן איינפאַכן האַרצן צוגעבונדן. און איבערהויפט האָט זי אים ליב געקראָגן פאַר זײַן נאַטירלעכקייט, װעלכע זי האָט אינסטינקטיװ אין אים געפילט אין פאַרגלייך מיט אַלע מענטשן, װאָס פלעגן באַזוכן דעם הויז מיט די אומנאַטירלעכע רייד, אומנאַטירלעכע תנועות. און װאָס מער זי האָט פיינט געקראָגן די מאַנסבילן, אַלץ מער האָט זי ליב געקראָגן דעם הונט. זי פלעגט מיט אים עסן און שלאָפן צוזאַמען, און שטאַרק אומצופרידן פלעגט זי זײַן, בשעת עס פלעגט צו איר קומען אַ גאַסט אויף אַ גאַנצער נאַכט און זי פלעגט דעם הונט דאַרפן לייגן שלאָפן אויף דער פאָרלאָגע. די „מאַדאַם" איז אַפילו אומצופרידן געװען פון דעם, װאָס מאַרוסיע פלעגט זיך אַרומשלעפן מיטן הונט, אָבער אַז זי האָט געזען, דאָס זי קען מיט איר גאָרנישט מאַכן, האָט זי געקוקט אויף דעם דורך די פינגער, און דער הונט פלעגט דאָס רוב װאוינט אויך פאַרברענגען אין זאַל.

„קאַרל" איז געװען דער איינציקער מאַנסבילשער נאָמען אין הויז.

אַז מאַרוסיע איז צוריקגעקומען אין זאַל, איז דער קלאַװיר געװען שטיל, דער היכער מיט די פאַרשמיסענע פאָלעס איז װידער ערגעץ פאַרשװאונדן. די טענצער האָבן זיך פאַרמאַטערטע, פאַרסאָפעטע געװאַלגערט אויף די טאַפטשאַנעס, עס האָט זיך אומ־

געטראָגן אַ נעפּל פֿון פּאַפּיראָסן־רויך, פֿון שווייס און פֿון פּאַרע. מען האָט געקנאַקט ניס און געווערטלט זיך. עס זיינען אָפּגעקומען מענטשן, צוגעקומען נייע, די פּנימער האָבן זיך אָפּט געביטן, אָבער מאַרוסיען האָט זיך פֿאַרגעשטעלט, אַז דעם גאַנצן אָוונט זיינען דאָ אַליין איינע און די זעלבע מענטשן געווען, די זעלבע, וואָס נעכטן, וואָס איערנעכטן, וואָס אַלע מאָל. און מיטן זאַל איז געלעגן דער הונט, אויסגעצויגן אויף דער פּאָדלאָגע, מיט אַזאַ ברייטקייט, אַזאַ רויִקייט, פּונקט אַזוי ווי ער וואָלט געלעגן אין אַלע איבעריקע הייזער פֿון דער וועלט.

— ררררר!... — גיט דער הונט פּלוצלונג אַ ברום און עפֿנט אויף אַ מויל מיט צוויי ראָנדן ווייסע שאַרפֿע ציינער גרייט צום בייסן. דאָס האָט אים עמעץ פֿון די אַריינגייער געגעבן אַ שטויס מיטן פֿיס — און אַזוי נאַטירלעך איז געווען זיין ברומען, ווי ער וואָלט דאָס געטון אין די רייכסטע און די אָרעמסטע, אין די פֿרומסטע און אויסגעלאַסנסטע הייזער. ער הויבט זיך אויף פֿון אָרט, גייט אונטער צו מאַרוסיען און לייגט זיך בײַ אירע פֿיס.

מאַרוסיע הויבט אים אָן גלעטן איבערן רוקן.

— מיר איך אַ גלעט! זאָגט איינער אַ בחור מיט אַ שמייכל.

— אַ מכה! ענטפֿערט מאַרוסיע, און גיט דעם הונט אַ קוש אין קאָפּ.

דער בחור בלייבט שטיל, אַלע מיידלעך צעלאַכן זיך.

— אָהאָ — זאָגט וואַנדע — בײַ איר דער הונט! זי וואָלט פֿאַר אים דרײַ פּוד ציבעלעס ניט גענומען. זי עסט און שלאָפֿט מיט אים צוזאַמען.

שפּעט. די מיידלעך גענעצן. „געסט“ זיינען געבליבן נאָר איינציקע. אַן אומזעבאַרע האַנט האָט אויסגעלאָשן אין דרויסן דאָס רויטע אויג; און די דעמערונג האָט אָנגעהויבן אַרײַנדרינגען דורך די שפּעלטלעך פֿון די לאָדנס. פֿון ערגעץ דערטראָגט זיך דאָס קרייען פֿון אַ האָן. איבערן בריקל, ניט ווייט פֿון הויז ציען זיך שוין פֿורן, און די פֿענסטערלעך פֿון פֿאָנאַר ציטערן און בעטן זיך, מען זאָל זיי לאָזן צורו. די אַרומיקע וועלט הייבט זיך אָן

איפכאַפּן, און דאָס הויז ווערט ווידער אַריינגעצויגן ווי אַ טשערעפּאַכע אין איר שאָל און עס ווערט שטילער און ליידיקער אין זאַל. נאָך אַ פערטל שעה. די לאָמפּן זיינען שוין אַראָפּגעדרייט, ערגעץ וואו איף די טאַפּטשאַנעס וואַלגערט זיך אַ זאַק, דאָרט אַ שוך. די מיידלעך זיינען שוין יעדע אין איר קעמערל. מאַניע טרייסלט אויס פון די קעשענעס דאָס קליינגעלט, ציילט צונויף און לייגט זיי צו די פריערדיקע — עס פעלט נאָך אַ סך — די געסט זיינען אַזעלכע קאַרגע, און גיבן אַזעלכע קליינע מטבעות!

וואַנדע, אַן אָנגעמאַטערטע פון די טענץ און פון די סך באַוועגונגען, פאַלט אַוועק איפן בעט, קיים צייט געהאַט אויסצוטון זיך און ווערט גלייך אַנטשלאָפן אָן שום געדאַנקען, איר מויל בלייבט אַ ביסל אָפן און... אַ צופרידענער שמייכל צעגיסט זיך איבער איר פנים.

בערטע זינגט עפּעס אַ מעלאַנכאָליש לידל אונטערן נאָז און גיט זיך אַ קלאַפּ מיטן האַנט איבער דער קעשענע, און זי איז צופרידן, ווי זי הערט דאָרט קלינגען עטלעכע מטבעות, וועט זי שוין האָבן פאַר וואָס צו קויפן „גוטע זאַכן“ פאַר די קינדער, וועלכע וועלן צו איר מאָרגן קומען מיט גאַנצע פעק מעשיות פון שטאָט, וועלכע זיי וועלן איר אויסדערציילן פון אָנהויב ביזן סוף, און זי וועט זיי האַלדזן און קושן....

שענקע לייגט זיך צו אין די זאַכן איפן בעט, שלעפּט אַרויס איר פעקל בריוו פון איר באַהעלטעניש, בינדט אים פונאַנדער און הייבט אָן לייענען און.... גלייך הייבן אָן קאַפּען טרערן פון אירע אייגן און נאָך אַ מינוט, נאָך איינע... און זי כליפּעט שוין אויפן קול, און באַלד ווערט אַ סומאַטאָכע אין הויז, אַלע לויפן זיך צונויף פון די קעמערלעך, מען שפּריצט איר מיט קאַלטן וואַסער....מען צעשפּילעט איר, און זי קומט צו זיך, ווי געוויינלעך....

אָבער צופרידענער פון אַלעמען איז היינט מאַרוסיע: זי האָט ניט קיין גאַסט איף ביינאַכט, — שלאָפט זי מיטן הונט....

ר ע ג נ ס.

עס הודזיעט דער ווינד אין די שפּיצן פון די בוימער .און
ברענגט פון עק הימל אַ כמאַרע נאָך אַ כמאַרע, וואַרפט זיי איינע
אויף די אַנדערע, רייסט זיי אויף שטיקער, פליקט זיי אויף פּיך=
פּיצלעך, גיט אַ ווילדן פייף איבער פעלדער און וועלדער און פאַר=
שווינדט הינטער בערג און הינטער טאָלן. אָבער נאָר אויף איין
רגע. באַלד קומט ער ווידער צו פליען אויף זיינע קאַלטע מעכטיקע
פליגל, גיט געשווינד אַ כאַפּ אַראָפּ מיט זיינע ריזיקע הענט אַ
וואָלקן וואַסער פון הימל, צעהוידעט אים אין זיינע הויפנס און
גיט אים אַ שלידער איבן גאַנצן שטח פון האָריזאָנט ביז האָרי=
זאָנט, און עס צעפליען זיך קאַלטע געדיכטע טראָפּנס אין אַלע
פיר זייטן און צעפּאַלן אויף די ניט=אָפּגעקאָשעטע לאָנקעס, אויף
די ניט אָפּגעשניטענע פעלדער, און אַזוי נאָך אַמאָל און נאָך אַמאָל,
אָן אַ ציל און אָן אַ חשבון, דורך טאָג און דורך נאַכט.

און עס הייבן אָן שוואַרץ צו ווערן די תבואות אין די פעלדער
און הייבן אָן פוילן. די צייטיקע קערנער שיטן זיך אויס פון די
קעפּלעך און וואַלגערן זיך נאַבע פאַרפלאָטיקטע אויפן גאַנצן פעלד,
און עס הייבט אָן פוילן אַפילו דער זאַנג, דער שטרוי...

וואו ניט וואו הינטער אַ פעלד, הינטער אַ וואַלד האָט זיך
צוגעטוליעט אַ דאָרף, אַ דערפל. אַזוי ווי זיי וואָלטן זיך וועלן
באַהאַלטן פון ווינט און רעגן, האָבן זיך צוגעבויגן די שוואַר=
צע קליינע הייזלעך מיט די צעפוילטע שטרויענע דעכער נידעריקער
צו דער ערד, און האַלטן איין זייער אָטעם... און אויף צענדליקער
מיילן אַרום און ציען זיך וועלדער און פעלדער, פעלדער
און וועלדער, און עס הוליעט דער ווינט און שפּילט זיין ווילדן
שפּיל מיט רעגן, און לויפט אָן אויף די דערפער און דערפלעך

מיט זײַן װאַסערדיקן רײַטוואָגן און שמײַסט אין די שײַבלעך פֿון די פֿענצטער מיט דראָבנע, געדיכטע־געדיכטע טראָפּענס.

און די ערד איז שוין מיד געוואָרן אַרײַנצוזויגן אין זיך דעם מבול, און עס בלײַבן די וואַסערן שטיין אויבן, אויף די פֿעלדער, אויף די לאָנקעס, אויף די וועגן, און זיי מישן זיך צוזאַמען מיטן זאַמד. מיט דער שוואַרצער ערד, און עס ווערן לוזשעס, און עס ווערן בלאָטעס. דער גאָסשצעניץ ווערט פֿאַרוואַנדלט אין אַ ליימיקן טײַך, און די זײַטיקע וועגלעך ווערן צעגאָסן, די טײַכלעך ווערן איבערפֿולט מיט וואַסער און פֿאַרטרינקען די ברעגן, די הריקלעך, די קלאַדקעס — אַלץ ווערט איבערגעמישט אינאיינעם. און עס איז ניטאָ קיין אונטערשייד פֿון וואַסער ביז טריקעניש, פֿון ערד ביז הימל, אַלץ איז אײַנגעטון אין אַ גראָען וואַסערדיקן רעגן־מאַנטל.

און אין דער לופֿטן טראָגט זיך אַ שרעקלעכער שאָטן פֿון דאָרף צו דאָרף, אין דעם געשטאַלט פֿון אַ שוואַרצן פֿייגל מיט רייבערישע אויגן טראָגט ער זיך און פֿאָכט מיט זײַנע פֿליגל, אַזוי ווי אַ נישט־גוטער, און פֿאָכט אָן אויפֿן לאַנד הונגער און יקרות, הונגער און יקרות....

צוויי מאָל אין טאָג, אין דערפֿרי און פֿאַרנאַכט, קלינגען די גלאָקן אין קלויסטער — זיי קלינגען אַזוי לאַנגזאַם, אַזוי ימים־נוראימדיק, ווי ערגעץ רופֿנדיק, ווי עפּעס צוזאָגנדיק. עס הערן די פּויערים די קלאַנגען, קריכן זיי אַרויס פֿון הינטער די קאַלטע אויוונס, ציען אָן אויף זיך די גראָבע סערמיענגעס און גייען זיך צונויף אין קלויסטער אַרײַן, שטילע, שווײַגזאַמע, מיט ערנסטע געזיכטער; זיי צעשטעלן זיך אויף די קני און בוקן זיך נידעריק, און אַלע האָבן זיי איין געדאַנקען אין מוח, איין געבעט:

„אָ, גאָטעניו, לאָז צונויפֿנעמען די תּבֿואות, לאָז ראַטעווען דאָס לעצטע שטיקל טרוקן ברויט“....

דערנאָך קערן זיי זיך צוריק אום אין זייערע פֿינסטערע הײַזלעך און שווײַגן ווידער, און וואַרפֿן בליקן דורכן פֿענצטער אויפֿן בייזן, פֿאַרוואָלקנטן הימל.

אין עק דאָרף לאָזט זיך הערן דאָס בילן פון אַ הונט. עס ציען זיך דורכן דאָרף וועגענער, אָנגעלאָדענע מיט סחורה, אַרומגעוויקלטע מיט זעק. לאַנגזאַם שלעפּן זיך די דורכגעווייקטע פערד, די רעדער מישן דעם קויט, און די פורמאַנעס גייען דערביי, אַריבערגעדעקטע מיט שוואַרצע גראָבע לײַלעכער; קיין פּנימער זעט מען ניט, מען זעט נאָר אַן אומפאָרמיקע באַוועגלעכע מאַסע, פון וועלכער עס רינט פון אַלע זייטן, פון אַלע פעדעם. עס פאָרן דורך די וועגענער און ווערן פאַרשוואונדן העט ווייט אין געדיכטן וואַלד אַריין.

און ווידער שטיל.

ווייט־ווייט פון וועג, אויף די מעזשעס צווישן די פעלדער, ציט זיך אַ פּראָצעסיע. אַזוי ווי באַשעפעניש פון עפּעס אַן אַנדער וועלט אַראָפּגעקומענע, גייען זיי דורך דעם וואַסערדיקן שלייער, לאַנגזאַם גייען זיי — פון פאָרנט דער גלח, טראָגט דעם הייליקן בילד, און הינטער אים די עלטסטע אָנגעזעענסטע פּויערים פון די אַרומיקע דערפער, אַכציק־ניינציק־יאָריקע, פון דער ערד אויסגעוואַקסענע, אויף דער ערד ערצויגענע. דאָס האָבן די יינגערע זיי אַרויסגעשיקט אין ווינט און אין רעגן פועלן ביי גאָט, ער זאָל אַראָפּנעמען פון זיי זיין שטראָף און זאָל זיי פון הונגער אויסהיטן, זאָל צעטרייבן די וואָלקן, און זאָל אַרויסשיקן די זון אויפן הימל — די ליכטיקע זון. און די אַלטע, ערפילטע מיט דער וויכטיקייט פון זייער שליחות, גייען לאַנגזאַם, ערנסט, פון איין מעזשע צו דער צווייטער, און דער רעגן שמייסט זיי פון אַלע זייטן, נעצט זיי דורך ביזן לעצטן פאָדים אויפן לייב, און זיי גייען און זינגען אַ תפילה צו גאָט, ער זאָל זיך מרחם זיין איבער זיי און איבער זייערע קינדער און זאָל אויסליטערן דעם הימל, זיי זאָלן קענען צונויפנעמען די הייען פון די לאָנקעס, די תבואות פון די פעלדער. זייערע הערצער וויינען צעבראָכן, און די שטימען צעבראָכענע, און אַזוי פיל גלויבן און ליבע ליגט אין זייערע שטימען, און זיי הויבן זייערע שוואַכע, כמעט אויסגעלאָשענע אויגן אַרויף צום הימל, צו דערזען אַ שטראַל ליכטיקייט... און זיי גייען ווייטער צווישן די מעזשעס און ווערן אַלץ טיפער און טיפער פאַרזונקען צווישן די עלנטע פאַרשוואַרצטע תבואות.

און דער שוואַרצער פויגל מיט די רויבערישע אויגן פליט ווייטער זיין וועג און פאָכט איבערן לאַנד מיט הונגער און יקרות, מיט הונגער און יקרות...

עס הודזעט דער ווינט אין די שפּיצן פון די בוימער און ברענגט אַלץ נייע און נייע כמאַרעס, און וואַרפט זיי גאַנצע בערג איינע אויף די אַנדערע, און אָט גיט ער ווידער אַ כאַפּ אַ גאַנצן וואָלקן אין זיינע ריזיקע היפנס און גיט אים אַ שליידער פון האָריזאָנט ביז האָריזאָנט און עס צעפּליט זיך אַ מבול פון קאַלטע טראָפּנס און גיט אַ לייג די תבואות מיט די גראָזן, און זיי בייגן זיך אַלץ נידעריקער, נידעריקער, און די קעפּלעך פון די זאַנגען ווערן אַלץ ליידיקער און שוואַרצער — עס נעצט און עס פוילט, עס נעצט און עס פוילט....

אָט איז אַ מאָהילניק. עס פּאָרט צו אַ פורל מיט אַן איינגעהויקערטן דורכגעווייקטן פערדל. פון פאָרנט שטעלט זיך אָפּ דער דיאַק אין אַ ווייסן קיטל אָנגעטאָן, מיט אַ צלם אין דער האַנט, פון הינטן גייען צו עטלעכע מענטשן מיט פינצטערע בליקן, נעמען אַרויס אַ טרומנע פון וואָגן און טראָגן זי דורכן טויער צו דער פריש־אויסגעגראָבענער גרוב, און מען לאָזט אַראָפּ די טרומנע אין דער ווייכער בלאָטע, און באַלד הערט זיך, ווי עס קלאַפּן זיך קלעפּיקע שווערע היפנס ערד אויף דער נאַסער טרומנע אין דער טיפעניש פון דער גרוב — —

אַן אָרעמער ערד־אַרבעטער איז צו קבורה געקומען.

אַ חורבן פון אַ ישוב

(קאַפּיטלען)

אויף דער וויליע.

ווייניק גרויסע שטעט זעט די ליטווישע מאַמע, די וויליע, אויף אירע ברעגן. מערסטנטייל זיינען עס נאָר אָרעמע פאַריתומטע ווייס־רוסישע דערפער און דערפלעך, וואָס טוליען זיך צו אירע ברעגן. ערטערווייז גיט נאָר אַ קלויסטער־קאָפּ אַ שיס אויס אין דער הויך מיט אַ שוואַרצן צלם — אַ סימן פון אַ שטעטל. און קליין איז די באַוועגונג אויף דער וויליע — די וועגן, וואָס שלענגלען זיך, זומער צווישן מאָגערע קאָרנס און גרינע קאַרטאָפל־פעלדער, און ווינטער איבער די פאַרשנייטע לאָנקעס און פאַרפראָרענע בלאָטעס, זיינען גריבערדיק, צעקרימט און ווערן קיינמאָל ניט אויסגעגלייכט. די פויערישע וועגענער, איינגעשפּאַנט אין די אויסגעמאָגערטע פערדלעך, סקריפּען מיט זייערע ניט־געשמירטע רעדער פון דאָרף צו דאָרף, פון דאָרף צו שטעטל, און האָבן קיין תרעומות נישט צו גאָט, נישט צו לייט: אַזוי איז עס, אַזוי איז עס... און פון בעסערס ווייסט קיינער נישט, און אַזוי ווי אַלע טייכלעך, וואָס ציען זיך אין צפון־מערב־זייט פון דער ליטע, פאַלן אַריין אין דער איינציקער וויליע אַריין, אַזוי פאַלן כמעט אַלע דאָרפס־וועגעלעך אַריין אין דעם ברייט צעלייגטן פּאָלאָצקער טראַקט, וואָס שניידט דורך אַ גרויסן טייל פון דער ליטע און שיקט איבער מיט די פאָרער און גייער די פריינדלעכסטע גערוסן פון איין שטעטל אין צווייטן אַריין. ביז עס קומט צום שטעטל מ.., וואָס זיין נאָמען איז אויף אייביק פאַרבונדן מיטן נאָמען פון האַרציקן אד"ם הכהן, און דאָרט שניידט דער טראַקט דורך די וויליע, און לאַנגזאַם און געדולדיק פעקלט ער אַריבער אויף דער צווייטער זייט אַלע משאות און סחורות, וואָס די אָרעמע ליטע רייסט אָפּ פון זיך אַליין און שיקט עס אַוועק אויף צו מסחר'ן אין דער וועלט אַריין.

אַ פֿאַראָם גייט אום איבערן וואַבער און פּירט לאַנגזאַם און געלאַסן אַהין אַ פּאָר פֿורלעך, אַהער אַ פּאָר פֿורלעך. דער פֿאַראָמ־שטשיק האָט געדולה, זיצט ער זיך רויק אין זיין הייזל און כאַפּט אַ דרעמל, אָדער ער עסט פֿון גרויסן ליימענעם שיסל מיט דעם הילצערנעם לעפֿל מיט־נישטע זויערס מיט מעקענע־ברויט, און אויף יענער זייט טייך קלייבן זיך דערווייל פֿאָרער און גייער, ביז עס קלייבט זיך צונויף אַ שפּאָר ביסל. אָבער דער פֿאַראָמשטשיק וואַרט אויף אַ גרעסערן עולם.... און אַז די פֿאָרער זעען, די זון האַלט ביים פֿאַרגיין, און זיי דאַרפֿן נאָך אָנציען אַ שיינע פּאָר ווי־אָרסט, צעשרייען זיי זיך מיט אַ קול בקשה ותחנונים:

— פֿאַ—אַ—אַ־ראָ—אָ—אָ—אָם!

גרינגער איז צו שרייען „פֿאַראָם" אין אַ שטילן וועטער. אָבער אַז עס צעהוליעט זיך דער ווינט און הייבט זיך אָן בעסדיק וואַרפֿן מיט שטיקער ווילדע און צעפּייפֿט זיך אויף זיין הילכיקן פֿייפֿל, דאַמאָלסט מוזן זיך די פֿאָרער פֿאַרוועטן מיטן ווינט און איבער־שרייען אים אַזוי, מען זאָל דערהערן אויף דער צווייטער זייט... דער פֿאַראָמשטשיק רייסט ענדלעך אויס אַ שטיק פּאַפּיר פֿון דעם פֿאַר־שריבענעם העפֿט, וואָס דעם באַלעבאָס חדר־יינגל האָט אים אַזועק־געשענקט, שיט אָן אַ טרייבל מאַכאָרקע־טאַבאַק און פֿאַרדיכערט, פֿאַרציט אַ „געזונטן" צי פֿון דעם „געזונטן" פּאַפּיראָס און לאָזט זיך לאַנגזאַם גיין אַראָפּ צום פֿאַראָם מיט אַ ערנסט־באַטראַכטער מינע פֿון אַזאַ איינעם, וואָס אָן אים ווענדט זיך דער גורל פֿון אַ גאַנצן געדיכט־באַפֿעלקערטן געגנט.

לאַנג איז דער זומער און לאַנג איז דער זומערדיקער טאָג פֿאַר די, וואָס גיסן זייער שווייס אויף די פֿעלדער פֿון פֿרי ביז ביינאַכט. אַפֿילו אויפֿן טראַקט ווערט שטיל די באַוועגונג — די אַלטע סחורות זיינען שוין אויסגעאַרקויפֿט, קיין נייע איז נאָך ניט פֿאַרטיק געוואָרן, די פֿעלד־אַרבעט ברענט אונטער די הענט, און די פֿייערים האָבן עס באַראַטגעזען: נאָך מיט וואָכן צוריק האָבן זיי זיך אָנגעגרייט גענוג מאַכאָרקע אויף דער היציקער צייט, די אַקער־אייזנס מיט די טער־פֿעס האָבן זיי נאָך אָנהייב זומער אין די קוזניעס אָנגעשאַרפֿט.

אין זאַלין מיט שמירעכץ צו די רעדער האָבן זיי אָנגעקניפּט אויף די אָנהייבזומערדיקע „קערמאַשעס" (יערידן). איז אויף די זייטיקע דאָרפס־וועגן די באַוועגונג אינגאַנצן אָפּגעשטאָרבן, און טויט איז דאָס שטעטל.

וואָס טוסטו דאַמאָלסט, יונגער ייד, וואָס קיין פעלדער האָסטו ניט און שניידן קאָנסטו ניט?

גיי אַרויס אין דערפרי אויפן ברעג פון דער ווילע — די ווילע ווייסט ניט פון רוען, אויף אַן אָרט שטיין, און מיט איר צוזאַמען ווייסן אויך די „וואַסער־מענטשן" ניט פון קיין רו. דער וואַסער־וועג האָט זיינע שטענדיקע זומערדיקע פּאַסאַזשירן — דאָס זיינען די פּלימן, די געהילצן, וואָס גייען אין ווילנע, אין קאָוונע, אין פּרייסן אַריין. דו זעסט: אַ פּליט רוקט זיך אָפּ פון ברעג און לאָזט זיך אין וועג אַריין — טראַכט ניט קיין סך, די האָסט נאָך צייט, (און כאַפּ זיך אַרויף אויף די קלעצער. צווישן צוויי ברעגן וועסטו שווימען און קיין איין רגע וועסטו אויף אַן אָרט ניט שטיין. אויבן וועסטו זען הימל, אונטן וואַסער, און אויף די ברעגן פעלדער, וועלדער, לאָנקעס. פּויערים באַאַרבעטן די ערד, עס פּאַשען זיך שעפּסן, אַ פּאַסטוך שפּילט אויף אַ פייפל — ניט דיין דאגה — די ווילע טראָגט דיך ווייטער, און זוך ניט קיין געפאַרן אויף דער ווילע, פאַרגעס אָן ים און אָן שטורעמס, אַ שטילע איז זי, די ליטווישע מאַמע, אַליין אַ באַשיידענע, אָבער אַ קלאָרע, אַ דורכזיכטיקע, און ליב זאָלסטו זי האָבן מיט אַ שטילער, האַרציקער ליבע.

עס קומט אָן דער פאַרנאַכט. די זון זעצט זיך אין מערב־זייט. די ווילע ווערט ערנסטער, טיפער און שוואַרצער. אַנטקעגן, זעסטו, פאָרן צוויי פישער־שיפלעך אַרויס, מיט אַ נעץ צווישן די פישער־שיפלעך פאַרשפּרייט — דאָס טיילט זיך די ווילע מיטן לעצטן ביסל אָרעמקייט, די פיש, מיט אירע באַזיצער. זאַמדיקע פעלדער פון איין זייט און שיטערע סאָסנאָווע וועלדלעך פון דער צווייטער זייט. דאָ און דאָרט טוליען זיך צו דער ערד הייזלעך מיט טונקל־געוואָרענע ווענט און שוואַרצע אונטערגעפילטע שטרויענע דעכער. אָבער עס שאַדט ניט: הער זיך צו — פון דער ווייטן דערטראָגט זיך אַ צעציטערנער, אָבער אַ מונטערער געזאַנג — דאָס גייען די שני־

טערקעס נאָך אַ טאָג שווערער אַרבעט צו זייערע „כאַלופּעס" אויף אָפּרו. קיין ווערטער הערסטו ניט, צו ווייט איז פון דיר דער קול, און אַ ביסל פרעמד איז דיר די שפּראַך, אָבער דו ביסט זיכער, אַז זיי זינגען:

— וואָס אַרט אונז, וואָס די ערד איז אַן זאַפּט, וואָס די פעלדער פון אונזערע הייזער זיינען שטרויענע און די ווענט צעהייקערטע — מיר טוען וואָס גאָט האָט געבאָטן: קיין מי שפּאָרן מיר ניט, און דאָס איבעריקע איז אַ גאָט=זאַך, איז אַ גאָט=זאַך....

אַז דו קומסט צו זיך אַ ביסל, זעסטו — פאַרגאַנגען שוין די זון און עס קומט צו דיר פון ברעגנדיקן וועלדל די נאַכט מיט אירע שוואַרצע טיפע אויגן, און עס באַפאַלט דיך אַן אומרויקייט. אָבער עס שאַדט ניט: נאָך איידער די זון איז פאַרגאַנגען, האָט זי באַשטעלט די פולע בלאַסע לבנה אויף איר אָרט, און דו זעסט — די לבנה טוט, וואָס זי קען, באַלייכט דעם וואַסער=וועג, ווי זי קען. צי מען וועט זיך אָפּשטעלן אויף נאַכטלעגער? פרעגסטו.

— ניין, מען וועט זיך אויף נאַכטלעגער נישט אָפּשטעלן, וואָרעם צו אַ קרעטשמע איז נאָך ווייט, און די נאַכט איז אַ ליכטיקע, איז אַן עבירה די צייט — און מען ווייזט דיר אויפן ביידל, וואָס הויבט זיך אין מיטן פליט: קריך אַריין און לייג דיך שלאָפן.

דו קריכסט אַריין אין שטרויענעם ביידל, וואָס איז אויסגעבעט מיט שמעקעדיקן גראָז און צוקאָפּנס ליגט אַ סערמיענגע, דו פאַרמאַכסט די אויגן און מיינסט, אַז באַלד שלאָפסטו איין — לאַך דיך אויס! די לבנה קוקט אַריין דורך די שפּאַלטן פון דיין סוכה און זי הויבט דיר אָן וועבן דעם פּאָרים פון דיינע אַלטע=אַלטע נע=ווינד געדאַנקען:

— אין דער ליטע ביסטו געבוירן, אָבער אַ פרעמדער ביסטו אין דער ליטע, און וואו דו זאָלסט ניט קומען, ביסטו אַ פרעמדער, און דו ביסט געגליכן צו די וואַסערלעך פונם טייך, וואָס האָבן ערגעץ אַמאָל אַ היים געהאַט און האָבן אים ניט מער, און זיי שווימען צווישן צוויי ברעגן, הורך טאָג און דורך נאַכט שווימען זיי, און פון קיין אָפּרו ווייסן זיי ניט — —

עס גיט זיך אַ הויב-אויף פונם שמעקעדיקן גראָז — ניט דו האָסט אים געקאָסעט, ניט דו האָסט אים געטריקנט, און כאָטש אָנגענעם, אָבער פרעמד איז דיר דער ריח — —

אָט זילבערט זיך אין לבנה-שטראַלן אַ דערפל, און אַ ביסל ווייטער זילבערט זיך אין די לבנה-שטראַלן אַ מאָהילניק. דאָס איז ער, דער צווילינג-סוד פון לעבן און טויט. דאָ האָבן די לעבעדיקע אַ היים, און די טויטע האָבן אַ היים, און שכנים זיינען די לעבעדיקע מיט די טויטע, און פון דער זעלבער ערד, פון וואַנען זיי זיינען גענומען געוואָרן, צו דער זעלבער ערד וועלן זיי זיך אומקערן.

אָבער דו, אָבער דו, אייביקער וואַנדערער! ווייסט דען אַ וואַנדערנדעס וועלעכל אויפן טייך, וואו דער שטורעם וועט אים אויף וואַסער-שטויבלעך צעברעקלען? ווייסט דען אַ עלנטעס לופטיקס וואַסער-שטויבל, וואוהין עס וועט אים פאַרטראָגן דער הימלאָזער ווינט?....

דער אַלטער רענדאַר.

אַ וויאָרסט צען פֿון פּאָלאָצקער טראַקט, דאָרט, וואו די וויליע באַגעגנט זיך מיטן גרויסן געדיכטן וואַלד, וואָס ציט זיך, שוואַרץ און געדיכט, אויף גאַנצע לאַנגע מיילן פֿון שטעטל מ. ביז דער גרויסער שטאָט וו., שטייט דאָס הילצערנע הייזל פֿון אַלטן רענדאַר ר׳ שמואל־יעקב. און זע — די ווענט זיינען פֿאַרשוואַרצט פֿון רעגנס, שנייען און ווינטן, צעקרימט פֿון יאָרן, און שטייען, אָנגעשפּאַרט אויף די פּאָדפּאָרעס, אַזוי ווי אַ הינקעדיקער אויף קוליעס; דער שטרויענער דאַך איז באַוואַקסן מיט אַ גרינעם מאָך. און אַזוי קוקט דאָס הייזל שוין אַ סך צענדליקער יאָרן מיט פֿאַרלאָשענע אויגן אַרום זיך, און זעט פֿון איין זייט דעם גרויסן געדיכטן סאָסנע־וואַלד, וואָס קוקט מיט שטרענג־פֿאַרזאָרגטע בליקן, אַזוי ווי אַ טאַטע אַרום זיך, און פֿון דער צווייטער זייט — די מאַמע־וויליע מיט די ווייכע מילדע אויגן, און קוקט אַזוי יאָרן נאָך יאָרן, און טראַכט זיינע טראַכטונגען:

שוין דריי דורות האָט עס אין זיינע ווענט דערצויגן — זיידעס, טאַטעס און אייניקלעך; אָבער ווייניק זיינען אין די צעקרימטע פֿאַרטרויערטע ווענט געבליבן. אומדאַנקבאַרע! די זיינען זיך נאָך אין די יונגע יאָרן אין אַמעריקע צעלאָפֿן, די אַנדערע האָבן זיך נאָר אויף די פֿיס געשטעלט, האָבן זיי חתונה געהאַט אין דער פֿרעמד און האָבן זיך פֿאַרגעסן אַפֿילו אַמאָל צו געסט צו קומען, אַ גרוס צו שיקן, און יענע האָבן זיך מיושב געווען און גאָר יונגערהייט געשטאָרבן, און זייערע ביינער האָט מען אין שטעטל מ. אויפֿן טויטן־פֿעלד אַוועקגעפֿירט.

קליין איז דאָס געזינד, וואָס איז טריי געבליבן דעם שטיבל: דער רענדאַר ר׳ שמואל־יעקב, אַן אַלטער, אַ ביסל אַן איינגעהויקערטער ייִד, וואָס זיצט טאָג און נאַכט מיט אַ יאַרמולקע אויפֿן קאָפּ ביים

ווינקל פֿון גרויסן, ווייסן, סאָסנאָווען טיש און לערנט; דער אַלטער מלמד, וואָס האָט צוויי הורות דאַווגען, תּפֿילין־לייגן און אַנדערע יידישע זאַכן אויסגעלערנט; רבֿקה, די שטילע טויבּ, ר' שמואל־יעקבֿס טאָכטער, די איינציקע און די ייִנגסטע, וואָס איז איינע מיטן פֿאָטער געבליבּן; און ענדלעך — דער פּאַראָמשטשיק, וואָס האָט זיך מיט אַ פּאָר יאָר צוריק פֿון אַ פּאַרטיע דורכפֿאָרנדיקע אָרעמעלייט אָפּגעשטעלט, און איז בּיי ר' שמואל־יעקבֿן איבּן פּאַראָם פֿאַרבּליבּן.

שטייט אַזוי דאָס שטיבּל פֿאַרטרויערט, און נאָר צייטנווייז, אין אַ שטילן זומערדיקן פֿאַרנאַכט, ווען די זון זעגנט זיך פֿאַרן שלאָף מיטן וואַלד און מיט דער ווילע, צינדן זיך אָן זיינע פֿענסטער־אייגן מיט אַ גאָלדענעם פֿייערל, און זיי בּלישטשען, און זיי שמייכלען, אַזוי ווי זיי וואָלטן זיך פֿלוצלינג עפּעס פֿייַלעכס דערמאָנט פֿון די יונגע יאָרן, פֿון די אַלטע יאָרן.

און אָפֿט קומען יידן־געסט אין פֿאַרשמירטע קאַפּאָטעס מיט בּלייע און שוואַרצע שירעמס אין די הענט צו בּאַזוכן דעם אַלטן ר' שמואל־יעקבֿ אין זיין אַיינגעהויקערטן שטיבּל. דאָס זיינען שדכנים פֿון די אַרומיקע שטעטלעך. אַזוי ווי ראָבּן, וואָס האָבּן עפּעס אַרויב דערפֿילט אין דער נאָענט, פֿליען זיי אָן יעדן מאָל מיט זייערע קאַלטע אויסגעלאָשענע בּליקן און שאַרפֿע צינגלעך, ווילן בּיים אַלטן זיין איינציק געבּליבּן קינד אין דער פֿרעמד צונעמען, צו שווער און שוויגער אַוועקפֿירן.

— ניין, — זאָגט דער אַלטער רענדאַר — אַן איידים זאָלט איר מיר אַהער בּרענגען, און איבּערנעמען זאָל ער די אַרענדע בּיי מיר, און דאָס שטיבּל זאָל ער איבּערנעמען. וואָרעם איך ווער מען וועט מיך מיין טאָכטער איך דער עלטער איבּערלאָזן?

און די שדכנים האָבּן געזוכט און האָבּן געפֿונען, און האָבּן אַ חתן אין אַלטנס שטיבּל געבּראַכט — אַ לערנער פֿון וואָלאָזשינער ישיבֿה איז עס געווען, און דער חתן האָט די שטילע טויבּ דערזען, איז שוין זייער ווייניק צו ריידן געבּליבּן....

עס איז אַריבּער עטלעכע יאָר, און דאָס אַלטע פֿאַרשטומטע שטיבּל איז פֿול געוואָרן מיט קינדערשן געוויין און געלעכטער.

די בהמות פֿליִען פֿריילעכער פֿאַר די קינדערלעך, זייער מילך פֿון פֿעלד אַהיים ברענגען, דער זיידע פֿלעגט מיט די אייניקלעך אין פֿערדלעך שפּילן און זיי מעשׂיות פֿון קבֿ-הישר דערציילן. דער אַלטער רבי פֿלעגט מיט זיי סידור און חומש לערנען.

דער טאַטע, דער איידעם, האָט נאָך אַלײן אין וואָלאָזשין אין דער ישיבֿה געלערנט, און אַהיים פֿלעגט ער נאָר אויף די בין-הזמנים קומען.

לאַנג ציט זיך דער ווינטער אין דער טיפֿעניש פֿון דער ליטע, אויף די ברעגן פֿון דער שטילער, פֿאַרגעסענער ווילִיע. וואָס ווילִיע, וועד ווילִיע, ניטאָ מער קיין ווילִיע! עס איז פֿאַראַן נאָר אַ לאַנגע ווײַסע, אײַזיקע שטרעקע, וואָס קומט פֿון דער ווײַט, ציט זיך צווישן צוויי ברעגן און פֿאַרשווינדט ווידער אין דער ווײַט. און דער פֿראָסט שטייט עלנט, אַזוי ווי אַן איבעריקער, שטום-פֿאַרפֿרירן, צוגעטוליעט צום ברעג אין אַ ווינקעלע, און נאָר צײַטנווײַז, ווען דער פֿראָסט שטאַרקט זיך שוין צופֿיל, גיט ער אַ טרוקענעם קרעכץ מיט זײַנע פֿאַרגליווערטע ברעטער און — ווידער שטיל. דער פּויער קײַקלט זיך אַראָפּ פֿון באַרג אין זײַן שליטל, גיט אַ שמיץ דעם פֿערדל, לויפֿט דורך פֿייל-אויסן-בויגן איבער דעם פֿאַרמויערטן טײַך און — ווערט פֿאַרשוואונדן. דער פֿאַראָמשטשיק רוט זײַן ווינטער-רו, שלאָפֿט גאַנצע טעג אויפֿן טאַפּטשאַן. נאָר צוויי מאָל אין טאָג, אינדערפֿרי און פֿאַרנאַכט, גיט ער קאָרמע דעם פֿערד און די קו. דער דאַך פֿון שטיבל איז געדיכט אַרומגעהאַנגען מיט „ליכט", וואָס בלישטשען אויף דער שטרענגער ווינטערדיקער זון מיט טויזנטער קאָלירן, און די פֿענצטערלעך זײַנען באַמאָלט מיט די שענסטע ניט-וועלטלעכע ווינטער-בלומען.

אין קאַמער זיצן די קינדער און לערנען מיט אַ ניגון חומש מיט רש"י. אין די לאַנגע אָוונטן, אַז מען צינדט אָן פֿײַער און מען גיט אַ קוק דורכן פֿענצטער אין דרויסן אַרויס, זעט מען אָפֿט — עס בלישטשען בלאָנזשענדיקע פֿײַערלעך אין וואַלד, און אַ ציטער גייט דורך איבערן לײַב:

— וועלף האָבן זיך אויף געיעג אַרויסגעלאָזט...

און אָפטמאָל צעטראָגט זיך אין די ווייסע לבנה-נעכט אַ שאָס איבערן וואַלד — דאָס האָט מיכאַש דער יעגער, וואָס שטעלט אויס אויפן שניי הייפעלעך האָבער-זאַנגען אַריינצונאַרן די האָזן, אַ האָז דערשאָסן.

און, גרויסער גאָט, וויפיל געשעענישן עס פאַסירן אין דער אומגעגנט פאַר דעם לאַנגען אייז-באַדעקטן ווינטער! וויפיל מענטשן עס ווערן פאַרפרוירן, וויפיל קי עס ווערן פון וועלף צעריסן, וויפיל פערד עס ווערן צעגנבעט! — אָבער גאָט שיקט אַראָפ זיינע גוטע מלאכים אָפצוהיטן פון בייז דעם אַלטן רענדאַר, מיט זיין קו, מיט זיין פערד — דורכן לאַנגען בייזן ווינטער.

ר' שמואל-יעקב האָט זיך זיין אַלמער ספרים, זיינע גראָבע סידורים מיט די תהלימס מיט די קב-הישרים, וועלכע ער קויפט צו יעדן מאָל גייע, ווען עס פאָרט נאָר דורך אַ מוכר-ספרימניק איבערן טייך, און ווער ווייסט, וויפיל מאָל ער האָט שוין פאַר זיין לאַנגן גערוישלאָזן לעבן דורכגעבלעטערט די געלבע פאַרוועלקטע בלעטער, אין וועלכע ער קוקט אַריין אין די לאַנגע ווינטערדיקע אָוונטן מיט די „שפאַקולן" אויף די אויגן, מיט אַ וועקסענעם ליכטל אין דער האַנט....

עלטער ווערט ר' שמואל-יעקב און וואָס אַמאָל שוואַכער, און וואָס אַמאָל קרעכצט ער אַלץ מערער, און די לעצטע צייט איז דער שלאָף פון זיינע אויגן אַנטלאָפן. מען האָט שוין אַ פאָר מאָל געבראַכט צו פירן דעם דאָקטאָר פון שטעטל.

דער דאָקטאָר האָט פאַרשריבן רפואות, האָט זיך דעם אַלטן אין בעט געהייסן לייגן; אָבער דער אַלטער האָט זיך אין בעט ניט געלייגט, און האָט נאָר אַ מאַך געטון מיט דער האַנט:

— גאָרנישט.... גאָרנישט.... גאָט וועט העלפן.

און ר' שמואל-יעקב האָט וואָס אַמאָל אַלץ מערער געלערנט, אַלץ מערער געזאָגט, און אָפטמאָל פלעגט ער דערציילן זיינע אייניקלעך אַ מעשה וועגן אַ תנא, וואָס זיין צייט צו שטאַרבן איז געקומען, און דער מלאך-המות האָט אים דאָס לעבן געוואָלט צונעמען. אָבער דער תנא איז כסדר געזעסן און געלערנט, האָט אויף אים דער מלאך-המות קיין שליטה ניט געהאַט....

אויף אַ קאַלמאַשקע.

ווייניק שהיות האָט גאָט געמאַכט, אַז ער האָט געהאַלטן בײַ דעם שטיקל ערד, וואו עס ליגט די צעוואָרפענע, צעשטרייטע ליטע. אַזוי ווי כּלאחר־יד, האָט ער אַ שמיר געטאָן אַ טאָל, אַ באַרג, אַ בערגל, און אין מיטן אַ טײַכל. און אויבן האָט ער אַ צי געטאָן אַ שטיק פאַרחושכטן צוגעלעגענעם הימל — אַבי פון דער האַנט אַרויסגעלאָזט, און דאָס איבעריקע — קערעוועט אייך שוין אַליין און זאָלן זיך אַייערע פאָטער אַן עצה געבן, ווי זיי קענען. נאָך ווייניקער אַכט האָבן לײַט געלייגט אויף דער ליטע, און אַבי זיי האָבן דורכגעלייגט אַ שטיקל וועג, אַבי זיי האָבן אַוועקגעלאָזט אַ קאַלמאַשקע איבער וועג. אין וועגן עפּעס בעסערס, באַקוועמלעכערעס האָבן זיי אַפילו ניט אַ טראַכט געטאָן. ווײַסט די ליטע, אַז זי האָט זיך נישט מיט וואָס איבערצונעמען, פון תּרעומות צו גאָט איז ניטאָ וואָס צו ריידן; ליגט זי אַ שטילע, אַ פאַרטרויערטע, אַזוי ווי אַן עלנטע יתומה, אין די אָרעמס פון דער קאַפּריז־פולער נאַטור, ווי איינער זאָגט:

— אַפּריער דו, און נאָכדעם גאָט — דו ביסט מײַן איינציקער פאַרזאָרגער.

און די אָרעמע ליטווישע נאַטור קערעפּעט זיך ווי זי קען: ווינטער טוליעט זי די ערד צו איר אײַזקאַלטער ברוסט, שוין אמת אַ ביסעלע צו שטאַרק, ווי דאָס וואָלט, למשל, געווען אַ שטיף־מאַמע, וואָס מיינט כּלומרשט נאָך יענעמס טובה, אַזוי אַז עס גייט דורך אַ ציטער דורך דער שטיף־טאָכטערס לײַב, און קוים־קוים וואָס זי כאַפּט אָפּ איר פאַרגליווערטן אָטעם. זומער באַווײַזט שוין די נאַטור כּלומרשט אַ פרייערע מינע און קוקט אויף איר זויגלינג מיט ליבלעכערע אויגן און שענקט איר אַ מתּנה אַ ביקעט פון דראַבנע

פעלד-בלומען, גרייט איר צו אַ סעודה אויפן פעלד, אַזוי ווי אויף אַן אָרעמער חתונה, קאַרטאָפל געבראָטענע אויף אַ פייער, טאַקע דאָ אין פעלד גופא, און גרינע אַרבעס-סטרוטשעס לרוב, און די אָרעמע ליטע נעמט אַליין אָן פאַר גוט און באַחנט און באַשיידן איז איר שמייכל, און זי דאַנקט און זי קען זיך נישט אָנדאַנקען פאַר די ליכטיקע טעג און קילע נעכט פון דעם זומער. אָבער אין פרילינג און אין האַרבסט עפנט פלוצלונג די נאַטור אַלע אירע זאַסטאַווקעס און וואָס זי האָט נאָר ערגעץ אַ וואַסער, לאָזט זי אים אַרויס הוליען איף דער פרייער וועלט און עס ווערן פאַרפלייצט די גערטענער, די וועגן, דער זאַמד צעשווימט זיך אין אַ שיטערער בלאָטע, און פאָרט וואָס אַ פורל, קריכן די רעדער ביז איבער העלפט אין דער בלאָטע אַריין און דאָס פערדל פּאָכט מיט זיינע איינגעפאַלענע זייטן און קען זיך קיין עצה ניט געבן. ווערט איבערגעריסן די באַוועגונג צווישן דאָרף און דערפל, דאָרף און שטעטל. און ווער רעדט אויף אַ ברעג פון אַ טייך, אָדער אַ טייכל אַפילו, קענסטו אָפּשטיין טעג און וועסט זיך אויף דער צווייטער זייט ניט קענען אַריבערפּעקלען. און פאַלג מיך: ווען די פאַרפלייצטע פאַרשוואומענע ליטע האָט אירע חשבונות מיט די בלאָטעס און געוויסערן, רירט זיך דאַמאָלסט בעסער ניט אַרויס פון דער היים!

מיר זיינען געפאָרן אויף אַ גערונגענער קאַלמאַשקע, אינ-זערע דריי פאַרשוין: איך, אַ יינגל פון פופצן שיעור אין ראַמאַילעס ישיבה — אויף פסח אַהיים, אַ הויכער דאַרער ייד מיט אַן אונטער-געשוירן בערדל אין אַ פאַרשמאָלצענער קאַפּאָטע אויף דעם נייעם באַפירענעם קראַגן מיט אַ ווייסן באַל-שליפל, מיט אַ נייעם קאַפּעליוש אויפן קאָפּ — אַ ברחן, וואָס האָט געדאַרפט נאָך דעם זעלבן טאָג אָנציען אין לאַטיעלע צו אַ רייכן ישובניק אויף אַ חתונה, וואָס ער האָט געדאַרפט באַקומען — האָט ער זיך באַרימט — צען זיל-בערנע רובל פאַר „באַזעצעניש" און פאַרן זאָגן ביים טיש ווען ער ביי דער חופה-וועטשערע שטעלן באַזונדער אַ טעלער. דער דריטער פאַרשוין איז געווען אַ ירושלמי, אַ משולח פון אַן ארץ-ישראלדיקער ישיבה, מיט לאַנגע געקרייזלטע פאות און מיט אַ שיטער אויסגע-צופּטער בערדל. ער האָט געהאַלטן אַ גרויסן בלויען שורעם אין דער

האַנט, האָט אַלע ווײַלע געשמעקט טאַבאַק פֿון זײַן פֿירקאַנטיקן פֿאַפּירענעם פּעקעטל, האָט געגאָסן און כּסדר געשוויגן, ווי אײנער זאָגט: מעג זײַן וואָס עס איז.... איך גיב זיך מיר אַ שמעק טאַבאַק און גיב איך מיר אַ נים: אַפּטשי! אַפּטשי! און דאָס איבעריקע, וואָס די צדקה־פּושקע וועט זאָגן.

עס איז געווען אַ וואָך אין ניסן. דאָס יאָר איז געווען אַן עיבור; האָט זיך די זון נעאײַלט — שוין אַזוי אויך פֿאַרשפּעטיקט — אָפּצוטרײַמען די שיריים פֿון די אָפּגעניצטע ווינטערדיקע בגדים אויף דער וועלט און אַרויפֿציִען אויף איר אַן אַנדער איבערשלאָק לכּבֿוד יום־טובֿ. האָט זי געטריבן דעם שניי, ער זאָל מאַכן וואָס גיכער אַ וואַרע און עס זאָל עפּעס ווערן אַ שטיקל טאָלק מיט די פֿעלדער, מיט די וועלדער און מיט דער גאַנצער זינדיקער וועלט. דער שניי האָט זיך לאַנג נישט געלאָזן בעטן — אַ בריה האָט ער געהאַט — איז ער געפֿלויגן פֿײַל פֿון בויגן אינם געשטאַלט פֿון אַ שטראָמיקן וואַסער פֿון וואַלד און באַרג און האָט פֿאַרגאָסן וועג און שטעג. אָבער ניט אומעטום: וואו ער האָט נאָר געהאַט אַ מקום־מקלט אין די גריבער און אין די שאָטנס, וואו די זון האָט קײן צוטריט ניט געהאַט, איז ער געלעגן, אַזוי ווי אַן אופּאָר — אַ פּאַראַזיטער, אַ צעבליטער, ווי אײנער זאָגט: און טו מיר עפּעס! און עס האָט געהאַט אַ פּנים—אויף לײַטישע געלעכטער!—ווי שמוציק־ווײַסע לאַטעס אויף אַ שוואַרצן בגד. אין דער לופֿט זײַנען געפֿלויגן די פֿרײַע פּאַטריאָטן פֿון די ליטווישע וועלדער, די פֿײגל, מיט אַ ליאַרעם, אַ געפּילדער, ווי פֿון עפּעס אַ גוטן יאַריד, אַזוי ווי זײ וואָלטן דאָ די גרעסטע מציאות אײַנגעהאַנדלט.... אָבער דער וועג איז געווען — אמתע קאַטאָרגע.

פֿון וואָקזאַל זײַנען מיר אַרויסגעפֿאָרן אײנס נאָך האַלבן טאָג. בײַ אַ גוטן וועג זײַנען מיר אין וואָראָנע אַ זײגער זעקס, און אין לאַטיעליע זיבן. דער וועג איז אָבער דאָ און דאָרט געווען דורכ־געריסן, די בריקלעך אַראָפּגעטראָגן, די קלענסטע טײַכלעך און רינעס, וואָס זומער האָבן זײ דרך־ארץ פֿאַר דער קלענסטער אָנצוהערעניש פֿון דער זון, זײַנען געוואָרן גאַנצע יאַ־טעבע־דאַמס, און ווער רעדט נאָך בײַם אויסמײַדן זיך, ווען מען האָט געדאַרפֿט אַראָפּפֿאָרן

כאָטש אויף אַ שפּאַן פון שליאַך אַראָפּ, האָט עס געצויגן אַלץ טיפער אין ער בלאָטע אַריין, ווי אַ קליפּה רחמנא־לצלן. היינט, גיי שריי: קאַראַאול!

— כאָטש אויף דער חתונה ניט פאַרשפּעטיקן! — האָט זיך געבעטן ביי עמעצן דער בדחן, אַזוי ווי ביי אַ גזלן, צורעכטמאַכנדיק זיין באַליאָווען שניפּסל און אַרומווישנדיק דעם נייעם קאַפּעליוש מיטן פאַרשמאָלצענעם אַרבל.

— אַבי אַ שנאַפּס זאָל ניט פעלן! — האָט געזאָגט דער בעל־עגלה און האָט אַ שמועס געטאָן מיטן פערדל מכוח:

— נאָ, פּאַדלע מיינע, נאָ!

אָבער דער מכוח האָט ווייניק געהאָלפן. אויף וויפל דאָס איז געקענט פאַרכאַפּן, האָט די בלאָטע געבלישטשעט, ווי אַ כאָלעווע פון אַ שטיוול, וואָס מען האָט נאָר־וואָס אויסגעשמירט און מען האָט אים אַרויסגעשטעלט אויף דער זון צום טריקענען. דער ווינט איז געשווינט אומגעפלויגן דאָ און דאָרטן, אַזוי ווי מען וואָלט אים באַצאָלט דערפאַר, און האָט געטריקנט דעם וועג.

— ווען איר פאָרט מיט איינע צוויי־דריי טעג שפּעטער, וואָלט איר דאָך געפאָרן, ווי די גראַפן — זאָגט דער בעל־עגלה.

אַ חכם אַ ייד, זיצט מען און מען שווייגט אַ שעה, און צוויי, און דריי, מען ווערט זיך נאָך אָנריידן: דער וועג ציט זיך, ווי דער יידישער גלות.

— וואָ — איז אַרויס דער שווייגנדיקער משולח מיטן לשון: — שטעלט אָפּ דאָס פערד.

מהיכא־תיתא. אָפּגעשטעלט דאָס פערד, דער משולח איז אַרויסגעקראָכן פון דער קאַלאַמאַשקע, האָט זיך איינגעבויגן, אַ שמיר געטאָן די הענט אין אַ שיטערער בלאָטע און האָט אָנגעהויבן:

— נ־נ־נא, אַשרי יושבי ביתך....

דער בדחן האָט זיך, ווייזט אויס, מתקנא געווען אין דעם משולח, וואָס האָט זיך ענדלעך אויסגעפונען אַ שטיקל צייט־פאַרטרייב און האָט גענומען אונטערברומען אונטער דער נאָז אַ ליד פון אליקום צונזערס לידער. וואָס איז שייך מיר, בין איך פאַרזאָרגט געווען מיט אַ מלאכה אויפן גאַנצן וועג. אַלס דער יינגסטער אויף דער

קאַלמאַשקע, וואָס איך האָב פאַרנומען דעם שמאָלן פּאַסיקל אָרט צווישן די איבעריקע צוויי פּאַרשוינען און האָב שוין עטלעכע מאָל איינגעשלעפערט אַ פוס, האָב איך געהאַלטן אין איין „פּראָוואָיעווען" עפּעס אַ בעסערע פּאָזיציע אויף דער שטרויענער „סעדזעניע".

מיר זיינען דורכגעפאָרן דערפער, דערפלעך, הינט האָבן געבילן, הענער האָבן זיך נאָך הינער געיאָגט, חזירים זיינען אָפּגעקומען זייער גן-עדן אויף דער וועלט, פּויערים האָבן זייערע הענט אָנגעשטעלט איבער די אויגן: וואָס זיינען דאָס פאַר אַזעלכע? — די אַלטע באַקאַנטע אומציכטיקע פּיזאַשן, וואָס גאָט האָט מיט דעם אומערפאַרענעם פּענזל אין די יונגע יאָרן זיינע כוחות געפּרוווט....

די זון האָט זיך דערווייל מישב געווען, אַז מאָרגן איז אויך אַ טאָג ביי גאָט, האָט זי זיך גענומען אַראָפּזעצן נידעריקער, דער ווינט האָט חרטה געהאַט אויפן גאַנצן געשעפט — צו וואָס ליינט דאָס אים — און איז אַוועק שלאָפן.

דער משולח האָט שוין לאַנג זיין מנחה אָפּגעדאַוונט. דער בעל-עגלה האָט ווידער אַרויסגענומען זיין הילצערנע טאַבאַק-פּושקע מיט די ביבלע-פּאַפּיר און האָט גענומען צונויפדרייען אַ פּאַפּיראָס, האָט דער משולח אויך אַרויסגענומען זיינע שמעק-טאַבאַק און האָט מכבד געווען זיינע נאָזלעכער מיט אַ שיינער פּאָרציע, יעדערע באַזונדער, קיינע ניט באַוואָלט.

— אַפּטשי! אַפּטשי! וויפיל האָבן מיר נאָך ביז וואָראָנע?

אַנשטאָט אַן ענטפער, נעמט דער בעל-עגלה אַרויס פון שטרוי אַ פּעקל, אין אַ רויטע פאַטשיילקע איינגעוויקלט, און הייבט אָן פּאַמעלעך אויפצופּאַקן: אַ האַלבן לאַבן קאָרענע ברויט, עטלעכע געבראָטענע קאַרטאָפל, אַ זויערע אוגערקע און פון כאָלעווע ציט ער אַרויס אַ קוואַטירל 75קער.

— לחיים, יידן!

עס איז שוין געווען פינסטערלעך, אַז מיר זיינען פאַרביי געפאָרן אַ מאָהילניק, דערנאָך אַ גרעבליע און מיר זיינען ענדלעך געקומען אין וואָראָנע.

דאָ האָט מען זיך געמוזט אַ ביסעלע אָפּרוען, עפּעס איבער-

כאַפּן „אין די „פּאַדלע״ — זאָגט דער בעל־עגלה — וויל איך אַ ביסל סעמשקע״.

אויפגענומען האָט מען אונז, ווי געווינטשטע געסט.

— אורחים!

דער קרעטשמער האָט פאַר אונז אויסגערעדט זיין גאַנצע האַרץ:

— זימען האָט ער דאָ געהאַט צו קויפן עטלעכע טעפּ אין אַ דערפל, קען ער זיך פון אָרט ניט רירן — אַ שפּאַס די בלאָטע!

— אונזערע בלאָטעס דאַרפט איר וויסן — האָט ער מיט גדלות געזאָגט — האָבן אַ שם אין דער וועלט.

און ער דערציילט אונז אַ לאַנגע מעשה, ווי אַזוי דאָס דערבייִקע שטעטל האָט מיט עטלעכע יאָר צוריק געדונגען אויף ימים־נוראים אַ חזן, וואָס האָט געדאַרפט הורכפאָרן דורך וואָראָנע.

— און אין וואָראָנע, דאַרפט איר וויסן, איז ביי אונז שבת און יום־טוב אַ מנין, טאַקע דאָ אין קרעטשמע. האָבן זיך אָבער עטלעכע ישובניקעס מישב געווען, אַז זיי פאָרן אויך אין שטעטל הערן דעם חזן.

— סטייטש, ייִדן, איר צעשלאָגט דאָך אַ מנין!

זאָגן זיי:

— איר וועט דאַוונען מיט אַ צירוף.

וואו אַ צירוף? אַז עס זיינען געווען געציילטע צען מענטשן. אָבער וואָס, ווען? זיי ווילן ניט הערן. צוויי דאַזונער האָבן פאַר־נומען וויב און קינדער און — האָבן זיך אַפילו ניט געזעגנט. איז אָבער גאָט אַ טאַטע און שיקט אונז צו צוויי אָרעמעלייט אויף יום־טוב. איז דאָך שוין דאַכט זיך גוט. הערט־זשע ווייטער. זיינען מיט אַמאָל געוואָרן די וועטערן שלעכט, און ערגער, דאָס טייכל האָט זיך צעגאָסן, אַז עס איז ניט מעגלעך געווען אַריבער־צופאָרן. אַזוי לאַנג, אַזוי ברייט, ביז צוויי טעג פאַר יום־טוב. עס פליוכעט פון אינדערפרי ביז ביינאַכט. און מיט אַמאָל — מזל־טוב! עפּעס אַ ייד איז אָנגעפאָרן מיט אַ פּאָר ייִנגלעך.

— דער חזן מיט די משוררים?

— אוודאי.

אַ שיינער ייד מיט אַ בּרייטן קאַרק און אַ האַלז, זעט זיך אָן, אַ כּלי. ווערט אַ רייד וועגן פאָרן ווייטער. אָט — טראַכטן מיר — וועלן דאָס האָרטן אונזערע הנאה האָבּן! — גערופן אַ גוי און נאָך איינעם — וואו? סכּנת נפשות, קיינער וויל זיך ניט אײַנשטעלן אַריבּער־צופאָרן דאָס טייכל. וואַרט נאָך אַ טאָג, ווערט ערב־יום־טוב, דער רעגן האָט זיך נאָך געשטאַרקט. דער חזן קוקט אין הימל אַריין, ווי אַן אָפּגעמשפּטער. דערווייל האַלט שוין בּיי מעריב. מילא, צו מעריב משעפּעט אים קיינער ניט, מען זעט בּחוש, אַז דאָס האַרץ איז אים פאַרבּיטערט. אָבּער איף מאָרגן, ווי עס איז נאָר געקומען צו „המלך“, טראָגט אים אונטער דער שמש אַ קיטל:

— אַזוי און אַזוי, רבּ חזן, דער עולם בּעט, ווייזט עפּעס פיינקייט.

— מילא־מילא, צייט וואָראָנע איז וואָראָנע....

נאָך יום־טוב קומען אונזערע ישיבניקעס אַהיים, שעמען זיך די אויגן צו ווייזן.

— אָ, וואָס וועט איר זאָגן עפּעס גוטס?

— מילא. וואָס ווערט דערפון? אפשר וואָלט מען זיך שוין ווייטער געלאָזט? — דערמאָנט דער בּדחן.

— אַוודאי וועט מען פאָרן, אין אַנדערהאַלבּן־צוויי שעה אַרום זיינען מיר אין לאַטיעלע.

דער בּדחן האָט אַרויסגענומען אַ קליין שפּיגעלע, האָט פאַרריכט דאָס שניפּסל, האָט נאָכאַמאָל אַ רייבּ געטאָן דעם קאַפּעליוש מיטן אַרבּל, האָט אַ דריי געטאָן אַ וואָנסע.

— נו, געגאַנגען.

און גייענדיק, האָט ער זיך בּאַצייטנס גענומען מסדר זיין איפּן קול און מיט אַ ניגון:

אַזוי ווי אַ שיינע וואַזאָנע
האָסטו געבּליט און געבּליט און געבּליט....

עס איז שוין געווען נאַכט, אָבּער לאַטיעלע איז געווען ניט ווייט, אַ פאָר ווערסט. מיר האָט דערעסן מלחמה צו האַלטן פאַרן זינדיקן שטיקל אָרט צווישן די צוויי פאַרשוינען, האָב איך זיך געזעצט לעבּן בּעל־עגלה אויפן פאָדערשטן בּרעטל. עס האָט ווידער געבּלאָזן אַ ווינט, אָבּער שוין אַן אַנדערער, אַ קאַלטער, אַ פּראָסטי־

קער. דער עולם האָט זיך אַיינגעדרייט אין די פּלאַשטשן און האָט געשוויגן, ווי איינער זאָגט: לאָמיר זען אויף טשיקאַוועס, מיט וואָס דאָס וועט זיך אויסלאָזן. דער בעל-עגלה איפּן פאָדערשטן ברעטל האָט גענומען דרעמלען — 75קער איז ניט קיין וואַסער. — און די פאַרשוינען זיינען איבערגעבליבן אויף גאָטס באַראָט און דער פאַר־לעם יושר, און אַזוי בײַ אַ שעה, און אפשר מער.

איך, וואָס איך בין געווען אַ ביסל באַקאַנט מיטן וועג, גיב זיך פלוצלונג אַ כאַפּ און עס איז מיר קשה: ווי קומט אַהער אַ וואַלד?

— רב בערל — וועק איך דעם בעל-עגלה — עפּעס געפעלט מיר ניט דער וואַלד.

גיט ער זיך אַ כאַפּ פון שלאָף:

— אַוודאי, ווי אַזוי קומט אַהער אַ וואַלד? די פאַדלע מיינע האָט מיר שוין ווידער אָפּגעטאָן.

— נאָ, פערדל, נאָ — גיט ער אַ שמיץ דעם פערדל איבער די אויסגעדאַרטע ביינער.

— וואָס? פאַרבלאָנדזשעט? — גיט זיך אַ כאַפּ דער בחן ניט טויט ניט לעבעדיק. — אוי-וואַ, דאָרט גייט מען שוין געוויס צו דער חופה.

— נישקשה — מאַכט דער בעל-עגלה אַ פריילעכע מינע — אַבי מיר וועלן אָנציען צו דער חופה-וועטשערע.

הורכגעפאָרן דאָס וועלדל, האָט זיך דער בעל-עגלה אַ כאַפּ־געטאָן:

— איך קען שווערן, אַז דאָס איז פּאָרט אונזער וועג.

אָבער זיין רויִקייט איז באַלד ווידער פאַרשוואונדן:

— וואָס פאַר אַ פאָהיבעל... דאָס שטיקל וועג האָבן מיר שוין לאַנג געלאָזן הינטער זיך.

און טאַקע אַזוי: נאָך אַ האַלבע שעה פאָרן זיינען מיר ווידער געווען אין וואָראָנע, בײַ דער קרעטשמע, וואו עס איז שוין געשטאַנען אַ צווייטע קאַלמאַשקע.

— אַ קרעטשמע טאָר מען ניט אויסמיידן, דאָס איז אַ כלל — זאָגט דער בעל-עגלה, — און מיר גייען ווידער אַריין אין דער קרעטשמע.

אַריינגעגאַנגען, האָבן מיר געפונען די באַלעבאָטעשטייט מיט פאַרקאַשערטע אַרבל און זעצט גרויסע לאַבנס ברויט אין איווןי, ביים טיש זיצן אַ פּאָר אורחים און דער באַלעבאָס דערציילט:

— געקומען צו „המלך", גייט צו אים צו אונזער שמש:

— אַזוי און אַזוי, פּאַניע חזן....

דאָס האָט דער קרעטשמער ווידער איבערדערציילט, זער ווייסט צום וויפילסטן מאָל פאַר די עטלעכע יאָר, דעם נס פון די גרויסע בלאָטעס אין וואַראָנע.

„פּאָליציע".

ווייט פֿון דער באַן און פֿון גרויסע וועגן איז געלעגן דער ישוב, און זעלטן ווען עס פֿלעגט זיך דאָרט באַווייזן עמעצער מיט אַ קאָקאַרדע אויפֿן היטל און קיינער האָט קיינמאָל ניט געקענט אונטערשיידן צווישן אַ „פֿעלדפֿעבל" ביז אַ פּריסטאַוו — פּאַר אַלעמען גלייך פֿלעגט מען נאָך פּאַר אַ מייל ווייט אַראָפּכאַפּן דאָס היטל. הײַנט גובערנאַטאָר האָט די ישובניצע רבקה, למשל, געהערט — די עלטערע גוים פֿון די אַרומיקע דערפֿער פֿלעגן דערציילן, אַז ער איז אַמאָל דורכגעפֿאָרן אין די געגנטן — זיי זיינען דאַמאָלסט נאָך פּאַסטעכער געווען. אָבער די ייִנגערע — גרויסע סקעפּטיקער — האָבן אין דער גאַנצער געשיכטע ניט געגלייבט:

— די אַלטע באַרימען זיך — פֿלעגן זיי שמייכלען.

און ביי די „פּליטניקעס", וואָס פֿלעגן טרייבן איבער דער ווילייע דאָס געהילץ אין דער גובערניע אַריין, פֿלעגט מען אָפּטמאָל אויך פֿרעגן אויף טשיקאַוועס:

— צי האָבן זיי אַמאָל ניט געזען דאָרטן דעם גובערנאַטאָר?

— יאָ, עס איז פֿאַראַן — פֿלעגן זיי זאָגן — אַ סך דרייען זיי זיך אַרום איבער די גאַסן מיט קאָקאַרדעס אויף די היטלען. אָבער ווער פֿון זיי אַלע איז דער גובערנאַטאָר, דאָס קען מען ניט וויסן.

און דער גרעסטער פּריץ אין אומגעגנט איז געווען דער פּריסטאַוו.

אַז חיים־יונה האָט איבערגענומען נאָכן שווער, עליו־השלום, די באַלעבאַטישקייט מיטן פּאַראָם אויף דער ווילייע, האָט אים רבקה גענומען לערנען, ווי צו באַגיין זיך מיט „פּאָליציע" — זי האָט די אַלע זאַכן איבערגענומען בירושה פֿון איר טאַטן, עליו־השלום: אַ געניטער מענטש געווען!

— ראשית=חכמה — האָט זי געזאָגט — איז דער פּריסטאַוו: — עס איז דער פּרייז איבער אַלע פּריצים.

און מען האָט אָנגעלאָדן אַ פולן וואָגן מיט קאָרן, האָבער, אייער און עופות — עס האָט זיך גראָד געמאַכט אַ פּאָר האָזן צו קויפן, האָט מען איינגעהאַנדלט אויך די האָזן, און חיים=יונה איז מיט אַ קלאַפּנדיקן האַרצן אַוועקגעפאָרן אין סטאַן אַריין.

און רבקה, מיט די קינדער, מיטן לערער, מיטן פּאַראָמשטשיק האָבן איבערגעלעבט אַ אומרויִקן טאָג, ביז אין אָונט איז חיים=יונה צוריקגעקומען מיט אַ ליידיקן וואָגן, אַ לעבעדיקער, אַ פריילעכער, מיט אַ גוטער בשורה אויף די ליפּן:

— צוגענומען!

דאַן האָט ער אָנגעהויבן דערציילן די מעשה פון אָנהייב, ווי אַזוי, און וואָס, און ווען — אַז דעם פּריסטאַוו אַליין האָט ער נישט געזען, עס זיינען אַרויס דער לאַקיי מיטן דיעסיאַטניק, האָבן אויסגעליידיקט די זעק און שטעלט אַייך פאָר — אָפּגעגעבן די זעק צוריק.

— זעט זיך אָן, אַ גוטער גוי — האָט אַריינגעשטעלט זיין באַמערקונג דער לערער, צורעכטמאַכנדיק די ברילן אויף דער נאָז.

— זייער אַ גוטער! — איז חיים=יונה אַריין אין התפּעלות — און, ווייזט אויס, זייער אַן איידעלער: עס איז אַרויסגעגאַנגען איינע אין ווייסן — איר וואָלט זען אַ פּאַניענקע! — האָט אַ טאַפּ געטאָן די האָזן און געזאָגט „ספּאַסיבאָ“, ווי איר זעט מיך אַ לעבעדיקן. איך האָב אַ קוש געטאָן די האַנט, צעזעגנט זיך שיין=פיין און פאַרקערעוועט דאָס פערד אַהיים.

דער צווייטער פּרייז איז געווען דער ממונה איבער די ברויזן און ברייזלעך — דער אַקציזניק. זיי פלעגן זיך אָבער זייער אָפט בייטן און די געניטע רבקה האָט צו זיי אויך נישט געקענט קלוג ווערן. גיי ווייס, ווער עס נעמט יאָ און ווער עס נעמט נישט, אַז אויבן שטערן איז נישט אָנגעשריבן!

קומט איינמאָל אַ נייער אַקציזניק צו חיים=יונהן. געריכט האָט מען זיך אויף אים שוין פון עטלעכע טעג, האָט מען דאָס פעסעלע מיטן בראָנפן („מען קען זיך באַגיין אָן בראָנפן צווישן גוים“?

מיט דער קאַראַפּקע, מיט די קעלישקעס פֿאַרוואָרפֿן ווייט אין די קאָרן אַריין — אין שאַפֿע איז קיין סימן ניט געבליבן. געקומען — האָט רבקה אַרויסגענומען די שענסטע פֿאַרבייסנס פֿון אונטערשטן שופֿלאָד — צוקערלעקעך מיט אײַנגעמאַכטס, און חיים־יונה האָט זיך גענומען צום סאַמאָוואַר אויף זײַן שטייגער: אַראָפּגעכאַפּט דעם שטיוול פֿון דעם רעכטן פֿוס, און אונטערן אימפּעט פֿון דער ברייטער לאַנגער כאָליעווע האָט זיך דער פֿײַער באַלד צעפֿלאַקערט, ווי אַ גזלן; אָבער אַז מען האָט דערלאַנגט דעם פּריץ די ערשטע גלאָז טיי, האָט ער זיך אָפּגערופֿן בלשון בתמיה:

— טיי אַ געטראַנק? ספּיריטוס...

— אָבער, האַרינקע, מיר טאָרן דאָך ניט — האָט מיט אים אײַנגעטענהט רבקה.

— פֿאַר אַ גאַסט דאַרף זײַן — זאָגט דער אַקציזניק.

האָט חיים־יונה געוואָרפֿן אַ בליק אויף רבקהן:

— כמעט, אַז דער ערל איז גערעכט.

און דער אַקציזניק האָט זיך באמת גענומען חידושן:

— אַ שטוב און אַ ביסל ספּיריטוס...

האָט זיך חיים־יונה נאָך אַמאָל איבערגעקוקט מיט רבקהן:

— אין פּלוג איז דער ערל טאַקע גערעכט.

— אויב אַזוי — האָט ער זיך אָפּגערופֿן צום אַקציזניק — דאַרף מען גיין אַ זוך טון, אפֿשר אויפֿן פּריצס מזל...

חיים־יונה איז אַרויס אין דרויסן, האָט מיט פֿאַרקאַטשעטע פּאָלעס אַרײַנגעבראָדזשעט אין די קאָרן, האָט דערטאַפּט אַ פֿלעשל בראָנפֿן מיט אַ קעלישעק און האָט זיך אומגעקערט אין שטוב אַרײַן:

— אַז דער פּריץ הייסט...

האָט זיך דער אַקציזניק אַ כאַפּ געטאָן:

— וואָס, זשיד־מאָשעניק! נו, גיב אָן. איצט ברענג אַ טינט־און פֿעדער, וועל איך אָנשרײַבן דעם פּראָטאָקאָל.

— האַרינקע, וואָס רעדסטו! — איז חיים־יונה געבליבן אַ טויטער מענטש.

— איך לאַך דאָס, איך לאַך דאָס — האָט אים באַרויִקט דער

אַקציזניק — אָבער איך קען אַזעלכע וואַסער ניט טרינקען, שטאַרקערע... ספּיריטוס....

— עס וועט שוין זיין, האַרינקע, עס וועט זיין — האָט אים רבקה באַרויקט: — מיר האָבן ניט געוואוסט.

— נו, ווי גייען די געשעפטן בכלל? — האָט זיך דער אַקציזניק גענומען נאָכפרעגן.

„אָ, ער נעמט" — האָבן גלייכצייטיק אַ טראַכט געטון חיים־יונה מיט רבקהן און עס איז זיי באַלד לייכטער געוואָרן אויפן האַרצן, ווי זיי וואָלטן די גרעסטע רעטעניש געטראָפן.

און אַז דער אַקציזניק האָט געהאַלטן ביים אָפּפאָרן, האָט ער זיך געזעגנט:

— נו, געדענק, חיים־יונה, איצט ווייס איך, אַז דו האַנדלסט מיט בראָנפן, זאָלסטו זיך היטן. כאַפּ איך דיך ביי דער אַרבעט, וועסטו זיך נישט אַרויסדרייען.

הייַנט גיי און גלייב די דאָזיקע לייט!

און דאָך האָט מען פון דאַמאָלסט אָן שטענדיק ביי חיים־יונהן געהאַלטן אָנגעגרייט אַ קאַראַפקעלע ספּירט פאַרן אַקציזניק, וואָס קיינער פלעגט זיך צו דעם ניט צורירן; סיידן עמעצן פלעגט שטאַרק־שטאַרק אָנהייבן „רייסן" די ציין, פלעגט מען נעמען אַ ביסל אין מויל אַריין:

פון אַקציזניקס בראָנפן.

אָבער אָפטער פון אַלעמען פלעגט קומען אויפן ישוב דער „שליסל", ווי מען האָט גערופן דעם אוריאַדניק. דער דאָזיקער האָט קיין גדלות ניט געפּראַוועט. אַריינגייענדיק אין שטוב, פלעגט ער זאָגן „זדראַסטע" און פלעגט געבן חיים־יונהן די האַנט. „דער אוריאַדניק וואַקסט דאָרט, וואו מען זייט אים נישט" — זאָגט רבקה, און שטענדיק הערט מען זיך צו אויפן ישוב, צי עס הערט זיך נישט קיין קלינגעניש פון הינטערן בערגל — נאַטשאַלסטווע פאָרט שטענדיק מיט אַ גלאָק.

פלעגט איינמאָל אַזוי רבקה אַ באַוועגע די בייטן אין גאָרטן, דערהערט זי — עס קלינגט, וואַרפט זי אַוועק דעם הויפן אָנגע־

קליבענע גראָז איפֿן בײט און לױפֿט גלײך אין חדר אַרײַן, װאו עס האָבן געלערנט די קינדער מיטן װ י ל נ ע ר לערער:

— דער „שליסל" פֿאָרט!

די קינדער װײסן שױן, װאָס זײ האָבן צו טון. דאָס ײנגעלע, װאָס האָט געהאַלטן אין מיטן אַ פּסוק פֿאַרטײַטשן, האָט אָפּגעהאַקט אין מיטן װאָרט, אַזױ װי מיט אַ מעסער אָפּגעשניטן, און אײנס און צװײ איז אַלץ פֿאַרטיק געװאָרן: דער לערער — שױן אַ געפּראַקטיקירטער — האָט זיך אַרײַנגעכאַפּט פֿון טיש, אַזױ װי אַן אױטערגעשאָסענער און האָט געמאַכט אַ „ויברח" דורכן אָפֿענעם פֿענסטער — טו ז חורך די הוכע געדיכטע קאָרן אין קאַזיאָנעם װאַלד אַרײַן. און די קינדער האָבן באַלד אַלץ אין אָרדענונג געבראַכט, און אין אײן הרף־עין זײַנען די ביכער, מיט די ספֿרים, מיט די העפֿטן געפֿלױגן אַרױף אױף דער שאַפֿע, אַראָפּ אונטער די בעטן, און חבֿרה איז שױן באַלד צעשאָטן געװען אין אַלע װינקעלעך. רבֿקה איז אױך נישט געשטאַנען אָן אַרבעט און האָט שנעל געצײגן די שיך אױף די באָרװיסע פֿיס — פֿאַר „פּאָליציע" דאַרף מען דרך־ארץ האָבן.... און חײם־יונה האָט שױן לאַנג אַראָפּגעכאַפּט דאָס היטל פֿון קאָפּ און האָט אױסגעװישט די האַנט אָן קאַפּאָטע: באַלד װעט ער זי דערלאַנגען דעם אוריאַדניק! די האַנט איז שױן געװען אַזױ אױסגעמושטירט, אַז זי האָט זיך שױן אַלײן געהײבן אַנטקעגן אין אַ שלום־עליכם — „זדראַסטע".

און אַז דער אוריאַדניק גײט אַרײַן, הײבט זיך ערשט אָן די רעכטע אַרבעט: חײם־יונה בעט אים אַרײַן אין „חדר" און רבֿקה דעקט דעם טיש מיט אַ רײנעם סערװעט:

— האָבער דעם פֿערד! — טוט חײם־יונה אַ קאָמאַנדעװע צום פּאַראָמשטשיק, און רבֿקה שטײט שױן בײַם פּריפּעטשאָק און מאַכט פֿײער אונטערן דרײַפֿוס — דער אוריאַדניק איז געװען אַ גרױסער ליבהאָבער פֿון מילכיקע בלינצעס.

— רבֿקה, גיב די קאַראַפֿקע!

און אַז דער אוריאַדניק װערט אַ ביסל פֿרײלעכער, נעמט ער אַראָפּ די שאַשקע און טוט אױס די שינעל:

— סאָרעלסיאַ — זאָגט ער באַטעמט.

די קינדערלעך זעען פֿון די ווינקעלעך, אַז דער אוריאַדניק איז כּמעט אַ היימישער מענטש, הייבן זיי זיך אָן אַרויסרוקן אויפֿן שטיב. שלמהקע גייט צו צו דער שאַשקע און הייבט זי אָן אַרומטאַפּן מיט איין פֿינגער:

— טאַטע, עס שיסט?

— אַנו, שליאָמקאָ — ווערט רעדעוודיקער דער אוריאַדניק — זאָג מיר נאָר, וואָס זיינען עפּעס בײַ דיר די פֿינגער אײַנגעשמירט אין טינט?

דאָס קינד ווערט בלאַס, ווי די וואַנט; אָבער חיים־יונה שטעלט זיך אײַן פֿאַר אים:

— גאָספּאָדין אוריאַדניק, דאָס האָט ער זיך געבאַלעוועט מיטן טינטער.

— נו — פֿרעגט זיך נאָך דער אוריאַדניק — און וואָס איז דאָס בײַ אײַך, דער קאָרן אויסגעלייגט הינטערן פֿענסטער?

רבקה זעט, אַז דער שמועס נעמט אָן אַ צו ערנסטן כאַראַקטער, געפֿינט זי פֿאַר נייטיק זיך אַליין אַרײַנצומישן אינם שמועס:

— האַרינקע, דאָס האָט דאָס קעלבל אויסגעדראַטעוועט. האָסט דען אַ באַגריף אינם קעלבל? לייגט אים אַלע תּבֿואות.

— נו יאָ, איך ווייס — זאָגט דער אוריאַדניק: — עטאָ רעבע. מען האָט מיר דערציילט.

— עט — חפּט זיך אָפּ רבקה — אַ דאגה האָסטו. נעם בעסער נאָך אַ ביסל בראָנפֿן.

— בראָנפֿן — ענטפֿערט ער — איז גוט. אָבער דו ווייסט, חיים־יונה, איך האָב באַלד קיין האָבער ניט פֿאַרן פֿערד.

— שטייט שוין אָנגעגרייט פֿון צוויי וואָכן — זאָגט מיט גדלות חיים־יונה: — מיר וועלן דען לאָזן אונזער אוריאַדניק אָן האָבער?

און אַז דער אוריאַדניק זיצט שוין אויפֿן וואָגן מיט די צוויי זעק האָבער און הייבט זיך אָן זעגענען, רופֿט זיך אָפּ רבקה צו חיים־יונהן אויף לשון־קודש:

— חיים־יונה, דבּר אים וועגן די שקים, נאָך גאָר נייע שקים, זאָל ער זיי אָפּגיבן.

— פֿאַר דיר פּאַסט עס בעסער צו דבּרן. דו ביסט אַ יידענע.

— ביסטו דאָך אַ מאַנסביל, קענסטו זיך גיכער אָסמעליעווען.

דערווייל גיט דער אוריאַדניק אַ שמיץ דעם פֿערד און באַלד איז ער שוין נישטאָ. אָבער רבֿקה באַקלאָגט נאָך אַלץ די זעק אויף לשון־קודש:

— אַזעלכע צוויי טייערע שקים, כמעט ניט קיין גענוצטע.

אָבער חיים־יונה הערט שוין נישט מער, און די קינדער לויפֿן שוין פֿאַזע טייך און שרייען:

— לערער! לערער! שוין אַוועקגעפֿאָרן!

אָבער רעכט צערעדט מען זיך וועגן לעצטן באַזוך ערשט ביי מיטאָג, און חיים־יונה, וועלכער פֿילט נאָך אויף דער רעכטער האַנט דעם אוריאַדניקס „זדראַסטע“, נעמט איבערגעבן זיינע איינדריקן:

— אַ גאַנץ איידעלער גוי, נאָר אַ ביסל אַ שיכור.

— גאָר אַ גרויסער שיכור! — שטעלט אַריין רבֿקה איר באַמערקונג: — ניט איינעם האָט זי שוין איבן לעבן איבערגעזען — זי טרייסלט זיי פֿון אַרבל.

— און דער לערער איז אַזוי ווייט אַנטלאָפֿן! — זאָגט שלמהקע — קיים געפֿונען.

— דאָס איז פֿון מורא — זאָגט דער פֿאַראָמשטשיק — נאָך צו „פּאָליציע“ נישט געוויינט.

— וואָס מורא? — פּאַסט נישט דעם לערער און ער פֿאַרענטפֿערט זיך — נאַרעלע, דאָס איז דאָך פֿון אימפּעט, — אַ שפּאַס, אַזאַ שפּרונג!

רבֿקה שמייכלט:

— אַ סך ווייסן זיי, די שטאָטישע!

די פּערד־הענדלער.

נאָכדעם, ווי חיים־יונה האָט אויסגעביטן בײַ די ציגײַנער אויפֿן „קערמאַש" זײַן אַלטן פֿאַדלעוואַטן פֿערדל, וואָס ער האָט באַקומען בירושה פֿון זײַן שווער עליו־השלום, אויף דעם אײַנגעטײַטן „סיוואַק", האָט ער זיך אײַנגעפּראַוועט אַ לײטישן שפּאַן מיט אַ רימענער בײַטש און האָט זיך אַפֿילו פֿאַרגונען אָנצוטשעפּען דעם סיוואַק ב ר אַ ז ג ו נ ע ס אויפֿן האַלז. און אַז ער פֿלעגט אַרויספֿאָרן, איז עס געווען מיט גאַנצן קנאַק, און דאָס האָט ער טאַקע געמיינט. אָבער צוזאַמען מיטן קנאַק, איז אים צוגעקומען אַ נײַע דאגה אויפֿן קאָפּ.

פֿאַר דעם פֿריערדיקן פֿערדל איז גענוג געווען די אַלטע לעכערדיקע סטאַדאָלע מיט דעם אָפּגעריסענעם דאַך און דעם אויסגעקרימטן טויער, וועלכן מען פֿלעגט פֿאַרלייגן מיט אַבי אַ הענגל: דאָס פֿערדל פֿלעגט זיך רויִק קײַען זײַנע סעטשקע, און ר' שמואל־יעקב פֿלעגט רויִק זאָגן זײַן תּהלים, אָדער דרעמלען — פֿאַר אַ לאַטעקל אַ גנב איז אַ הענגל אויך גענוג, און אַ רעכטער גנב וועט זיך אויף קיין „אויסגעמולעטע" פֿעל גאָר ניט „קוואַפּען". מיט אַ גוטן פֿערד איז אָבער אויפֿן ישוב שוין נישט אַזוי פֿרײלעך —

לעבן דער נײַער שטוב, בײַ דער זײַט פֿון דער קיך־טיר, האָט חיים־יונה צוגעבויט אַ „טריבציאַן" — אַ נײַע סטאַדאָלע פֿון דרײַ ווענט, און אויפֿן דעמבאָוון טויער, וואָס האָט זיך פֿאַרשלאָסן פֿון אינעווייניק, האָט ער אויסגעהאַנגען אַ צען־פֿונטיקן שלאָס מיט גאַנצע קונצן, וואָס איידער מען שליסט אים אָפּ, דאַרף מען געבן אַהין אַ דרײַ און אַהער אַ דרײַ, און ערשט דערנאָך קען מען נאָך אַלץ ניט וויסן, וווּ מען דאַרף אַרײַנשטעקן דעם שליסל. און טאָמער איז דער שלאָס נאָך ווייניק, האָט אים דער באַבושער שמיד צו-

געמאַכט אַן אײזערנע זאַװאַלע אױף דער גאַנצער ברײט פֿון טױער. און דאָך איז חײם־יונה בײנאַכט נישט רויִק, און כּסדר עס דאַכט זיך אים, עמעצער גײט, עמעצער גנבעט זיך. אָבער אַ יונגער מענטש, איז ער גרינג אױף די פֿיס. כאַפּט ער זיך אַראָפּ פֿון בעט אַ פּאָר מאָל אין דער נאַכט, גײט אַן עפֿן די טיר אין סטאַדאָלע אַרײן און האָרכט. אָבער עס שאָדט ניט. װאָרעם די זומערדיקע נעכט זײנען קורץ און װינטער איז דער שני אַמסור: ערשטנס, לײכט ער, צװײטנס, נעמט ער אַראָפּ אַ מאָס פֿון די פֿיס, װי דער בעסטער שוסטער, און גײט עמעצער װאו מען דאַרף ניט, גײט ער אים נאָך מיט די שליאַרעס. — ערגער איז אין אָסיען. די נעכט זײנען לאַנג און פֿינסטער, און אַז גאָט פֿײלט זיך ניט, שיקט ער נאָך צו זײנע אָנשיקענישן — אַ פֿלײך־רעגן מיט אַ װינט, קלאַפּט עס אין די שויבן, װי מיט פֿינגער, און אױפֿן שינדל־דאַך שיט עס, װי אַרבעס־היפּנס, און אַז דו גיסט אַן עפֿן די טיר, גיט זיך אַ שטעל אין די אױגן אַרײן חושך־מצרים, — הײנט גײ, זײ אַ נביא און טרעף, צי דאָס שטײט װער, צי דאָס גײט װער, אָדער דאָס איז גאָר די פֿינסטערניש גופֿא, װאָס לאָזט דיר אַ טומאַן אין די אױגן אַרײן און שיקט אָן אױף דיר פֿאַרשײדענע אָנשיקענישן, רחמנא־לצלן. און די װעלט מײנט נאָך, מי־יודע װי רײך ער איז. ניט אומזיסט האָט זיך חײם־יונה אײנגעשאַפֿט אַן אמתן פֿיסטאָלעט — פֿאָרט אַ כּלי־זײן. שיסט ער אים אַ פּאָר מאָל אין דער נאַכט, גיט עס אַ קלונג אין דער לופֿטן, װי „פֿון אַן האַרמאַט“, און זאָל די װעלט װיסן, אַז חײם־יונה האָט זיך פֿײנט צו פֿאַרלאָזן אױף ניסים. די פֿערד־גנבים מעגן עס אױך װיסן. װאָרעם די ק—ער פֿערד־הענדלער האָבן שױן ניט אײנמאָל דיזן סװאַק די צײנער געקוקט, און דעם עק געדרײט, געשאַצט, אױף בלױזע מבינות, נאַטירלעך.... אַלע האָבן אָבער גוט געװאוסט, אַז די דאָזיקע האָבן גאָר אַ נאָענטע שײכות מיט די זאָלאָװער... און װער קען עס נאָך אַזױ גוט װיסן, װי חײם־יונה? װאָרום צו װעמען, אױב ניט צו אים, קומט מען אָן אין אַ נױט? זאָל ער אַזױ פֿיל גוטע יאָר האָבן, װיפֿיל מאָל עס טרעפֿט זיך, חברה פֿלעגט אָן אין מיטן דער נאַכט; מען גײט אַרײן צו חײם־יונהן אױף די שפּיץ־פֿינגער אַזש אין שלאָפֿצימער

אַריין און מען רוימט איִם אַיין אין אייער אַ סוד, וואָס באַשטייט נאָר פון צוויי איינציקע ווערטער:

— חיים־יונה!

חיים־יונה ווייסט, אַז אין די צוויי ווערטער ליגט באַהאַלטן אַ גאַנצער פאַרוויקלטער געדאַנק, וואָס אַז מען זאָל אים דאַרפן אויסדריקן אין ווערטער, וואָלט עס אָפּגענומען אַ סך איבעריקע צייט און פּוסטע „רייד“, ווי, למשל:

— חיים־יונה, אַן עבירה די צייט, וואָרעם די נאַכט איז קורץ. וועק נישט דעם פּאַראָמשטשיק, וואָרעם מענטשן, ווייסטו דאָך, האָבן לאַנגע צינגער. זיי זיך מטריח און כאַפּ אויף זיך עפּעס אַרויף, — און וואָס ווייניקער גערעדט, איז אַלץ גלייכער.

און אַז חיים־יונה פירט זיי אַריבער אויף יענער זייט טייך מיט די פערד, וואָס ער דערקענט אַוודאי גלייך, פון וואַנען זיי שטאַמען, גיבן זיי אַ זאָג נאָך אַמאָל, שוין העכער ווי פריער, אָבער נאָך מער פאַרסודעט:

— חיים־יונה?!

און לייגן אַרויף די פינגער אויף די ליפּן.

איצט האָט שוין „חיים־יונה“ ווידער אַן אַנדער באַדייטונג.

אָבער חיים־יונהן דאַרף מען קיין פינגער אין מויל ניט לייגן, און ער ווייסט, אַז מיט דער חברה טאָר מען ניט אײַנרייסן. און אַז עס פליען אויף מאָרגן דער „רויטער קאָלנער“ מיטן „שליסל“ מיט אַ גאַנצער מתנה דיעסיאַטניקעס און סאָטניקעס, נעמען זיי באַלד חיים־יונהן „אויפן צימבל“:

— זאָג אונז אָקאָרשט, חיים־יונה, וועמען האָסטו היינטיקע נאַכט אַריבערגעפירט?

— אַריבערגעפירט? — פרעגט חיים־יונה און דער שטערן הויבט זיך אָן בײַ אים שטאַרק צו קנייטשן, און ער סטאַרעט זיך פון אַלע כּוחות צו דערמאָנען זיך, וועמען אַזוינס ער האָט דאָס היינט בײַנאַכט פליצלונג געקענט אַריבערפירן?

— אַריבערגעפירט? ניין, קיינעם ניט. דער פּאַראָמשטשיק איז אויך געשלאָפן, ווי אַ געהרגעטער.

און „פּאָליציע“ בלייבט שטיין פאַרחידושט:

דער שליאַה פירט דאָך פאָרט אַהער!

און חיים־יונה — וואָס זאָל ער טאָן? ערשטנס, האָט ער מורא פאַר זיי, צווייטנס, האָט ער אַליין אַ פערד. און ביי זיי אַרויס־גנבענען אַ פערד — איז ווי אַ האָר פון מילך: אַזעלכע מעשׂיות האָבן שוין געטראָפן — אָי, אָי.

און אַז פּאָליציע פאָרט אַוועק, ווערט אים רעכט גרינגער אויפן האַרצן, און ער גייט אַרויס צו זיין סיוואַק אין סטאַראָלע, ווי איינער, וואָס וואָלט זיך ווען מיט אים אַדורכריידן מכּוח אַ סך זאַכן, און איבערהויפּט טאַקע מכּוח דעם ענין פון די פערד־הענדלער. אָבער די מעשׂה איז דאָך אַזוי: וואָס פאַרשטייט אַ בהמה?

און אויף מאָרגן, אַז חברה קערט זיך אים צוריק אַ בלאַסק אויף טאָג, שוין אויף איין־איינציקן נעבעכדיקן פערדל, און חיים־יונה דערציילט זיי פון דער גאַנצער געשיכטע, באַקומען זיי שוין גאָר אַן אַנדער לשון, און זיי צערייזן זיך שוין אַפילו אַ ביסעלע צופיל:

— נו, וואָס, חיים־יונה, האָט דיר דיין סיוואַק נאָך אַלץ נישט דערעסן? מיר וואַרטן דאָך, זאָלסט אים ביי אונז אויסבייטן. וועסט קריגן עפעס צוגאָב.

— וואָס רעדט איר — בעט זיך חיים־יונה — גאָט איז מיט אייך!

ענטפערן זיי רויק:

— ווי דו פאַרשטייסט. מיר עצהן דיר וואָס גלייכער.

און חיים־יונה זעט באַשיינפערלעך, אַז עס ברענען זיי די אויגן, ווי אויף אַ שׂרפה. אָהאָ, אַזעלכע, אַז זיי דערזעען עפעס רעכטס...

און דאָ טרעפט זיך אַמאָל, עס פאָרן דורך די זאָלאָווער בור־לאַקעס און גיבן יעדן מאָל הינטערווילעכטס אַ קוק אויף דער סטאַראָלע.

— עפעס געפעלט מיר נישט — זאָגט רבקה — וואָס די זאָלאָווער קוקן אויף דער סטאַראָלע.

אָבער חיים־יונה פאַסט זיך מוט און זאָגט:

— לאָך דיך אויס!

אָבער אין האַרצן איז חיים־יונה כּלל ניט רויק: אַ קלייניקייט, גנבים, אַז עס צעקאָכט זיך אין זיי דאָס בלוט!

וואָס־זשע טוט מען?

און חיים־יונה זוכט עצות און עס קריכן אים אין קאָפּ פאַרשיידענע געדאַנקען, איינער קרומער פון אַנדערן. שלאָפן אין סטאַדאָלע אויף דער „דראַבינע" איז אַוודאי אַ פּלאַן. אָבער דער פּראָמשטשיק טויג ניט, ער האָט אַזאַ יוונישן שלאָף, אַז מען קען פון זיינעטוועגן די גאַנצע שטוב צעטראָגן. אַליין ליגן זיך? איז פאַר אים צו קאַלט, און בכלל אַ ייד אַ באַלעבאָס, קען מען זאָגן.... אלא וואָס? איבערבייטן די „יצרות", די בהמות אַריינשטעלן אין סטאַדאָלע און דעם פערד אָפּגעבן די שטאַל? קען עס אָבער לייכט צעפּיקט ווערן איבער די אַרומיקע העדפער, און די גויים וועלן חוזק מאַכן פון דעם „יונגן אַרענדאַר" — זיי האָבן אַזוי אויך פאַר אים קיין דרך־ארץ נישט, און אַז ער פאָרט דורך דורך אַ דאָרף, שטעקן אים די שקצים אַרויס אַ לאַנגע צונג אַנטקעגן: „זשיד, חאַלאַמיי"…. סיידן אַריינעמען דעם סוואַק צו זיך אין די צימערן אַריין — אָט וואָס פאַר אַ געדאַנקען עס פאַלן איין אַ ישובניק, ווען ער האָט אַ גוטן פערד!

— באמת, משוגע צו ווערן — טראַכט חיים־יונה און בינו־לבינו בלייבט ווידער, ווי געווען.

קומט איינמאָל חיים־יונה צו פאָרן אַהיים פון דאָרף, שפּאַנט אים דאָס פערדל און לייגט זיך צו אַ ווײַלע מיטן געדאַנק, אַז כּל־זמן דער סוואַק וועט זיך אָפּקילן, וועט ער כאַפּן אַ קליינעם דרעמל. דערנאָך וועט ער אים געבן טרינקען — חיים־יונה ווייסט, ווי אַזוי מען באַגייט זיך מיט אַ פערד!

אָבער אַ געזונטער מענטש, אַן אָנגעהאָרעוועטער, אַז ער האָט זיך אויפגעכאַפּט, איז שוין געווען ליכטיקלעך, און עפּעס האָט אים גלייך אין האַרצן אַ צופּ געטאָן: אַזוי פאַרשלאָפן זיך! חיים־יונה כאַפּט אַרויס דעם פּיסטאָלעט פון אונטערן קישן און פליט צו דער סטאַדאָלע. אָבער מער ווי ביזן טיר איז ער נישט דערפלויגן: דער טויער פון דער סטאַדאָלע איז געווען ברייט פונאַנדערגעעפנט און דער ווינט האָט אים פּאַוואָלינקע אומגעדרייט אויף

די זאַוויעסעס אַהין און אַהער. חיים־יונה האָט צוויי מאָל איסגעשאָסן גלאַט אין דער וועלט אַריין און האָט נאָר פונאַנדערגעוועקט די צעשראָקענע קינדער. די סטאַדראָלע איז געווען לידיק. חיים־יונה גיט הייב דעם קאָפּ אין דער הויך — אַוודאי! די שינדלען פון דאַך זיינען צעגומען: מען איז, הייסט עס, אַריינגעקומען דורכן דאַך. און עס איז קיין זכר ניטאָ, ניט פון סיוואַק, ניט פון שפּאַן — אַפילו די בראַזגונעס האָט מען צוגענומען. אויפן מיסט האָט זיך נאָר פאַריתומט געוואַלגערט די רימענע בייטש.

חיים־יונהן האָט זיך אָנגעהויבן מישן אין קאָפּ: וואָס טוט מען? און דער ערשטער געדאַנק זיינער איז געווען זייער אַהיציקער: פליען, לויפן, כאַפּן, יאָגן, שיסן! אָבער וואו? גרינג צו זאָגן — פליען, אַז עס איז אַפילו נישטאָ וועמען איינצושפּאַנען. איז דער צווייטער געדאַנק זיינער געווען: אָנטון זיך און גיין... גיין, זוכן, פרעגן, דערוויסן זיך. און אַז ער האָט זיך שוין געהאַלטן אין אָנטון, איז פּאַוואָלינקע געקומען דער דריטער געדאַנק, וואָס האָט אים אַ ביסל באַרויקט:

— אַסוף אַן עק מיט דער ציטערניש: טאָמער גייט מען, טאָמער שטייט מען. איינמאָל פאַר אַלע — אויס: נישט מען וועט שוין מער גיין, נישט מען וועט שוין מער שטיין, נישט מען וועט שוין מער גנבענען.

און ווידעראַמאָל: גרינג צו זאָגן — נישטאָ וואָס צו גנבענען. קען מען דען אויסקומען אָן אַ פערד אויפן ישוב?

עפּעס איבערגעכאַפּט, האָט ער זיך צורעכט געמאַכט די וואָלענע שאַלקע, אָנגעטון דעם קעסטלדיקן מאַנטל מיטן סותרישן קאַפּושאָן, האָט גענומען די פּאַריתומטע בייטש אין דער האַנט אַריין, און אויפן וועג האָט ער זיך נאָכגעפרעגט אין די הערפער און דערפלעך:

צי ווי ווידיעלי, עמעץ זאָל האָבן געפאָרן היינטיקע נאַכט אויף אַזאַ געגנבעטן פערד, אַזאַ סיוואַק, אַ געזונטן...

יאָ, פערד האָט מען געזען — רויטע, שוואַרצע, איינעם אַפילו אַ ווייסן, אָבער קיין סיוואַק האָט מען אין די אויגן נישט אָנגעזען.

און אַז ער איז ענדלעך געקומען אַ פאַרסאָפּעטער אין ק. און

איז אַריינגעפאַלן צו די פערד-הענדלער, האָט ער זיך געאײַלט אײַנצורײדן פאַר זיי דאָס האַרץ פאַר דער גאַנצער עוולה, וואָס זיי האָבן אים געטאָן:

— וואָס איז, חיים-יונה?

— איר גנבעט מיר צו דעם פערד און איר לאָזט מיך, ווי אָן הענט.

— טאַקע צוגעגנבעט? — מאַכן זיך יענע פלומרשט ניט וויסנדיק: — באמת אַ שאָד, אַזאַ פערד. אָבער געדענקסט, חיים-יונה, מיר האָבן דיר געעצהט. בעסער, אַז מען פאָלגט.

— אפשר זײַט איר טאַקע גערעכט — זאָגט הכנעהדיק חיים-יונה: — אָבער אַזוי אָפּטאָן, אַזוי אָפּטאָן....

ענטפערן יענע:

— מילא, מען קען עס דערגיין, פאַרט אַן אײַגענער מענטש. ווײַל פאַר דיר וועט עס קאָסטן איין פינף-און-צוואַנציקער.

ווערט חיים-יונה ווידער פריילעכער, און דאָך מאַכט ער זיך קאַלט:

— מילא, מסכים.

— אָדער ווייסט איר גאָר וואָס — גיט זיך חיים-יונה אַ כאַפּ צוריק: — גיט מיר אַ פופציקער, און דאָס פערד איז אײַערס. קערט מיר נאָר אום דעם שפּאַן.

— מילא, רעכט — זאָגט אַ פערד-הענדלער מיט אַ מינע פון אַזאַ גוטן, וואָס לאָזט זיך שנײַדן ביז אין ביין: — וואָס טוט מען ניט צוליב אַ גוטן ברודער? און דעם שפּאַן וועט מען אַרויסקריגן צוריק: אויך מיר אַ שפּאַן!

חיים-יונה האָט אפילו שטאַרק געהאַלטן פון זײַן שפּאַן, און עס האָט אים אַ ביסל פאַרדראָסן — ער וועט זיך דאָך מיט זיי אָבער איצט ניט גיין שפּאַרן, אַדרבה:

— אַוודאי, — זאָגט ער — איז דער שפּאַן קיין שפּאַן ניט.

גיט זיך באַלד יענער צוריק אַ כאַפּ:

— עס איז אַפילו יאָ אַ שפּאַן.

— אַוודאי איז עס אַ שפּאַן — איז ווידער מסכים חיים-יונה — באשר איר זאָגט אַזוי.

— אָבער פאַר אונז איז עס קיין סתירה נישט.

— מילא-מילא. וואָס-זשע ווערט מיטן פּופציקער?

— דאָס יאָ. דעם 25קער, וואָס אים קומט נאָך אַרויס, וועלן זיי אים דערלייגן.

— וואָסער פינף-און-צוואַנציקער?

— הערסטו דאָך: מען זאָל דיר אומקערן צוריק דעם סוואָק, גיסטו 25 רובל. אַזוי האָסטו געזאָגט. מאָל דיר, אַז די האָסט שוין אײַנגעצאָלט דעם 25קער, באַקומסטו צוריק דײַן 25קער און נאָך 25 — האָסטו דאָך דעם 50קער. קענסט דאָך עפּעס חשבונען, חיים-יונה.

אַוודאי, על-פּי חכמת-החשבון זײַנען זיי טאַקע גערעכט, אָבער על-פּי יושר....

— איר זײַט דאָך אמתע גזלנים — טענהט חיים-יונה — עס איז ווייניק....

— ע — האָט אים אָבער גענומען „סטראַמירן" דער פערד-הענדלער: — די זאָלסט דרייען? בייסט דאָך אַליין מרוצה געוואָרן.

אַ ברירה האָט ער געהאַט? אַז דאָס פערד איז בײַ יענעם! און ער האָט זיך געמוזט אונטערשרײַבן, אַז ער האָט באַקומען 50 רובל פאַרן סוואָק, וועלכן ער האָט פאַרקויפט א. אַז. וו.

און חיים-יונה האָט מיט אַן אָפּגעלאָזענעם קאָפּ ווידער אַוועק-געשפּאַנט צו זיך אויפן ישוב. און אין האַנט האָט ער, ווי פריער, געהאַלטן די פאַרייטומטע בייטש און אין דער צווייטער האָט ער גע-קנייטשט די עטלעכע פּאַפּירלעך, וואָס ער האָט באַקומען בײַ די פערד-הענדלער, און אויפן האַרצן איז אים געווען שווער —

און חיים-יונה האָט געשטעלט זײַנע טריט זייער לאַנגזאַם, און ער האָט געוואָלט דערווײַלע אַ ביסל צו די רעיונות קומען, וואָרעם דאָ האָט ער זיך שוין באַשיינפערלעך גענומען אַרומזען, אַז ער האָט אַ ביסל צוגעאײַלט צו קריטיקירן זײַן שווער, וואָרעם צו פירן אַ באַלעבאַטישקייט, זעט ער זיך אַרום, איז טאַקע נישט אַזוי גרינג, ווי דאָס האָט זיך אים פאַרגעשטעלט נאָך זיצנדיק אין וואָלאָזשין.

און די פערד-הענדלער? אַז זיי האָבן אָפּגעבראַכט דעם שבֿאָן, האָבן זיי געפֿונען פֿאַר נייטיק אַריינצוגיין מיט רבֿקהן — איינריידן מיט רבֿקהן איז אויך קיין שכל ניט — כּדי צו דערהויזן איר, אַז אייגנטלעך האָט מיט זיי חיים-יונה געמאַכט גאָר אַ גוט געשעפֿט: זיי מעגן זיך ווינטשן אַזאַ גוט יאָר — האָבן זיי זיך אָפּגעשוואָרן.

— וואָרעם — האָבן זיי געזאָגט — פּ ו פּ צ י ק האָבל פֿאַר אַזאַ נישטיקן פ ע ר ד ל...

— ווי אַזוי פּופּציק? — האָט רבֿקה נישט פֿאַרשטאַנען.

— הערט איר דאָך, ווי אַזוי די מעשׂה איז געווען.

און זיי האָבן איר גענומען ערקלערן באַריכות די גאַנצע געשיכטע פֿון סאַמע אָנהויב. אָבער רבֿקה האָט יעדן מאָל ווידער איבערגעהאַקט אין מיטן מיט אַ שטילן קול:

— איך זע נאָר 25.

דאַן האָבן זיי זיך אַוועקגעזעצט בײַם גרויסן טיש מיט די בייטשן אין די הענט און האָבן איר אָנגעהויבן צו דערקלערן די זאַך על-פּי-שׂכל, און עס האָט זיי גאָרניט דערעסן ווידער אָנצוהויבן די געשיכטע פֿון אַלף. אָבער אַז זיי האָבן געזען, רבֿקה נעמט צונויף די טעלער פֿון טיש און קלייבט זיך אַוועקצוגיין אין קיך, האָבן זיי עס געמאַכט שוין גאָר בקיצור:

— באַשר, רבֿקה, איר קענט ניט חשבּונען — האָבן זיי פֿאַרענדיקט מיט אַ טאָן פֿון ביטול: — אײַער מאַן פֿאַרשטייט שוין בעסער אַן עסק.

און די גערעכטע ווײַנען זיי געבליבן.

זומער אופן ישוב.

פרי שטייט אויף די זון אין די קילע, זומערדיקע פרימאָרגנס, אָבער וואָס אַרט מיך? — די שקצים און שיקסעס פון די אַרומיקע דערפער און דערפלעך קלינגען זיך איבערצוכיטרעווען די זון, און קוים עס גיט נאָר אַ שאַריע אין מזרח־זייט, שטייט שוין דאָס דאָר־פישע יונגוואַרג אויף יענער זייט ווילע מיט קאָשיקעס אין די הענט און זי רייסט זיך אויף די גענעצטע העלזער:

— הו־הו! פאַראָס! הי־הו!

קאַרג איז די ליטווישע ערד, וואָס נעמט צו אַזוי פיל שווייס און גיט אַזוי ווייניק, אָבער מיט שוועמלעך רעגנט זי ממש דורכן זומער, ווי יענער קאַרגער זאָגט: דאָס זעסטו יאָ! לויף, כאַפּ און קלייב און דאָס איבעריקע, ווי די פאַרשטייסט אַליין. קלייבן גאַנצע דער־בער שוועמלעך דורכן זומער, און נאָר די ערגערע פאַרגינט מען זיך אויפ־צועסן. די בעסערע טריקנט מען אין אויוון, מען ציט זיי אָן אויף שנירלעך און מען הענגט זיי צונויף ביז אַ צייט אויף טשוועקעס אין אַ ווינקל, און אַז עס קומט דער האַרבסט, לויפן שוין אָן די סוחרימלעך פון די אַרומיקע שטעטלעך — דו פאַרשפּאָרסט זיי צו רופן — מיט די לאַנגע אַלטמאָדישע בעזמענס אונטער די אָרעמס, מען וועגט אויפן בעזמען און מען צאָלט מזומנע רובלס. דאַן בלייבן ליידיקע טשוועקעס אויף די פאַררויכערטע ווענט און עס בלייבן די פּאָר רובל, אײַנגעוויקלט ערגעץ אין אַ שמאַטע אויפן דעק פון דער בלוי־רויטער אײַנגעקאָוועטער „סקריניע" — מאָלט אַיך, עס וועט שוין אויף עפּעס צונוץ קומען.

קומט עס אָבער אָן ניט אַזוי גרינג. וואָרעם זומער איז ניט קיין שפּילעכל — אַקערן, זייען, שניידן און קאָסיען קען מען ניט אַוועק־מאַכן אונטער דער האַנט, און ווי לאַנג דער טאָג זאָל ניט זיין,

קען מען פון אים קיין צייט ניט אָפּרייסן — רייסט מען אָפּ אַ שעה־צוויי פון שלאָפן, און מען שטייט אויף צוזאַמען מיט די הענער.

אָבער ווי פרי מען זאָל נישט איפשטיין און אַוועקלויפן אין וואַלד אַריין, וועלן שוין דאָרט אַוודאי זיין מענטשן, וואָס האָבן זיך נאָך פריער „געפעדערט". אָבער דער וואַלד איז גרויס — אויף גאַנצע ווערסטן ציט ער זיך — און שוועמלעך האָבן ליב צו שפילן אין באַהעלטעניש; וואָס איינער דערזעט ניט, דערזעט אַ צווייטער, און עס טראָגן זיך אום קאָשיקעס צווישן די בוימער, קעפּ בויגן זיך אַראָפּ און מעסערס בליצן. דאָס שניידט מען די וואָרצלען אויף אַן אָרט און מען קלייבט, ווי עס גייט, און די קאָשיקעס ווערן באַלד פול, און מען לויפט אַהיים, ווי די פאַרסמטע — די רעכטע פראַצע וועט זיך ערשט אָנהייבן.

און אַז די שקצים מיט די שיקסעס קערן זיך אום צוריק פון וואַלד, איז נאָך סאַמע די רעכטע צייט, עס גייט ערשט אויף די זון, און דער פאַראָמשטשיק האָט עס אַרבעט אומצופאָרן אַהין און אַהער. און ער פאַרשילט דעם זומער, מיט די שוועמלעך, מיט זיין הינטישן מזל, וואָס ער האָט קיין רו ניט בייטאָג, ניט ביינאַכט, און ער האָט נאָך קיין צייט ניט אַן אויג צו פאַרמאַכן, ערשט מען רייסט זיך שוין ווידער אויף די העלזער:

— פּאַ־ררר—אָ—אָם!

רבקה שטייט אויף צוזאַמען מיט דער זון און גייט מעלקן די בהמות — באַלד וועט זיי דער פאַסטעך אין פעלד אַריין נעמען. חיים־יונה כאַפּט זיך אַרויס אין סטאַראָלע צום פערד און שיט אים אַריין אַ טעפּל האָבער — ער האָט היינט אַ ווייטע יאַזדע צו פאָרן — און ער לייגט זיך נאָך צו אַ ביסל. נעמט רבקה די „נאָסלע" מיט די צוויי עמער אויף דער פלייצע און לאָזט זיך אַראָפּ צום טייך נאָך וואַסער. דערנאָך גייט זי מיטן גרויסן קאָשיק אין גאָרטן אַריין אָנגראָבן קאַרטאָפל —

ביז חיים־יונה כאַפּט זיך ווידער אויף — די דאגות לאָזן נישט שלאָפן, ער האָט אַוועקגעשטעלט די באַלעבאַטישקייט אויף אַ ברייטערן פוס, הדייט אים טאַקע מערער דער קאָפּ. — די בעלי־חובות באַגייען

זיך טאַקע גאַנץ אײדל, דאָך מאָנען זײ, און מען מוז געבן דעם אַ ביסל, יענעם אַ ביסל.

שטײט ער אױף, טוט אָן דעם טלית און תּפֿילין און גיט אַ דאַװן, מאַכט עס אײנס און צװײ, און אָט זיצט ער שױן בײ די הײסע קאַרטאָפֿל מיט די קאַלטע זױער־מילך.

עס שטײט אױף דער לערער, טוט אױך אָן די תּפֿילין פֿון יוצא־װעגן, און אַ גראַמאַטיקע האַלט ער אין דער האַנט — דאַן זעצט ער זיך אױך צו די קאַרטאָפֿל.

רבֿקה זעט, װי די מאַנסבילן מאַכן דעם דאַװנען אױף לײטישע געלעכטער, פֿאַרדריסט עס איר — פֿאָרט שטיקלעך ייִדן! און זי דערמאָנט זיך אָן איר טאַטן, דעם אַלטן ר׳ שמואל־יעקבֿ, עליו־השלום, װאָס איז אױסגעגאַנגען מיט אַ ספֿר אין דער האַנט, און פֿון זײן דאַװנען דערמאָנט זי זיך, און פֿון זײן „זאָגן", פֿון זײנע תּעניתים אַלע מאָנטאָג און דאָנערשטאָג, פֿון זײנע ספֿרים, װעלכע ליגן פֿאַרשטױבטע אױף די פּאָליצעס, און קײנער עפֿנט זײ אַפֿילו ניט פֿונאַנדער, און עפּעס טוט איר װײ דאָס האַרץ.

אָפּגעגעסן, הײסט חיים־יונה שפּאַנען דאָס פֿערדל, ער גיט אַ שמײַץ מיט דער בײטש, און נישטאָ חיים־יונה — עס טראָגט זיך נאָר אַ שטױב אין דער לופֿטן. עס שטײען אױף די קינדער, דאַװנען אָפּ אַ האַלבן דאַװנען, דערנאָך זעצן זײ זיך צום טיש לערנען, און עס ציט זיך אַװעק דער לאַנגער זומערדיקער טאָג.

נאָך מיטאָג. די קינדער זײנען אַרױס אַ װײַלע אָפּרוען זיך, שפּילן זײ זיך באָרװעסע אױפֿן „טרעסניק". רבֿקה פֿאָדעט אַרום אַ באָרװעסע אין גאָרטן — די בײטן זײנען פֿאַרװאַקסן מיט אַזױ פֿיל גראָז, מוז מען זײ אױסיעטן. פּלוצלונג דערזעט זיך אַ שטױב פֿון הינטערן באַרג און עס באַװײַזט זיך אַ קאָפּ פֿון אַ פֿערד. די קינדער צעשרײַען זיך:

— אַ ייִד פֿאָרט!

װאַרפֿט רבֿקה אַװעק די אַרבעט אױפֿן בײט און לױפֿט אין שטוב אַרײַן, אָנצוטאָן די שיך אױף די באָרװעסע פֿיס. אָהאָ, די ייִדעלעך, מען באַרעדט זי שױן אַזױ אױך גענוג אין די אַרומיקע שטעטלעך, אַז זי איז אַן אמתע גויע: מ׳טראָגט קײן פּאַריק נישט, און פֿון אונטער

טיכל זעען זיך אַרויס די אייגענע האָר, און אַז זי קומט ראש-השנה, יום-כיפּור אין פּאַטאָקער מנין, דאַן איז זי אויך ניט יוצא פֿאַר דער וועלט, וואָרעם זאָגן קען זי ניט... איר טאַטע, עליו-השלום, האָט פֿון קיין מיידלשער תּורה ניט געהאַלטן, האָט זי אַפֿילו קיין תּחינות ניט געקענט. זי פֿלעגט זיך נאָר אָפּקערן צו דער וואַנט און גוט אויסוויינען זיך — פֿאַר גאָט פֿלעגט זי אפשר טאַקע יוצא זיין, אָבער פֿאַר לייטן איז עס ווייניק געווען.

כאַפּט זי אַרויף די שיך אויף די פֿיס, רוקט אַראָפּ נידעריקער דאָס טיכל, און דאַן גייט זי אַרויס שוין גאַנץ יידישלעך, אַנטקעגן די יידן; לאָזן לייטישע מיילער ניט האָבן, וואָס צו ריידן!

שטיל אין דרויסן. די זון ברענט. עס פּאַרעט. דאָ און דאָרט גיט זיך אַ פֿלעסקע אַ פֿישל אויף דער ווילִיע, גיט אַ גלאַנץ מיט זיינע זילבערנע שופּן אויף דער זון און פֿאַלט צוריק אַריין אין וואַסער — אוודאי, עס וועט רעגענען. מען דאַרף טאַקע אַ רעגן. רבֿקה יעט די בייטן אין גאָרטן, זעט זי טאַקע, ווי אַלץ איז פֿאַרשרפֿעט. פֿון מ.—ער זייט ציען זיך פֿליטן מיט די שטרויענע ביידלעך אין מיטן און פֿאַרשווינדן אַראָפּ וואַסער הינטער מוזשלי.

עס פֿאָרן אָן אַ פּאָר שיכּורע גויים פֿון שטעטל און צעשרייען זיך:

— פּאַראָם, גיכער, פּאַראָם! פּאַ—ראָ—אָם!

און טאָמער רירט זיך דער פּאַראָמשטשיק נישט אַזוי געשווינד, הייבן זיי אָן סטראַשען:

— נעבאָם, חיים-יונה, באַלד וועלן מיר האָבן אַן אייגענעם פּאַראָם. דער גלח האָט שוין וועגן דעם אין קלויסטער גערעדט, אויף מוזשלי וועט מען פֿאָרן.

און אַז זיי דערהערן, ווי די קינדער לערנען אין קאַמער, פֿאַרנעמט עס זיי ביים האַרצן פֿאַר דער עוולה:

— ראַבינס וועט ער מאַכן פֿון זיינע קינדער, און אַזאַ שטוב האָט ער זיך אויסגעבויט, און אַ פֿערד, און בהמות... עך, הייטאָוע, גיב כאַטש אַ גלעזל בראָנפֿן. צו דיר האָבן מיר נישט, דיין טאַטע איז אַ לייטישער טאַטע געווען, אָבער דיין מאַן געפֿעלט אונז נישט — ער האָט שוין צו פֿיל פֿאַנאַבעריע אין זיך.

חיימאָווע ניט צו גלעזלעך בראָנפֿן — וואָס זאָל זי טון? — עס שאָדט ניט, וואָס זיי ריידן, ערגער זיינען יענע, וואָס שווייגן. עס דערגייען שוין לאַנג צו זיי קלאַנגען, אַז עפּעס טוט זיך אין דער „פּאַראַפּיע", עפּעס קלייבט זיך אַ כמאַרע אויף זייער הויז, די גויים ווערן אַלץ ערגער, פֿאַרגינען ניט דעם ביסן ברויט, וואָס מען עסט, די ליכט, וואָס מען אָטעמט, און צייט דער נייער גלח איז אָנגעקומען אין פּאַראַפּיע, האָבן זיך ביי אַלעמען די צינגער אויפֿגעבונדן — און קליינע שקצימלעך, אַז חיים-יונה פֿאָרט דורך אַ דאָרף, באַגלייטן אים מיט אויסגעשרייען: „זשיד, זשיד, כאַלאַמאַי!"....

עס קומט צו פֿאָרן חיים-יונה, הייסט ער אויסשפּאַנען דעם פֿערד און גייט אַריין צו די קינדער — זען, ווי זיי לערנען, און פֿאַרהערט זיי פֿון בלאָשטיינס גראַמאַטיקע און יעווטושעווסקים זאַדאַטשניק; אָבער נאָר פֿון יוצא-וועגן — זיין קאָפּ איז מיט אַנדערע געדאַנקען פֿאַרנומען.... איבערן טייך, פֿאַרביי די פֿענסטער ציען זיך לאַנגזאַם צוויי שיפֿלעך, קוים-קוים וואָס זיי רירן זיך, און אַ נעץ צווישן די שיפֿלעך; חיים-יונה קוקט אויף די פֿישער, און ער דערמאָנט זיך אָן די קלאַנגען, וואָס גייען אום צווישן די גויים, אַז זיי קלייבן זיך צו מאַכן נאָך אַ פּאַראָם סאַמע דערביי, כדי צו קאָנקורירן מיט חיים-יונהן, און זיין בליק ווערט, ווי מיט אַ וואָלקן פֿאַרצויגן: איינער אַליין, צווישן אַזוי פֿיל גויים, עלנט און פֿאַרוואָרפֿן, און פֿון די גרויסע שטעט דערגייען אַזעלכע משונהדיקע קלאַנגען:

— ווער ווייסט, וואָס ביי די גויים אין האַרצן טוט זיך?

און חיים-יונה פֿאַרטראַכט זיך שטאַרק. אָבער רבקהן זאָגט ער ניט קיין וואָרט. למאי זאָל ער איר אומזיסט שרעקעניש פֿאַרשאַפֿן? און אַזוי גייט אַרום חיים-יונה באַזונדער און רבקה באַזונדער, וואַרפֿן זיך הורך מיט געציילטע ווערטער וועגן אַלע אַנדערע זאַכן, אָבער דעם עיקר פֿאַרשווייגט מען, און ביידע ווייסן, וואָס מען פֿאַרשווייגט.

— עס חקט זיך אָן אַ בורע — זאָגט חיים-יונה צום פּאַראָמשטשיק — בינד צו דעם פּאַראָם צום ברעג.

דער ווינט האָט געזעצן, עס איז קורץ די צייט, האָט ער געשווינדט אַ צי געטאָן דעם בלוי-שוואַרצן וואָלקן פֿאַרן ברעג, וואָס האָט זיך פֿון יענער זייט הימל געזען, און האָט אים אַ וואָרף געטאָן

איבער די קעפּ. עס האָט אַ פּלאַטער געטאָן אַ בליץ, אַ קנאַק געטאָן אַ דונער, און עס האָט אַ גאָס געטאָן אַ רעגן — קוים וואָס רבקה האָט צייט געהאַט צונויפצוטרייבן די הינער אין סטאַדאָלע אַריין און צונויפצונעמען דאָס בעטגעוואַנט, וואָס האָט זיך אויפן פּאַרקאַן געלופטערט.

ווען דער רעגן גייט איבער, איז שוין שפּעט נאַכט. חיים־יונה פאַרלאָזט זיך נישט אויפן פּאַראָמשטשיק, ער לאָזט זיך אַליין אַראָפּ צום טייך זען, צי דער פּאַראָם איז צוגעבונדן, צי דאָס שיפל איז אויפן ברעג אַרויפגעשלעפּט — ביינאַכט וועט זיך אַוודאי הייבן דאָס וואַסער, מוז מען זיך באַוואָרענען, עס זאָל קיין היזק ניט זיין.

די אָפּגעפרישטע לופט איז מחיהדיק, עס הערט זיך פון גאָרטן אַ געשמאַקער ריח — דאָס בליט שוין דער באָב מיט די גריקע, אמתע האָניק, אָבער חיים־יונה טראַכט עפּעס אַנדערש. אַראָפּ וואַסער קוקט חיים־יונה, דאָרט זעט ער מוזשלי פון דער ווייטן, און עס גייט אים פון קאָפּ דער געדאַנק ניט אַרויס — —

און גייענדיק צוריק אויפן באַרג, טראַכט ער מיט אַ צעקלעמטן האַרצן:

— ניט געטאָרט אַיינרייסן מיטן גלח, ניט געטאָרט. דאָס מאָל איז שוין רבקה געווען גערעכט!

אין שטאָט אויפֿן ברוק.

שוין צוויי חדשים צייט חיים־יונה האָט פֿאַרלאָזן זיין פֿאַרחרובטן ישוב אויפֿן ברעג פֿון דער ווילִיע און איז מיט ווייב און קינדער געקומען צו שווימען אין שטאָט אַריין מיטן וואַסער מיטן חסד פֿון אַ באַקאַנטן פֿליטניק, וואָס האָט זיי אַלע גענומען צו זיך אויפֿן פֿליט און האָט זיי צייט דריי טעג מיט דריי נעכט געבראַכט אין דער גרויסער שטאָט ווילנע אַריין. חיים־יונה האָט זיך באַזעצט אויף איינער פֿון די רוישנדיקסטע און שמוציקסטע גאַסן, וואו עס איז פֿאַראַן אַסך אָרעמקייט, און אַ סך מענטשן דרייען זיך אום איבער די גאַסן, און עס איז פֿאַראַן אַ האָפֿענונג צוצושלאָגן זיך צו עפּעס. וואָרעם דער חשבון איז געווען אַ ריכטיקער: רבקה וועט מאַכן אַ גאָרקיך און וועט קאָכן עסן פֿאַר מענטשן — אויף דער און אויף די דערבייִקע גאַסן האָט מען געבויט עטלעכע הייזער, איז געווען אַ סך אַרבעטער, און אַרבעטער, אַז זיי אַרבעטן, מוזן זיי עסן — דאָס איז אַ כּלל.

האָט רבקה אַיינגעקויפֿט געפֿעס: פֿלאַטשיקע טעלער, בלעכענע גאָפּלען מיט צינענע לעפֿל און האָט אַיינגעפֿראַוועט אַ קעסל מיט אַ פּליטע. אָבער גרינג צו זאָגן אַ פּליטע, אַז רבקה ווייס גאָרניט, ווי אַזוי מען באַגייט זיך מיט אַ פּליטע, און זי איז געוויינט צום גרויסן באַק־אויוון אויף צוואַנציק שייטלעך האָלץ, מיט אַ קוימען, מיט אַ זאַסלינקע, וואו מען פֿאַררוקט טשאָלנט און מען באַקט ברויט — —

ווי מאָדנע דאָס איז רבקהן פֿאָרגעקומען אַרויסצוגיין יעדן פֿרימאָרגן און קויפֿן אַ פּאָר פֿונטלעך ברויט. און פּעקל־גרויפּן פֿאַר דריי גראָשן, און ציבעלעס פֿאַר אַ גראָשן — אויפֿן ישוב פֿלעגט רבקה אויסבאַקן צוויי הונדערט פֿונט ברויט פֿאַר אַמאָל — אַ שפּאַס, רבקהס ברויט! — אַלע אַרומיקע ישובים האָבן געקענט איר ברויט,

אָבער אַ סך פאַרשטייען זיי, די שטאָטישע! זי, רבקה, קען גאָר זייער ברויט ניט עסן! און זייערע חלה האָט דען אַ פּנים? פרישער־הייט איז עס ווייך, ווי קאַשע און עס לייגט זיך אין מאָגן פּינקט, ווי אַ שטיין, און קוים ליגט עס אָפּ אַ האַלבן טאָג, ווערט עס אַזוי האַרט, אַז מען קען די ציינער צעברעכן. קאָכט זי אָפּ אַ טעפּעלע קאַרטאָפל פאַר זעקס גראָשן — געציילטע צוויי קאַרטאָפל (איך מיר קאַרטאָפל!) פאַר זיך מיט די קינדער אויף איבערבייסן. דאָרט אין ווו.., פלעגט זי אַ בליאַסקן אויף טאָג אַרויסגיין אין גאָרטן, אָנגראָבן פרישע קאַרטאָפל צוויי פולע קאָשיקעס און דערנאָך פלעגט מען שיילן און קאָכן, קאָכן און שיילן ביז אין האַלבן טאָג אַריין — איז טאַקע גענוג געווען, אי פאַר זיך, אי פאַרן פּאַראָמשטשיק — אַ גרויסער עסער! — און אַז עס פלעגט זיך מאַכן אַן אורח אָדער גאָר אַ פאַרטיע אָרעמעלייט — פלעגט פאַר זיי אויך ניט פעלן. דערנאָך איז געווען אַ רויטע קו, מיט אַ שוואַרצער, מיט נאָך אַ שוואַרצער, האָט מען געמאָלקן בהמות, איז געווען פרישע מילך פאַר די קינדער, מיט פוטער, מיט קעז, און אַז עס פלעגט דורכפאָרן אַ סוחר און מען פלעגט אַראָפּנעמען אַ קעזל פון בוידעם, פלעגט די פוטער אַראָפּרינען פון אַלע זייטן. און אַן עוף קוילן? אַ קאַטשקע? און פיש? נאָך לעבעדיקע, נאָר וואָס פון טייך — אָדער מען פלעגט אַליין אָנכאַפּן אָדער די מוזשליער פישער פלעגן אַ מתנה ברענגען. און איצט אַז מען איז אין גלות, קומט מען אָפּ מיט שיהי־פהי, און רבקה שטייט אָפּ אַ גאַנצן טאָג ביי דער פּליטע אין טשאַד און אין רויך, ברענט זיך און בראָט זיך, און עס הייבט אָן דרייען אין קאָפּ און אירע שוואַכע אויגן ווערן וואָס אַמאָל רויטער — אָבי זי פּטרט אָפּ די עסער — סטאַרעט זיך צופרידן שטעלן יעדן באַזונדער. און ביינאַכט, אַז זי ציילט צונויף דאָס קליינגעלט, זעט זי, אַז זי האָט קוים אויסגעלייזט אַ העלפט פון דעם, וואָס זי האָט אַליין אויסגעגעבן אויף ברויט, מיט פלייש, מיט ציבעלעס. מער ווי העלפט עסן אויף באָרג צעטיילט.

— גיט ניט, — זאָגט מען איר פון אַלע זייטן — קיין עבנ־וואַרג באָרגט מען ניט. היינט אַרבעטן זיי דאָ און מאָרגן שוין אויף אַן אַנדער גאַס. מאָרגן דערקענען זיי שוין אייך ניט.

— הײנט װי אַזױ — טראַכט רבקה — גיט מען יענעם ניט עסן? איר טאַטע, עליו-השלום, דער אַלטער ר׳ שמואל-יעקב, איז אַזאַ מכניס-אורח געװען... נײן, דאָס קען זי ניט!

און חיים-יונה, װי נאָר ער שטײט אױף, װיקלט ער זיך אַרום די האַלז מיט דער אַלטער אָפּגעבליאַקעװעטער שאַלקע, װאָס ער האָט נאָך באַקומען בירושה פון זײן שװער און מען דערקענט שױן אירע פאַרבן ניט, און ער דרײט זיך אַװעק אין גאַס אַרײן. און דער זעלבער חיים-יונה, װאָס האָט אַלעמאָל אַזױ פיל געשטעלט אױף זיך, האָט קריטיקירט דעם שװער און װעגן רבקהן פלעגט ער יעדן מאָל טראַכטן „װאָס פאַרשטײט אַ ײדענע״, קומט שױן גאַנץ אָפט צו רבקהן אין קיך אַרײן זיך אַן עצה האַלטן:

— אַדרבה, װאָס זאָגט די?

רבקה גיסט אָן אַ טעלער זופּ פאַר אַן אורח און ענטפערט מיט אַ גוטער מינע:

— קינד אײנער, װאָס קען איך דיר זאָגן — איך בין דען אַ שטאָטישע?

חיים-יונה װיל טון עפּעס אַזױנס, אַז רבקה זאָל זען, װי עס פאַרדריסט אים אױף אַ סך זאַכן, װי טײער זי איז בײ אים און װי ער האָט חרטה, װאָס ער האָט זי קײנמאָל ניט געפאָלגט. אָבער װאָס? דאָס שטיבל איז פול מענטשן, אָקאָרשט פון דער אַרבעט אַראָפּ. אין קיך איז הײסיק און טשאַדנע, און רבקה דאַרף אַלעמען ענטפערן. װיל חיים-יונה אַ זיפץ טון, אָבער ער האַלט זיך אײַן. פאָרט אַמאָל חיים-יונה געװען, מיט אַ פערד, מיט אַ שפּאַן, מיט בראַזגונעס, מיט אַ לאַנגער קנאַקעדיקער בײטש, מיט אַ טשערקעסישן קאַפּישאָן איבערן קאָפּ, און אַז ער פלעגט אונטערפאָרן „פּאָד גאַנעק״, האָט די ערד געציטערט אונטער די רעדער. פאַרבײסט ער די ליפּן און דרײט זיך װידער אַװעק אין גאַס, טאָמער װעט זיך פאָרט עפּעס מאַכן...

טרעפט זיך אַמאָל, ער באַגעגנט אין גאַס אַ גױ פון זײנע אַמאָליקע גוטע גױים אין אַ רױטן פעלץ מיט אַ רײן-אױסגעװאַשענער אָנגעפּאַקטער טאָרבע. פליט הערך אַ שמײכל איבער זײן צעקנײטשטן פאַר=

עלטערטן פנים — דאָס פאַרלאָרענע גיט אַ בליק פאַר די איגן. דריקט ער שטאַרק דעם גוי די האַנט, ווי אַ גוטן־גוטן חבר, און דער גוי זאָגט צו אים:

— פּאָסטאַרעל, חיים־יונה, שווער צו דערקענען, און די באָרד איז איך שטאַרק אויסגעוואַקסן, און גרויע האָר...

פאַרחפּט ער דעם גוי צו זיך אין שטיבל אויף אַ גלעזל וואַרעמס און רופט אַרויס רבקהן:

— זע נאָר, וואָס פאַר אַ גאַסט מיר האָבן!

— אַ, מיכאַש דער ווינקלדיקער — דערפרייט זיך „חיימאָזשע" ניט אויף אַ געלעכטער, און ווען זי שעמט זיך ניט, וואָלט זי אים דאַכט זיך אַרומגעכאַפּט און געקושט.

— וואָס טוסטו דאָ אין שטאָט?

— אָט — זאָגט ער — אַ וואָגן עפּל געבראַכט צו פאַרקויפן.

— און וואָס האָסטו דאָ אין דער טאָרבע?

— אָט — זאָגט ער — כאַרטשע אויפן וועג, שוואַרצע ברויט מיט קאַרטאָפל געבאַקטע.

ווען זי שעמט זיך ניט, בעט זי ביי אים אַ שטיקל שוואַרץ ברויט צו פאַרזוכן... שניידט זי אָפּ אַ שטיק, „פּאָרטסטקאָווע" ברויט פון אירע שטאָטישע און הייסט אים איינפּאַקן — אַ גאָסטיניעץ פאַר די קינדער.

און כל־זמן מיכאַש טרינקט די טיי, פרעגט זי ביי אים פינאַנדער, וואָס הערט זיך דאָרט אין ז.., ווער האַלט איצט דעם פּראָם אין אַרענדע, וואָס מאַכן עפּעס דאָרט די אַלטע „פּאַניענקעס" און צי ווייסט ער ניט אַמאָל, וואָס מאַכט דאָרט איר הויטע קו, וואָס זי האָט פאַרקויפט אַ בעל־הגוף אין פּאַטאָקע — אַ שאַרפע קו געווען!

— יאָ, יאָ — זאָגט מיכאַש — אַמאָל האָט חיימאָזשע אַליין תבואה געשניטן אין פעלד, און באָרוועס געגאַנגען, און אַזוי שיין געווען. נעבאָס, איצט וואָלסטו שוין קיין סערפּ אין האַנט ניט גענומען און מיט אונז כאַמעס קיין עסק ניט געהאַט, און דעם פּראָם ניט געצויגן.

„אָ, וואָלט זי געצויגן" — טראַכט רבקה, אָבער זאָגן זאָגט זי גאָרניט, און זי פרעגט נאָך, וואָס הערט זיך היי־יאָר מיט די

תבואות, צי זיי זיינען געראָטן און צי מען האָט שוין איינגעהאַקט דעם וואַלד אין וואַראָנע.

— ניי, און וואָס טוט איר אין שטאָט? — פרעגט דער גוי.

— אָט אַזוי — זאָגט חיימאָווע: — מען גיט מענטשן עסן.

— יאָ — זאָגט ער — חיימאָווע האָט אַלע מאָל מענטשן עסן געגעבן. דאָס ווייסט מען. אָבער פון וואַנעט־זשע לעבט איר?

אַ גוייִשער קאָפּ, פאַרשטייט ער ניט, ווי אַזוי מען לעבט פון יענעם עסן געבן!

און די קינדער? די עלטערע צווי האָט מען מיט דער הילף פון די קרובים „פאַרשיקט" אין אַמעריקע, גליקן צו זוכן, און צו די יינגערע האָט מען צוגענומען אַ לערער אויף אַ „שטונדע". קומט ער צוגיין, דרייט זיך אוים איבער דער שטוב און איז שוין ווידער ניטאָ. די דירה איז אַ ענגע, און עס קלייבן זיך מענטשן, מאַכט ער דאָס וואָס גיכער. יאָגט מען די קינדער צוריק אַרויס אויף דער גאַס, זיי זאָלן פריי מאַכן די שטוב, וואַלגערן זיי זיך אין רינשטאָק און חברן זיך, איין גאָט ווייסט מיט וועמען. וואָס־זשע איז דער תכלית? פירט מען אַ שמועס וועגן אָפּגעבן דעם עלטערן צו אַ בעל־מלאכה אָדער אין אַ געשעפט, דערנאָך אַמעריקע! ווי שטופּט מען נאָר אַריבער די פּאָר יאָר, ביז זיי וועלן אונטערוואַקסן... אַ שפּאַס די הוצאה.... דירה־געלט אַליין איז אַ באַרג — מען זעט זיך ניט אַהום, ווי דער חודש פליט אַוועק און צייל ווידער די בלוטיקע רובלס. אַ גאַנץ לעבן אין אייגענע הייזער געלעבט, און מאָדנע האָט זיך רבקה געפילט: זייער שטוב האָבן זיי פאַרן אַרויספאָרן פון ישוב פאַרקויפט עפּעס אַ ייִדן, אַ האָלץ־סוחר, וואָס האָט זי טאַקע אויף פּליטן אין דער זעלבער שטאָט אַריבערגעפירט און האָט זי אויף אַן אייגענעם פּלאַץ אויף אַ נטאָקאָליע אויפגעשטעלט. און אַן אַנדערן געהער די שטוב, און רבקה קען זי נאָר זען פון דער ווייטן. אַמאָל גייט זי טאַקע זען, און דאָס האַרץ באַגיסט זיך איר מיט בלוט — אָ־וואַ־ וויפיל זי האָט זיך דאָס אָנגעמוטשעט מיט די קינדער הורך דער צייט, וואָס מען האָט די שטוב געבויט! יאָ — דערמאָנט זיך רבקה — באַלד וועלן מענטשן קומען וועטשערע עסן,

גייט זי אָנוואַרעמען דעם קעסל. זי אַליין טרינקט קיינמאָל ניט קיין טיי פֿון קעסל, און עס בענקט זיך אָפּטמאָל אַזוי שטאַרק נאָך אַן אמתע גלעזל טיי. בלויז טיי אַפֿנים? אַ טרונק וואַסער, אַז עס דורשט זי, קען זי ניט טרינקען — ניטאָ יענע וואַסער! דרייסיק יאָר האָט זי וואַסער פֿון דער ווילע געטרונקען, און אַז עס פֿלעגט זיין גאָר פֿריילעך אויפֿן האַרצן און עס פֿלעגט זיך גלוסטן אַ וואויל־טאָג זיך אָנטון, פֿלעגט מען אַריבערפֿאָרן אויף יענער זייט טייך מיט אַן עמער, אונטערשטעלן דעם עמער אונטער דער קרעניצע, וואָס איז געפֿלאָסן פֿון אונטער אַ שטיין — פֿלעגט עס זיין קאַלט, ווי אייז, און סאַמע רעכטן ברען און קלאָר, ווי קרישטאָל -- אמתע ווייַן! פּריצים, אַז זיי פֿלעגן דורכפֿאָרן, פֿלעגן זיי זיך אָפּשטעלן און בעטן אַ טרונק פֿון דער קרעניצע — און טאָמער פֿלעגן איר די אויגן אָנהייבן וויי טון — רבקה האָט געהאַט שוואַכע אויגן — אַ ירושה פֿון דער מאַמען — פֿלעגט זי אַיינגעצן אַ טיכל און צולייגן, פֿלעגט באַלד ווערן מחיה־נפֿשות. איצט אין רויך, אין טשאַד זיינען איר טאַקע די אויגן געוואָרן, ווי די ראַקעס, קוים וואָס זי זעט.

דורך דער גאַס, וואו חיים־יונה האָט זיך באַזעצט, ליגט דער וועג צום בית־עולם, פֿאָרט דורך, עטלעכע מאָל אין טאָג דער שוואַרצער וואָגן פֿאַרביי די פֿענסטער און דערמאָנט וועגן טויט — די שטאָטישע זיינען געוווינט, אָבער רבקה — ווען האָט זי עס געזען? בע־ציילטע מאָל אויפֿן לעבן, און יעדן מאָל דערמאָנט זי זיך וועגן אַלטן טאַטן מיט דער מאַמען, אַז זייערע ביינער ליגן אַזוי ווייט, פֿאַר אַסך, אַ סך מיילן, און זי קען צו זיי אויף קבר־אָבות ניט קומען. און אַז זי וועט שטאַרבן — זי טראַכט וועגן טויט אָן שרעק, וואָרעם וויפֿיל, משטיינס געזאָגט, לעבט אַ מענטש? וועט זי ליגן דאָ, און זיי דאָרטן, צעריסן און צעפּליקט, און אין מושלי האָבן די גויים אַן אייגענעם פּאַראָם געמאַכט און זיי פֿירן האַלב־אומזיסט — אַבי אַרויסגעשטופּט אַ ייִדן פֿון ישוב. און די רויטע קו, וואָס זי האָט אויף די אייגענע הענט אויסגעהאָדעוועט, האָט זי צו אַ פֿרעמדן בעל־הגוף אין אַ פֿרעמדן דאָרף פֿאַרקויפֿט — אַלץ צוזאַמען ווערט ביי איר צונויפֿגעפּלאָנטערט אין אַ שווערן־שווערן קנייל. און אַזוי ווי זי שטייט איבער דער פּליטע, קאַפּען איר טרערן פֿון די אויגן, און זי

הערט ניט, ווי עס איז אַריין אַ מענטש און בעט שוין צום דריטן מאָל:

— אָבער באַלעבאָטישע לעבן, פאַר צוויי ברויט און פאַר דריי געהאַקטע לעבער!

אַ זומערדיקער שבת נאָכמיטאָג. דער ברוק איז אַזוי ווי אָנגעהייצט, כאָטש נעם און באַק אויף אים ברויט. די פאַרשטויבטע, פאַרדייכערטע ווענט אויף דער זון זיינען אַזוי ווי אָפּגעסמאַליעטע, אַזוי ווי נאָך אַ שריפה. ביים פענסטער, וואָס גייט אויפן רינשטאָק אַרויס, זיצט רבקה מיט די קינדער און קוקט שטיל אַרויס אויף דער גאַס. חיים־יונה שלאָפט דערביי איינגעוואָרטעלט אויף דער קאַנאַפּע.

און רבקה טראַכט:

— וואָלט כאָטש אַ גרעזל געגרינט! ווי אויף להכעיס האָט מען אַזוי פיל שטיינער אָנגעלייגט און דאָס גראָז קען זיך קיין עצה ניט געבן.

— איר זעט — זאָגט זי צו די קינדער — אָט אונטער די שטיינער איז פאַראַן אַ סך גראָז, עס וואָלט אפשר אויסגעוואַקסן מאָן מיט בלויע קעפלעך אָדער גאָר בלאָקס. איך האָב אַליין געזען אַ זעקל זוימען האָט זיך דאָ אויף דער גאַס אַמאָל צעשאָטן, זיינען אַוודאי קערנער איבערגעבליבן, וואָלט געוועזן גרין און עס וואָלט געשמעקט. ביי אונז אויפן ישוב — זאָגט זי — איז איצט אַ מחיה. מען גייט אַרויס אין וועלדל, אין שאָטן, איז אַזוי קיל און די ביינער גייען אָפּ. און ביים טייכל פּאַשען זיך בהמות און אין וואַסער פּלושקען זיך פישלעך.

— וואָס פּלושקען זיי זיך עפּעס? — פרעגט דער קלענסטער פון די קינדער, וואָס געדענקט שוין ניט דעם ישוב.

— זיי בעטן אויף רעגן — זאָגט די מאַמע — שוין לאַנג טאַקע קיין רעגן ניט געווען. אַלץ איז פאַרשרפעט. דאָ דאַרף מען ניט קיין רעגן, אָבער דאָרט דאַרף מען נייטיק־נייטיק.

— אויף וואָס דאַרף מען רעגן, מאַמע?

נאָך אַ רעגן וואַקסן די תבואות. און וואַלד וואַקסן שוועמלעך.

— וואָס איז דאָס שוועמלעך?

און רבקה ערקלערט, ווי זי קען, און אַז זי שטעלט זיך אָפּ בעטן שוין די עלטערע:

— דערציייל, מאַמע, דערציייל.

און די מאַמע דערציילט, ווי זיי איז אַמאָל גוט געווען אויפן ישוב, ווי זיי האָבן געהאַט אַן אייגענע שטוב, אַ גרויסע און אַ שיינע.

— וואו־זשע איז אונזער שטוב?

— טאַקע דאָ, אין דער זעלביקער שטאָט — דערציילט רבקה — אַ ייד האָט זי אָפּגעקויפט. אויפן ברעג פון דער ווילייע שטייט זי ווידער, אָבער אַנדערע וואוינען אין איר.

און עס טרעפט זיך אַמאָל אַ שבת פאַרנאַכט נעמט רבקה אויפן אַקסל די גרויסע פּאַטשיילע, וואָס זי האָט מיט זיך פון ישוב געבראַכט, נעמט די קינדער און זי פירט זיי אויף אַנטאָקאָלי ע.

און ווי זי דערזעט נאָר די שטוב פון דער ווייטן, שווימט אַזוי פיל, אַזוי פיל אַרויס פון זכרון, און עס דאַכט זיך איר, אַז ערגעץ וויכטיקס האָט אַמאָל געלעבט, און איצט גייט זי עס אויף קבר־אָבות....

און זי קוקט אויף דער שטוב פון דער ווייטן און זי טראַכט מיט ווייטאָג:

— ווי אַלט געוואָרן, ווי שוואַרץ! מען האָט געמוזט אַרומשאַלעווען, שאַלעוועט מען נישט אַרום — אַ סך ווייסן זיי, די שטאָטישע, ווי צו באַגיין זיך מיט אַ שטוב!

און צו די קינדער זאָגט זי, אָנווייזנדיק מיט אַ פינגער:

— אָט דאָס איז זי, אונזער שטוב, מיטן שינדל־דאַך.

— אונזער שטוב? — פרעגט איבער דער קלענסטער: — פאַרוואָס־זשע וואוינען מיר נישט אין איר?

— אוי, סאַראַ נאַר ער איז — שרייט אים דער עלטערער, וואָס ווייסט שוין אַ סך זאַכן און איז אַ „קלוג יינגעלע": — אַז ער האָט קיין שכל נישט, אמת, מאַמע?

— אַוודאי — זאָגט די מאַמע — און גיט אַ ווישׁ די אויגן מיטן ברעג פון פאַטשיילע.

די מעשה איז דאָך אַזוי: וואָס פאַרשטייט אַ קינד....

אויסגעקאָנקורירט.

די ישובניצע רבקה, וועלכער מען האָט אַזוי אומגעריכט פון איר שטילן דאָרפישן לעבן אָפגעריסן און אויף די האַרטע ברוק־שטיינער פון שטאָט אַרויסגעוואָרפן, האָט זיך קוים צו אַ שטיקל פרנסה צוגעשלאָגן — אַ ביליקע גאָרקיך האָט זי געעפנט. און אַ גאַנצן טאָג דרייט זיך אַרום רבקה אין דער ענגער קיך, בראָט זיך בײַ דער פליטע, בריט זיך בײַ די טעפלעך, בלענדעט זיך די קראַנקע אויגן אין דער פינסטערער קיך און שלינגט אַש אין רויך אַ גאַנצן העלן טאָג. און דערבײַ טראַכט זי ניט איינמאָל:

— וואַ, פון וואָס אַ שטאָט מאַכט זיך דאָס אַ פרנסה! ווייניק מענטשן האָט זי דען אויפן ישוב עסן געגעבן? „גייט וואַשט זיך". איינגעפירט נאָך פון איר טאַטן געוועזן. ניט אומזיסט האָט ער רבקהן ניט איינמאָל דערציילט די געשיכטע, ווי אַזוי אברהם־אָבינו האָט געהאַט פיר טירן אין זיין הויז, אָפן אין אַלע פיר זייטן, כדי דער אָרעמאַן זאָל ניט דאַרפן זוכן דעם אַרייננגאַנג, און אַז עס פלעגט זיך מאַכן, קיין אורחים פלעגן ניט קומען, פלעגט ער זיך שטאַרק מצער זיין...

אַזוי טראַכטנדיק, פאַדעט רבקה אַרום אַ גאַנצן טאָג. אָבער די עיקר־אַרבעט טוט זי נאָך אָפּ „כלחוך־השור", ווען די גאַנצע גאַס שלאָפט נאָך.

— מיכאַלקע דער פאַסטעך האָט נאָך דאָרטן אַוודאַי די בהמות אין פעלד ניט אַרויסגעטריבן — טראַכט זי אויפשטייענדיק און זי הייבט אָן טראָגן עמערס וואַסער פון הויף און אָנגיסן אַפריער דעם גרויסן קעסל, דערנאָך דעם קליינעם, שפּאַלט האָלץ, הייצט אונטער די קעסלען, לויפט אין גאַס אײַנקויפן, און אַז די גאַס כאַפּט זיך אויף און עס באַווייזן זיך די ערשטע מענטשן, איז שוין בײַ

רבקהן פּאַרטיק אַ גלאָז טיי, אַ גלאָז מילך, אַ באָרשטש און נאָך עפּעס אַזוינס — אַ סך געריכטן קאָכט זי ניט: ניט אַזעלכע עסער....

אַזוי אַרבעט רבקה פון שבת צו שבת און איין איינציקע טרייסט האָט זי: ווען עס כאַפּט זיך אַריין אַן אָרעמאַן, וואָס זי קען אים געבן עפּעסן אומזיסט און די מצווה פון הכנסת־אורחים פאַרדינען, אַזוי ווי איר גאָטס־פאָרכטיקער טאַטע האָט זי געלערנט.

זעט חיים־יונה, ווי זיין רבקה אַרבעט שווער און ביטער און עס באַפאַלן אים טרויעריקע רעיונות: אַזאַ טומל, אַזאַ געלאַף! ער האָט זיך גאָר ניט אַרומגעזען, ווי זי, אַ יידענע, איז גאָר די פרנסה־געבערין געוואָרן! וויל ער זיך אויך איינשפּאַנען אין דעם עול פון פרנסה, וויל אויך עפּעס פאַרדינען — פאָרט מאַנסבילשע כּוחות און האָט ניט קיין שלעכטן קאָפּ אויף זיך — דרייט ער זיך אום איבער די גאַסן, מעסט אויס טויזנטער טרעפּ, קלאַפּט אָן אין הונדערטער טירן און טרעט אָפּ צענדליקער שוועלן — אָבער וואָס? הייק און געלאַסן איז חיים־יונה אין זיין ריידן, זיין קער און זיין ריר איז געלאַסן און באַטראַכט — ווי־אַזוי קען ער זיך מיט די שטאָטישע פאַרזוכן? און חיים־יונה פלעגט זיך יעדן מאָל אַ הערשלאָגענער צוריק אַהיים אומקערן. פלעגט ער זיך געבן אַהין אַ דריי, אַהער אַ דריי און פלעגט זיך ניט ווילנדיק צוריק אַוועקדרייען אין גאָס אַריין, און פלעגט זיך אַוועקלאָזן צו דער מ.—ער אַכסניה: טאָמער וועט ער אַן אַלטן באַקאַנטן דערזען — פאָרט אַמאָל אַ „ראָלע" געשפּילט צווישן די גוים אין דאָרף, צווישן די אַרומיקע ישובניקעס. אין „מנין" אַ האַווגער געווען, אַ בעל־קורא, פלעגט אַנדערע צו דער תורה אויפרופן, און זיך אויך ניט פאַרטיילט, און דאָ — ער געדענקט שוין די צייט ניט, ווען ער איז „עולה־לתורה" געווען!

אין די גאָרקייט איז אַ גאָרקייט. רבקה שווייגט און טוט איר אַרבעט און טרייסט נאָך אָפּטמאָל חיים־יונהן:

— גאָט וועט העלפן!

איז אָבער די שטאָט גרויס, מענטשן — ווי פיש אין אַ ים, יעדערער איז דעם צווייטן גרויס אין די אויגן און יעדערער שטאַרקט זיך איבערצוקלייגערן דעם צווייטן.

צוויי פּאַרשוינען זײַנען אַמאָל צו רבֿקהן אין גאָרקיך אַרײַנ-
געקומען און האָבן זיך געהייסן דערלאַנגען פֿון די בעסטע —
אין סאַמע טומל איז דאָס געווען, ווען די מענטשן גייען אַראָפּ
פֿון דער אַרבעט און כאַפּן זיך אַרײַן איבערקײַען. די פּאַרשוינען
האָבן געגעסן פּאַוואָלינקע, ניט געאײַלט זיך, און האָבן אַזוי הינטער-
אַרום גענומען אויספֿרעגן רבֿקהן, ווי אַזוי עס גייט דאָס געשעפֿט
און ווי איז דאָס לייזונג און צי זי גיט אויף באָרג —
און רבֿקה דערציילט, ווי דער אמת איז:
— מען לייזט אַ ביסל, אויף באָרג גיט מען אויך. אַ גראָשענער
געשעפֿט — ניט צו פֿאַרזינדיקן מיט די רייד.
— ווײַזט אויס, ניט קיין שלעכטער פּונקט — זאָגן די מענטשן
גלאַט אַזוי. און אַדרבה, אַן אָרעמע ייִדענע האָט פּרנסה, איז טאַקע
דאַנקען גאָט.
האָט זיך רבֿקה פֿײַנט צו באַקלאָגן:
— דווקא נישט קיין שלעכטער פּונקט! — זאָגט זי און
טראַכט דערבײַ: „אָרנטלעכע מענטשן, זעט זיך אָן, זאָל זיי טאַקע
גאָט באַצאָלן פֿאַר די פּאָר גילדן, וואָס זיי גיבן איר צו לייזן".
אָבער ווי די פּאַרשוינען זײַנען נאָר אַרויס און רבֿקה האָט דורך
דער גלעזערנער טיר דערזען, ווי זיי האָבן זיך נאָך אַמאָל אומגע-
קערט און געוואָרפֿן אַ שאַרפֿן אויספֿ־וונדיקן בליק אויפֿן „פּונקט",
האָט זיך רבֿקהן אין האַרצן עפּעס אַזוי ווי אָפּגעריסן.
און פֿאַר מאַן און קינדער האָט זי דערנאָך דאָס אָנגעווייטאָגטע
האַרץ אירע אויסגערעדט:
— עפּעס זאָגט מיר דאָס האַרץ פֿאָר, הלוואי זאָל איך ליגן
זאָגן, אַז די מענטשן וועלן אונז אַ גרויסע רעה טון.
אַ גאַנצן טאָג איז רבֿקה געווען אומרויִק, און בײַנאַכט, אַז
זי האָט אײַנגעדרעמלט, האָט זיך איר געחלומט, אַז די סטעליע
איז איר אַראָפּגעפֿאַלן אויפֿן קאָפּ — אַ סימן אויף שלעכטס — אַ גאַנצן
טאָג דערנאָך האָט זי צו זיך ניט געקענט קומען!

און דער חלום האָט רבֿקהן ניט אָפּגענאַרט: עס איז קוים
אַריבער אַ וואָך, ווי איבער דער גאַס, פּונקט קעגן רבֿקהס גאָרקיך,

האָט זיך עפּעס אָנגעהויבן צו רודערן. דאָרט איז שוין לאַנג אַ ליידיקע דירה געשטאַנען, די פֿענסטער מיט לאָדן פֿאַרמאַכט, און רבֿקה, אַז זי פֿלעגט אַ קוק טון אויף די פֿאַרמאַכטע לאָדן, פֿלעגט איר שטענדיק מרה־שחורהדיק ווערן אויפֿן האַרצן:

— אין מיטן שטאָט אַ פּוסטקע — פֿלעגט זי טראַכטן, און די קינדער פֿלעגן זיך נאָכפֿרעגן בײַ דער מאַמען: צי דאָרט וואוינען שדים? און זיי פֿלעגן לויפֿן אַ קוק טון, אויב דאָרט זײַנען דאָ מזוזות? אָבער די טיר איז געווען פֿון הויף, ערגעץ אין אַ קאָרידאָר, האָבן זיי די טיר נישט געקענט געפֿינען...

האָט מען אין אַ שיינעם פֿרימאָרגן צעהאַקט די וואַנט פּונקט אַנטקעגן רבֿקהס טיר — אַ טיר צו דער גאַס האָט מען דורכגע־ פּירט. די אַרבעט איז געגאַנגען זייער שנעל און צייט צוויי טעג איז פֿאַרטיק געוואָרן אַ פּרנסה־שטוב. באַלד האָט מען פֿון ערגעץ אויף אַ טאַטשקע געבראַכט צו פֿירן אַ „וויוועסקע“, אַ פֿריש געמאָלטע, מיט רויטע אותיות, וועלכע האָבן ממש די אויגן געשטאָכן, און אַפֿילו רבֿקה מיט אירע קורצזיכטיקע אויגן האָט דורכגעלייענט:

פֿרישטאָק, מיטאָג און וועטשערע.
צו יעדער צייט וואַרעם עסן.

און אונטן איז מיט קליינע אותיות געווען צוגעשריבן:

עס ווערן אויך אָנגענומען סטאָלאָוויקעס אויפֿן חודש.

אַ האַלבע „וויוועסקע“ האָט פֿאַרנומען אַ אויסגעמאָלטער מענטש מיט רויטע פּיס און שוואַרצע הענט, וועלכער האָט געהאַלטן אַ שיסל מיט בײדע הענט.

בײַ דער ניי־אויסגעהאַקטער טיר האָט רבֿקה דערזען יענע באַקאַנטע צוויי פֿאַרשוינען. זיי האָבן זיך מיט אַ שמייכל אַ נויג גע־ טון צו רבֿקהן, ווי איינער זאָגט:

— וואָס האָט געשעפּט צו פֿרײנטשאַפֿט? שכנים!

די צוויי פֿאַרשוינען האָבן זיך „ראַספּאָריאַזשאַיעט“, ווי אַזוי צו הענגען די „וויוועסקע“: העכער, נידעריקער, אַ ביסל ווייטער, נאָך העכער!

רבקה האָט געקוקט און געטראַכט: איצט איז דער אמתער סוף געקומען. אײן גאָט זאָל זיך נאָר מרחם זײן אויף איר מיט די קלײנע קינדער. זי וועט זיך דען קענען פאַרוועטן מיט די שטאָטישע מײלער? עס האָבן איר שוין דערצײלט אַ פּאָר אַרבעטער: נײע, װײסע טישטעכער ליגן אויף די טישן; די טעלער — נײע; גאָפּל, מעסער און לעפל בלאַנקען, ווי זילבערנע. וועט זי זיך דען קענען פאַרוועטן? לעפל און גאָפּל זײנען בײ איר אַלטע, אָפּגעריבענע, טעלער שטשערבאַטע און מעסערס פעלט טאַקע עד־היום. אלא וואָס? זי גיט פריש עסן? פאַרשטײען זיך דען אויף דעם די שטאָטישע? זײ זוכן נאָר דעם פּוץ־מוץ —

און טאַקע אַזוי — ניט אַריבער קײן וואָך און די אַנטקעגנדיקע האָבן אַריבערגעצויגן צו זיך אַלע אירע קונדן. עטלעכע זײנען איר אַפילו געלט געבליבן שולדיק. איז אַז זײ גײען עסן אין דער נײער גאָרקיך אַרײן, קערן זײ נאָך אָפּ דעם קאָפּ — זײ קענען זי גאָרנישט!

עס זײנען אַפילו געבליבן אַ פּאָר „סאָוועסטנע“ אַרבעטער, וואָס האָבן גובר געווען דעם יצר־הרע און האָבן זיך ניט געלאָזט פאַרפירן פון די װײסע סערוועטן מיט די בלישטשענדיקע גאָפּלען, האָט שוין אָבער רבקה ניט געהאַט זײ וואָס צו געבן און האָט זײ אַלײן אָפּגעשיקט:

— גײט, קינדערלעך, אַהין. דאָרט איז פרײלעכער. יונגע מענטשן, וואָס האָרעווען, דאַרפן עסן.

„זײ זײנען דען שולדיק, אַז זי האָט קײן מזל ניט?“

און אַז קײן פרעמדער עסער איז מער נישט געווען, האָט זיך דער גראָשן אויפגעהערט צו דרײען, איז די פּליטע געשטאַנען ניט קײן געהײצטע און די פּאָר טעפּלעך זײנען געשטאַנען רײן אויסגעשײערטע — נאָך אַ נס, וואָס דער דער בעקער האָט פון אַלטע באַקאַנטשאַפט וועגן אַ פּאָר פונטלעך ברויט צוגעבאָרגט. אָבער וויפל, מישטיינס געזאָגט, וועט ער באָרגן?

רבקה איז אָבער קײנמאָל קײן גרויסע רײדערקע ניט געווען, פלעגט זי אַ פיר טון מיטן אַרבל איבער די אויגן:

— מען טאָר ניט זינדיקן, קינדערלעך, מען מוז אַלץ אָננעמען פאַר גוט.

און מיט טרערן אין די אויגן פלעגט זי דערציילן די קינדער אַ געשיכטע, וואָס זי האָט געהערט פון איר טאַטן, עליו־השלום, וועגן איינעם אַ צדיק, אַ גרויסן אָרעמאַן, וואָס האָט אַלץ אָנגענומען פאַר גוט, און אויף יעדער צרה, וואָס גאָט פלעגט אויף אים אָנשיקן, פלעגט ער זאָגן: „גם זו לטובה", — ביז ער האָט איינמאָל געכאַפּט אַ פיש אין טייך, און אינעווייניק האָט ער געפונען אַ טייערן דימענט, אַזוי ווי אַן איי די גרויס —

די קינדער פלעגן הערן און פלעגן זייער הונגער פאַרגעסן.

די חורבה.

נאָכדעם, ווי מען האָט אַראָפּגענומען דאָס נייע הויז פֿון חיים־יונהן, וואָס איז געבויט געווען 12×16 און מען האָט עס קלעצער־ווייז איבערגעטראַנספּאָרטירט אויף פּליטן אין דער גרויסער שטאָט ווילנע אַריין, איז אויף דעם ליידיקן אָרט געבליבן אַ פּליך, 12×16 די גרייס, וועלכער איז אַרומגעצוימט געווען מיט אַ „פּאָדמורעק", און אין מיטן איז שטיין געבליבן דער גרויסער אויוון, וואָס האָט זיך געצויגן אַרויף מיטן הויכן קוימען, כאָטש נעם און הייץ אויף משאָלנט.... טרויעריקע געדאַנקען האָט אַרויסגערופֿן דער שוואַרצער צעגראָבענער פּליך מיטן פּאָדמורעק און מיטן פֿאַריתומטן אויוון, וואָס האָט אַזוי געטריי געדינט רבקהן פֿון די סאַמע יונגע יאָרן אָן. אַפֿילו די גויים, וואָס פֿלעגן פֿאַרבייפֿאָרן, פֿלעגן אויך ניט קענען בלייבן אינגאַנצן גלייכגילטיק צו דער זאַך און פֿלעגן אָפֿטמאָל צושאָקלען מיט די קעפּ:

— געווען און.... ניטאָ.

און אַנדערע פֿלעגן צוגעבן (די ווירקונג פֿון ניי־אָנגעקומענעם גלח אין פּאַראַפֿיע):

— מען דערציילט, אַז חיים־יונה האָט זיך אין ווילנע איבערגעבויט אַן אייגענע „קאַמעניצע". וואָס איז? געלט האָט אים געפֿעלט?

און זיי פֿלעגן זיך אַראָפּכאַפּן פֿון דער פֿור און אַריבערשפּרינגען איבערן פּאָדמורעק אין שוואַרצן פּליך אַריין און מיט די בייטש־שטעקלעך אַ גראָב טאָן אין זאַמד, צי איז ניט אַמאָל איבערגעבליבן דאָרט עפּעס אַזעלכע זאַכנישן, וואָס קענען צונוץ קומען אין אַ באַלעבאַטישקייט. און אַז זיי פֿלעגן געפֿינען אַ טשוואָק, אַ שטיקל אָפּגעבראָכענע צינענע לעפֿל און נאָך אַזעלכע וויכטיקע זאַכן, פֿלעגן זיי עס צופֿרידענע באַהאַלטן אין די קעשענעס:

— אָהאָ, בײ חײם־יונהן האָט זיך האָב און גוטס געוואַלגערט אין מיסט.

ניט ווייט פון ישוב האָט געוואוינט מיט זיין אַלטער ווייב איינע־אַ בעטלער, וואָס האָט געטראָגן דעם קלינגענדיקן נאָמען ראַדזיוויל און ער האָט טאַקע געשטאַמט פון די באַוואוסטע פירשטן, וואָס האָבן אַמאָל געגלאַנצט אין דער ליטע. דער יורש פון די גרויסע פירשטן האָט געלעבט דערפון, וואָס ער פלעגט יעדן זונטאָג זיצן אונטערן קלויסטער און זינגען זיינע בעטל־„פאַטשערעס“. פלעגט ער די וואָכעדיקע טעג פאַרברענגען אויף די חורבות פון חיים־יונהס הויז און פלעגט דאָרט צונויפנעמען אַלץ, וואָס ער האָט נאָר געקענט: אַ שטיקל האָלץ צום הייצן, אַ גאַנצן ציגל, אַן אַלטן פאַרשריבענעם העפט, וואָס איז שוין געווען האַלב צעפוילט. און אַז ער האָט איינמאָל געפונען דאָרט אַ אָפּגעריבענעם, פאַרשימלטן קופּערנעם צענער, האָט ער גענומען גראָבן און זוכן נאָך מיט מער השק.

און אַז מען האָט זיך זונטאָג אין קלויסטער דערוואוסט פון דעם „אוצר“, זיינען זיך צו דער חורבה צונויפגעפלויגן שקצים פון אַלע אַרומיקע דערפער און מען האָט זיך אַ נעם געטאָן צו דער חורבה אויף אַ סך אַ פעסטערן שטייגער, און מען האָט געזוכט און גענישטערט, גענישטערט און געזוכט, מען האָט אַ שטיין אויף אַ שטיין גאַניץ ניט איבערגעלאָזט, אָבער האָט מען קיין זאַך נישט געפונען:

— אַלץ צוגענומען, פשיאַ־קרעוו — האָבן זיי זיך גערזידלט.

אָבער אָט האָבן זיך אַלץ פעסטער און פעסטער גענומען צעטראָגן קלאַנגען איבער די אַרומיקע דערפער, אַז אויף דער חורבה האָבן זיך באַוועצט שדים, און ניט אַזוי די שדים, ווי מען האָט זיך דאָרט מורא געהאַט צו טרעפן מיטן „ניעבאָשטשיק“ אַליין....

דער ערשטער, וואָס האָט דערציילט וועגן זיין באַגעגעניש מיטן „ניעבאָשטשיק“ שמואל־יעקב — איז געווען מיכאַש דער פאַטאָקער:

— קומט מיר אויס די טעג צו פאָרן שפעט ביינאַכט פאַרביי דעם ישוב. עס איז געווען פינסטער, מיין פערד האָט זיך אַראָפּגעשלאָגן פון וועג און איז גלייך אַרויפגעפאָרן אויף די שטיינער פון פאַרמורעק. און דאָ האָט זיך מיר פלוצלונג אין האַרצן אָפּגעריסן:

ליכטיק אין די אויגן, ווי פונקען וואָלטן זיך שיטן, און אין דער ליכטיקייט זע איך אַ פּנים מיט אַ באָרד — איך האָב גלייך דערקענט דעם ניעבאָשטשיק, פּונקט ווי אַ לעבעדיקער... איך געדענק שוין ניט, ווי אַזוי איך האָב דעם פערד אַרומגעקערעוועט אויפן ריכטיקן וועג און האָב זיך אָפּגעטראָגן פון דאָרטן וואָס גיכער.

— אַוודאי — האָט דאָס געגעבן צו פאַרשטיין דער סאָלדער און רויִקער סטעפּאַן דער פּישער: — דעם גאַנצן לעבן האָט ער אָפּגעלעבט אין דער שטוב, די שטוב האָט מען אַראָפּגענומען, חרובֿ געמאַכט, קען ער ניט רוען אין זיין רו... פאַרשטייט זיך.

די געשיכטע איז באַלד צעטראָגן געוואָרן איבער די דערפער און קיינער האָט אין איר אַפילו ניט געפּרוּווט ספקן: פאַר אַ ניעבאָשטשיק איז עס אַזוי נאַטירלעך געווען. מען האָט זיך גיכער געוואונדערט, ווי אַזוי קיינער האָט אים נאָך ביז איצט נישט געזען.

אָבער שווער איז נאָר געווען מיט דער ערשטער באַגעגעניש. די ווייטערדיקע האָבן זיך שוין געטראָפן אַ סך אָפטער, און דער עולם האָט זיך געסטאַרעט ניט צו פאָרן ביינאַכט פאַרביי דעם היילן פליך, און טאָמער פלעגט מען זיין אין וועג, פלעגט מען שוין גלייכער אָנליגן עטלעכע איבעריקע ווערסטלעך און פאָרן אַרום — מיטן טראַקט.

אָבער אין גיכן האָט שוין דער אַרומפאָרן אויך אויפגעהערט צו העלפן. אָט איז איינער אַ מושליער קריסט דעם לעצטן זונטאָג ווידער געקומען מיט אַ נייס:

— אָט פאָר איך די לעצטע טעג פון שטעטל אַהיים. פאַרזעסן זיך אַ ביסל מיטן שרייבער פון וואָלאָסט אין שינק, איז געוואָרן שפּעטלעך. פאָר איך אַזוי מיטן וועג, ערשט איך זע — עמעצער גייט. אַזוי מאָדנע אַלט און איינגעקאָרטשעט איז דער גאַנג. איך קען שווערן — אַ באַקאַנטער מענטש, אָבער ווער קען עס זיין? און דאָ האָט ער זיך פלוצלונג אַ קער געטון אין מיין זייט, ערשט — איך זע — ער, שמואל־יעקבֿ. דער זעלביקער. און עס האָט מיר אָנגעהויבן צו ציטערן אונטער די ליטקעס: שלעכט. ער קען שוין נישט רוען ביי זיין הרבה און ער לאָזט זיך שוין אויף די וועגן. אָבער אָט שטייט ער שוין און איך זע — ער וואַרט ביז איך וועל צוקומען נאָענט. וואָס

שר איך — איך פֿאַר, וואָרעם מען קען דען אַנטלויפֿן פֿון אַ ניעבאָש-טשיק?

עס גייט מיר אַריבער אַזוי ווי אַ פֿרעסטל איבערן פּלייצע, אָבער איך שאַף זיך מיט און איך מאַך זיך גאָר קאַלט:

— וואָס מאַכסטו, יאַנקל?

ער ענטפֿערט נישט.

—וואוהין גייסטו? פֿרעג איך ווידער.

קיין ענטפֿער איז ווידער ניטאָ און דערפֿון ווערט מיר נאָך שרעק-לעכער און איך טראַכט: ניט גוט, דאָ איז געקומען מיין סוף. זע איך, אַז איך בין אַ פֿאַרפֿאַלענער, לייג איך אים פֿאָר:

— זעץ דיך איפֿן וואָגן, איך וועל דיך אונטערפֿירן.

און וואָס מיינט איר? ער האָט זיך אַרויפֿגעזעצט אויפֿן וואָגן.

איך האָב שטאַרק גענומען יאָגן דעם פֿערד, אָבער עס העלפֿט ווייניק. דער פֿערד סאָפּעט שרעקלעך, אָבער גיין גיך קען ער ניט — ניעבאָשטשיקעס זיינען זייער שווער. און דאָ פֿיל איך, ווי פֿון דער זייט, וואו ער זיצט, ווערט מיר אַלץ וואַרעמער און וואַרעמער, און דאָ איז מיר שוין גאָר הייס, און די היץ הייבט מיר שוין אָן צו אַריבערגיין אויפֿן צווייטן זייט. אין זיין זייט קוק איך ניט, אָבער איך ווייס, אַז ער זיצט, און איך קוק נאָר אַלץ, צי עס איז נאָך ווייט צו דער חורבה. און וואָס מיינט איר? ווי נאָר איך האָב זיך אויסגע-גלייכט מיט דער חורבה, האָב איך דערפֿילט, ווי עס איז מיט אַמאָל גרינגער געוואָרן אויפֿן וואָגן און דער פֿערד איז ממש אַ לעבעדיקער געוואָרן. אַז איך בין געקומען צופֿליען קוים אַ לעבעדיקער אַהיים, איז דאָס פֿערדל באַדעקט געווען מיט אַ געדיכטן שוים, אַזוי ווי ער וואָלט דעם גרעסטן וואָגן משא געפֿירט.

און איך זאָג, אַז דאָס איז דערפֿאַר, וואָס מען האָט אַ סך זאַכן צעשלעפּט פֿון דער חורבה, גייט ער זיי איצטער זוכן. מען טאָר ניט אַיינברענגען קיין ניעבאָשטשיק — האָט דער מומחה אין אַזוינע זאַכן, סטעפּאַן דער פֿישער, געזאָגט.

— טאַקע?

— טאַקע?

— אַוודאי אַזוי. פֿרעגט בײַ וועמען איר ווילט. ווער ווייסט עס דען ניט?

און גאָר אין גיכן האָבן זיך אַלאָז געטאָן שקצים און פּויערים צו דער חורבה און יעדערער האָט אָפּגעבראַכט צוריק אַלע קליני־קייטן, וואָס מען האָט געהאַט צונויפגענומען, און דער אַלטער יורש פֿון די גראַפֿן ראַדזיוויל האָט איך דעם אַלטן אָפּגעריבענעם צענער אָפּגעבראַכט און האָט זיך געסטאַרעט אַוועקצולייגן אים אויפֿן זעלבן אָרט, וואו ער האָט אים געפֿונען.

און דאָס האָט געהאָלפֿן: מער האָט מען שוין דעם ניעבאָשטשיק אויף די זייטיקע וועגן ניט באַגעגנט.

און אַז אַגוי האָט גענומען אין אַרענדע די אַרומיקע פֿעלדער און ער האָט זיי פֿאַראַקערט, האָט ער דעם אָרט פֿון דער חורבה! גע־לאָזט אַפֿרייען אַזוי ווי ער איז געווען:

— דאָ וואוינט דער ניעבאָשטשיק, און מיט אַניעבאָשטשיק איז גלייכער, אַז מען לאָזט אים צורו.

דער שמיד פון באַבוזשע.

איר האָט געהערט פון דעם מין ישובניקעס עמי-הארצים, וואָס זיינען געווען צעוואָרפן אין די קרעטשמעס ביי די וועגן, אין די וועלדער ביי די הייפן און אין די שטרוי-דאַכיקע קורנע דערפער און דערפלעך פון דער אין אַ זייט פאַרוקטער, געדיכט-באַוועלדערטער ליטע, וואָס מען דערציילט פון זיי, אַז זיי חשבונען די טעג פון דער וואָך איף העלצער, וועלכע זיי לייגן אַוועק, יעדן טאָג אַ האָלץ, אונטערן אויוון, און אַז עס קליבט זיך צונויף זעקס העלצער, פאַררוקן זיי טשאָלנט און בענטשן ליכט, און דערביי טרעפט זיך, נאַטירלעך, ניט איינמאָל אַ קליינער טעות אויף אַ טאָג-צוויי, — אָדער אַז זיי קומען אַמאָל צווישן יידן און מען רופט זיי אויף צו דער תורה, מאַכן זיי אַ ברכה „מזונות“, ווייל זיי זיינען געוויינט צו קאַרטאָפל, און נאָך אַזעלכע משיקאַווע זאַכן. עס גייען ביסלעכווייז אַוועק אין דער פאַרגאַנגענהייט די שטילע באַחנטע ציטן, אין עס ווערן פאַרשוואונדן פון איין זייט די שיינע יידן-למדנים מיט די לאַנגע ווייסע בערד, געקרייזלטע פיאות און די מילדע מלאכים-אויגן, וואָס ענלעכע צו זיי זעט איר נאָך עד-היום אויסגעהאַנגענע אויף די ווענט אין די פרום-באַלעבאַטישע הייזער, דאָס רוב אין אַ טלית מיט אַ של-ראש איפן שטערן און אַ רצועה אויף דער האַנט, אָדער מיט אַן אָפענער כשרער האַלז און מיט אַ שטריימל איפן קאָפּ. און פון דער צווייטער זייט ווערט פאַרשוואונדן דער אוממיטלבאַרער ישובניק עם-הארץ, וואָס עס ליגט אויסגעגאָסן אויף אים דער זיבעטער חן פון נאַטירלעכקייט און פראָסטקייט. מערסטנטייל האָט מען זיי אַרויסגעיאָגט פון די איינגעזעסענע ערטער און פאַרטריבן אין די ענגע יאָמערלעכע שטעטלעך אַריין, און די, וואָס זיינען נאָך געבליבן אין דאָרף, הענגען דאָרט, ווי איף משקולות, אין דער חוק פון לעבן

פארכאַפּט דערווייל אַלץ אַ גרעסערן שטח, ציט אַריין אין זיינע נעצן די ווייטסטע, פאַרוואָרפנסטע ווינקעלעך, און אויך אין די דער־פער ועצט זיך אַוועק איבן־אָן די פאַרגעלטע אויסגעמענטשלטע פלאַכקייט.

חנה, דער שמיד פון באַבּושע, איז געווען מער ווייער, איידער אונזערער. געגאַנגען איז ער אין ווייסע לייוונטענע הויזן און אין אַ סערמעגע, מיט אַ רויטן גאַרטל אַרומגעבונדן, אַזוי ווי אַלע וויסרוסן אַרום. אויך זיין שטיבל איז געווען אַ נידעריקע, אַ קורנע, מיט אַ גריבערדיקן טאָך אָנשטאָט אַ פּאָדלאָגע. אַרויסגעגעבן זיין יידישקייט האָט נאָר דער ערוב, וואָס האָט זיך געצויגן פון שטיבל צו דער קוזניע, פון דער קוזניע צו דער צעפאַלענער לעדאָווניע, וואָס קיין אייז האָט מען שוין אין איר יאָרן־לאַנג ניט געהאַלטן, און חנהס וייב פלעגט דאָרט האַלטן די שבתדיקע מאכלים. אויך האָט מען גע־רעדט אין דאָרף, אַז חנהס האַלט דאָרט ערגעץ פאַרגראָבן אַ קניפל, וועלכן יונגע שקצים, אויך עלטערע גוים, האָבן שוין ניט איינ־מאָל געזוכט אין די פינסטערע נעכט, האָבן אָבער קיין זאַך נישט געפונען. און פון ליעדאָוניע פלעגט זיך דער ערוב צוריק אומקערן צום שטיבל. אַרויסגעגעבן זיין יידישקייט פלעגט אויך זיין דאַוונען, וואָס ער פלעגט דאַוונען דריי מאָל אַ טאָג, איבן קול פון סידור, און פלעגט זיך דערביי פלייסיק צוטייטלען מיטן שוואַרצן, צעברענטן און אָנגעמאָזאָלעטן אצבע. עוולהן גאָט האָט חנה פיינט געהאַט. נישט זעלטן פלעגט חנה אין אַ מיטן מיטוואָך פאַרקריכן אַפילו אין אַ שבתדיקן מוסף, אין כפרות־שלאָגן, אָבער דאָס האָט אים גאָרנישט געשאַדט אין זיינע באַציִונגען צום איבערשטן. און פלעגט זיך מאַכן אין מיטן אַן עקסטרע שטיקל אַרבעט — אונטערשמידן אַ פערד, צי פאַרריכטן אַן אַקס, פלעגט ער אַרויסגיין אין קוזניע אין טלית ותפילין, און איבערלאָזן דעם רעשט דאַוונען אויף שפּעטער. אַנ־דערע, ווייסט ער, מאַכן דעם דאַוונען איינס און צוויי — ער קען דאָס ניט.

און אַז ער פלעגט ענדיקן דעם זאָגן, פלעגט ער זיין פאַר־שוויצט און פאַרסאָפּעט, ווי ער וואָלט אונטערשמידן הונדערט פערד מיט איין אָטעם, און מיט די לעצטע כוחות פלעגט ער אַרויסריידן:

— קוילע, גיב עסן!

אָבער קוילען דאַרף מען ניט דערמאָנען. אויפן טיש שטייען שוין אָנגעגרייט צוויי „מיסעס", איינע מיט כאָלאָדניק, די אַנדערע מיט קאַרטאָפל און פעלצלעך, און דערביי אַ קריגל „פענסאַק" צו פאַרזויפן.

דערנאָך — צוויי מאָל אין יאָר — אויף פסח און ימים־נוראים פלעגט חנה אײַנשפּאַנען די קאַלמאַשקע, פלעגט אָנטון די נייע כמער־מענגע און אַרומגאַרטלען זיך מיטן נייעם גאַרטל, פלעגט צונויפנעמען ווייב און קינדער מיט אַ זאַק קאַרטאָפל, אויך למען־השם נישט פאַרגעסן זיין גראָבן סידור און פלעגט זיך לאָזן אין שטעטל אַריין „פּראַוועו שוויאַטאָ".

און אַז חנהס קאַלמאַשקע פלעגט זיך באַווייזן פון הינטער דער באָד, פלעגן זיך די שטעטלדיקע לאַנד־חכמים הורכשמועסן אויף זייער מליצה־לשון:

— דער באַבושער למד־וויניק ווערט נתגלה...

און טאָמער פלעגט זיך מאַכן, ער פלעגט אַריינפאָרן מיט די קאַרטאָפל און מיטן סידור אַ טאָג אין יום־טוב אַריין, פלעגן אים די יונגלעך באַגלייטן ביז דער אַכסניה מיט אַ „הוראַ". אָבער דער באַבושער פלעגט נישט נתפעל ווערן: אַ מענטש איז נישט קיין מלאך, טרעפט זיך אַמאָל אַ טעות.

דערפאַר, אַז ער פלעגט זיך אומקערן צוריק אין דאָרף אַריין, פלעגט ער שוין האָבן צו דערציילן די באַבושער גויים אַ סך, אַ סך מעשיות, וואָס ער האָט זיך אָנגעהערט אין פּאָלעש, בשעת קריאת־התורה, אויף דער אַכסניה ביים עסן און גלאַט אין מאַרק ביים אײַנקויפן „סאָיע־טאָיע".

און טאָקע, דעם ערשטן וואָך פלעגן זיך צונויפקלייבן ביי חנהן אין כאַטע אַרום דעם גרויסן ווייסן טיש, וואָס פאַרנעמט דרייפערטל פון שטוב, אַ גאַנצע קאָמפּאַניע — שטענדיקע אײַנגייער: עס פלעגן קומען די פּליטניקעס, וואַסער־מענטשן, וואָס פלעגן עטלעכע מאָל הורכן זומער פאָרן מיט פליטן קיין ווילנע און קאָוונע; קאַראָל דער בעל־הגוף, דער רייכסטער אין דאָרף, אַ גראַמאָטנער גוי, וואָס פלעגט אָפט פאָרן אין וואָלאָסט און האָט געהאַט אַ טאָכטער, וואָס

דער שרייבער פֿון וואָלאָסט האָט זיך צו איר געשדכנט, און פֿלעגט דערזבער איסדערציילן קאַראָלן אַ סך וויכטיקע מלוכה־סודות פֿון די פּאַפּירן, וואָס פֿלעגן אָנקומען אין וואָלאָסט. עס פֿלעגט קומען מיכאַש דער ווינקלדיקער, אַ געוועזענער שבת־גוי אין שטעטל, וואָס האָט יאָרן־לאַנג אַראָפּגענומען שבת די לייכטער בײַ ייִדן, און געשפּײַזט זיך מיט ייִדישע חלה, און וואָס די גויים פֿלעגן אים דערפֿאַר רופֿן אונטער די אויגן — דער טשאָלנט־טאָפּ. ער האָט געקאָנט ייִדיש, געוואוסט ייִדישע מנהגים, דינים, איבערהויפּט אַ סך בבא־מעשׂיות וועגן „ניעבאָשטשיקעס" און שדים. ער פֿלעגט אַרײַנקומען מיט אַ ברייטן שמייכל אויפֿן פֿאַרוואַקסענעם פּנים און מיט נאָך אַ ברייטערן:

— שאָלעם אַלעכעם, באָרעך האַיאָשעם.

— כאַ־כאַ־כאַ! — פֿלעגט אויסשיסן מאַציוק דער קלעזמער, וואָס האָט געשפּילט אויף זײַן האַרמאָניע אויף אַלע „כאַשלערעס". און ווי נאָר ער פֿלעגט זיך אײַנשיכּורן, פֿלעגט ער זיך פֿלײַסן נאָכזאָגן די ייִדישע ווערטער פֿון מיכאַשן, אָבער צו זײַן גרעסטן פֿאַרדרוס, פֿלעגט בײַ אים קיין מאָל קיין זאַך ניט אַרויסקומען.

מאַציוק זעט, דער עולם איז שוין געווען גרויס, נעמט ער אַרויס פֿון כאָלעווע די טאַש־אָפּגעריבענע קאָרטן און ציילט איבער, צי עס פֿעלט נישט — מסתּמא וועט מען באַלד שפּילן אַ „וואָגן".

חנה דערלאַנגט די קאַראַפֿקע מיטן בראָנפֿן, חניכע ברענגט פֿון לעדאָוניע די געבליבענע פֿון שבת קאַלטע קוגל, און עס הייבט זיך אָן דער כּיבוד.

מיכאַש דער טשאָלנט־טאָפּ מאַכט, צו אַלעמענס פֿאַרגעניגן, אַ הייכע ברכה אויפֿן בראָנפֿן:

— שהכּל נהיה בדברו.

און נאָך דער ערשטער, דער צווייטער כּוסע, פֿאַרבינדט זיך אַן אַלגעמיינער שמועס:

— נו, דערציילשע עפּעס גיים, חניש, — פֿלעגט אָנהויבן דער קלעזמער.

און קאַראָל דער בעל־גוף פֿלעגט אָרויספֿירן דעם שמועס אויף אַ דרך:

— איך האָב געהערט, און וואָלט רעדט מען שטאַרק, אַז ייִדן אין פּריצים וועט מען אויסקוילן, און מען וועט אַלץ אונז אַוועקגעבן. האָסטו עפּעס גאָרנישט געהערט מכּות?

ווי געזאָגט, איז חנה געווען מער זייערער, איידער אונזערער. געזינט געווען נאָך מער פון אַגוי, און אַז ער האָט זיך אַמאָל געוועט, אַז ער וועט אויפעסן פאַר אַמאָל צוואַנציק פּאַספּעליטקענע בייגל מיט די גרויסע לעכער, וועלכע מען באַקט אין דאָלנער קרעטשמע, האָט ער דעם געוועט אויך נישט פאַרשפּילט.

אַ שבת פאַרנאַכט. ביי חנהן האָט מען שוין לאַנג אויסגעטרונקען די טיי פון הליאַק, שלש־סעודות אָפּגעגעסן. עס איז פינסטערלעך. חנה זיצט ביי איין עק טיש מיטן תהלים אין דער האַנט און בלענדט זיך די אויגן. ביים צווייטן עק טיש זיצן באַבושער גויים און בלענדן זיך די אויגן מיט די קאָרטן און דערציילן ווילדע מעשיות וועגן „ניעבאָשטשיקעס“ און שדים. אין מיטן מישט זיך אַריין חניש און הערציילט צווישן אַ פּסוק און אַ פּסוק אַ גאַנצע מעשה, וואָס האָט אים אַמאָל פּאַסירט ביי אַ מאָהילניק. די גויים הערן אים און פאַרשטייען ענדלעך נישט, ווי קומט חניש צו זיין אַ ייד.

— שמר זיך, חניש... אַז לעבן לעבסטו צווישן גויים, ניעבאָשטשיקעס קומען דיר אַרויס אַנטקעגן גוייִשע... אַזאַ נאַבאָשנער, ווי דו ביסט, וועסטו גאָר ווערן אַ גלח...

דערהערט אַזעלכע ווערטער, האַקט חנה איבער די מעשה אין מיטן און ענטפערט קורץ און בייז:

— דאָס — ניט.

און טוט זיך ווייטער אַריין אין די פּסוקים.

געענדיקט דעם תהלים, אָפּגעדאַוונט מעריב, מאַכט ער הבדלה. מיכאַש דער טשאָלנט־טאָפּ ענטפערט אָמן, יהא שמיה רבה. חנה גיט זיך אַ שמיר מיט די איינגעטונקטע פינגער איבער די ברעמען און גיט די קינדער פאַרזוכן פון דער הבדלה.

— אָבער די מיידלעך גיב נישט — וואָרנט מיכאַש — מען טאָר נישט.

אַלץ ווייסט ער, דער מיכאַש!

און עס איז געווען איינמאָל עפּעס אַ גוייִשער יומא דפּגרא. די

פייערים פון באַבושע האָבן זיך, ניט לאַנג אומגעקערט נאָכן „נעספער" פון פּאַראַפּיע און האָבן זיך אין די יום-טובדיקע קליידער אײַנגעזעצט לעבן חנהס לעדאָוניע איבן גראָז. חנה האָט שוין געהאַט פאַרענדיקט די אַרבעט אין קוזניע, האָט ער געשמועסט מיט די פייערים און האָט געהאַלטן אין פאַרריכטן דעם עָרוב, וועלכן די פאַסטעכער פלעגן אַלע וואָך כמעט בכיוון צערייסן מיט די לאַנגע בייטשן. מען האָט גערעדט וועגן „אוראַזשאַי".

— איה ס'וועט מער קיין רעגנס נישט זיין, וועט זיין אַ גערעטעניש.

די פליטניקעס, וועלכע זיינען מיט אַ פּאָר טעג צוריק געקומען פון קאָוונע, האָבן דערציילט, עס הערט זיך אין די לוחות, אַז עס וועט זיין אַ טרוקענער אָסיען.

— און דער דאָלנער קרעטשמער זאָגט, אַז עס וועט רעגענען— באַמערקט חנה, און וויל אַוועקשטעלן דעם צורעכט-געמאַכטן עירוב.

— אָבער וואַרט, חאָניש, — גיט זיך אַ כאַפּ מיכאַש דער ווינקלדיקער: — בינדסט נישט גוט.

— איך בינד יאָ גוט — זאָגט חנה.

— בינדסט ניט גוט — ענטפערט דער טשאָלנט-טאָפּ מעשה בקי.

האָבן זיי זיך אָנגעהויבן אַמפּערן יאָ-גוט ניט-גוט. אַזוי לאַנג, ביז חנה האָט געבראַכט מיכאַשן אַ ראיה, אַז זיין טאַטע האָט אויך אַזוי געבונדן אַן עירוב.

נעמט מיכאַש דעם שטעקן אין איין האַנט און דאָס שטריקל אין דער צווייטער האַנט און באַווייזט, אַז אַן עירוב דאַרף מען בינדן אָט אַזוי און אָט אַזוי — ער האָט אַליין געזען, ווי דער „ראַבין" האָט געבונדן אַן עירוב.

נעמט ביי אים חניש צוריק דעם שטעקן מיטן שטריקל און באַווייזט, אַז מיכאַש האָט דעם טעות, און אַן עירוב דאַרף מען בינדן אָט אַזוי און אָט אַזוי.

אַ וואָרט פאַר אַ וואָרט, מיכאַש וויל ניט נאָכגעבן און חניש אַוודאי ניט.

— ווייסטו נאָר וואָס — זאָגט מיכאַש — וועטן מיר זיך.

— ווערן מיר זיך — ענטפערט חנה.
— אין אַ מעסעלע ביר.
— גייט עס.
— גייט עס.
— ביר איז אַן עניָן — ענטפערן די גויים און קלאַפּן צו מיט די הענט: ווער עס זאָל נישט פאַרשפּילן, ביר וועט מען שוין טרינקען.

און עס איז אַוועק אַ גאַנג. חנה האָט ביי דער ערשטער געלעגנהייט איינגעשפּאַנט די קאַלמאַשקע, אַוועקגעפאָרן אין שטעטל צום רב און האָט אים דערציילט, ווי די מעשה איז געווען: אַזוי און אַזוי, רבי, אַ שאלה פון באַבושע. איך האָב זיך געוועט מיט מיכאַש דעם טשאָלנט־טאָפּ און דערציילט די גאַנצע מעשה, ווי פאַר אַן אייגענעם מאַטן.

דער פּסק, וואָס דער רבי האָט געפּסקנט און האָט דערביי באַוויזן חנהן מיט דער בייטש איפן בייטש־שטעקל, איז פאַרן באַבושער שמיד געווען לכתחילה אַפילו אַ ביסל אומגעריכט, אָבער איינמאָל פאַרשפּילט איז פאַרשפּילט, און פאַרנדיק צוריק, האָט ער שוין אַגב איינגעקויפט ביר פאַר באַבושע.

און אַז מיכאַש דער ווינקלדיקער האָט דער ערשטער געמאַכט „שהכל" און האָט פאַרענדיקט:
— נו, חניש, זאָג „אָמן" —
האָבן זיך די פּויערים צעלאַכט און האָבן געקלאַפּט דעם טשאָלנט־טאָפּ אין פּלייצע:
— אַן אמתער ראַבין.
אָבער איך חנהן האָבן זיי געטרייסט — פאַרט ווינע ביר געטרונקען.
— נישקשה, חניש, הלוואי וואָלטן אַלע ייִדן געווען אַזעלכע אָרנטלעכע ווי דו.
נישט אַזוי געהויבן האָט זיך געפילט חנה דער באַבושער. און דאַמאָלסט האָט ער ביי זיך אין האַרצן פעסט באַשלאָסן איינמאָל פאַר אַלע מיט מיכאַשן וועגן אַזעלכע זאַכן מער קיינמאָל זיך נישט וועטן.

יודישע ציגיינער.

אָרעם איז דער ליטווישער פּויער און קליין זיינע באַדערפֿענישן: אַ פּעקל מאַכאָרקע, אַ פֿונט שמירעכץ צו די רעדער פֿון זיין קאַלמאַשקע און אַ צענדליק שוועבעלעך, וואָס ער צעשניידט פֿאַרזיכטיק יעדע באַזונדער אויף צוויי, און אַז עס גיט זיך איין, אַפֿילו אויף דריי שטיקלעך, און ער גיט זיי אַוועק דער באַלעבאָסטע זיינער אין דער באַלעבאַטישקייט אַריין, און זי האַלט זיי באַהאַלטענערהייט אין „פּאַקאָלעק", און אַליין צו דער ליולקע זיינער באַגייט ער זיך מיט אַ פֿייער־אייזן, וועלכן ער האַקט אָן קרעמען־שטיין, און עס פֿליען פֿונקען.... גרעסער איז ביי אים די הוצאה אויף די „קערמאַשן", וואָס פֿאַלן אויס פֿאַר פֿעלד־אַרבעט. דאַן דאַרף ער אָנשאַרפֿן די פֿאַרזשאַווערטע קאָסעס, פֿאַרריכטן די סאָכעס, און נאָך אַמאָל קויפֿן מאַכאָרקע, שוין אויף גאַנצע חדשים, וועלכע ער פֿאַרברענגט פֿון פֿרי ביז נאַכט אין פֿעלד. און גלייך מיטן אָוונט ליגט ער זיך שלאָפֿן און גלייך מיטן טאָג שטייט ער ווידער אויף און לאָזט זיך אַוועק אין פֿעלד אַריין. און אין די לאַנגע ווינטערדיקע אָוונטן, זיצט ער פֿאַר אַ אָנגעצונדן קינדעלע, וואָס ער שטעקט אַריין אין אַ שפּאַרע פֿון וואַנט און טוט זיין אַרבעט: זיצט ביי די קראָסנעס און וועבט סערמענגע־געוואַנט, שניצט לעפֿל אויף צו פֿאַרקויפֿן אין— ליגט איבן אויוון. אין די קאַלטע, פֿינסטערע, ווינטערדיקע פֿרימאָרגנס דרעשט ער ווידער ביי אַ אָנגעצונדן קינדעלע דאָס ביסל תבואה, וואָס ער האָט צונויפֿגעקליבן פֿון פֿעלד. ערשט סאַמע פֿאַר „פּאַסטע" פֿאָרט ער ווידער אינטער אין שטעטל, פֿירט אַוועק איבן מאַרק אַן אַכטל קאַרטאָפֿל מיט אַ קרענצל ציבעלע, און פֿונם נעלייזטן געלט קויפֿט ער אַ צענדליק הערינג מיט אַ האַלבן צענדליק טייגעדיקע „באַראַנקעס" מיט די גרויסע לעכער, פֿאַר זיינע קינדער

אַ גאַסטצינייִען, און ער ברענגט נאָך אַ רעשט אַהיים אַ פּאָר גילדן און באַהאַלט זיי אויפֿן סאַמע דעק פֿון דער הילצערנער בלוי=געפֿאַרבטער, מיט אײַזערנע רײַפֿן אַרומגעשמידטער „סקריניע“, וואָס ער קלײַבט דעם נדן פֿאַר זײַן דערוואַקסענער טאָכטער.

און אויף די ישובֿים און אין די שטעטלעך קוקן אַרויס הונדערטער ייִדישע קרעמער אויפֿן וועג, וואָס פֿירט פֿון דאָרף, צי עס פֿאָרט נישט אַ קונה נאָך פּאָקופּקעס אין שטעטל, און די שמידן קוקן אַרויס זייערע אויגן אויף דער אַרבעטס=צײַט, און דער הערינג=הענדלער אויף דער צײַט פֿון פֿאַסט, און דער מעל=הענדלער אויף דער צײַט פֿון „קאַליאַד“, ווען אַפֿילו דער אָרעמסטער פּויער פֿאַרגינט זיך אַ פּאָר פֿינטלעך פּאַספּעליטקע מעל אויף קוילעטשן לכּבֿוד יום=טובֿ.... און אָרעם איז דער ליטווישער „סוחר“ — די מאָגערע ערד באַצאָלט קנאַפּ פֿאַרן שווייס, וואָס אירע טרייע, ווייניק=פֿאָדערנדיקע קינדער גיסן אויף איר ברוסט, און נאָך אָרעמער איז דער „מוכר“ — דאָס ליטווישע קרעמערל, און נאָך אים גייען די באַלעבאַטים, די כּלי=קודש, — און אַלע זײַנען זיי זיך מפֿרנס אַ ביסל פֿון פּויער און דאָס איבעריקע איינער פֿון אַנדערן: דער פֿירט אויס אַ שידוך און באַקומט אַ פּאָר רובל, אויסער הוצאות אויף מאַרקעס, יענער איז אַ מעקלער, דער איז אַ קלעזמער און שפּילט אויף חתונות, יענער האַנדלט מיט ווייצן, — און דאָס איבעריקע הונגערט מען צו, ווי דער אָרעמער גאָט פֿון דער אָרעמער ליטע האָט געבאָטן. אָבער קיינער זיצט נישט ליידיק, און מען טוט, וואָס עס לאָזט זיך, און מען לעבט, ווי עס לאָזט זיך, און וואָס מען קען, כאַפּט מען אַ גמילות=חסד, און מען פֿאַרלעבט עס באַלד, און עס איז אַלץ ווייניק.

און דעם וואַנדערער, וואָס זאָל אַדורכפֿאָרן עטלעכע ליטווישע שטעטלעך און זאָל זיך צוהערן צו די שטומע קרעכצן און צוקוקן צו די פֿאַריאושטע בליקן, וועט, דאַכט זיך, קלינגען אין די אויערן די שטומע תּפֿילה פֿון די ליטווישע ייִדן:

— טאַטע אין הימל, עפֿן די שערי=רחמים און קוק אַראָפּ צו דײַנע קינדער, וואָרעם זיי זײַנען עלנט און עס פֿעלט זיי פּרנסה, און די נשמה ווערט אײַנגעשרומפּן, ווערט פֿאַרדאַרט, אַזוי ווי די ליט=

ווישע פעלדער, וואָס מען ציט אַרויס פון זיי דאָס לעצטע ביסל זאַפט, דאָס לעצטע ביסל חיות, און קיין נייע מחיה קומט נישט צו...

און אָרעמקייט איז אַ בעל־צדקה — עס שיינט צו שטאַמען פון דער ליטע דאָס ווערטל. ווייניקסטנס קומט דאָס ווערטל אויפן געדאַנק, ווען מען זעט, ווי גרויס עס איז די צאָל פון די אָרעמע־לייט און בעטלער, אָדער ווי מען רופט זיי אָפטמאָל — יידישע ציגיינער. וואָס קומען זיך מפרנס זיין אין דער ליטע פון „ראַסיי", פון פוילן, פון גאַליציע און אַנדערע ערטער; היימישע פעלן אַוודאי ניט.

איינציקווייז גייען זיי, פּאָרווייז קומען זיי, און גאַנצע מחנות פאָרן זיי אום פון ישוב צו ישוב, פון שטעטל צו שטעטל, און מאַכן פיל אַלע „הקדשים", און עפענען אַלע טירן, און אומעטום שטרעקן זיי אויס אַ האַנט, און די „רחמנים בני רחמנים" זאָגן נישט אָפּ, און וויפיל גאָט העלפט, אַזוי פיל שענקט מען, און אַ ערב־שבת, ערב־ראש־חודש, אָדער גלאַט אַ יומא־דפּגרא, איז אַ יום־טוב פאַר די אָרעמע־לייט. דאָס שטעטל האָט זיך זיינע יאַרידן, די אָרעמע־לייט האָבן זייערע. וויפיל גיט אַ קליינשטעטלדיקער באַלעבאָס? ער בייט אויס ביים שמש פון בית־מדרש אַ צוואַנציקער אויף פערציק צעטלעך, אַ שילינגער אַ צעטל, און ער טיילט יעדן אָרעמאַן, קיינעם ניט געוואָלט. און אַז דער אָרעמאַן קלאַפּט אָפּ פערציק שוועלן און שטרעקט אויס פערציק מאָל די האַנט און גיט צוואַנציק מאָל רעשטע, אויך מיט צעטלעך, — וואָרעם די צעטלעך זיינען אַ מין קרעדיטנע בילעטן, און עס איז דאָ קאָפּיקענע צעטלעך, גראָשנדיקע און האַלב־גראָשנדיקע — דאַמאָלסט גייט ער אַוועק צום שמש און באַקומט דעם צוואַנציקער, און ער פרייט זיך:

— צונויפגעקלאַפּט צוואַנציק גראָשן!

בעסער מאַכן די אָרעמע־לייט ביי די ישובניקעס: איין יידישע שטוב אויפן פעלד אָדער אין אַ דערפל, גייט מען גלייך צו און מען עפנט די טיר — דאָס דאַרפט איר נאָר אין די גרויסע שטעט קלאַפּן אָדער קלינגען, צו לאַנד זיינען טיר און טויער אָפן פאַר יעדן דורכגייער און דורכפאָרער — צי מען זאָגט יאָ „גוט־מאָרגן" צי

מען זאָגט ניט, נעמט מען אַראָפּ די קלומקעס פון די פּלייצעס, מען צעזעצט זיך אַרום טיש און מען רופט זיך אָפּ צו דער באַלעבאָסטע גאַנץ געלאַסן:

— באַלעבאָסטע לעבן, עפּעס עסן.

און די באַלעבאָסטע לאָזט זיך לאַנג נישט בעטן און זי לייגט דעם טישטוך, דערלאַנגט דעם גרויסן לאַבן ברויט מיט דער פּאָלניצע זאַלץ, מיטן שיסל באָטשווינע מיט אַ צאָל הילצערנע לעפל לויט דער צאָל פון די אָרעמע־לייט. און ברויט גיט זי זיי וואָס בעסערע, און באָטשווינע גוט פאַרווייסטע, ווייל זי ווייסט, אַז די דאָזיקע האָבן שוין ניט איינמאָל אי ביים פּאַטאָקער מילנער געגעסן, אי ביים קרעטשמער פון וואַראָנע, אי ביים שמיד פון באַבוזשע, און וואו ניט, און וואו ניט? וואו נאָר ערגעץ אַ יידישע שטוב, האָבן זיי שוין דאָרט ברויט פאַרזוכט, און וואו נאָר אַ יידיש שיסל, האָבן זיי שוין פון איר באָטשווינע געגעסן, און זיי פאַרשטייען זיך אויך אָן עסן בעסער פון אַן אַנדער וואַלד־סוחר, — וויל די באַלעבאָסטע ניט, די אָרימע־לייט זאָלן די ערגעץ באַריידן, אַז זי קאָכט שלעכט, אַז זי קען קיין ברויט נישט באַקן.

און אַז זיי עסן אָפּ און באַקומען אַ פּאָר קופּערנע מטבעות אַ נדבה, זיינען די אָרעמע־לייט נישט פיל צו בעטן:

— אפשר האָט איר אַן אַלטע העמד, אַלטע הויזן?

און זיי באַווייזן זייערע צעריסענע, צעלעכערטע בגדים, און אַז זיי באַקומען דאָס אויך, טוען זיי זיך באַלד איבער אין די געשאַנקענע, ווי איינער זאָגט:

— זעט, ווי אָנגעלייגט אייער מתנה איז!

אָבער אַז זיי קומען אונטער צום שטעטל מ., שטעלן זיי זיך אָפּ ביים ברעג פון וואַלד און טוען זיך צוריק איבער הינטער אַ בוימל, הינטער אַ קוסט, אין די צעריסענע, צעלעכערטע, און די גאַנצע, געשאַנקענע פאַרקויפן זיי פאַר קליינגעלט בערקע דעם טיכערניק, און דאָס קליינגעלט פאַרוויקלען זיי אין אַ שמאַטע און באַהאַלטן עס אין בוזים.

און עס איז פֿאַראַן אַריסטאָקראַטן אָרעמע־לײַט, וואָס פֿאָרן אויף פֿערד און וואָגן: אַלטע, יונגע, ווײַבער און קינדער — גאַנצע משפּחות. נישטאָ האָבנדיק קיין היים, זײַנען זיי אומעטום אין דער היים, און שיקט זיי גאָט צו אַן אָפּגעקאָכטע לאָנקע אויפֿן וועג, און עס טריקנט זיך היי, נעמען זיי אַרויף אויפֿן וואָגן אַ „בערעמע" היי — פֿאַרן פֿערדל, און טרעפֿן זיי אַ באַגראָזיקטע מעזשע, שטעלן זיי זיך ווידער אָפּ, אונטערצופּיטערן דאָס פֿערדל. און דאָס פֿערדל פּאַרזוכט פֿון אַלע לאָנקעס, פֿון אַלע מעזשעס, און איז אַ גרויסער מבֿין אויף היען, אַזוי ווי זײַנע באַלעבאַטים אויף באָטשינע. און דאָס פֿערדל גייט טריט־בײַ־טריט, עקעץ אײַלט עס זיך נישט, און אַז מען זאָגט אים „נאָ", גייט עס, און אַז מען זאָגט אים „טפּררר!" שטייט עס, און מיט זײַן בינטל גראָז איז עס זיכער. ערגער איז ווינטער. אָבער אויך דעמאָלט איז דאָ אַ ברירה: מען שטעלט זיך אָפּ בײַ אַ מיל, בײַ אַ קרעטשמע, אָדער גאָר וואו אין אָרט, וואו עס שטייען פֿורן, און ועט דאָס פֿערדל, פֿערד עסן היי, האָבער, סעטשקע, מאַכט עס מיט זיי חבֿר און רוקט אויך אַרײַן אַ קאָפּ אין מיטן אין געניסט פֿון קהלשע, ווי להבֿדיל אַ מענטש.

און עס איז פֿאַראַן אָרעמעלײַט, וואָס קיין אייגענעם פֿערד־און וואָגן האָבן זיי ניט, און דאָך פֿאָרן זיי, ווײַל זיי זײַנען אָדער „חלשים", אָדער אַלט, אָדער מיט קינדער באַלעסטיקט, אָדער סתּם פֿוילער, וואָס ווילן זיך די פֿיס ניט ברעכן אומזיסט — אַזעלכע האַלטן זיך מער אויף די ישובֿים.. און איין ישובֿניק שיקט זיי איבער צום צווייטן, דער צווייטער צום דריטן און אַזוי כּסדר, ווײַל די וועלט איז גרויס, און ישובֿניקעס פֿעלן ניט.... און אַזוי דרייען זיך אַרום די „יידישע ציגיינער" פֿון איין ישובֿ צום צווייטן, ביז זיי מאַכן דורך אַ געוויסע שטרעקע, און דאַן קערן זיי זיך אום צוריק. זיי דרייען זיך אַרום איבער אַ געוויסן געגנט אַזוי אומגעפּער, ווי די ערד דרייט זיך אַרום איר אַקס, און די עלטערע, וואָס זײַנען שוין עטלעכע מאָל געווען אין אײַנע און די זעלבע ערטער, דערקענט מען שוין פֿון דערווײַטן:

— אָ, וואָס מאַכט איר, ר' מאיר? וואָס מאַכט איר, ר' ברוך? וואָס הערט זיך עפּעס נײַס אויף דער וועלט? און מען נעמט זיי

צו, ווי אָנגעלייגטע געסט. און ליב האָט מען זיי ניט, די אָרעמע־לייט — וואָרעם ווער האָט עס ליב אַן אָרעמאַן? — אָבער פיינט האָט מען זיי אויך ניט, און מען נעמט זיי אָן פאַר גוט, אַזוי ווי עפּעס אַ שטראָף פון זיין ליבן נאָמען. און ניט ווילנדיק און אַליין האָס ניט וויסנדיק, פילט איר אין זיי דעם לעבעדיקן צייכן פון דער גרויסער, דער פוסטער יידישער טאָרבע, און זייער אומגיין איבער דער וועלט דערמאָנט די אומוואַנדערונגען פון דעם אייביקן יידן, וואָס האָט ערגעץ קיין אָרט ניט, ערגעץ קיין היים ניט, און קינס שטעמפּל איז אויסגעקריצט אויף זיין שטערן.

און אויב נאָט האָט אַרויפגעלייגט אויף דער דערשלאָגענער, פאַרוואָרלאָזטער ליטע אַזאַ מין צינז, ווי אויסצוהאַלטן זיינע אָרעמע־לייט, נעמט עס אָן די אָרעמע ליטע פאַר גוט און קלייבט זיך דער־פאַר — צדקה תציל ממות — מצוות אויף מצוות, וואָרעם — טראַכט זיך דער ליטווישער באַלעבאָס — די וועלט איז סיי־ווי־סיי פאַרשפּילט, אפשר וועט יענע עפּעס וויזן — —

און אויב עס מאַכט זיך, עמעץ אַ אומבאַוואוסטער שטאַרבט אין אַ „הקדש" און ביי אים אין דעם אונטערשלאַק פון אויבער־בגד געפינט מען אַיינגעניים אַ פּעקל אויסגעמוליעטע אַסיגנאַציעס, איז עס אַוודאי אַ „תנור על הפתחים"....

דער הויף און דער שול־הויף.

דריי אײַזערנע װעגן גייען זיך פֿון װילנע, די ליטװישע הױפּט־שטאָט, אין פֿאַרשיידענע זייטן פֿונאַנדער, און איינער פֿירט אין דעם שטילן, פֿאַרחלומטן װאָלין, דער צװייטער אײַלט זיך צו־אַנטלױפֿן פֿון דער „טשערטאַ“ און שפּאַרט אָן ביז סאַמע פּעטער־בורג. דער דריטער בלייבט לענגער טריי דער שטרױ־דאַכיקער ליטע און לױפֿט דורך שװערע סאָסנאָװע װעלדער און געל־זעמדיקע ניט קיין גערעטענע פֿעלדער, און בינדט צונױף די היימישע שטעט און שטעטלעך מיט אײַזערנע שטאַנגען און שטאָלענע דראָטן. העם װעג זאָלסטו זיך האַלטן, װעסטו קומען אין דעם געװעזענעם „מיעס־טעטשקאַ“ ס. אָבער רופֿט עס ניט מער „מיעסטעטשקאַ“. װען די דורכגעפֿירטע באַן האָט אַרײַנגעצױגן ס. אינם טומל פֿון האַנדל און װאַנדל, און דער „בונד“ האָט מטריח געװען צו באַזעצן זיך אין אין שטעטל אַ פּאָר פּריצים מיט בלױע היטלען און זיי אונטער דער האַנט עטלעכע צענדליק „אוראַלער“ אויף פֿערדלעך, האָבן זיך די שטעטלדיקע באַלעבאַטים אין יחוס אײַנגעקױפֿט און האָבן זיך מעשה גרױס־שטאָטישע דערפֿילט; און עס האָבן זיך איינמאָל נאָך אַ קורצן ישוב־הדעת אין אַ יומא־דפּגרא צונױפֿגעקליבן בײַם פּריסטאַװ די אײַגנ־טימער פֿון הײַזער און פּלעצער, אַגולניקעס, גבאים און פּראָצענט־ניקעס (אַמאָליקע גמילות־חסדימניקעס) און האָבן אָנגעשריבן אַ פּאַפּיר אַהין, װאו מען דאַרף: אַזױ װי און אַזױ װי, איז אַ יושר, מען זאָל דאָס שטעטל איבערמאַכן אויף אַ „גאָראָד“ און אײַנטיילן אים די נײטיקע כּבודים: אַ איספּראַװניק, אַ פּריסטאַװ, אַ ליטי־שערע טורמע און דאָס גלײַכן. װײַזט אױס, די טענה איז געװען אַ גערעכטע, און די אויערן פֿון מלכות האָבן זי צוגעהערט. דעריבער — אפֿשר פֿאַרן נײַ־געבוירענעם „גאָראָד“.

אָבער נאָר אַנדערש איז אַמאָל געווען. אַמאָל פֿלעגט מען פֿון ס. ביז ווילנע פֿאָרן אַ וואָך און נאָך לענגער, און אין ד ע נ ע־בות אַ וואָך און נאָך לענגער, און ווער עס האָט זיך אונטערגענומען אין קאַטערינאָסלאַוו צו פֿאָרן, איז געפֿאָרן אין די ווײַטע לענדער אַרײַן. —

צוויי שכנים זײַנען זיי געווען, דאָס שטעטל און דעם פּריצס הויף, און בשלום האָבן זיי געלעבט צווישן זיך. אָבער ווי פֿאַרשיידן זײַנען די שכנים אויף אויסזען געווען. דאָס שטעטל אין די נאַסע ווערטער בלאָטיק, אין די היצן שטויביק, איז געלעגן פֿון אַלע זײַטן אָפֿן — זומער פֿאַר די ווינטן, וואָס טראָגן אָן גאַנצע וואָלקנס שטויב פֿון די אַרומיקע זעמד, און ווינטער פֿאַר די זאַווירוכעס, וואָס פֿאַרשיטן די נידעריקע אײַנגעהויקערטע שטיבלעך ביז איבער די פֿאַרבלינדערטע פֿענצטערלעך. — גיי אַרויס איבן שול־הויף, דאָס ענגסטע געסל אין שטעטל. די הײַזלעך שפּאַרן זיך אײנע אויף די אַנדערע, אַזוי ווי די צעשראָקענע שעפּסן, אַזוי ווי עס וואָלט מיט אַן אָמת ווייניק פֿעלד געווען אַרום פֿונאַנדערצורוקן זיך אַ ביסל. אויף די „פּריזבעס" זיצן ייִדן און ייִדענעס, קינדער וואַלגערן זיך אין שטויב און אָטעמען פֿאַרגיפֿטעטע לופֿט. — און קיינעם פֿאַלט גאָר ניט אײַן צו פֿאַרלאָזן דאָס געסל און אַוועקגיין אַ ביסל אַהין, אויסערן שטעטל, וואו עס ציט זיך אַן אַלייע פֿון הויכע טאָפּאָלן, געמישט מיט געדיכטע קאַשטאַנעס, וואָס פֿירט צום פּריצס הויף, וועלכער איז אַרומגערינגלט מיט אַ פֿרוכט־גאָרטן, וואו עס ציטיקן זיך קאַרשן, עפּל, באַרנעס און פֿלוימען. סײַדן אין אַ יומא־דפּגרא לאָזן זיך אַהין אַוועק, שטילערהייט פֿון די טאַטעס, חברה הדר־ייִנגלעך, הראַפּען זיך אויף די פּאַרקאַנעס, רײַסן איבס, מאַכן זיך גוואַלדריסן אין די בגדימלעך און ברעכן אומברחמנותדיק די צווײַגן.

פֿאַרשיידענע קלאַנגען האָבן זיך געטראָגן אין שטעטל וועגן הויף, אָבער קיין גענויעס האָט קיינער ניט געוואוסט. אַ מאָל נער איז ער געווען, דער פּריץ: מיט סוחרים האָט ער ניט געהאַנדלט, קיין פֿאַקטאָרים ניט געהאַט; אַליין, האָט מען גערעדט, אַקערט ער, אַליין זייט ער און האַלט זיך מיט די פֿאַראָבקעס מעשה גלײַכער. אַפֿטמאָל פֿלעגט ער זיך אין שטעטל באַווײַזן: אײַנפֿאַך געקליידט,

מיט אַ לאַנגער שוואַרצער באָרד, מיט קלוגע פֿאַרטראַכטע אויגן פֿלעגט ער זיך פֿאַרקערעווען אויף מינסקער געסל און פֿלעגט פֿאַרשווינדן אין טיער פֿון דאָקטאָרס הויז. ניט לאַנג איז ער אַראָפּגעקומען אין הויף. פֿון וויט, זאָגט מען, איז ער געקומען, אַ סברא פֿון מאַמע סיביר, וואו ער איז אָפּגעקומען זיין שטראָף פֿאַר אַ מרידה־במלכות. אַ גוטער איז ער, האָט מען דערציילט, די הינט האָט ער אויף קייטן געהאַלטן, די האַנט האָט ער קיינמאָל ניט געלאָזט קושן און די שטעטלדיקע אָרעמע־לייט האָבן געהאַט דעם פֿרייסטן אַריינגאַנג אין הויף, און מיט לידיקע פֿלעגן זיי קיינמאָל זיך ניט אומקערן.—

עס איז אַ וואָכעדיקער טאָג. איבערן לידיקן מאַרק דרייען זיך אום יידן אין קאַמזשעלקעס מיט די שמוציקע אַרבל פֿון העמד אַרויסגעלאָזט און אַרויסגעלאָזט די כּפֿול־שמונהדיקע ציצית, וואָס שמייסן זיך, אַזוי ווי מלקות, איבער די כאַליאָוועס, און יעדן מאָל דרייען זיך די יידן אין בית־המדרש אַריין — אָפּדאַווענען. ניט אומזיסט איז דער וועג אויפֿן שול־הויף דער אויסגעטראָטנסטער אין שטעטל: ניט איין ייד האָט זיך אין זיין שטויב געשטויבט — דריי מאָל אין טאָג. מעסט דער ס.—ער ייד דעם באַקאַנטן וועג פֿון דער קינדהייט ביז מען טראָגט ענדלעך אַוועק זיינע ביינער אויפֿן בית־עלמין — טאַקע ווידער דורכן שול־הויף, וואָרעם דער בית־המדרש אין ס. איז האַרט צוגעשפּאַרט צום בית־עולם. און קוקסטו דורך אַ פֿענסטער פֿון בית־מדרש, זעסטו אַ גרויסן בית־עולם מיט מצבות, מיט שטיבלעך פֿון גרויסע רבנים, מיט ביימער, זומער גרינע, ווינטער מיט שניי פֿאַרשאָטענע, און ניט ווילנדיק טראָגסטו זיך איבער מיט די געדאַנקען אין דער אמתער וועלט אַריין, און די תּפֿילה גיסט זיך האַרציקער פֿון די ליפּן, און די „אָמנס“ מיט די „יהא שמיה רבאס“ ווערן אַרויסגעזאָגט — מיט מער כּוונה, און די מלאכים, וואָס ווערן געבאָרן פֿון יעדן וואָרט פֿון דער תּפֿילה, קומען אַרויס גאַנצע, הייסע און באַפֿליגלטע. און דו זעסט, דוכט זיך, מיט די אייגענע אויגן, ווי זיי טראָגן זיך אַוועק שטילע, תּחנויתדיקע איבער די מצבות און ביימער, און ווערן פֿאַרשוואונדן אין דער הויך, צום פֿיס־בענקעלע פֿון מלך־מלכי־המלכים.

געשמאַק און באַטעמט דאַוונען די ס.—ער יידן אַ מנין נאָך.

אַ מנין — עס ענדיקט זיך נאָך ניט די תּפילת־שחרית, וואַרטן שוין ייִדן, דער עמוד זאָל ווערן פריי, מנחה צו דאַוונען.

באַשיידן און אײַנגעהאַלטן ברענען די יאָרצײַט־ליכט מיטן נר־תּמיד, און צוזאַמען מיטן בית־עולם האַלטן זיי דעם ייִדן, אַזוי ווי מיט כּשרע הײליקע פעדים צוגעבונדן צו יענער וועלט, צו גאָט ברוך־הוא, און יעדער סטאַרעט זיך עפּעס אָנצוגרייטן, עפּעס אָנצוגרייטן.

און אַז דער ייִד גייט אַרויס פון בית־מדרש און דרייט זיך אַוועק אין מאַרק אַריין, קען ער זיך אַזוי גיך ניט באַפרייען פון דער השפּעה פון יענער זייט. איבעריקנס, איז עס ניט נייטיק. דער מאַרק איז פּוסט, די פּרנסה איז קליין. די הוצאה איז אמת אויך ניט אַזוי גרויס — אַ הערינג מיט אַ טעפּל קאַרטאָפל קאָסט ניט מי־יודע וויפיל. פאַרריכטן אַ שיך, אַ בגד, איז דער שוסטער מיטן שניידער אויך ניט קיין גרויסע יקרנים, און טאָמער איז דער בגד ניט אַזוי גאַנץ, איז אויך ניט קיין געוואַלד: אין די גרויסע שטעט פאָרן נאָר געציילטע, שידוכים טוט מען צווישן זיך, און אַז מען כאַפּט זיך אַמאָל אַראָפּ קיין זאַסקעוויץ צעמאָלן אַ זעקל קאָרן אָדער אײַנקויפן פיש לכבוד־שבת, איז מען אַזוי אויך אַ אָנגעלייגטער גאַסט. שווערער איז מיטן שכר־לימוד. קיים וואַקסט אָבער אונטער דאָס קינד, איז דער וועג אַ באַקאַנטער: גענומען דעם קלומעק אויף די פּלייצעס, און מאַרש אין די ישיבות, אין די קלויזן — אויף דעם איז פאַראַן „טעג“ אויף דער וועלט און בלעכענע פּושקעס אין די הייזער. אין ס. זײַנען אויך פאַראַן קלויזניקעס, איז אויך פאַראַן „טעג“, אָבער אין ס. לערנען ווידער פרעמדע: אַ פרעמדע שטאָט איז מער מסוגל צום לערנען —

און אַז עס מאַכט זיך, עס וואַקסן אונטער אַ ייִנגל מיט אַ מיידל, און מען דאַרף זיי חתונה מאַכן, נעמט מען אַרויס די פיר פלעקער מיט דער חופּה פון דער ווײַבערשער שול און מען שטעלט אַ חופּה מיט קלעזמער — טאַקע אויפן שול־הויף.

און אַז עס מאַכט זיך, עמעצער ווערט קראַנק אין שטעטל, רופט מען דעם דאָקטאָר, — דער זעלבער, צו וועמען דער פריץ קומט אַריין אַזוי אָפט, אַ מענטש אָן אַ גאַל, וואָס גיט אָפּ די אָרעמע חולאים דאָס,

וואָס ער באַקומט פון די רייכע, איז אַ גרויסער עניוו, וואָס חברט זיך מיט שוסטער און שניידער־יונגען. און ווען דער דאָקטאָר העלפט — העלפט, און ווען ער העלפט ניט — שטאַרבט, קיין תרעומות צו גאָט האָט מען ניט: צייט די מגפה זיינען קיין יונגע ניט געשטאָרבן אין שטעטל.

און אַז עס שטאַרבט עמעץ פון די באָבעס און זיידעס, טראָגט מען דעם אָרון דורכן שול־הויף, און עס באַגלייטן אים קינדער מיט אייניקלעך, און ווען גאָט העלפט, אויך אוראייניקלעך, און מען באַוויינט דעם מת מיט שטילע טרערן — אים עלעבט די יאָרן, טאָר מען ניט זינדיקן.

און אַזוי איז דאָס גאַנצע שטעטל דורכגעצויגן, אַזוי ווי מיט אַ פעסטן פאָדעם, וואָס רינגעלט אַרום אַלע ייִדן, און נעמט זיי יעדן מאָל צונויף אויפן שול־הויף, ווייזט זיי דורכן פענסטער אַ רמז אויף יענער וועלט, מאַכט פיל זייערע ליפן מיט איינע און די זעלבע תפילות, איינע און די זעלבע קאַפּיטלעך תהילים און זייערע הערצער מיט איינע און די זעלבע בקשות ותחנונים, און האַלט זיי אין איין עדה געבונדן.

קום שבת אין בית־מדרש אַריין — לענגער און באַהאַרציקטער דאַוונט זיך שבת. די טאַטעס ברענגען זייערע קינדער מיט זיך און לערנען זיי דאַוונען פון סידור. פרייטאָג פאָרן זיך נאָך צונויף די ייִדן, וואָס פאַרברענגען אַ גאַנצע וואָך אין די דערפער, און קומען אין בית־מדרש אין בגדי־שבת ויום־טוב, און מען איז מכבד איינע די אַנדערע מיט די שענסטע עליות, און דערנאָך גייט מען אויף כיבוד איינע צו די אַנדערע.

נאָך מנחה, נאָך שלש־סעודות, ווי נאָר דער בין־השמשות הייבט אָן געדיכטער ווערן, און די ייִדן, אַלע ווי איינער, קלייבן זיך ווידער צונויף אין בית־המדרש, גיט חנה דער מלמד אַ קלאַפּ אויף דער בימה מיט זיין ביינערדיקער האַנט און הויבט אָן מיט אַ הייזעריקער שטימע:

אשרי תמימי דרך
ההולכים בתורת ה׳

און דער גאַנצער עולם ענטפערט אים באַלד, אַזוי ווי אַ מחנה פֿינגען פֿון אַ פֿינשטאַק, מיט אַ סך קולות, ווי איין קול:

אשרי נוצרי עדותיו
בכל לב ידרשוהו.

און כּל־זמן דער בית־המדרש זאָגט תהלים, ווערט דער בין־השמשות אַלץ געדיכטער, און נעענטער קומט די צייט, ווען די רשעים וועלן צוריק אין גיהנום גיין. און וואָס פֿינסטערער עס ווערט אין בית־מדרש, אַלץ דייטלעכער און העלער טרעט אַרויס דער נר־תמיד, אַלץ בלאַסער טרעטן אַרויס די מצבות הינטערן פֿענסטער, און בולטער ווערן די רמזים...

העכער און באַטעמטער ווערט דאָס תהלים זאָגן. דאָס האַרץ ווערט וואַרעמער, באַהאַרציקטער ווערן די שטימען, און דאָס זאָגן ווערט טרייעריקער און צעצויגענער, אַזוי ווי עס וואָלט שווער זיין צו שיידן זיך מיט די הייליקע ווערטער, מיט יעדן וואָרט באַזונדער.

און חנה דער מלמד הייבט ווידער אָן מיט אַ קול בקשה יתחנונים:

למנצח בנגינות מזמור שיר
אלקים יחננו ויברכנו...

דער גאַנצער עולם גיט זיך אַ כאַפּ, ווי אַ מחנה מענטשן, וואָס איינער האָט זיי פּינקט צוגעטראָפֿן צום האַרצן, און האָט אַרויס־עוזאָגט דאָס, וואָס עס האָט אין די סאַמע טיפֿענישן געטליעט, און דער עולם כאַפּט אונטער מיט התלהבות: טאַקע! טאַקע!

יאר פניו אתנו סלה!

חנה דער מלמד זעט, ער האָט צוגעטראָפֿן צום פּינטל, ער האָט באַהערשט דעם גאַנצן עולם, ווערט ער ביי זיך פֿעסטער, מו־טיקער, און מיט אַ נידעריקער, אָבער זיכערער שטימע פֿירט ער ווייטער דעם עולם אויפֿן גוט־באַקאַנטן וועג:

ל—דעת ב—ארץ דר—כך
בכל גו—ים...

יאָ, דער עולם איז אויפֿן רעכטן וועג. דער עולם פֿאַרשטייט שוין אַליין, וואָס מען מיינט, און גיט אַ זאָג מיט איין קול, אַזוי ווי אַ קלאַנג פֿון אַ טרויער־גלאָק אַרויס: יאָ, יאָ

ישר—ע—תי—ך!

באַלד פֿאַלט אָבער ווידער אַריין אַ מחשבה אין די הערצער, אַ ספֿק פֿאַלט אַריין, אַזוי ווי איינער, וואָס גייט אין אַ פֿינסטערער נאַכט דורך אַ גרויסן געדיכטן וואַלד און הייבט אָן פּלוצלונג צו צווייפֿלען, צי ער האָט פֿון די ריכטיקן וועג ניט פֿאַרבלאָנדזשעט, און די הערצער ווערן ווייטער צעבראָכן, און די קולות צעבראָכן.

חנה זעט, מען פֿאַרלאָזט זיך ניט אויף אים — מסתמא האָט ער ניט זוכה געווען, ווערט זיין שטימע יעדן מאָל שטילער, און ער גייט שוין ניט פֿאָראויס פֿאַרן עולם, נאָר טרעט ביי טריט מיט אַלע צוזאַמען, און ביסלעכווייז הייבט ער אָן אָפּשטיין, און באַלד ווערט זיין שטימע אינגאַנצן פֿאַרלאָרן, און דער עולם זאָגט שוין איינער אַליין, בלאָנדזשעט אַליין אין די ווּסטעניש: גאָט ווייס אַרויספֿירן, גאָט וועט אַרויספֿירן...

געענדיקט דאָס תהלים זאָגן. דער עולם וואַרט, אַזוי ווי עס וואַרט איינער, וואָס מען משפּט אים, אויף זיין פּסק־דין. פֿינסטער, קיין מענטשן זעט מען ניט, מען פֿילט נאָר, ווי עס טראָגט זיך אַן אָטעם פֿון אַ גאַנצער עדה, שטיל און פֿאַרזיכטיק אין דער פֿינסטער.

יינגלעך קוקן דורך די פֿענסטער, וואָס זיינען מיט אַ בלוילעכן שלייער פֿאַרצויגן, אין הימל אַרויס, צי גאָט האָט נאָך זיינע שטערנדלעך ניט אָנגעצונדן און האָט נאָך דעם סיגנאַל ניט געגעבן מעריב צו דאַווענען. אָבער ניין, גאָט האָט נאָך קיין סיגנאַל ניט געגעבן, קיין שטערן זעט מען ניט, מען זעט נאָר, ווי עס קלייבן זיך נעפּלדיקע שאָטנס הינטער די פֿענסטער, און די חבֿרה יינגלעך רוקן זיך שטיל אַוועק און זיי באַהאַלטן זיך הינטער זייערע טאַטעס. זיי ווייסן, די יינגלעך, אַז דאָס קלייבן זיך די מתים אויפֿן בית־עולם און וואַרטן, דער בית־מדרש זאָל ווערן פֿריי, וועלן זיי קומען, זייערע תּפֿילות צו פֿאַראַווענען.

און אין דער צײַט, װאָס דער עֹלם ייִדן זיצט אין בית־מדרש און װאַרט, דער הייליקער שבת־קודש זאָל אַװעק, װען די חדעמלענדע פֿיגל און די טאָפּאָלן און די בלומען װען בײַ די זײַטן פֿון דעם הינטערשטעטלדיקן װעג, װי עס ציִען זיך שטיל יונגע פּאָרלעך אין די שאָטנס פֿון די בײמער און פֿאַרקערעװען זיך אין פֿריצס הויף אַרײַן. אָבער שטרענג האַלטן די פֿיגל און די בלומען זײער סוד. און אַז די טאַטעס קומען צוריק פֿון בית־מדרש הבדלה צו מאַכן, זײַנען שױן אַלע װידער אויף די ערטער אין די שטיבער, און קײנער װײסט פֿון קײן שום מעשה ניט.

און ביסטו יאָרן־לאַנג אין דער פֿרעמד נע־ונד געװעזן, און ביסטו געװאָרן אַלט, פֿאַרזאָרגט און צעבראָכן און װעסטו צוריק אין דײַן שטעטל קומען, װעסטו די שױן אײַנגאַנצן ניט דערקענען.

װאו זײַנען די טאַטעס? שױן זײדעס געװאָרן. גרויע האָר האָבן זיך אין קאָפּ און באָרד באַװיזן. דער רוקן אױסגעבױגן און אין האַנט אַ שטעקן. און דער בית־מדרש? עלטער און שװאַרצער געװאָרן, אַזױ װי אַ פֿאַרזאָרגטער קוקט ער אַרום זיך. דער דאַך איז מיט גרינעם מאָך באַװאַקסן, די טרעפּ אין עזרת־נשים האָבן אינטערגעפֿילט און זײ בױגן זיך אונטער די טריט. דאָס שטעטל איז באַדײַטנד פֿאַרגרעסערט געװאָרן: פֿון אַ סך ישובים האָט מען אַהער די ייִדן צונױפֿגעטריבן. אין מאַרק איז געװאָרן טומלדיקער — דער יונגערער דור איז מער אין דאַגות־פּרנסה פֿאַרזונקען. די בעלי־עגלות, װאָס פֿלעגן אַמאָל אױף טעג און װאָכן אין די װײַטע שטעט אַװעקפֿאָרן, האָבן זײערע אומגעלומפּערטע װעגענער אויף עלעגאַנטע בריטשקעס איבערגעביטן, און די קלאַטשעס האָבן זײ אױפֿן מאַרק בײַ די ציגײַנער אױף בעסערע אױסגעהאַנדלט, און זײ פֿאָרן אום אַהין און אַהער אױף דער פֿינף־װערסטיקער שטרעקע צו דער באַן און פֿון דער באַן, און פֿירן אום מענטשן אַהין, מענטשן אַהער; און בײַנאַכט, אַז עס װערט שטיל, הערט זיך, װי עס פֿײַפֿט ערגעץ פֿון דער װײַטן, און איר פֿילט, װי די ערד ציטערט אונטער די פֿיס.

און די מענטשן, װאָס די בעלי־עגלות ברענגען פֿון דער באַן,

פֿאַרן אַוועק אַ סך צוריק, אָבער אַ געוויסער טייל בלייבט — איר וועט זיי גלייך נאָכן הילך און נאָכן אויסזען דערקענען.

עס איז אַראָפּגעקומען אַ לערער, וואָס רעדט גוייש און האָט געפּנט אין מיטן מאַרק אַ „שקאָלע", וואו מען לערנט אָן היטלען.

עס איז אַראָפּגעקומען איינער מיט אַ בלישטשענדיקן דאַשעק און בלישטשענדיקע קאַמאַשן — אַ קאָמיסיאָנער, האָט מען געזאָגט — האָט ער געבראַכט אַ גאַנצן וואָגן מיט מאַשינעס, האָט זיי צוגעקלאַפּט אין די פֿענסטער פֿון אַ סך הייזער, ווי, להבדיל, די פּושקעס ביי די טירן, און די טעכטער פֿון שטעטל האָבן גענומען שטריקן זאָקן פֿאַרן קאָמיסיאָנער און קלייבן גרן און אויסשטייער — מענטשן פֿאַר זיך געוואָרן.

און עס איז אַראָפּגעקומען נאָך איינער, האָט לאַנג געזוכט אַ גרויסע „פּאָמעשטשעניע", האָט עס ענדלעך געפֿונען אַראָפּ-צו, ביים סאַמע טייכל, האָט צונויפֿגעקליבן ליידיקע בחורים פֿון שטעטל, קינדער פֿון געפֿאַלענע באַלעבאַטים, סתּם פּוסט-און-פּאַסניקעס, אַ פּאָר אַלט-געזעסענע לערנער, וואָס האָבן לאַנג פֿאַרלאָרן די האָפֿענונג אױ איין סמיכה אי אויף אַ שידוך, האָט צוגענומען אויך דעם איינציקן משוגענעם פֿון שטעטל — נאָטע די שוועבעלע, האָט אויסגעשריבן פֿון ערגעץ אַ פֿאַרטיק פֿעל, און האָט געעפֿנט די ערשטע „פֿאַבריקאַציע" אין שטעטל.

און שוסטער-יונגען און שניידער-יונגען זיינען געקומען, שענער אָנגעטאָן פֿון די רייכסטע באַלעבאַטים אין שטעטל, מיט שוואַרצע זייגערס, מיט גראָבע ניי-גאָלדענע קייטן פֿון קעשענע צו קעשענע און האָבן גענומען באַקליידן דאָס שטעטל פֿון „זשורנאַל".

און „לערערלעך", העברעישע און רוסישע, מיט קנעפּלעך און אָן קנעפּלעך, האָבן אָפּגעדונגען די „סאַלקעס" אין די רייכערע הייזער, און ביי טאָג פֿלעגט מען „גאָטאָווען" קינדער נאָך די נייסטע מעטאָדעס, און ביינאַכט פֿלעגט מען אַרומגיין אין די גאַסן מיט גראָבע ביכער אונטער די אָרעמס און מען פֿלעגט זיך קלייבן איינע צו די אַנדערע אויף טיי, און לידער פֿלעגט מען זינגען, און מען פֿלעגט לאַנג און ערנסט ווען עפּעס אין די ווינקעלעך זיך שושקען.

די ייִדן פֿון מאַרק פֿלעגן זיך נאָך, ווי אין די אַלטע גוטע צייטן, אַריינכאַפּן יעדן מאָל אין בית־המדרש, אָבער „טאַנדעט“ פֿלעגט אַרייַנקומען האָס דאַוונען. די צייט איז געוואָרן קירצער: דאָ גייט אָפּ אַ צוג, דאָ קומט אָן אַ צוג — פֿלעגט מען זיך צו די אורחים מוזן אײַלן און די „אמנס“ מיט די „יהא שמיה רבאס“ פֿלעגן אַרויס־פֿליען, ווי אויף אַ שרפֿה פֿון די מײַלער, און די מלאכים, וואָס ווערן געבאָרן פֿון די ווערטער, פֿלעגן זיך צעפֿליען איבערן בית־עולם נעבעכדיקע, צעקאַלעטשעטע, ווי פֿייגל מיט צעבראָכענע פֿליגל. און די מתים אויפֿן בית־עולם פֿלעגן שוין ווייניקער דאַרפֿן וואַרטן, ביז דער בית־מדרש זאָל ווערן באַפֿרייט —

אין דער פֿאָרעם, וואָס האָט זיך פֿריער געצויגן פֿון שול און האָט אַרומגענומען דאָס גאַנצע שטעטל: ייִדן אין איין עדה, האָט זיך גענומען רייסן־רייסן, און דער עולם האָט זיך גענומען פֿונאַנ־דערקלײַבן אויף באַזונדערע טיילן, און יעדערער איז געוואָרן אַלײן אַלײן מער פֿאַר זיך, אַלײן מער פֿאַר זיך.

פֿריער האָבן זיך די קינדער, אָרעם און רייך — אַלע צוזאַמען געוואַלגערט אין שמוץ און אין בלאָטע, און האָבן צוזאַמען גע־שפּילט אין זעמדלעך, אין פֿערדלעך, און אין מיטן שול־הויף איז שטענדיק אַ בלאָטקע געשטאַנען. האָט דער נײַער פּריסטאַוו באַפֿוילן ריין צו מאַכן און אויסצוברוקירן, האָט מען געמוזט פֿאָלגן, האָט דער פּריסטאַוו געהייסן די גאַסן מיט ביימער אויסזעצן, האָט מען געמוזט פֿאָלגן — אַ ברירה האָט מען געהאַט? און די קינדער שפּילן זיך איצטער אויף די טרוקענע, אָנגעבּרענטע שטיינער, און בית־תּוהווין, אָרעמע צו אָרעמע, רייכע צו רייכע, וואָרעם די יונגע טאַטעס האָבן שוין זייערע קינדער שטאַט גענומען לערנען, מיט וועמען עס פּאַסט יאָ און מיט וועמען עס פּאַסט ניט.

און די מאַשינקעס קלאַפּן פֿון אין דער פֿרי ביז בײַנאַכט אין די אָפֿענע פֿענצטער. און פֿאַרנאַכט, נאָך דער אַרבעט, קלײַבן זיך די מיידלעך איינע צו דער אַנדערער אונטער די פֿענצטער, און ביסלעך גייען אום פֿון איין האַנט צו דער אַנדערער, און עס ווערט געפֿירט אַ שטילער שמועס, און יעדן מאָל ווערט אַ בליק געוואָרפֿן, צי עס גייט ניט אַ ווײַטיקער פֿאַרבײַ.

און שפּעטער צו, אַז די אַרבעטער גייען אַראָפּ פֿון די ווערקשטאַטן, קומען זיי זיך צונויף אויפֿן שול־הויף. מען זעצט זיך אַוועק אויף די בענק אונטער די פֿענסטער, און מען לאַכט, און מען וואַרפֿט זיך, אָבער באַלד כאַפּט מען זיך ווידער צוריק, אַזוי ווי מען וואָלט דאָ עפּעס אַ גרויסע עוולה אָפּגעטון, און מען טוט זיך ווידער אַריין אין די טיפֿסטע שמועסן.

און אַז עס ווערט פֿינסטערער, הייבן זיך אָן ציען פֿאַרלעך פֿון שול־הויף מיט זייטיקע געסלעך פֿון שטעטל אַרויס און פֿאַרשווינדן אויפֿן וועג צום פּריצס הויף.

אַ קעלער — זאָגט מען — האָט דער פּריץ, אַהין קומען זיך צונויף אַרבעטער מיט אַרבעטערקעס, חברים און חברטעס, און דאָרטן, זאָגט מען, זעצן זיך אויס בחורים מיט מיידלעך צוזאַמען, און מען לייענט זיי פֿון די ביכער, און מען האַלט פֿאַר זיי דרשות, און מען לערנט זיי מחלל־שבת צו זיין, לייקענען אין גאָט, ניט פֿאָלגן טאַטע־מאַמען און, רחמנא־לצלן, מורד זיין במלכות.

און אַז די „אַרבעטער“ מיט די „אַרבעטערקעס“ קומען שפּעט ביינאַכט צוריק אַהיים און קלאַפּן אָן אין די פֿאַרשלאָסענע טירן, עפֿענען די טאַטעס די טירן און זיי פֿרעגן:

— וואו ביסטו געווען, זון, טאָכטער?

ענטפֿערן די קינדער:

— שפּאַצירן געגאַנגען.

אָבער די טאַטעס גלייבן ניט און זיי וואָרענען די קינדער:

— גייט ניט, קינדער, צום פּריץ, היט אייך פֿון „קרימינאַל“.

אָבער די אויגן פֿון די קינדער דריקן אויס רויִקייט און באַוואוסטזיניקייט און עס ברענט אין זיי אַ פֿייערל — איין פֿייערל אין אַלע אויגן, און עס ציטיקט זיך איין געדאַנק אין אַלע הערצער און איין ליד פֿליט איף אַלע ליפּן פֿונאַנדער, און די, וואָס זיינען אין פּריצס הויף געווען, שווייגן וועגן דעם, און די, וואָס זיינען ניט געווען, דערציילן זיך אָן נסים ונפֿלאות.

און וואָס ווייטער ווערט דער וועג צום פּריץ אַלץ אויסגעטראָטענער, די מעשׂיות ווערן קלערער; די פֿויגל האָבן עס שוין לאַנג אַרום און אַרום, איבערן גאַנצן געגנט אין די העכסטע לידער

צעהונגען, דער ווינט האָט דעם ריח פֿון די בלומען העט־ווייט ביז זאַסקעווי׳ץ און נאָך ווייטער פֿאַרטראָגן. קינד און קייט רופֿן עס שוין ביים נאָמען אָן — און דאָרט, אין געהיימענישפֿולן קעלער פֿון פּריצס הויף, ווערט צווישן די קינדער צוריק פֿאַרצויגן דער פּאָדעם, וואָס האָט זיך צווישן די טאַטעס צעריסן.

און אַז דער קאָמיסאָגער קומט איינמאָל נייע אַרבעט פֿאַרגעבן, שטעלן די מיידלעך אַהים „פֿאָדערונגען“. קומען אַראָפּ פּריצים אין בלייע היטלען פֿון דער גובערניע און זיי גיבן זיך אַ נעם אויף זייער שטייגער צו דעם יונגוואַרג אין שטעטל און צום פּריץ אין הויף, און דאַמאָלסט שווימט עס אַהיים, אַזוי ווי ביימל אויפֿן וואַסער.

אינהאלט.

זייט

אנשטאט א פאררעדע 3

דורך די טויערן פון יאָר:

טויער I 7

טויער II 13

טויער III 30

טויער IV 37

ליטע 52

פון די פעטערבורגער לידער 59

יאפאניש 63

בעסאראביע 65

פאָעמען:

דער זיג פון די באזיגטע 69

הרי את מקודשת 86

דער גראף און די יידן (לעגענדע) 104

די וואונדערלעכע נסיעה (א יידישע מעשהלע) 114

נאָוועלן און דערציילונגען:

דער אייז קאלטער 135

די שניי־רויז 141

איבער די הויכע ווייסע דעכער 151

דער פארשטויסענער 156

ביים שיידוועג 162

צו דער זון 169

פרוי אדער מענטש 177

דער שפיאן 182

זייט

אויפן בערגל 192
רעגנס 204

א חורבן פון א ישוב (קאפיטלען):

אויף דער ווילִיע 211
דער אַלטער רענדאַר 216
אויף אַ קאַלמאַשקע 220
„פאַליציע" 229
די פערד־הענדלער 236
זומער אויפן ישוב 244
אין שטאָט אויפן ברוק 251
אויסגעקאַנקורירט 259
די חורבה 265
דער שמיד פון באַבוזשע 270
יידישע ציגיינער 277
דער הויף און דער שול־הויף 283